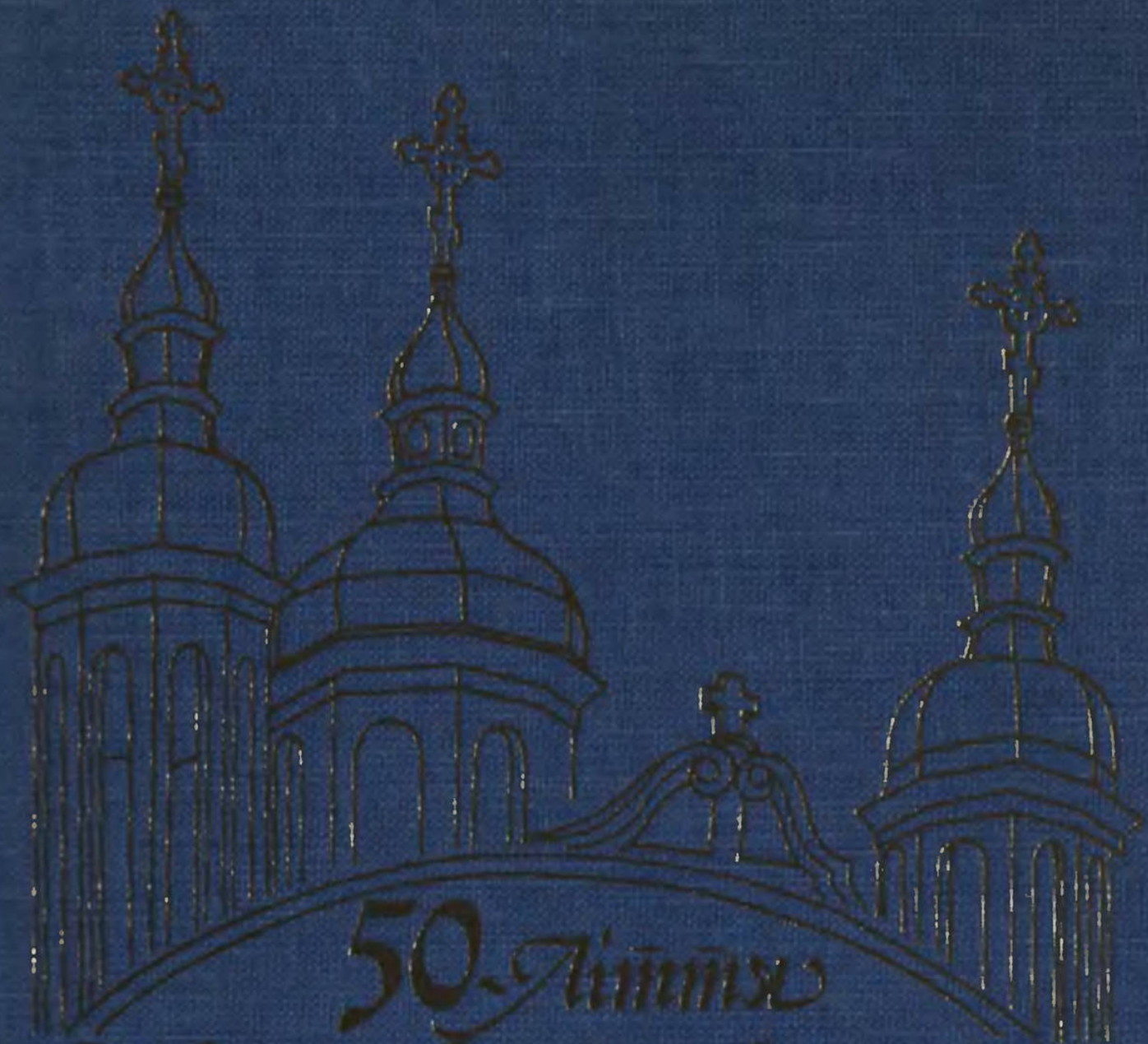

50-Літтє Української Православної Катедральної Громади Св. Володимира в Торонто

1926 - 1976

50-ЛІТТЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ КАТЕДРАЛЬНОЇ ГРОМАДИ СВ. ВОЛОДИМИРА В ТОРОНТО 1926 — 1976

50-TH ANNIVERSARY

OF ST. VLADIMIR'S UKRAINIAN GREEK-ORTHODOX CATHEDRAL IN TORONTO

1926 — 1976

DOCUMENTS — MEMOIRS — ILLUSTRATIONS

Compiled and edited
by
Ivan Dubylko

ST. VLADIMIR'S UKRAINIAN GREEK-ORTHODOX CATHEDRAL

Toronto — 1979 — Canada

50-ЛІТТЯ

УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ КАТЕДРАЛЬНОЇ ГРОМАДИ СВ. ВОЛОДИМИРА В ТОРОНТО

1926 — 1976

ДОКУМЕНТИ — СТАТТІ — ІЛЮСТРАЦІЇ

Впорядкував і зредаґував

Іван Дубилко

ВИДАННЯ КАТЕДРАЛЬНОЇ ГРОМАДИ СВ. ВОЛОДИМИРА

Торонто — 1979 — Канада

Іван Дубилко — редактор
Мар'ян Дальний — мовний редактор

Члени Редакційної колеґії:

о. Дмитро Фотій, о. Юрій Ференців,
Мінодора Фотій, Анна Ференців, Стефанія Олійник,
Петро Родак, д-р Ганна Янішевська і Наталія Ємець.

Ivan Dubylko — Editor
Marian Dalney — Literary editor

Members of the Editorial Board:

Very Rev. Dmytro Foty, Very Rev. Yuriy Ferenciw,
Minodora Foty, Anna Ferenciw, Stefania Oliynyk,
Petro Rodak, Dr. Hanna Janishewska and Natalia Jemetz.

Обкладинка роботи Ярослава Конечного
Cover design by Yaroslaw Konechny

Printed by
HARMONY PRINTING LIMITED
70 Coronet Road, Toronto, Ontario, Canada M8Z 2M1

ПЕРЕДМОВА

У жовтні 1975 року управа Катедральної громади св. Володимира постановила святочно відзначити 50-літній ювілей існування Громади, який мав відбутись у листопаді 1976 року. Тоді було ухвалено видати з цієї нагоди ювілейну книгу, в якій мало б бути всебічно зображене життя і діяльність Громади за минуле півстоліття.

Накреслений проєкт змісту книги управа затвердила з тим, що історичну хроніку з життя Громади мали б написати колишні голови управ бодай за роки їхньої праці. На жаль, скоро виявилось, що не всі побажання й постанови в цій справі можна здійснити. Особливо тяжко було зібрати потрібні матеріяли з життя Громади за перших 25 років, цебто за час від 1926 до 1951 року. Дуже мало осталось осіб, які були основоположниками Громади й активними членами управ у ті далекі роки. З розмов із ними стало ясно, що ці заслужені піонери не могли пригадати всіх важливіших подій так, щоб їхні спогади змогли послужити для докладнішої документації діяльности Громади того часу. Тому церковну хроніку прийшлось писати самому редакторові.

Треба було вишукувати найдавніші документи, перечитувати всі протоколи, фінансові книги, звіти, попередні книжкові видання, різні статті в часописах і все це перевіряти та узгіднювати, щоб написане в ювілейній книзі відповідало історичній правді.

Після одержання статтей від окремих авторів на інші теми, треба було в порозумінні з авторами деякі матеріяли переписувати, а інші значно скорочувати. Зібрані матеріяли та фотографії виявили, що об'єм книги буде завеликий. Щоб зменшити кількість сторінок, історичну хроніку довелось скоротити на одну третину й ще раз переписувати на машинці.

Про хід приготовляння матеріялів до ювілейної книги управі Громади часто подавались інформації. Було безліч причин, які затримували впорядкування матеріялів. Члени управи бажали, щоб книга мала якнайбільше фотографій з усіх ділянок діяльности. Пані добродійці Мінодорі Фотій і о. Дмитрові належить подяка за випозичення великої кількости фотографій з їхньої домашньої бібліотеки.

Під час обговорювання проєкту змісту книги та й на пізніших нарадах управа настоювала на тому, щоб у книзі були статті про всі організації, які при Громаді існують. Це були слушні вимоги, бож члени цих організацій є членами Катедральної громади, вони її всебічно підтримують, тому Громада св. Володимира в Торонто такою співпрацею служить добрим прикладом для всіх. Церква наша має об'єднувати всіх українців, незалежно від їхніх громадських та інших угруповань. Такі здорові настанови й практична діяльність дають надію на кращу церковно-громадську життєздатність у будучині.

Тому, що про кожну організацію нормально мали б писати провідні члени цих організацій, це також припізнило збирання матеріялів і вихід книжки. Чимало матеріялів редакторові доставлено в останню хвилину, тому деякі з них віддано до друкарні вже без потрібної мовної правки. Багато документів, написаних у різні часи різними людьми, не

відповідають усім вимогам сучасного українського правопису, але ж це документи й мовний редактор не вважав за відповідне робити в них суттєві поправки. Зокрема написання з великими літерами трапляються в книжці багато частіше, ніж треба. Ми свідомі й того, що в книзі є не тільки добре написані матеріяли, але й такі, що їх треба було б переписати заново, щоб поставити на належний рівень. Проте для цього в нас не вистачило сил і часу.

Автори, які опрацювали окремі теми, дарували великий вклад праці. Без їхньої дарованої праці видання книги було б неможливе. Було б неможливо видати цю ювілейну книгу й без грошової допомоги жертводавців, чиї імена і прізвища записані на її сторінках. Це ж бо ще один з численних доказів про творче мислення членів Катедральної громади і їхню жертвенність, завдяки яким Громада так успішно розвивалася.

Усі здобутки нашого церковного й загальногромадського життя творяться виключно силою моральних вартостей наших людей, таких вартостей, як висока національна свідомість, чесна гордість за своє національне ім'я, релігійність, працелюбність і жертвенність.

Ця ювілейна книга є, передусім, історією і підсумком 50-літніх здобутків однієї української православної громади в Канаді й присвятою пам'яті тих, що так жертвенно працювали перед нами, давши цим добрий приклад нам і всім, що прийдуть після нас. Сподіваємось також, що зібрані тут інформації допоможуть деякою мірою тим дослідникам, які глибше досліджуватимуть розвиток життя українців у Канаді.

Усім, хто допоміг чимнебудь у виданні цієї книги висловлюємо наше щире спасибі. За всі ж помилки, неточності чи недотягнення вину беремо на себе, бож ані управа, ані редакційна колегія в повному складі не мали змоги переглянути всі матеріяли.

І. Дубилко
М. Дальний

ІЄРАРХІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ В КАНАДІ

МИТРОПОЛИТ ҐЕРМАНОС

Богові було угодно, щоб українська еміґрація в Канаді, ведена Св. Духом, як непереможна стихія, так спонтанно поверталася до віри своєї прадідівської Православної. Навіть такі перешкоди, як брак своїх єпископів православних, брак своїх священиків, не могли спинити цього руху. Церковне Братство, яке зорганізувалося в місті Саскатуні 18-19 липня 1918 року, прийшло до переконання, що треба звернутися до митрополита Ґерманоса, Голови Сирійської Православної Церкви в США і просити його помочі.

Митрополит Ґерманос зрозумів положення тих православних українців у Канаді, які самі шукали Бога, Церкви, але не хотіли підлягати жодній чужій церковній владі. Як великий християнин, він погодився прийняти їх під свою духовну, виключно духовну зверхність. І за ввесь час його духовної опіки від 1919 року по 1924 рік самостійність УҐПЦК повністю зберігалася. Цим доказав митрополит Ґерманос, що він хоче допомогти, як дійсний християнин, без жодних претенсій до УҐПЦК, і подати щиру братерську руку в її трудному історичному організуванні. Тому пам'ять про його щире відношення і чисте бажання тільки допомогти УҐПЦК в її початках організування збережеться незатертою назавжди.

Доказом того, що він керувався тільки християнською любов'ю у прийнятті нас під свою опіку є те, що він як висвячував священиків, то у грамотах зазначував, що рукополагає їх як священиків Української Православної Церкви в Канаді, а сам підписувався, як діючий єпископ УҐПЦК.

Він і був тим, що висвятив п е р ш и х т р ь о х священиків для нашої Церкви в Канаді, а саме о. С. Савчука, о. П. Самця і о. Дм. Стратійчука. Таким чином УҐПЦК ні від кого не відривалася, не мала Матері Церкви в Европі і нікому ніколи не підлягала і не підлягає!

В такому стані перебрав УҐПЦК під опіку Архиєп. Іоан Теодорович.

БЛАЖЕННІШИЙ МИТРОПОЛИТ ІОАН ТЕОДОРОВИЧ

Архиєпископ Іоан, пізніше Митрополит, був п е р ш и м українським православним ієрархом на новому континенті — в США, а потім і в Канаді. Він був одним з єпископів УАПЦ в Україні відродженої, якого Боже Провидіння вибрало відіграти для православних українців у США і Канаді — величезну ролю.

4-ий Собор УГПЦК в Саскатуні, від 16—17 липня 1924 р., подякував Митрополитові Германосові, що зробив колосальну прислугу УГПЦК, даючи їй каночічно-ієрархічне завершення, і привітав свого нового Архиєрея в особі Архиєпископа Іоана. Цей Собор виразно зазначив, що УГПЦК, під опікою Архиєпископа Іоана залишається на тих самих умовах, що були за Митрополита Германоса, цебто с а м о с т і й н о ю.

Під духовною опікою Архиєпископа Іоана, УГПЦ в Канаді розвинулася і скріпла. Дякуючи його лагідній вдачі, доброті, чесності, врозумінню до людської немочі, всі його канонічні візитації були великим святом для УГПЦК, де тільки він появлявся. Маючи від Бога дар провідництва, був улюбленим Владикою. Бо як не любити такого Владику, коли він задовольнявся скромним прийняттям, ночував у бідних приміщеннях, був звичайним у своїй поведінці, і разом з труднощами адміністрування УГПЦК носив і сам ті труднощі, не нарікаючи. Все життя Архиєпископа, а пізніше Митрополита Іоана було дуже складне і повне різних труднощів, одначе він їх терпеливо переносив, бо знав, що ДОБРО рідної Церкви є дорожче від особистих тягарів.

Під його батьківською, дбайливою опікою УГПЦК була до 1947 р., коли було обрано на її правлячого єпископа Архиєпископа Мстислава.

Митрополит Іоан Теодорович упокоївся 3-го травня 1971 року у Філядельфії, Па., і був похований на Українському Православному Цвинтарі в Савт Бавнд-Бруку, Н. Дж.

Величавий пам'ятник на гробі цього першого українського православного Архиєрея на американському континенті посвячено при великій кількості священиків і вірних 6-го травня 1973 року.

Вічна пам'ять вірному Синові України і гідному Архиєреєві Святої Православної Української Церкви!

АРХИЄПИСКОП МСТИСЛАВ СКРИПНИК

За стараннями Адміністратора УГПЦК о. С. Савчука і на його рекомендацію, запрошено на правлячого Владику цієї ж Церкви — Архиєпископа Мстислава Скрипника.

На Надзвичайному Соборі УГПЦК, який відбувся у Вінніпезі 12-13 листопада 1947 року обрано Архиєпископа Мстислава на правлячого єпископа Української Православної Церкви в Канаді. На цьому Надзвичайному Соборі підкреслено, що хоча Владика Мстислав є з Української Автокефальної Церкви, то його обранням на Єпископа УГПЦК ніяк не нарушується самостійности УГПЦК. Собор одночасно ствердив, що УГПЦК остається й надалі у своєму внутрішньому житті і управлінню церковною самостійною організацією. З Українською Автокефальною Православною Церквою на еміґрації Українська Греко-Православна Церква в Канаді перебуває в молитовному єднанні (4-та резолюція).

Архиєпископ Мстислав був п е р ш и м українським православним правлячим Єпископом Української Православної Церкви в Канаді. На цьому відповідальному місці був Владика Мстислав до Собору 1950 р. в Саскатуні, коли зрезиґнував з посту правлячого Єпископа в Канаді і переїхав до Української Православної Церкви в США, де тепер є Митрополитом.

Владика Архиєпископ Мстислав здійснив посвячення угольного каменя під Собор св. Володимира в Торонто в 1947 р. і ще за час свого правління відкрив його в 1948 р.

—oOo—

Вересень 2, 1976

До Ювілейного Комітету
Катедри Св. Кн. Володимира
в Торонто, Канада.

Дорогі Брати і Сестри!

Все частіше в останніх роках відзначуємо ювілеї півстолітнього існування українських православних парафій в Канаді й ЗСАмерики, себто в країнах, де знайшлася найбільша громада українських вигнанців з Рідного Краю, яких національне гноблення, соціяльна несправедливість та релігійна нетолеранція змусили шукати кращої долі поза межами України. Кращі з-посеред них, знайшовшись в умовах повної волі й свободи, своє нове життя розпочали від копання Христової Криниці, з глибокою вірою, що її благодатне джерело піднесе їхню людську гідність, збагатить національну свідомість та виведе на шлях творчого служіння найближчому ближньому — українському народові.

Боже Провидіння, що немічне лікує, допомогло нашим людям у Канаді відродити в своїй пам'яті славне минуле їхніх прадідів і дідів та глибоко усвідомити, що тисячилітня історія українського народу нерозривно пов'язана з історією Української Православної Церкви, яка в часи навіть найбільшого лихоліття переховувала найдорожчі скарби нашого народу, в тому числі його побожність і творчу активність у службі Богові й людині. Свідоцтвом на це по-віки залишиться й історія Української Греко-Православної Церкви в Канаді.

Одну з Христових криниць у Канаді викопали наші побожні люди в Торонто й віддали її під опіку Київського Князя Св. Володимира. Не мені перелічувати великі досягнення Вашої Катедральної Парафії на протязі 50 років її існування, тимпаче, що мій безпосередній зв'язок з Вашою, тепер великою числом людей парафією був аж надто коротким. Докладніший перелік тих досягнень зроблять учасники ювілейних урочистостей, її провідні люди та Духовний Провід УГПЦеркви в Канаді. Скажу лише, що моя пам'ять переховує про катедру Св. Володимира в Торонто та її побожних і добрих людей виключно радісні й милі мені спогади.

Вітаючи учасників ювілейних урочистостей, на чолі з Предстоятелем катедри Блаж. Митрополитом Михаїлом і ВПреподобними Отцями Настоятелями, бажаю водночас членам катедральної парафії Божих ласк і щедрот та молю Господа, щоб обдарував їх усіх силою і святим горінням для дальшого корисного служіння у винограднику нашої Св. Церкви.

З любов'ю у Христі

† **Мстислав,** Митрополит

БЛАЖЕННІШИЙ МИТРОПОЛИТ ПОЛІКАРП

Тому, що УГПЦ у Канаді осталася без правлячого Єпископа, Собор цієї Церкви, що відбувся в місті Саскатуні 1950 року, просив Митрополита Української Автокефальної Православної Церкви на еміґрації Полікарпа духовно заопікуватися канадською Церквою та благословити для неї нових єпископів.

Митрополит Полікарп, в мирі Сікорський, походив із священичої родини на Київщині. Після студій в Уманській Духовній школі і семінарії був вільним слухачем правничого факультету в Києві. Під час революції працював у міністерстві віровизнань. На еміґрації прийняв чернечий постриг з ім'ям Полікарпа. Хіротонія відбулась 10-го квітня 1932 року на Єпископа Луцького. На Волині відзначився, як добрий Архиєрей і визначний діяч патріот українець. У 1941 році був призначений Митрополитом Діонізієм Тимчасовим Адміністратором Української Православної Автокефальної Церкви, а в жовтні 1942 р. прийняв сан митрополита. На еміґрацію виїхав Митрополит Полікарп зі всією ієрархією УАПЦ у січні 1944 р. Ввесь час свого перебування в Німеччині, а потім у Франції ревно опікувався УАПЦ і віддав їй всю свою любов, з вірою, що прийде час, коли всі православні українці з'єднаються в одне... Упокоївся у Бозі в Парижі 22-го жовтня 1953 р. на 71-шому році свого праведного життя.

—oOo—

З благословення Митрополита Полікарпа приїхав в Канаду для єпископського служення УГПЦ світлої п. Єпископ Платон. Ось лист благословення:

Митрополит Української Автокефальної Православної Церкви

Н-П. 10. І. 1951 р.

Його Преосвященство
Преосвященніший Єпископ ПЛАТОН.

Ваше Преосвященство
Преосвященніший Владико,

Благословляю Вам виїхати до Канади для Єпископського служення в Українській Греко-Православній Церкві в Канаді, коли Ви дасте на це свою згоду і коли Собор Єпископів цієї Церкви, згідно зі своїм звичаєм, згодиться, щоб Ви були Єпископом Канадійської Церкви.

Про вищезазначене Ви маєте від себе повідомити у свій час Канадійську Духовну Консисторію.

Полікарп (власноручний підпис)
Митрополит У.А.П.Ц.

ПРЕОСВЯЩЕННИЙ ЄПИСКОП ПЛАТОН (АРТЕМ'ЮК)

Закінчивши Учительський інститут, пізніший Владика Платон був одним з свідомих учителів і входив у число тих, які боролися за розмосковлення Православної Церкви в Польщі. Будучи дуже релігійною людиною, закінчив іспити при Волинській Духовній Консисторії з богослов'я і був рукоположений Архиєпископом Олексієм в Богоявленському манастирі в Крем'янці в сан священика.

Під час 2-ої світової війни, коли організувалася ієрархія УАПЦ, священик Павло Артем'юк їде до Києва, приймає чернечий постриг і возведення в архимандрита. 2-го серпня 1942 р. був рукоположений на Єпископа УАПЦ Владиками Ніканором і Мстиславом. Єпископа Платона обирають на секре-

таря Собору Єпископів УАПЦ у Варшаві 1944 р. Він остається секретарем аж до свого виїзду в Канаду. Багато попрацював над перекладами богослужбових книг і виданням календаря, служебника, часослова та ін.

В місяці лютому 1951 р. Владика Платон виїжджає в Канаду, до міста Торонто, Онт., де жили його дві дочки. У Торонто бере живу участь в душпастирській праці Собору св. Володимира, працює над плянами побудови іконостасу і розмальювання Собору, навіть підготовляє студентів до богословських іспитів.

Очікував Собору, який мав обрати його Єпископом УГПЦК та, на жаль, ще перед Собором захворів, не взяв участи в Соборі і 5-го серпня 1951 р. упокоївся у Бозі. Діти Недільної школи називали Владику Платона, по його зверхньому вигляді, коли він стояв біля вівтаря — "це Ісус". Отець Дм. Фотій також не поїхав на Собор до Вінніпеґу, кожного вечора служив над тілом Покійника панахиди, а тиждень після його упокоєння, прибув Владика Михаїл і при участі ще трьох Владик та чисельного духовенства і вірних, похоронено з усіма почестями Владику Платона на цвинтарі "Проспект" у Торонто.

Це п е р ш и й Владика Української Православної Церкви, що був похоронений в Торонто. І це був перший похорон українського Владики взагалі в Канаді. Тому такі великі маси людей своєю участю віддали останню пошану Покійникові.

Над могилою Владики Платона стоїть чудовий надгробний пам'ятник, роботи артиста Ю. Кодака, у формі аналоя з розкритою євангелією. Нехай канадська земля прийме і буде легкою цьому першому спочилому Владиці, а за його душу постійно молимось за Службами Божими і часто відправляються панахиди над могилою. Бог нехай упокоїть у Своїх оселях душу того, що так ревно працював і не щадив себе для слави Божої і добра Української Православної Церкви в її тяжких історичних умовах.

БЛАЖЕННІШИЙ МИТРОПОЛИТ ІЛАРІОН, МИТРОПОЛИТ ВІННІПЕҐУ І ВСІЄЇ КАНАДИ

На Надзвичайному Соборі у Вінніпезі 8-9 серпня 1951 року обрано на Митрополита УГПЦК, Митрополита ІЛАРІОНА, як Первоієрарха з осідком у Вінніпезі, а його заступником Архиєпископа Михаїла, з титулом Архиєпископ Торонта і Східньої Канади, з осідком у місті Торонто.

Життєвий шлях Митрополита Іларіона дуже кольоритний, цікавий і плідний. Катедра св. Володимира в Торонто мала велику честь щороку вітати його у себе з нагоди Єпархіяльних З'їздів Східньої Єпархії і канонічних візитацій та слухати його глибоких проповідів і доповідів. Дехто з парафіян так висловлювався про проповіді Митрополита: "Я маю на пів року про що думати і чим своїх дітей навчати".

В катедрі ми відзначали деякі дати з життя Митрополита Іларіона і то з великою пошаною. З нагоди 75-ліття з дня народження Митрополита, від духовенства Східньої Єпархії піднесений був Митрополитові "Адрес", який сам за себе говорить:

ВАШЕ ВИСОКОПРЕОСВЯЩЕНСТВО!
ВИСОКОПРЕОСВЯЩЕННІШИЙ ВЛАДИКО!

З нагоди Вашого славного **Ювілею 75-ліття життя**, що все так славно уквітчане великою, поважною і корисною для Православної Церкви та нашого народу працею просимо прийняти від Духовенства Східньої Єпархії на чолі зі мною, як правлячим Архиєреєм, цей наш АДРЕС ПОШАНИ і ВДЯЧНОСТИ, бо зо словом Святого й верховного Апостола Павла, "ті, що трудяться в слові, достойні подвійної чести". Цю "ПОДВІЙНУ ЧЕСТЬ", Ви, Дорогий Владико, вповні заслужили. Якщо перелічити тільки те, що зроблено Вами на високих становищах української держави, української науки, Української Православної Церкви, то стане дуже довгий перелік і тих становищ, і тієї праці, що зроблена, а ще більше тих літературних праць — наукових в галузі

мови, історичних в галузі Української Православної Церкви і взагалі Церкви Христової, Богословських, з життя святих нашого народу, літургічних, окремих віршованих більших і менших, що коли б зібрати все те надруковане і ненадруковане, то справді склалася б ціла бібліотека ІЛАРІОНІВСЬКА. Ось Ваш славний життєвий шлях.

Вже з 1917 року Професор Українського Державного університету св. Володимира в Києві. Далі МІНІСТЕР Освіти в Українській Народній Республіці, а в дальших роках фактичний ПРЕМ'ЄР державної влади. Потім Ректор Кам'янецького Українського університету. Потім Ректор Богословського Факультету у Варшавському університеті... На цих високих становищах Ви були палким Православним Християнином, тому Православна людність Волині і всієї Польщі, коли встало питання мати Українського Православного Єпископа, зразу спинила свою увагу на Професорові ІВАНОВІ ОГІЄНКОВІ і вже в 1940 році ми вже бачимо Єпископа ІЛАРІОНА ХОЛМСЬКОГО і ПІДЛЯШСЬКОГО. Тут Ви, ВЛАДИКО, найшли ту рідну Вашій Християнській душі стихію, в якій без перешкод розвернули на всю широчінь діяльність Архипастиря Української Православної Церкви, що позначилась перекладами богослужбових книг, історичними працями, не кажучи вже про зразкове упорядкування Православної Холмської Єпархії, оточеної зо всіх боків і просякнено інославними угрупованнями. І тепер Український Православний науковий і загальний світ належно оцінив Вашу діяльність і працю і за короткий час підносить Вам Високий Церковний титул МИТРОПОЛИТА. Крім всього, Ви стали справжнім науковцем, членом численних наукових організацій. Книга й наука стала другою стихією Вашого життя. Ваша власна Бібліотека розрослася до такої міри, що нараховувала десятки тисяч самих цінних томів з галузі історичних, мовних, богословських наук і могла б скласти велику честь великому місту чи університетові... Коли настали скрутні часи, Ви забрали її цілий вагон, щоб перевезти на еміґрацію, але перехопили большевицькі війська і вона повернулася до Польщі. Розуміємо біль Вашої душі за нею. Тяжка дорога була для Вас і на еміґрації... Та сили Вашої досвідченої волі, збудованої на надії на Бога, ніщо не зломило. Вашою вірою та порадою однією лише парафією збудований величний Митрополітальний Собор на честь Покрови Богоматері. Наукова робота продовжувалася. Бібліотека знову росла. Господь же не забуває тих, що люблять Його. Волі Божій угодно стало, щоб Митрополит ІЛАРІОН очолив, як Правлячий Єпископ, Українську Греко-Православну Церкву в Канаді. І ось, не зважаючи на вік — 75 років, Ви, ВЛАДИКО, всі свої, уже надірвані, сили вирішили віддати цій Святій Церкві. Подив охоплює перед Вашою витривалістю і тактом. А поруч нова посилена літературна робота, робота така гігантська, що вимагала б може пів сотні, а то й більше років. Ви докінчуєте свій колосальний труд перекладу цілої БІБЛІЇ на українську мову, що вже давно її келійно провадили. І тепер провадите коректу друку, який уже розпочався. Видали великі праці, як ПОДІЛ ЄДИНОЇ ЦЕРКВИ ХРИСТОВОЇ, Українська Православна Церква за часів Руїни. Впорядковуєте Требник, Апостол, Служебник, видаєте інші численні менші праці на різні теми і потреби, відозви, інструкції, послання і т. д. Разом

з Консисторією, на чолі її, як Голова засновуєте Вищу Богословську Школу і провадите її, як Декан і викладач Професор, в той же час і Опікун її, що постійно турбується за матеріяльні її засоби. В той же час пишете й видаєте поважний богословський журнал "Віра й Культура".

Поруч з тим Ви найретельніше виконуєте свої Архипастирські обов'язки: щонеділі відправляєте Служби Божі, їздите на величезні віддалі з Канонічними Візитаціями. На кожній робите довші і складні доповіді, крім палких та глибоких змістом проповідей на Службах Божих. Не було духовних Конференцій без Вас і Ваших доповідей, а також і з'їздів. Поруч адміністративна переписка та вислухання усних заяв та потреб. Крім всього ще й наукова праця та участь у наукових організаціях. Бібліотека Ваша виросла знову до 16 тисяч дорогих томів і нема ні одного, якого б Ви не прочитали. Щось дивне. Для цієї роботи не вистачило б 5-тьох, а Ви в такому віці потрапляєте все зробити один.

ДОРОГИЙ ВЛАДИКО! З цього нашого АДРЕСА Ви бачите, що все те відомо нам і ми не замовчуємо, ми горді святою гордістю і дякуємо Милосердному Богові, що послав аж отакого великого МИТРОПОЛИТА нашій Святій Церкві. Бо Ви по праву наслідували ім'я першого з українців нашого славного і святого митрополита ІЛАРІОНА Київського. Господь справді підніс високо вибраного з людей Своїх, це Вас, Дорогий ЮВІЛЯТЕ-ВЛАДИКО.

То ж щиро, по-синівському молимо Бога, щоб підкріпив Ваші сили, та продовжив Вам віку, щоб справдилося Ваше високе, благородне бажання — передати Українській Православній Церкві й народові всі свої знання і все, що тільки в силі дати людина.

Нехай Божа Ласка і Ангел Охоронитель невідступно вітають над Вами!

З синівською любов'ю та пошаною до Вас.

Два дні тягнулися урочистості на честь Митрополита, в суботу і неділю 22-23 березня 1957 року з бенкетом, Архиєрейським Богослуженням та концертом.

Друге вшанування було відзначено "Ювілейним Концертом з нагоди Канонічної Візитації й 80-ліття життя Митрополита Іларіона".

Автор цих рядків з приводу 4-ої річниці смерти Блаженнішого Митрополита Іларіона, сказав по радіо "Благовісник" в Торонто, 27-го березня 1976 р. таке слово:

"Не стало між живими Великого Митрополита, що все своє довге, трудяще і творче життя віддав для добра Церкви і України, бо моттом його життя було "служити народові, — то служити Богові".

Не часто Господь Бог посилає таких Велетнів для українського народу, як Блаженніший Митрополит Іларіон. Довкола його унікальної особи, історичної постаті та його багатогранної наукової творчості, створилася світла доба, якою пишається наша Церква.

Це муж Божого Провидіння, що вписав себе в пантеон найбільших митрополитів і патріотів нашої Матері України як

— Державник, на посаді високих становищ відновленої української держави;

— письменник і поет, науковець-мовознавець, глибокий богослов;
— ідеолог Української Православної Церкви і її ревний оборонець;
— перекладач Святого Письма на живу українську мову, професор, невтомний дослідник, творець та меценат української культури, що залишив понад 1.000 праць своєї творчості.

Це йому — Блаженнішому Митрополитові ІЛАРІОНОВІ, Українська Православна Церква завдячує свою назву ПЕРВОЗВАННА, бо то він, як історик так вписав її в історію, бо св. Апостол Андрій ПЕРВОЗВАННИЙ перший проповідував християнство в Україні, благословив те місце, де наша столиця Київ і став ОСНОВОПОЛОЖНИКОМ Церкви Христової в Україні.

Митрополит ІЛАРІОН учив нас, щоб ми зберігали українську мову за всяку ціну, бо "рідна мова є душа народу" і що Українська Православна Церква є — НАЦІОНАЛЬНА ЦЕРКВА українського народу!

Українська Православна Церква в Канаді стала з 1951 року — МИТРОПОЛІЄЮ, а її п е р ш и м Митрополитом став Блаженніший ІЛАРІОН. З того часу вона буйно розрослася по всій Канаді у всіх відношеннях і стала відомою, як одна з найсильніших Українських Православних Церков у вільному світі. Той час, коли на чолі її був Блаженніший Митрополит ІЛАРІОН, Українська Православна Церква в Канаді може сміло назвати своєю ЗОЛОТОЮ ДОБОЮ!

Трудами Блаженнішого Митрополита ІЛАРІОНА довго будемо користуватися, а наступні покоління вивчатимуть добу Митрополита, подивлятимуть його колосальну різноманітну працю і назвуть його одним з найбільших Святителів Української Православної Церкви і української землі.

Коли б Блаженніший Митрополит ІЛАРІОН нічого більше не зробив, як тільки те, що переклав на літературну українську мову ПОВНУ БІБЛІЮ, яка є джерелом надхнення поетам, письменникам, науковцям, богословам, дослідникам і кожній звичайній людині, то вже цим самим вписав би себе в число НЕВМИРУЩИХ!

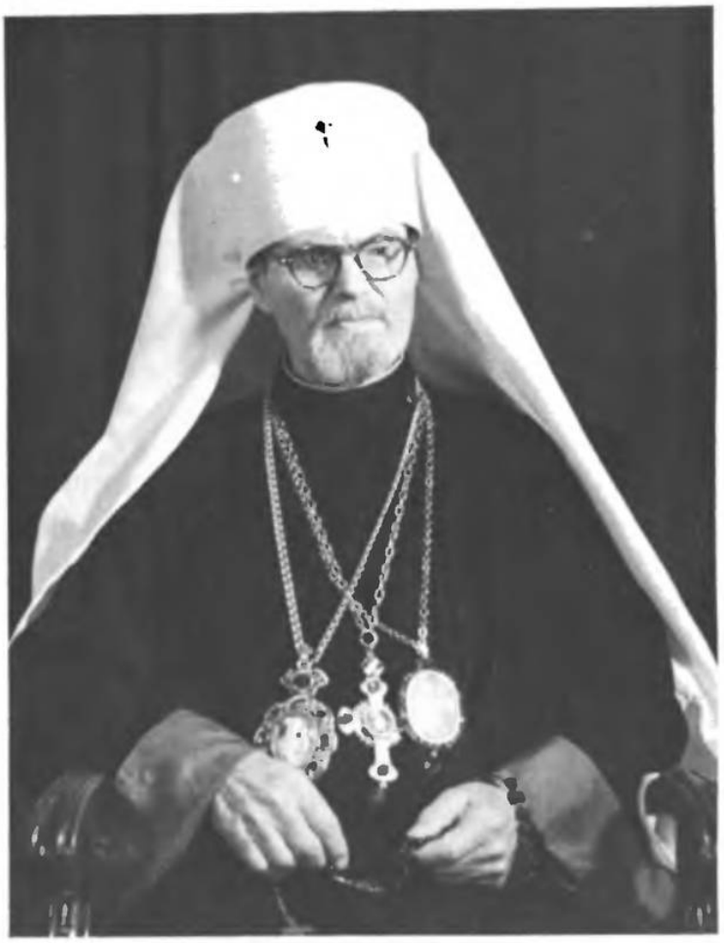
Ми вдячні Богові, що послав нам такого великого МИТРОПОЛИТА! Молимось за спокій душі його і, схиляючи наші голови під час ПАНАХИДИ просимо: "Владико-Митрополите, Батьку наш, Світочу наш, Славо наша, Ти покинув нас, бо така була воля Божа, Молися за нас перед престолом Всевишнього, щоб ми, пройняті великою любов'ю до нашої Святої Української Православної Церкви і до нашого многострадального українського народу могли йти Твоїми слідами та для їх добра трудитися, як Ти трудився і діждати тієї хвилини, коли наша батьківщина Україна буде вільною і на митрополичому престолі Золотоверхого Києва, в митрополичій Катедрі святої Софії, знову засяде Митрополит, а може й Патріярх Святої Православної Автокефальної Української Церкви!

ВІЧНА ПАМ'ЯТЬ ТОБІ, БЛАЖЕННІШИЙ — ВЕЛИКИЙ НАШ МИТРОПОЛИТЕ!

"Адрес" і "Слово" ілюструють велич постаті того Митрополита, якого наша Церква мала щастя мати.

Уснув у Бозі Митрополит Іларіон 29-го березня 1972 р.

БЛАЖЕННІШИЙ МИТРОПОЛИТ МИХАЇЛ, АРХИЄПИСКОП ТОРОНТА І СХІДНЬОЇ КАНАДИ

В 1950-му році, на запрошення Консисторії УГПЦ в Канаді, Архиєпископ Михаїл, який очолював тоді церковно-релігійне життя українських поселенців у Бельгії, погодився подати свою кандидатуру на правлячого Архиєрея Української Греко-Православної Церкви в Канаді. Однак, на Соборі, що відбувся у Вінніпезі 8-9 серпня 1951 року, відкликав свою кандидатуру на користь Високопреосвященнішого Митрополита Іларіона та прийняв від Собору призначення на Архиєпископа Торонта і Східньої Єпархії, стаючи одночасно заступником Митрополита УГПЦеркви в Канаді.

Під проводом Архиєпископа Михаїла, Східня Єпархія значно зросла. Було збудовано або перебудовано понад 20 церков. Після набуття літньої оселі, за ініціятивою Архиєпископа Михаїла надано їй усім дорогу назву "Київ". Там же, також з його ініціятиви і за його почином вибудувано церковцю Успіння Божої Матері.

Собор св. Володимира в Торонто підвищено до катедри Східньої Єпархії, а три церкви на Сході Канади підвищено до соборів, а саме: собор св. Софії в Монтреалі, собор св. Володимира в Гамільтоні і собор св. Володимира у Віндзорі.

Східня Єпархія часто вшановувала свого Владику з його ювілеями. Особливо заслуговує згадки відзначення 75-ліття життя і 40-ліття священослуження, що відбулося 20 листопада 1960 р., 80-тий ювілей Владики в Роял Йорк готелю і видання окремої ювілейної книги в 1965 р. і свято з нагоди 90-ліття Його Блаженства, влаштоване в Катедрі св. Володимира в 1975 році.

Владика Михаїл (в цивільному Федот) народився в родині Никифора і Анастазії Хороших у селі Федорівка, біля Чигирина, 10 липня 1885 р. Загальну освіту розпочав у рідному селі, опісля склав учительські іспити в Учительській семінарії в місті Шамівка на Херсонщині й декілька років працював учителем та дириґентом церковних хорів. У грудні 1912 р. єпископ Никодим висвятив його на диякона.

У 1915 році вступив екстерном на 5-ий курс навчання у Духовній семінарії, опісля студіював на історично-філологічнім факультеті в Університеті св. Володимира в Києві. 24 квітня 1920 року єпископ Димитрій Вербицький висвятив диякона Федота Хорошого на священика. Того ж таки року церковна влада призначила його на становище настоятеля парафії в селі Тернівка на Черкащині, а в березні 1923 року о. Федот стає настоятелем катедральної церкви в Черкасах. За віддану й успішну працю для Української Автокефальної Православної Церкви його нагороджено митрою.

Під час посиленого наступу безбожницької влади проти релігії — комуністична секретна поліція (ГПУ) у вересні 1929 року арештувала о. Федота й протримала на нелюдських допитах аж до кінця квітня 1930 року. Після того його було засуджено на вісім років концентраційних таборів на далекій півночі. Він побував у таборах на Кольському півострові, на острові смерти Конд, на Соловках, а з осени 1932 року його перевезли до Ухта-Печорських таборів.

Звільнений із заслання в 1937 році, поневіряється в Донбасі, а відтак оселюється в Кіровограді. В 1941-му році, з приходом німців, наступила в Україні деяка свобода для церковно-релігійного життя й о. Федот, разом з іншими священиками, організує в Кіровограді Вище Церковне управління та очолює його. В березні 1942 року, на з'їзді духовенства й представників парафій у Кіровограді, о. Федота вибирають кандидатом на єпископа.

З благословення тодішнього Адміністратора відродженої УАПЦ, архиєпископа Полікарпа, владики Ніканор та Ігор висвячують о. Федота на єпископа Кіровоградського, з ім'ям Михаїл. Висвята відбулася 12 травня 1942 року в соборі св. Андрія Первозванного в Києві.

Але недовго був Владика Михаїл єпископом Кіровоградським, бо вже в листопаді того ж року його іменують архиєпископом і призначають у Миколаїв. Воєнна хуртовина та й окупаційна німецька влада дуже утруднювали архипастирську працю, а вкоротці довелось залишити Україну й виїхати на Захід.

Після Другої світової війни Владика Михаїл, з доручення Священного Собору УАПЦеркви, перебрав архипастирську опіку над православними українцями в Баварії, з осідком у Мюнхені. Тут за його участю організується Богословська академія і він став її першим урядуючим куратором. У 1948 році Владика Михаїл переїхав до Бельгії з доручення Собору Єпископів УАПЦ в Европі.

Приїхавши до Канади й ставши Архиєпископом Торонта і Східньої Єпархії та заступником Митрополита УГПЦ в Канаді, Владика Михаїл перебрав від часу занедужання Блаженнішого Митрополита Іларіона становище Первоієрарха УГПЦеркви, а 15-ий Собор Церкви нагородив його саном Митрополита, з титулом Блаженніший.

Але поважний вік і ослаблене здоров'я не дозволили новообраному Митрополитові керувати всією Церквою і тому він попросив Собор, щоб звільнив його від первоієрарших обов'язків та залишив тільки архиєреєм Східньої Єпархії. Собор задовольнив прохання свого заслуженого Первоієрарха й вибрав правлячим Митрополитом УГПЦ Високопреосвященнішого Архиєпископа Андрея.

Блаженніший Митрополит Михаїл керував Східньою Єпархією до кінця свого життя й брав ще участь у величавому святкуванні 50-річчя Катедральної громади св. Володимира в Торонто, якій безпосередньо служив понад 25 років.

Владика Михаїл написав декілька книжок і багато статтей на богословські теми. Крім високих церковних відзначень, за свої значні заслуги в ділянці духовної культури нашого народу він отримав також почесні докторати Українського Вільного Університету в Мюнхені та Колеґії св. Андрея у Вінніпезі.

Помер Блаженніший Митрополит Михаїл 18 травня 1977 року в Торонто на 92-ому році свого трудолюбивого життя. Архиєрейські похоронні відправи, очолені Блаженнішим Митрополитом Андреєм, в співслуженні інших Владик і священиків, завершено архиєрейським чином похорону 1-го червня 1977 року на цвинтарі "Проспект" у Торонто

Хай пам'ять про ревного Архиєрея Української Православної Церкви залишиться живою серед нас назавжди!

Отець Володимир Слюзар і о. Дмитро Фотій впроваджують Архиєпископа Михаїла в бенкетову залю Роял Йорк готелю, 20 листопада 1960 р., де відбувся великий бенкет на честь Владики Михаїла у 75-річчя його життя і 40-річчя його священнослуження.

УКРАЇНСЬКА ПРАВОСЛАВНА КАТЕДРАЛЬНА ГРОМАДА СВ. ВОЛОДИМИРА В ТОРОНТО ТЕПЕР МИТРОПОЛИЧА

Благочестива Громадо, Брати, Сестри, Молодь і Діти!

Милостивий Господь наочно виявив до нас Свою ласку і благословення. Це видно з того, що з маленької ініціятивної групи побожних людей в 1926 році, за 50 років діяння — громада виросла до колосальних розмірів. Цього року громада готується відсвяткувати свій півстолітній ювілей.

Коли оглянемось на пройдений 50-літній шлях, то побачимо, що благодать Божа ніколи не покидала громади, хоч на початку й були тяжкі умовини, особливо фінансові. Потім була трудність з набуттям власного будинку, власного храму, але й ту трудність перебороло хоч і мала тоді громада. Храм — збудовано.

Коли на Надзвичайному Соборі нашої Церкви в серпні 1951 року канадська Церква стала Митрополією з трьох єпархій, то Східня Єпархія вже була готова прийняти власного архиєпископа і цей ваш Храм св. Володимира об'явлено Катедральним Собором для визначеного Собором архиєпископа Східньої Єпархії.

Зразу закипіла робота над пристосуванням церкви на Катедру. Незабаром посвячено прекрасний іконостас. Дуже скоро набуто власну резиденцію для духовенства. А через недовгий час пощастило купити фарму (100 акрів, з трьома будинками) яких 26 миль від Торонто, яку названо оселя "Київ". Катедра св. Володимира в Торонто і Катедральна громада стали центром церковного життя в Східній Єпархії з багатьма установами і організаціями при ній, як Єпархіяльна Рада, Рада Української Школи на Східню Канаду, Курси українознавства, Союз Українок Канади, Кредитова Спілка, Взаїмна Поміч, Українська школа, Недільна школа, Недільний курс, Садочок, Музична школа, Союз Української Молоді Канади, Об'єднання Демократичної Української Молоді та багато інших.

При Катедрі є два настоятелі вищого духовного ранґу. Собор св. Володимира — це Катедра Архиєпископа і деякий час Катедра Митрополита на цілу Канаду. Тож принесімо щиру подяку Богові і в радості відсвяткуймо цей півстолітній ювілей, щасливий ювілей, з утіхою, що ми зробили щось добре і для слави Божої, і для чести нашого українського народу.

Тож вітаю архипастирським вітанням Настоятелів, Управу і всю Катедральну громаду з її установами і організаціями, а разом і все духовенство і вірних всієї єпархії. Запрошую на всіх радісне Боже благословення і кличу всіх твердо стояти в нашому тисячолітньому ПРАВОСЛАВІЮ і Рідній Церкві.

З молитвами за Вас усіх,

з ласки Божої Смиренний Митрополит МИХАЇЛ,
Архиєпископ Торонто і Східньої Канади.

НАДЗВИЧАЙНИЙ СОБОР УГПЦК

Звичайні календарні дні — субота і неділя; звичайні календарні дати — 4-го і 5-го липня 1959 р. Вони звичайні для інших народностей, але для нас, українців, для тих, що живуть у Канаді, особливо для Західньої Канади ці дні і ці дати НАДЗВИЧАЙНІ! Величні, історичні! В цій другій, прибраній нашій батьківщині близько 70 років тому наш. перші поселенці боролися з дикою природою, після тяжких трудів першу скибу проорювали, а тепер золотяться від збіжжя безмежні лани... В ці дні 4-5 липня золота нагорода для всіх наших українських піонерів, що ввесь час працювали, були вірні Українській Православній Церкві і для неї нічого не жаліли.

4-го і 5-го липня 1959 р. в місті Едмонтоні, Альберта, відбувся Надзвичайний Собор УГПЦК (12-ий з черги), на якому вибрано кандидата на 3-го єпископа УГПЦК і рукоположено в Єпископа Едмонтону і Західньої Канади. Це велика історична подія в житті УГПЦК! Велика і історична, бо п е р ш и й раз в житті УГПЦК ієрархи цієї ж Церкви рукополагали 3-го єпископа. Велика і історична, бо п е р ш и й раз у житті УГПЦК таки в Канаді висвячено єпископа!

Цю велику подію і її історичне значення зрозуміли духовенство і вірні Церкви з всієї Канади і прибули на Собор і висвяту у дуже великому числі.

Два дні перед Собором 2—3-го липня відбувалася Всеканадська Духовна Конференція. З розпорядження і благословення Владики Митрополита Іларіона, Конференція духовенства була поділена на 6 комісій, з окремими референтами. Цим комісіям Владика Митрополит дав три місяці перед Конференцією 80 питань, які мали бути обговорені і вирішені. Кожна комісія засідала в окремій кімнаті, заслухували доповідів, співдоповідів, були запити і дискусії. Священики поставилися дуже совісно до цих питань і засідали навіть поза офіційними засіданнями до пізньої ночі. У п'ятницю, 3-го липня, після обіду, на пленарному засіданні Духовної всеканадської конференції зачитано всі резолюції, внесено поправки і прийнято їх, як вказівки для Президії Консисторії у розв'язуванні різних справ та як матеріял для наступного Собору.

Новий спосіб відбування і праці Духовної Конференції, що його впровадив Владика Митрополит, показався корисним і плодотворним. Світські делеґати могли бути присутніми на нарадах окремих комісій і забирати слово в обговорюванні різних питань.

Собор розпочався в суботу, 4-го липня 1959 р. в Катедрі св. Івана в Едмонтоні. Президія Консисторії обдумала і знаменито підготовила технічну сторінку Собору до найменших подробиць. Все провадилося в примірному порядку. Все написано, нічого не сказано зайвого. Прямо приємно було бути на такому Соборі!

Перед Собором відслужено Архиєрейську Службу Божу. Служили 8 священиків і Владика Архиєпископ Михаїл. І зараз же після Служби Божої тут у Катедрі розпочато Собор молитвою "Царю Небесний" і

тропаром "Що премудрими рибаків"... Президія Собору складалася із ВПреосв. Владик, о. д-ра С. В. Савчука і митроф. прот. о. В. Слюзаря із Монтреалу, як голови, п. адв. Міського, заступ. голови, двох членів Президії прот. Ст. Симчича із Ванкуверу і п. Цибака, голови Катедральної громади з Едмонтону та 2-ох секретарів — о. Ф. Легенюк з Торонто (Лонґ Бренч) і п. Теличко. Відкриваючи Собор Владика Митрополит Іларіон сказав, що рука Господня над нашою Церквою. Господь з нами. Нехай кожний порадіє сьогодні, хто має душу і серце відкриті для Господа. Повнота Церкви є тоді, коли є ПОВНОТА ЄПИСКОПАТУ. Бракує нашій Церкві 3-го єпископа для Едмонтону і Західньої Єпархії Канади. Наша Церква соборноправна. Сьогодні ВЕЛИКИЙ ІСТОРИЧНИЙ ДЕНЬ! Собор через Св. Духа скаже свого кандидата. Господь вкладе в уста ваші ім'я кандидата на 3-го єпископа...

Владика Архиєпископ Михаїл звернувся до Собору: "Що це за подія? Обіраємо єпископа для Західньої Єпархії Канади як завершення повноти єпископату. Ви, сини і дочки українського народу, робите це святе діло. Робимо для нас, для нашого народу, для нашої Святої Церкви, на славу Божу. Єпископство — не нагорода і не гонор. Єпископство — це тягар, але найдуться Симони Киринейські, що помагатимуть нести цього хреста зі словами "Господи, якщо Ти цього від мене потрібуєш, я йду, бо я раб Твій". Велика честь для Едмонтону! Перша історична подія цього роду тут відбувається. Всі присутні на Соборі будьте щасливі, що були присутніми!"

Владика Митрополит, попрошений до слова Головою Президії, сказав, що згідно статуту нашої Церкви, пункт 16-ий, кандидата на єпископа обірає Консисторія за згодою Митрополита і представляє його Соборові для обрання. Була **однозгідна** ухвала Консисторії, що таким кандидатом є о. протопресвітер Григорій Метюк, сьогодні архимандрит Андрій. Він народився 1898 р. на Холмщині. Рукоположений у священика 1924 р. має за собою 35 літ душпастирської праці. Має титул магістра богослов'я. Дружина о. Григорія померла 1941 р. "Я прозвав о. Григорія за його надзвичайну доброту — "Отець Григорій — золоте серце". Єпископат нашої Церкви ухвалив 1957 р., що кандидат на єпископа є священик вдовець о. Григорій Метюк. Цього року, за згодою Консисторії, постриженний в монахи і возведений в архимандрита Владикою Митрополитом. Кандидат з цього часу готувався до єпископського сану. 2 липня 1959 р. я і Владика Михаїл склали акт, що архимандрит Андрей є ДОСТОЙНИЙ єпископського високого сану".

Отець д-р С. В. Савчук зачитав дуже добре оформлений акт Консисторії про визнання кандидата на єпископа за гідного і достойного і зачитав та вніс резолюцію, що Надзвичайний Собор приймає кандидатуру подану Соборові Консисторією, вибирає його кандидатом на третього єпископа і просить Владик висвятити його в неділю 5-го липня 1959 р. на єпископа з титулом — Єпископ Едмонтону і Західньої Канади.

Світський член Консисторії адв. П. Лазарович, надзвичайно гарно опрацьованою характеристикою кандидата, піддержує внесок. Голова Президії Собору запитує о. архимандрита Андрія чи приймає і дає

свою згоду бути кандидатом на єпископа. Одержавши згоду, Голова Собору просить двох старших священиків, щоб випровадили архимандрита з Катедри. Ред. І. Сирник робить внесок, щоб Собор обмежився тільки **однією** кандидатурою на єпископа. Собор приймає внесок ОДНОГОЛОСНО. Впроваджено архимандрита Андрія, проголошено рішення Собору і проспівано вибраному єпископові Многі Літа.

Процедура обрання кандидата на єпископа переводилася в переповненій Катедрі, у великому піднесенні. Було присутніх 56 священиків, багато делеґатів і учасників. У всіх було одне бажання, одна думка. Тому так святочно, урочисто, величаво пройшла ця історична подія. Всі виявляли своє задоволення. Собор закінчив свої функції підписанням актів і фотографуванням та фільмуванням цієї історичної події.

Вечором о год. 6-ій у Катедрі було відслужено вечірню, Молебень і після Молебня чин наречення Єпископа Едмонтону і Західньої Канади. Архимандрит Андрій, перед Владиками і повним Собором вірних заявив, що коли Собор знайшов і вибрав його, як достойного кандидата на єпископа, він приймає цей вибір і не заперечує. Тоді Владика Митрополит звернувся до людей у катедрі "Ви чули, що кандидат приймає... але завтра він складе присягу, що буде дотримуватися всіх правд віри і канонів, що їх визнає Вселенська Православна Церква, і щойно тоді ми висвятимо його на єпископа за божественною Літургією... Єпископ-елект мав свою першу проповідь. Глибоку і змістовну. Висловив подяку Владикам і всім українським піонерам, що підготовили ґрунт до цієї великої події. І перед живими і перед тими, що не діждалися цієї історичної хвилини, а для неї віддали багато труду, єпископ-елект клонить низько свою голову.

В неділю 5-го липня, ще далеко до початку відправи, Катедра заповнена вірними і священиками. Владик впроваджують "со славою", під звук дзвонів. Надворі чудова погода. Священство поділено на дві частини. Одна йде до приміщення, де находяться Владики з процесією і вірними, друга остається зустрічати при вході в Катедру. Видно як з різних вуличок, мов потічки, напливають і напливають люди... Все це фільмується і набирається для передачі через телевізію. Є представники від інших церков: грецької, англіканської, злученої, католицької тощо. Незабутня картина!

Владики на катедрі серед Церкви. Відкриваються Царські Двері, і з вівтаря виводять оо. С. В. Савчук і В. Слюзар архимандрита Андрія. Тут відбувається чин визнання віри, канонів і присяга. В Катедрі мертва тиша, святочне напруження... Кандидат приймає все, що визнає Православна Церква, бере на себе цей тягар і присягає, що навіть смерть не присилує його відректися цієї присяги. Не тільки кандидат, але й присутні священики і вірні важать кожне слово, переживають його і прислуховуються, що скаже єпископ-елект. То великий тягар і відповідальність. Тому всі вдячні, що ввесь тягар без вагань взяв на себе вибраний єпископ. Взяв для розквіту рідної Української Православної Церкви, для добра нашого народу і слави Божої.

Тому так легко, мелодійно молилися всі під час св. Літургії, тому глибоке, миле зворушення опанувало всіх, коли після "Святий, Бо-

же"... архимандрит Андрій, перед святим Престолом упав на коліна і приймав хіротонію в єпископа через покладення на нього рук Владик Митрополита і Архиєпископа та читання молитов про зіслання на нього Св. Духа. Тому так урочисто і натхненно повторяли за Владикою Митрополитом "Аксіос" при облачені нового єпископа в архиєрейські ризи наперебій оба хори — священиків і катедральний. Це ж 40 священиків служило Соборну Архиєрейську Літургію, сповідалося і причащалося із нашими Владиками. Мабуть перший раз стільки священиків за однією Літургією.

БЛАЖЕННІШИЙ АНДРЕЙ, МИТРОПОЛИТ ВІННІПЕҐУ І ВСІЄЇ КАНАДИ

Так почалася нова світла сторінка в історії УГПЦК; створено третю єпархію і, при Божій помочі, наша Церква дістала ТРЕТЬОГО єпископа.

Вдача лагідна у тепер Блаженнішого Владики Андрея, серце добре і всім всепрощаюче.

Багато праць написав і вони вийшли друком. Мудро і успішно керував Західньою Єпархією, з осідком у Едмонтоні. Два рази їздив з о. архипресвітером д-ром С. Савчуком до Австралії на канонічні візитації та відбув подорож до східніх патріярхів.

На XV-му Соборі нашої Церкви, що відбувся у м. Вінніпезі 1 — 6-го липня 1975 р. обрано Архиєпископа Андрея на Митрополита Вінніпеґу і всієї Канади, як Первоієрарха нашої Церкви і надано йому титул Блаженніший.

21-го грудня 1975 р. Його Блаженство Митрополит Андрей зробив візитацію нашій Катедрі з нагоди хіротонії 4-го єпископа, Миколая.

15-го жовтня, 1976

Високопреподобний Протопресвітер
Д. Фотій,
настоятель Катедральної парафії
Св. Володимира Великого,
Торонто, Онт.

Високопреподобний Отче Протопресвітере!

Дякую сердечно за надіслання запрошення на святкування Золотого Ювілею славної Катедри Св. Володимира.

Радісним буде для мене втішатися спільними вірою й молитвами з Блаженнішим Митрополитом Михаїлом, Отцями Настоятелями боголюбивими вірними.

Приїдемо до Торонта (також о. д-р Савчук і о. митрат Лучак) в суботу, 27 листопада, о годині 2.45 по полудні. Ер Канада, Фл. 192. Напише Вам ще о. Дм. Лучак.

Боже благословення нехай буде на Вашій праці,

† АНДРЕЙ, Митрополит

27-го грудня 1975

Ювілейний Комітет Української
Православної Катедральної Громади
Св. Володимира Великого,
Торонто, Онт.

Благочестива Катедральна Громадо,
Дорогі у Христі Брати й Сестри!

Господь Бог сподобляє Вас Своєї великої ласки святкувати ЗОЛОТИЙ ЮВІЛЕЙ Вашої Громади, яка стала Катедральною Громадою на Сході Канади, та втішатись величною катедрою во ім'я св. Рівноапостольного Володимира Великого побудованою, як також так гарно розбудованим церковно-релігійним і культурно-національним життям.

Вірні заповітам свого Покровителя, високо тримаєте прапор Українського Православія в лоні Христової Православної Вселенської Церкви, до якої приєднав увесь український народ св. Володимир Великий охрещенням його в Святу Православну Віру.

Святкування 50-ліття існування Громади нехай буде заохотою до дальшої ревної і повної посвяти праці для поширення слави Божої серед нашого українського народу, збереження й плекання всіх наших духовних скарбів, які запевнюють повноту релігійного й культурного життя, до якого покликав нас Господь Бог. У тій свідомості виховуймо нашу дорогу молодь, пам'ятаючи, що тільки молодь, свідома своєї відповідальности перед Богом, Церквою й Народом, запевнить нашій Рідній Церкві й нашому народові щасливу будуччину.

З тими моїми думками й розважаннями я вітаю з ЗОЛОТИМ ЮВІЛЕЄМ Катедральної Громади Блаженнішого Митрополита Михаїла, Архиєпископа Торонта і Східньої Канади, Всечесніших Отців настоятелів — Протопресвітера Димитрія Фотія й протоєрея Юрія Ференсіва, Хвальні Заряди та всіх Боголюбивих членів, наших дорогих у Христі братів і сестер, з молитовними побажаннями, щоб Боже вседіюче благословення було на Вашій праці для добра рідної Української Православної Церкви, Церкви Св. Ап. Андрея Первозванного, Церкви Св. Володимира Великого.

Благодать вам та спокій від Бога, Отця нашого, і Господа Ісуса Христа! (Римл. I, 7).

† АНДРЕЙ, Митрополит
Вінніпеґу і всієї Канади.

ВИСОКОПРЕОСВЯЩЕННІШИЙ АРХИЄПИСКОП БОРИС

Владика Борис, — син священика, покійного протопресвітера Тита Яковкевича, — народився 8-го грудня 1901 року на Волині.

1925 року розпочав студії на університеті у Варшаві, на Богословському відділі православної теології, і 1929 року закінчив свої студії з титулом магістра Богословія. Рукоположений в сан священика був 1930 року у Варшавському соборі. Душпастирював на різних парафіях аж до 2-ої світової війни. Під час війни виїхав на еміґрацію, був у Німеччині, а в Канаду приїхав 1948 року. До вересня 1949 р. був другим священиком у Катедрі св. Володимира в Торонто, потім виїхав на Захід і був улюбленим своїми парафіянами в цілій околиці Шіго.

Маючи на увазі добро і тільки добро Церкви, дає згоду бути постриженим у чернечий сан 28-квітня 1963 року, потім возведений в архимандрита Блаженнішим Митрополитом Іларіоном, а на Надзвичайному Соборі у Вінніпезі 18-19 травня 1963 р. був обраний кандидатом на єпископа нашої Церкви і в неділю 19-го травня 1963 р., у Всеканадській Катедрі Пресвятої Тройці у Вінніпезі прийняв єпископське свячення. Титуп наданий Собором — Єпископ Саскатунський і Середньої Єпархії та вікарій Митрополита Іларіона.

На XV-му Соборі був підвищений, на рекомендацію Собору Єпископів, до Архиєпископа. Останньо погодився зайняти опорожнене місце, після від'їзду Митрополита Андрея до Вінніпеґу, в м. Едмонтоні як Архиєпископ Едмонтому і Західньої Єпархії.

СПОГАД АРХИЄПИСКОПА БОРИСА ПРО ТОРОНТО З НАГОДИ 50-ЛІТНЬОГО ЮВІЛЕЮ УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ КАТЕДРИ СВ. ВОЛОДИМИРА

Двадцять п'ять років проминуло від того часу, як я, тодішній протоієрей Борис Яковкевич, з покійним Батьком своїм протопресвітером отцем Титом, щасливо дісталися до Канади. В цьому помогла нам

УГПЦ на рекомендацію тодішнього правлячого Єпископа Високопреосвященного Владики Мстислава.

До Вінніпеґу ми прибули 17-го листопада 1948 року, а десь в половині грудня цього самого року я отримав призначення на становище другого священика при Катедрі св. Володимира в Торонто. Батько — отець Тит — залишився у Вінніпезі для обслуги підвінніпезьких громад.

Тодішній настоятель Катедри святого Володимира в Торонто, протоієрей отець Петро Самець, надзвичайно тепло віднісся до мене, ще досить молодого священика, який так недавно на еміґрації в Европі пережив важку втрату своєї дружини та доні. Замешкував я в зимових місяцях у домі пані Йонґ на вулиці Бетирст, а пізніше — таки в домі отця Настоятеля біля самої Катедри. Службами з отцем Петром ми черувалися, а час від часу приходилося служити в громаді Лонґ Бренч, яка тоді ще не мала свого постійного священика. Кілька разів їздив на Богослуження до Ошави, а також — до далеких від Торонто осель, де серед лісів замешкували й працювали новоприбулі до Канади українці.

Я любив Катедральний храм у Торонто. Любив і служити в цьому храмі. Сильно також імпонував мені спів мішаного хору під управою дириґента Левка Білошицького, коли не помиляюсь. Пам'ятаю і професора Березинця, який був добрим дириґентом і дяком.

Обов'язком моїм були також лекції релігії для дітей Рідної школи при Катедрі та відвідування хворих по лікарнях.

За кілька місяців свого побуту в Торонто мав нагоду та приємність познайомитися жлижче з багатьма парафіянами Катедри, відвідуючи їх по домах. Одначе все це скоро скінчилося, бо влітку цього самого року виявилось, що вогкий торонтський клімат для мене згубний. Почав докучати ішіяс, якого я раніше ніколи не мав, і це вирішило мою долю. Виїжджаючи з Торонто на Захід Канади при кінці серпня 1949 року, я свій ішіяс неначе залишив у потязі.

Знаю, що як Торонто за останніх 25 років розрослося і стало велетенським модерним містом Канади, так і наша Св. Володимирська громада перетворилась за ті роки в потужну парафію, яку тепер постійно обслуговують двох наших видатних священиків. Торонто стало також осідком архиєрея Східньої Єпархії, який, в сані Архиєпископа, був кілька років правлячим Архиєреєм нашої Святої Церкви.

Отож сердечно вітаю Блаженнішого Владику Митрополита Михаїла з 50-літнім Ювілеєм його Катедральної громади. Вітаю Високопреподобних отців настоятелів: протопресвітера о. Дмитра Фотія і протоієрея отця Юрія Ференціва.

Вітаю Управу Катедри святого Володимира, хор, молодь, братчиків, сестриць та усіх вірних. Нехай Боже Провидіння усіх Вас тримає при кріпкому здоров'ї. Християнська радість, причиною якої завжди буває свідомість належно виконаних обов'язків, що їх накладає на усіх нас наше християнське сумління, нехай буде з усіма Вами.

З любов'ю у Христі Ісусі

Рік 1975, м. листопад. † БОРИС, Архиєпископ

ПРЕОСВЯЩЕННИЙ ЄПИСКОП МИКОЛА ДЕБРИН

Єпископ Микола Дебрин уродженець Буковини. Народився 9-го вересня 1903 року в селі Чорногузи, повіт Вижниця. Після закінчення початкової школи, потім гімназії, закінчив університетські студії і працював, з різними труднощами від ромунської влади, на різних роботах. Вкінці, за здібності і совісну працю, його покликано до міністерства в Букарешті як інженера агронома.

За студентських часів і під час праці в міністерстві, брав активну участь в українському студентському житті як свідомий патріот. Керував і студентським хором на національних святах. Був дириґентом церковних хорів. Таким активним був і на еміґрації в Німеччині, де опинився під час другої світової війни.

До Канади прибув як світська людина і знову пірнув у громадську і церковну улюблену працю для свого народу і своєї Церкви. Побачивши, що найбільшу прислугу може зробити в новій країні для свого народу через душпастирську службу, вписався і закінчив студії Богословія при Колеґії св. Андрея у Вінніпезі і в березні 1959 року був висвячений на священика Української Православної Церкви в Канаді. Після пасторування у Британській Колюмбії, його переводять за настоятеля церкви Пресв. Тройці у Лондоні, Онт., де він стає душею не тільки православної громади, а всієї української громади, як учитель, дириґент, доповідач. Жодне національне свято не відбувалося без його вкладу праці, найперш дириґентської. Тому не дивниця, що парафія полюбила його і вже 13 років розвивається при його душпастирській невтомній праці.

Як колись Владика Борис, так і тепер о. прот. Микола Дебрин, коли треба було для добра Церкви ще більше послужити, приймає в Катедрі св. Володимира в Торонто 11-го вересня 1975 року постриг у ченці, підвищення в архимандрита, а в неділю 21-го грудня 1975 р. хіротонію в єпископа, в тій же Катедрі. При участі трьох Владик Блаженнішого Митрополита Андрея, Блаженнішого Митрополита Михаїла і Високопреосвященнішого Архиєпископа Бориса та 25-ти священиків, в тому числі Голови Президії Консисторії митрофорного протоієрея

Дмитра Лучака і митрофорного протоієрея Олександра Хом'яка, настоятеля Катедри св. Івана з Едмонтону, відбулася ця урочиста подія — висвячення ЧЕТВЕРТОГО Владики для нашої Церкви в Канаді.

Прийнявши вибір на кандидата в єпископи під час XV-го Собору, який відбувся у м. Вінніпезі, з Богом приступив до віддання своїх здібностей, своїх сил і своєї великої любови до Бога, Української Православної Церкви та рідного українського народу у сані найвищому, у сані Єпископа.

12-го січня, 1976 р.

До Благочестивої
Катедральної Громади Св. Володимира,
в Торонто, Онт.

ВПреподобні Отці Настоятелі,
Всехвальна Управо, та вся
Побожна Катедральна Громадо!

У 50-ліття існування Вашої громади, прошу прийняти наступне моє Вам привітання, признання й побажання.

Пів століття тому, волею Божою й зусиллям перших піонерів основоположників — постав перший зародок Вашої громади, щоб постепенно, заходами старо- й новоприбулих кількох поколінь — зрости йому до сьогоднішнього розміру, осідку правлячого Архиєрея й центру Сх. Єпархії УГПЦК.

Через цілий цей час, Ви, як каже Св. Письмо, — "Поклавши руки на плуг, не озиралися назад", на труднощі, а пильно орали св. ниву, яку Господь так щедро поблагословив.

Ваша Катедра стала наче рідною матір'ю для всіх наших Церков на Сході Канади, правдивим зразком українсько-православного церковного й громадського життя; вона пригортала й об'єднувала численне членство, прихильників — віруючих і невіруючих — взірцево християнізуючою обслугою Ваших Отців Настоятелів у всіх людських потребах, "від колиски до могили".

З її Церковного Центру виходили глибинно побожні архипастирські Послання правлячого Арипастиря, зараз — Блаженнішого Вл. Митрополита Михаїла, з неї ширилися слова оборони нашої святої Православної Віри й Рідної Церкви, заходами її Братства св. Володимира.

Вона приміщувала багато громадських установ, та зрівноважувала їхню українську діяльність, а особливо молоді, та невтомного жіноцтва. А вже, найбільше, в ній примірно поставлено справу рідного шкільництва й недільного навчання дітей, проблему нашого "бути, чи не бути" та стало піддержувано вогонь рідного горіння культ.-освітньою діяльністю.

Словом, своїх талантів Ви не закопували, а помножили на духові, а то й матеріяльні цінності, якими зараз можете гордитися.

Багато українського люду, звідусіль прибулого до Торонто, завжди знаходили у Вас підпору для своїх душевних і національних потреб та мали нагоду переживати у Катедрі торжественність Архиєрейських Відправ, під взнеслий спів катедральних хорів.

І мені, особисто, у стінах Вашої Катедри судилося пережавати сумні й радісні хвилини життя. А передовсім, тут відчув я святість благодатности апостольського переємства, через моє рукоположення, 21. XII. 1975 р., в сан Єпископа Саскатунського, УГПЦК, чим я назавжди остаюся духово спорідненим з цим святим катедральним місцем.

Згадуючи це все, я з подякою й признанням сердечно вітаю Вас усіх, Вашу многогранну діяльність і досягнення — Богові на славу, а нам, розсіяним по світі, — на спасіння.

Молюся Господу Богу, щоб і надалі Його благословення було над цілою Вашою громадою, її Катедральним Храмом і всіма тими, що будуть в ньому священнодіяти й молитися за визволення з безбожницького ярма українського народу, та його святої Прабатьківської Церкви.

Остаюся до всіх з любов'ю у Христі Господі,

Вл. МИКОЛАЙ Дебрин

ГОЛОВИ ПРЕЗИДІЇ КОНСИСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ГРЕКО-ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ В КАНАДІ

о. Дм. Фотій

Кожний Собор Української Православної Церкви в Канаді являється найвищим законодатним тілом Церкви. Собор обирає повну Консисторію, з членством порівну від духовенства і мирян, яка править у часі між Соборами Церкви, і на чолі її є правлячий Єпископ. Собори Церкви видбуваються що п'ять років. Повна Консисторія сходиться два рази на рік, або й менше, в міру потреби. Повна Консисторія вибирає Президію Консисторії, яка править поміж засіданнями повної Консисторії. Президію Консисторії очолює Голова Президії — духовна особа, — якого вибирає Собор Церкви.

П е р ш и м Головою Президії Консисторії, від початків існування нашої Церкви в Канаді аж по 1951 рік, був без змін архипресвітер о. д-р С. В. Савчук. Він був також від самих початків історичного існування нашої Церкви в Канаді її незмінним Адміністратором аж до приїзду Владики Мстислава, який був обраний правлячим Єпископом в 1947 році.

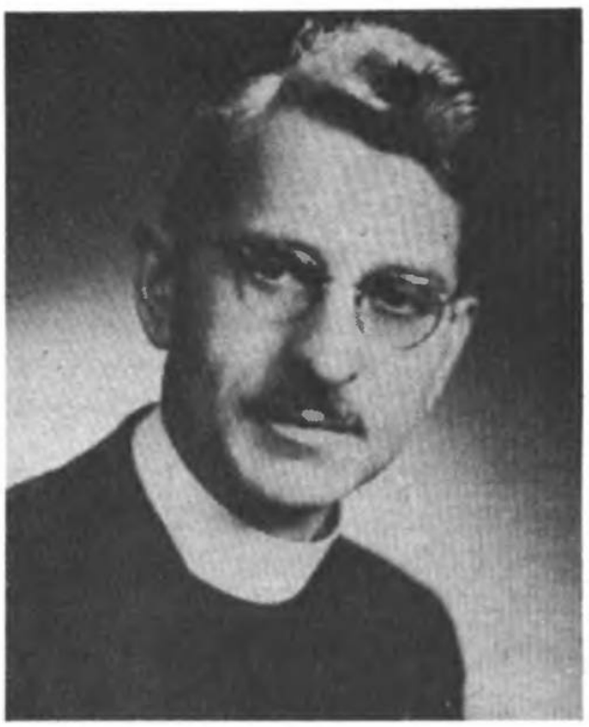
У 1951 р. о. д-р Савчук перебрав на себе важливі обов'язки у Колеґії св. Андрея і відійшов від головування в Президії Консисторії. На одинадцятому Соборі нашої Церкви, що відбувався в м. Вінніпезі в місяці червні 1955 р. о. д-р Савчук знову був обраний головою Президії. Дванадцятий Собор УГПЦК, що відбувася в липні 1960 р. у Вінніпезі переобрав о. д-ра Савчука на наступну каденцію, на 5 років, але 1963 року о. д-р Савчук уступив зі становища Голови Президії, щоб повністю віддатися справам Колеґії св. Андрея на становищі її ректора.

Коли хтось себе пожертвував, свою родину для добра нашої Церкви в Канаді, то між ними першим є о. д-р С. В. Савчук. Він був усім: і місіонером, і редактором "Вісника", і педагогом, друкуючи лекції для Недільних шкіл, і організатором, і канцеляристом, і адвокатом . . . одним словом, — носієм вірним і безкомпромісовим ідеології нашої Церкви.

Так, як світлої пам'яти Іван Сирник, редактор "Українського голосу" своїм "Вірую" на першому світовому Конґресі Вільних Українців у Нью-Йорку себе увіковічнив, так о. д-р С. В. Савчук, на 50-му ювілеї нашої Церкви у Саскатуні виявив незмінність своїх переконань до засад, на яких організувалася наша Церква в Канаді. Він сказав, що є чотири стовпи, на яких побудована наша Церква, а саме: вона УКРАЇНСЬКА, ПРАВОСЛАВНА, АВТОКЕФАЛЬНА і СОБОРНОПРАВНА. На них вона міцно держиться. Відберіть хоч один із цих стовпів і вона не буде міцною...

Цю саму ідеологію ясно поставив о. д-р Савчук перед XV Собором нашої Церкви, що відбувся у Вінніпезі на початках липня 1975 р. До цього Собору о. д-р Савчук був завжди членом повної Консисторії, а на Соборі відмовився далі від цих обов'язків, залишаючись бути Головою Комісії міждерковних зв'язків.

О. АРХИПРЕСВІТЕР Д-Р С. В. САВЧУК

Після від'їзду о. П. Білона з Торонто, лише Богослуження припинилися, але не припинилися заходи вірних до дальшої організації Української Православної Громади.

І так 15-го лютого 1931-го року запрошено було з Вінніпеґу Адміністратора Православної Церкви в Канаді о. С. В. Савчука приїхати до Торонто на Богослуження. Богослуження відправив о. Савчук у англіканській церкві на розі Коледж і Белв'ю вулиць. Цього ж дня, з участю о. Савчука, відбулися збори і вибір Заряду Православної Громади св. Володимира в Торонто. До Заряду вибрали: адв. Т. Гуменюк — голова, А. Метельський — заступник, Н. Фукшанський — секретар, М. Материн — скарбник, С. Юсипчук — господар, Н. Храпко, Й. Шевчук і Н. Ясенівський — Контрольна комісія.

Так, що о. С. Савчук, бувши Адміністратором всієї нашої Церкви в Канаді, і багато разів ще служивши з нагоди різних більших подій у Соборі, а потім у Катедрі св. Володимира, прислужився нашій громаді ще й тим, що в її організаційній стадії допоміг своїми здібностями і слоїм словом вибрати Управу церковної громади, після майже чотирилітньої перерви.

ПРИВІТ ГРОМАДІ СВ. ВОЛОДИМИРА В ТОРОНТО

Дорогі Брати й Сестри,
Високопреподобні Отці Настоятелі!

З нагоди відзначення п'ятдесятліття існування Української Православної Катедральної Громади Св. Володимира в Торонто оцим передаю Громаді та всім її членам і оо. Настоятелям мій сердечний привіт і побажання.

Щиро вітаю членів-основоположників Громади, яким Господь Бог дозволив діждати цього дійсно великого й радісного для всіх нас свята; зокрема ж вітаю тих кількох членів-піонерів, які ще залишились між живими, а які вже 11 червня 1925 року, отже рік перед формальним заіснуванням Громади, нараджувались зі мною, як їм найкраще приступити до зорганізування церковної громади в Торонто. Сьогодні вони направду повинні бути вдячні Богові, що Він благословив їм діждати цього великого дня і втішатись таким великим і успішним зреалізуванням їхніх задумів з 1925 року. Вітаю також всіх інших членів Гро-

мади, які своєю любов'ю до Рідної Церкви українського народу, своєю щирою і завзятою працею та щедрими пожертвами розбудували Громаду та її діяльність до теперішніх розмірів.

За час свого існування Громада св. Володимира зросла і розвинула свою всебічну діяльність до тієї міри, що сьогодні вона займає чи не перше місце між кількома найбільшими та найкраще зорганізованими громадами нашої Церкви, за що подяка й признання належиться всьому її членству та всім її бувшим і теперішнім оо. Настоятелям. Хай же Господь Бог винагородить їх усіх за це ласкою Своєю небесною.

Вітаючи Громаду з її п'ятдесятліттям, молю Господа, щоб Він благословив її на дальшу працю й розвиток та щоб зберіг всіх її членів і їхніх оо. Парохів у щасті й здоров'ю на многі літа.

Вінніпеґ, Ман.,
24 вересня 1976.

З християнським привітом,
о. С. В. Савчук

МИТРОФ. ПРОТ. ЄРОНІМ ГРИЦИНА

Коли о. д-р Савчук відійшов 1951 року у відпустку, то Другий Надзвичайний Собор УГПЦК, що відбувся в серпні цього ж року обрав на Голову Президії Консисторії о. прот. Єроніма Грицину. Таким чином о. прот. Є. Грицина став д р у г и м головою Президії Консисторії УГПЦК.

О. прот. Є. Грицина приїхав у Канаду 1925 р., маючи закінчені університетські студії, пройшов студії богословія в Реджайні і 1-го серпня 1926 р. був рукоположений Архиєпископом Іоаном Теодоровичем у сан священика. Був на багатьох парафіях, зокрема в Едмонтоні, аж до вибору його головою Президії Консисторії. На цьому місці виявив великі здібності організатора і адміністратора, поставивши на солідну базу фінанси Консисторії. Від 1955 р. до 1958 р. о. Грицина займав становище Адміністратора Західньої Єпархії, з осідком у Едмонтоні. 1960 року погодився стати місіонером УГПЦК і, роз'їжджаючи по Канаді, велику увагу виявив до труднощів священиків у їх душпастирській праці, даючи здорові поради на місцях. Цього ж 1960 р. о. Єронім був призначений настоятелем Катедри Пресвятої Тройці у Вінніпезі і на цьому становищі остався до свого упокоєння 24 вересня 1965 р.

Митроф. о. прот. Єронім Грицина був будівничим священикомпіонером нашої Церкви в Канаді.

О. ПРОТ. ТОМА КОВАЛИШИН

1963 року, коли о. д-р С. В. Савчук уступив із становища Голови Президії Консисторії, то збори повної Консисторії, що відбулися в травні 1963 р. вибрали на це становище о. прот. Тому Ковалишина.

Отець прот. Тома Ковалишин уродженець Канади, народився в Рамі, Саскачеван. Рукоположений в сан священика 1940 року. Попрацював у нашій Церкві чесно 25 років. Був капеляном канадської армії у 2-ій світовій війні, був ректором Інституту св. Івана в Едмонтоні, настоятелем у Саскатуні, в Катедрі св. Івана в Едмонтоні до часу поки Надзвичайний Собор нашої Церкви, що відбувся в травні 1963 року обрав його на становице Голови Президії Консисторії і продовжив термін о. Ковалишина на дальших 5 років. Одначе серцева недуга підкосила його молодий вік і на 50 році життя забрала його від родини, Церкви в оселі Божі.

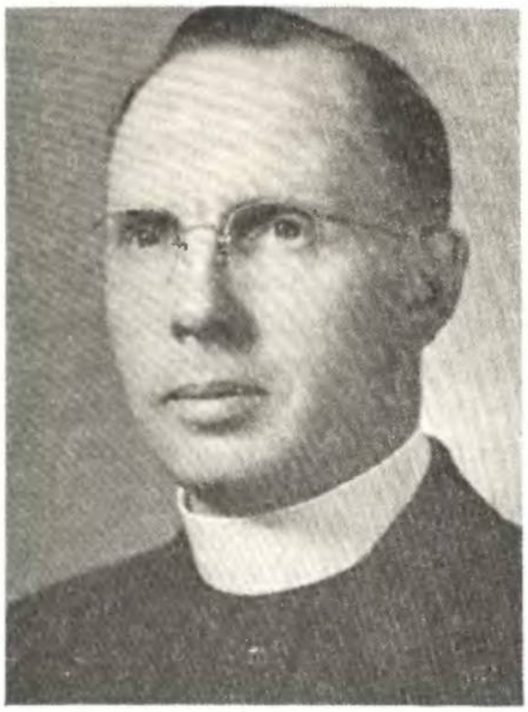
На становищі Голови Президії Консисторії, о. Ковалишиному треба було роз'їжджати як кожному Голові по парафіях, на Єпархіяльні з'їзди і він тут показався дуже милим, вирозумілим, тактовним, знав добре українську мову, не дивлячись на те, що народився в Канаді. Залишив у всіх про себе якнайкращі спогади і сум по його втраті.

З благословення Блаженнішого Митрополита Іларіона, чин священичого похорону відбувся в середу, 27-го липня 1966 р., з Катедри Пресвятої Трійці у Вінніпезі, очолений Преосвященним Владикою Борисом.

МИТРОФОРНИЙ ПРОТ. ФРАНКО КЕРНИЦЬКИЙ

З причини упокоєння о. прот. Т. Ковалишина, вийшло повідомлення від канцелярії Консисторії, що „Консисторія Української Греко-Православної Церкви в Канаді, під проводом Його Блаженства Блаженнішого Владики Митрополита Іларіона, на своїх надзвичайних нарадах, що відбулися в середу 27-го липня 1966 р., доручила тимчасове виконування обов'язків Голови Президії Консисторії секретареві Президії свящ. Степану Ярмусеві".

„Секретар Президії буде виконувати обов'язки Голови Президії до чергових звичайних нарад Консисторії, що відбудуться 14, 15 і 16 жовтня 1966 року. На своїх жовтневих нарадах Консисторія має обрати нового Голову Президії".

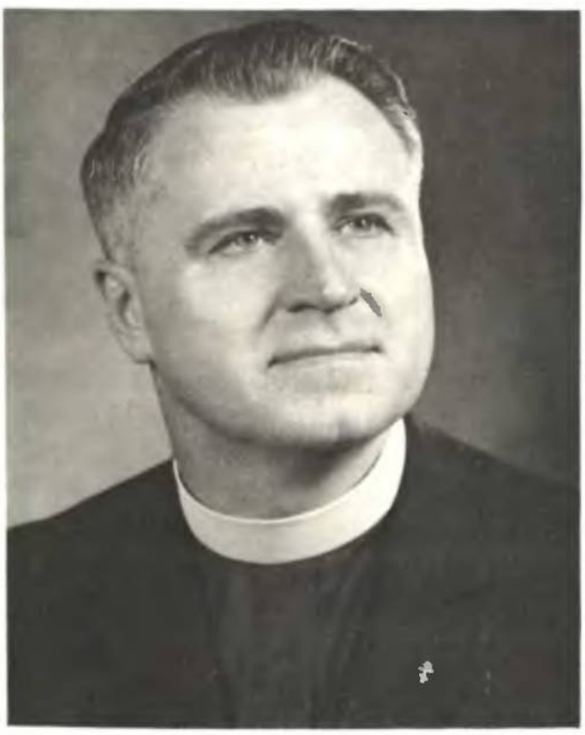

І на цих нарадах Консисторії обрано на Голову Президії Консисторії о. прот. Франка Керніцького, що в цей час був настоятелем Катедри Пресвятої Трійці у Саскатуні. Свої обов'язки він перебрав у листопаді 1966 року.

Отець Франко Керніцький народився в Галичині 2-го квітня 1909 року. З батьками, маленьким хлопчиком приїхав у Канаду. Тут, після закінчення богословських студій, одружився і 1938 року був висвячений у сан священика.

Отець Франко був на різних парафіях, був місіонером Канадської Катедри, був священиком у Соборі св. Володимира в Торонто, був настоятелем Церкви св. Володимира у Віндзорі, де за його душпастирства вибудувано нову церкву, яка стала тепер Собором, був настоятелем у Катедрі св. Івана в Едмонтоні і за його головування відбувся величавий ювілей 50-ліття УГПЦК в Саскатуні. Тепер є настоятелем Всеканадської Катедри Пресвятої Трійці у Вінніпезі.

МИТРОФОРНИЙ ПРОТ. ДМИТРО ЛУЧАК

XIV-ий Собор УГПЦК, що відбувся у Вінніпезі 30 і 31 липня та 1 і 2 серпня 1970 року, на місце о. прот. Ф. Керніцького обрав на Голову Президії Консисторії о. прот. Дмитра Лучака, який у час його вибору був другим священиком Катедри св. Івана в Едмонтоні.

Високопреподобний о. Дмитро народився в Гемлин, Альберта, Канада. Богословські студії закінчив у Колеґії Св. Андрея у Вінніпезі 1952 р. Цього ж року був рукоположений в сан священика. Був настоятелем у Виллинґдоні, Альберта, був на Сході Канади настоятелем Церкви св. Івана в Ошаві, був кооптований у члени Консисторії 1966 р. і всюди його любили за ласкаву, милу вдачу, за його чудовий голос і за чутливе християнське серце.

XV-ий Собор нашої Церкви, що відбувся в Вінніпезі 1—6 липня 1975 р. переобрав о. прот. Дмитра Лучака знову на Голову Президії Консисторії. Це свідчить, як його ввесь загал нашої Церкви шанує і до нього ставиться із великим довір'ям. Він усі свої обов'язки Голови бере надзвичайно серйозно, глибоко застановляється над ними і тому він їх досконало знає. Він і в Східній Канаді, куди завжди приїжджає на Єпархіяльні з'їзди, має велику симпатію. За його працю, священичий авторитет, вірність національним ідеям нашої Церкви, його м'якість у проповідництві і за вирозуміння до людських немочів, йому платять любов'ю і підтримкою в його головуванні. І Господь Бог, нехай йому завжди буде на поміч, щоб ніколи не спіткнувся з правильної дороги!

До Боголюбивої Христової Громади
при Катедрі Св. Володимира,
Торонто, Онтаріо

12 листопада 1975

Ваше Блаженство — Блаженніший Владико Митрополите,
Високопреподобні Отці,
Хвальна Управо і Ювілейний Комітете,
Дорогі в Христі Брати й Сестри!

Дізнавшися, що в наступному році Ваша громада святкуватиме 50-річчя свого існування і творчої праці, й з тієї нагоди приготовляється видати Ювілейну Книгу, Консисторія Української Греко-Православної Церкви в Канаді спішить привітати Вас з цим добрим наміром та побажати Вам гарних успіхів як у підготовці до цих важливих роковин, так і в самому відсвяткуванні їх.

Ми сподіваємося, що видана Ювілейна Книга напевно відзеркалить повністю світлу історію Вашої Катедральної громади та буде цінним документом її заснування, розвитку й всебічного зростання.

50-річчя Вашої церковної громади і всього її релігійно-громадського життя, — це добра нагода не тільки для споминів про минувшину та для перегляду досягнень, але це теж новий поріг, через який бурхливо перепливе широке русло Вашої багатогранної благородної діяльности та попливе до ще кращого майбутнього.

Отож, у знаменні роковини 50-річчя Вашої Катедральної громади, Президія Консисторії Української Греко-Православної Церкви в Канаді засилає Вам найтепліші привітання і з радісною душею приєднується до відзначування Вашого Золотого Ювілею.

Хай Боже Провидіння, — що в минулому півсторіччі так щедро благословило Вас усіма благодатями, — держить і надалі в своїй святій опіці всю Вашу Громаду та збереже її в усьому доброму на многі-многі літа!

За ПРЕЗИДІЮ КОНСИСТОРІЇ УГПЦК:

о. Митрат Д. Лучак, Голова

ДЛ/вс

СВЯЩЕНИКИ КАТЕДРАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

МИТРОФ. ПРОТ. ПЕТРО БІЛОН

Перша Служба Божа о. П. Білона в Торонто відбулася 14-го листопада 1926 р., після розмови з адв. Т. Гуменюком, який запевнив о. П. Білона, що зробить усе, щоб знайти приміщення для Богослужб та зорганізувати парафію — Церковну громаду.

Прот. П. Білон походив із старого козацького роду. Маючи побожне виховання з дитинства, мріяв стати колись священиком. Але це не скоро здійснилося...

Доля повела його до військової служби. З вибухом революції 1917 року, Петро Білон брав активну участь в організації української фльоти, опісля в штабі української авіяції. Як службовець, він евакуювався до Кам'янця Подільського, де вступив на Богословський факультет Державного університету. Священичий сан прийняв на еміґрації, в польському таборі інтернованих — 4 січня 1921 року. Будучи кипучої енергії, він узявся за видання богослужбових книг українською мовою, заснував у таборі Братство св. Покрови, був редактором "Релігійно-наукового вісника" і душею Братства.

1924 р. о. Петро Білон виїхав у Канаду, де продовжував, як щирий українець тяжку місійну працю серед українського населення. Був на парафіях у Форт Вільямі, Гамільтоні, Торонто, Вотерфорді, Віндзорі, Ошаві, Едмонтоні, а у вересні 1936 р. переїхав до Архиєпископа Іоана Теодоровича на таку ж віддану душпастирську працю.

7-го серпня 1959 р. упокоївся у Бозі цей гарячий патріот і великий місіонер Української Православної Церкви, на 81-му році трудолюбивого свого життя на Пітсбурщині. Відійшов у вічність у "Пантеон високо заслужених для нації одиниць нашої доби", як схарактеризував його український часопис у Пітсбурзі "Українське народне слово".

За свою важку, часом без засобів для життя, душпастирську піонерську місійну працю був нагороджений найвищою нагородою — Митрою.

Отець Петро Білон вклав багато праці в організацію Української православної громади в Торонто, але 11-го вересня 1927 р. був змушений залишити парафію через цілковитий брак матеріяльних засобів для утримання священика.

ПРОТОПРЕСВІТЕР О. Д-Р ВОЛОДИМИР СЛЮЗАР

Отець Володимир Слюзар — юридичні і богословські студії скінчив в Україні. Під час Першої світової війни служив в Армії Української Народньої Республіки. Це перший священик, що з Богом і глибокою вірою в успіх своєї місії, відважився проорати першу борозну серед католицького моря у провінції Квебек для розбудови Української Православної Церкви. Можна сказати, що всі ті здобутки, які має наша Церква в Монтреалі й у Квебеку взагалі, вона завдячує, в основному, повній посвяти душпастирській праці о. Володимира Слюзаря та його дружині Леонії.

За його душпастирську працю, провід УГПЦ нагородив о. Володимира всіма можливими нагородами. А Колеґія св. Андрея у Вінніпезі, на своїй конвокації в суботу 1-го серпня 1970 р., нагородила о. Володимира почесним докторатом Богословія. Його конвокаційна промова на тему "Дивимось у наше майбутнє" завжди буде актуальна для українців у Канаді.

Слава о. Володимира Слюзаря цілком заслужена... Він і місіонер, і адвокат, і педагог, і організатор, і досконалий проповідник, і капелян, і дбайливий опікун нашої молоді та нової іміґрації, і тонкий знавець музики та чудовий дириґент. Із своїм хором він зробив для нашої Церкви і взагалі для нашого народу велику прислугу, здобуваючи найвищі признання.

Тому то й Софійська Соборна Громада в Монтреалі вшановувала його багато разів: з нагоди 30-ліття священичого служення (1955 р.), з нагоди 50-ліття подружнього життя (31-го травня 1970) і з нагоди 50-го ювілею пастирського служення (8-го грудня 1974 р.).

Видаваний Святософійською Соборною Громадою в Монтреалі "Бюлетень", з лютого 1955 р., пише: "Крім душпастирських обов'язків у монтреальській парафії, о. Володимир знаходив ще час для заснування нових Громад у містах Лашін, Оттава, Садбері і для духовної опіки в таких віддалених осередках, як Торонто, Гамільтон і Ошава".

В Торонто він виступав із своїм знаменитим хором і відправляв Служби Божі. Він і на знимці з нагоди канонічної візитації Владики Архиєпископа Іоана.

Добра слава зберігається про о. Володимира у всій нашій Церкві, в усій Канаді й зокрема в Торонто. В катедрі і в катедральних залях, ми любувалися всіми його Службами Божими, його головуванням на Єпархіяльних з'їздах Східньої Єпархії, подивляли його проворність вести зборами, його вміння виходити на "чисті води" у найскладніших

дискусіях. Його розумні поради завжди допомагали резолюційним комісіям виготовляти резолюції так, щоб вони сприяли розвиткові Церкви і закликали до праці тих, кого треба, не ображаючи нікого.

Тому, коли о. д-рові Володимирові прийшлося перебувати в роках 1975-76 в шпиталі Міссісаґа, Онт., через його недугу, то часто, крім інших відвідувачів, приходили і священики і вірні з Торонто його провідати, принести йому колядку на Різдвяні Свята (Братоство св. Володимира з проф. М. Мухою про це подбало), чи просто так виявити до нього пошану. Вийшов о. Володимир з шпиталю, повернувся у Монтреал і ми сподівались, що він, уже понад 80-літній, все ще послужить нашій Церкві і нашому народові.

На превеликий жаль, так не сталося, бо 26-го грудня 1976 р. Господь Бог покликав його в Свої оселі. Многолюдний похорон відбувся в середу 29-го грудня, очолюваний Владикою Миколаєм і багатьма священиками, з тисячами вірних. Від нашої Катедри прощав отця Володимира в останню дорогу о. Дм. Фотій. Тіло спочилого похоронено на Монтреальському цвинтарі. Всі часописи помістили згадки про о. Володимира, який оставив незатерті сліди своєї корисної праці. Вічна Йому Пам'ять!

15-го березня, 1976 р. Б.

До Світлого Ювілейного Комітету
Української Православної Катедри Св. Володимира,
Торонто, Онтаріо.

Світлий Комітете!

Слава Ісусу Христу!

З приємністю долучую свої поздоровлення до тих численних привітів і побажань, які линуть до Торонто цими днями з нагоди Золотого Ювілею Катедральної Громади.

В мене є багато приємних спогадів про Вашу Громаду, яку не раз приходилось мені обслуговувати на її початках. Пів століття минуло від тих перших важких, але й світлих днів, коли ми орали перші скиби родючої ниви в Торонто. Вона — ця нива — принесла великий плід і сьогодні Ви маєте честь — вже від довших років — бути катедрою Архиєпископа Східньої Канади, нашого бувшого Первоєрарха блаженнішого Митрополита д-ра Михаїла. Тяжких організаційних іспитів було багато, та Ви з Божою поміччю — при відданій праці Ваших трудолюбивих Отців Настоятелів та співпраці членів Громади, здали їх з похвалою.

Перед Вами стоїть ще й зараз багато іспитів, як і перед кожною Христовою Громадою, бо наша праця скінчиться тільки тоді, коли вдруге прийде наш Цар і Господь, судити й царствувати на віки. Бажаю Вам від себе та від своєї дружини Леонії ласки та сили від Господа Бога на Вашому дальшому шляху.

Зокрема вітаю блаженнішого Митрополита д-ра Михаїла та отців Настоятелів Митрата Дмитра та Протоєрея Юрія, їхніх дружин, та Церковну Управу. Вітаю рівнож Піонерів і Основоположників, які ще в живих і з якими мені приходилось працювати. Вітаю трудолюбиве

Жіноцтво і Вашу золоту Молодь перед якою стоять світлі завдання продовжувати те, що почали Батьки. Тим, які відійшли у вічність, нехай подасть Господь Вічну Радість там де сяє світло Лиця Його.

Молюсь і молитимусь з Вами за добрей розвиток і спасіння всіх Ваших членів та всього нашого українського народу. Прошу всіх також Ваших молитов за мене, щоб гідно донести хрест, якого дав мені Господь, і після всього отримати з Вами корону життя, якою Він обіцяє нагородити всіх, що щиро люблять Його. Йому слава в Церкві Святій навіки й навіки!

З Християнським привітом, — Ваш у Христі,

о. Протопресвітер д-р Вол. Слюзар з Дружиною.

(підпис: о. Володимир Слюзар, Леонія Слюзар)

ПРОТОПРЕСВІТЕР ДМИТРО ЛЕЩИШИН

Через рік після зборів і Богослуження, яке відправив о. С. В. Савчук, а саме 18-го березня 1932 року, відбулися в Торонто у процесі організування Церковної громади Річні Збори, на яких ухвалено:

"Підпорядкуватися Чартеру і Статутові Української Греко-Православної Церкви в Канаді і цим самим формально увійти в її склад". Новий заряд восени 1932 р. просив Консисторію, щоб до Торонто призначила постійного священика. Консисторія поставилася прихильно до цього прохання, призначила до Торонто о. Д. Лещишина і він відправив 23 жовтня 1932 року перше своє Богослуження в найнятій церкві на 693 Бетирст вул. Відтоді відправлялися Служби Божі постійно, хоч часто доводилося міняти приміщення.

Отець Дмитро Лещишин народився 5-го листопада 1899 р. в селі Рожанівка, повіт Заліщики, Галичина. Після закінчення гімназії, ще в 1918 р. вступив охотником да української армії в Полтавський курінь галичан. Пізніше був помічником коменданта куріня в полку Січових стрільців, приділений як старшина для особливих доручень до Державного Секретаріяту в Станиславові. Потім став командиром сотні, був поранений і 1920 р. разом з Армією УНР був інтернований поляками. У 1922 р. дістав безтермінову відпустку з війська. Не минула його і польська тюрма, потім коротко учителював, а 2-го жовтня 1924 р. виїхав з рідного краю і 28-го жовтня прибув до Канади.

За настоятельства о. Дм. Лещишина відбулася в Торонто 15. X. 1933 р, 1-ша кан. візитація Преосвященнішого Владики Архиєпископа

Іоана Теодоровича. Маємо на стіні в Катедральній громаді знімок із цієї візитації: велике число вірних з Владикою Іоаном і двома священиками, о. Дм. Лещишиним і о. В. Слюзарем із Монтреалу.

Що застав і яку працю проводив о. Дм. Лещишин в торонтській церковній громаді, свідчить його звіт за 1933 рік з 21-го червня 1933 р. до Консисторії:

"Церковну громаду в Торонто я обслуговую від половини жовтня 1932 року. Коли я прибув до Торонто громада числила дійсних членів поверх 60. Сьогодні громада має 95 дійсних членів і 85 членів прихильників. Моральний стан громади вищесередній...

Церковного будинку громада не має. Наймає в англійців...

При Церкві є зорганізована Недільна школа, до якої вчащає пересічно 25 дітей... При Церкві є хор, що ним управляє Ю. Гасан. Є теж Жіноче товариство, яке устроює різні вечірки тощо, на користь церкви... Крім Торонто я мав Богослуження в Гамільтоні, Ошаві, Престоні, Вотерфорді... Крім Богослужень, мною виголошено 18 відчитів у згаданих громадах. Коли б мене питали чи треба на схід другого священика, то я сказав би, що треба обов'язково, але вижити він не годен, бо може заробити на місяць $25.00, а саме мешкання дорожче. Оце ввесь мій звіт".

грудень 1975 р.

Високодостойні Брати та Сестри!

Вітаю Вас у радісні дні ЗОЛОТОГО ЮВІЛЕЮ Вашої парафії Св. Володимира.

Хай Бог милосердний пошле всім Вам щастя та здоров'я, а в серцях Ваших хай живуть теплі спогади про перших організаторів парафії Св. Володимира.

Хай молоді спом'януть чистим серцем відійшовших вже батьків — піонерів — організаторів парафії, а діючих тепер членів хай Господь осилить завзяттям у змаганнях осягнути бажану ціль.

Ваш з любов'ю

Протопресвітер Дмитро Лещишин

11/22/76 р.

У 50-ЛІТТЯ ПАРАФІЇ

Українського Православного Катедрального Собору
Св. Князя Володимира в Торонто, Онтаріо в Канаді

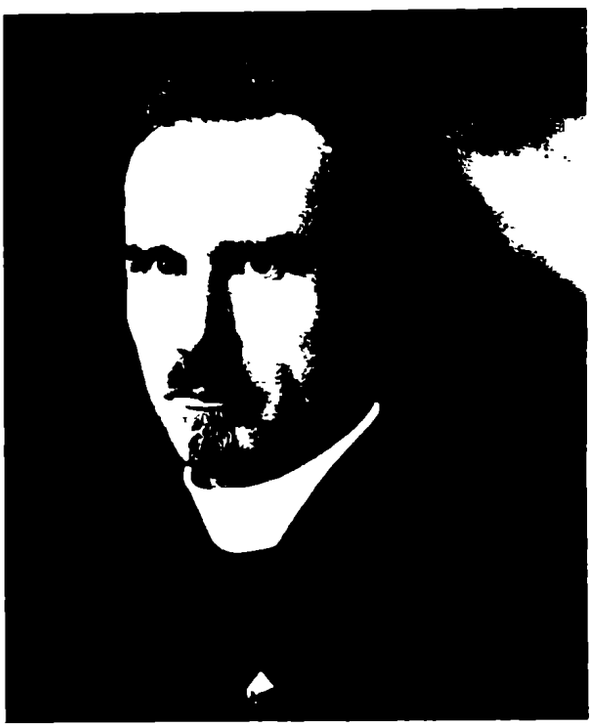
привіт з найкращими побажаннями

Блаженнішому Митрополитові Михаїлові
Преосвященнішому Єпископові Миколаєві
Настоятелям Катедри о. протопресвітеру Фотієві
та о. прот. Ференцієві,
всім прицерковним організаціям
основоположникам і парафіянам

пересилає

Протопресвітер Д. Д. Лещишин

О. ПИЛИП ГАЛИЦЬКИЙ

Попередній будинок, де відбувалися Богослуження церковної громади в Торонто було продано, а з підшуканням нового приміщення на вул. Симко ч. 180 церковне життя громади чогось почало підупадати. На місце о. Дм. Лещишина прибув до Торонто о. Пилип Галицький. Разом з його прибуттям прийшла і матеріяльна скрута, яка відбилася на життю громади.

о. Пилип Галицький — уродженець Буковини. Народився 18-го травня 1890 р. в Чернівцях. Середню і вищу освіту — філософічний факультет, — яку доповнив ще академічним курсом Вищого торговельного знання, здобув у Чернівецькому університеті. Після закінчення студій учителював у дівочій школі і в Торговельній академії в Чернівцях.

Під час першої світової війни служив у австрійській армії, а з хвилиною постання української держави вступив в українську армію. Після війни 1922 р. повернувся на Буковину, за ромунської влади. Стратив право бути учителем, бо йому, як і іншим урядникам було дано розпорядження румунським правлінням підписати декларацію, що він себе декларує членом ромунської нації, і він відмовився підписати таку декларацію. Не лишалося нічого іншого, як виїхати з Буковини. 4-го липня 1924 р. він виїхав до Канади. З Монтреалю пише прохання, датоване 10-го лютого 1928 року, до Світлої Консисторії Української Православної Церкви в Канаді:

"Я, нижче підписаний, прошу о ласкаве приняття мене в священичий стан Української Православної Церкви в Канаді...

"У Канаді я був три роки управителем Інституту ім. М. Грушевського в Едмонтоні...

"Вже в революційних часах на Україні мав я нагоду бачити початки відродження нашої Рідної Церкви й тоді вже пригадую собі, майнула в моїй уяві думка-запит — чи не в національній Церкві шукати б нам воскресної сили для нашого народу та його державности.

"Однак аж тут у Канаді довелось мені знайти відповідь на колишній мій здогад-питання. Власними очима побачив я величезний успіх Рідної Церкви в освободженні нашого народу з обіймів Риму і Москви та постепенне здвигнення його на рівень дійсної нації, яка, віднайшовши утрачені ідеали національної окремішности, у "своїй" вірі почерез відроджену "свою" Церкву зуміє задокументувати у даний момент перед світом "свої" права на існування, як нації.

"Вражений до глибини моєї душі явищем оживляющої сили нашої Рідної Церкви для здвигнення нашого народу до світлої будуччини, та відчуваючи по вдачі й вихованню і в собі нахил до праці для свого народу і його віри, прошу поновно о приняття мене у стан священичий, запевняючи, що бажаю і зумію не тільки що зберегти, але й зі всіх своїх сил ще й вище підняти честь і достойність священика Української Православної Церкви".

І в році 1928, в Йорктоні, о. П. Галицький був висвячений у священики.

Такого священика дістала церковна Громада св. Володимира в Торонто. За його душпастирювання вибрано перший будівельний комітет і, не зважаючи на економічну кризу на американському континенті, цей комітет продовжував переводити збірки на будову власної церкви на вже закупленій площі, де тепер побудована катедра. 1938 року куплено будинок на 404 Бетирст вулиці і, маючи свої залі для Богослужень і для освітньо-громадської праці, життя поспішно пішло вперед. 22-го травня 1938 р. Архиєпископ Іоан за участю кількох священиків і при великому здвизі людей посвятив цей новонабутий будинок.

Отець Пилип Галицький помер на 62 році свого трудолюбивого життя 3-ього липня 1952 року в Чікаґо, а похований був біля своєї дружини в Честер, Пенсільванія.

ПРОТОПРЕСВІТЕР ПЕТРО САМЕЦЬ

Багато з Вас не знають, хоч може, хотіли б знати звідки я приїхав до Торонто, де був, що робив. Про це я ніколи не говорив, ніколи не жалівся, нікому не завидував, а всю свою увагу звертав на призначену мені громаду. Так я робив до мого приїзду в Торонто, так я вірно служив Вам у Торонто, в Скарборо і в Ніяґара Фалс. Тільки один рік служив я в Гамільтоні і там залишив по собі милий спогад, записаний у їхніх книгах і альманасі.

Кожне благословенне діло вимагає віри, надії і любови, ентузіязму і жертвенности. Скупі люди на діла чи на гроші, нічого доброго не вдіють ані не збудують. Віра без діл є мертва. Відродження й поступ нації потребує героїв, а відродження Церкви і її розростання потребує апостольської посвяти, — віддати свої здібності, труд, а то й життя для народу і Церкви.

З волі Божої постало відродження УГПЦеркви в Канаді. Був то час Першої світової війни. Зв'язків з Україною не було жодних. Ми були змушені шукати способу, щоб зберегти рідного національного і релігійного духа на всіх ділянках нашого життя в Канаді, а головне в своїй рідній Церкві. З особистого життєвого досвіду та історії українців у Канаді скажу, що дуже багато благородних діл можна зробити тоді, коли люди мають віру в Бога, любов до свого народу і його культурних і національних святощів.

1910 року весною з'явилась українська "ластівка", — часопис "Український голос" у Вінніпезі. 1914 року, також весною, відбулась конвенція українських учителів і масова демонстрація з нагоди сторіччя народження найбільшого сина України — Тараса Шевченка. З міста Вінніпеґу відгомін пролетів по всій Канаді. Та маніфестація спонукала й мене, тоді ще молодого вчителя, влаштувати концерт і вшанувати Великого Шевченка в містечку Янові — Елма. 1916 року, 4 і 5 серпня, в Саскатуні відбувся перший культурно-освітний Народний з'їзд, а місяць пізніше постав Інститут ім. Петра Могили. 1918 року, 18 і 19 липня, у Саскатуні відбулись довірочні збори. Як нам назвати отих 150 довірених мужів, котрі зібрались, щоб рятувати Церкву українського народу в Канаді? То були поважні господарі-фармери з горсткою молодих учителів. То були герої-мрійники, що мали амбіцію бути господарями в себе дома, в школі, в церкві, в міських управліннях, у підприємствах, а навіть у політиці Канади, бо не хотіли бути наймитами у чужих. То були мрійники-герої, котрі вийшли на самооборонну боротьбу проти чужих багатих церков — корпорацій. А з якою зброєю?.. Вони підняли духову зброю — клич: "Поворот до віри славних наших предків, до віри рівноапостольного імператора України Володимира Великого і його бабуні Ольги святої; до віри князів і гетьманів, до віри запорозького козацтва, що за православну віру віддавали своє життя.

1920 року в березні ми вже мали три священики УГПЦеркви в Канаді; о. Семен Савчук у Саскачевані, о. Дмитро Стратійчук в Альберті, а мені доля судила бути у Манітобі, де я майже три роки обслуговував 23 місійні осередки. Не так то легко було нам організувати й обслуговувати парафії, як оце тепер пером писати. Тягали нас усіх трьох і по судах, але Господь був нашою охороною і ми з тих клопотів виходили невинними. Всевишній Господь поблагословив наші труди і нині всі ми бачимо результати нашої праці від Ванкувера до Монтреалу. Клич повороту до Української Православної Церкви пролунав по безмежних степах західньої Канади і донісся своїми чесними ідейними надхненнями до українських осередків у Торонто, Монтреалі, Гамільтоні, Віндзорі, Ошаві та в інші місцевості східньої Канади.

У Торонто створення своєї церкви сталось 1926 року, тобто 50 років тому. Перших три священики цієї церковної громади переселились до США. Тогочасна дійсність і Божа воля судили мені й моїм скромним силам заопікуватись Вашою, тоді бідною, церковною громадою. Тоді я вже мав 18 років досвіду місійної діяльности. Лист від секретаря Михайла Деренюка, телеграма до Консисторії від голови громади адв. Теодора Гуменюка переконали мене про необхідність Вам допомоги.

Я залишив соняшну Альберту, підготовку до будови церков у Ванкувері, Верноні і Калґари, у поспіху позбувся свого майна і під зиму з родиною пустився в дорогу, 2200 миль, на незнаний мені схід Канади до Торонто, не зважаючи на те, що своїй родині вчинив велику кривду, перевізши її власним коштом з невеличким запасом наших хатніх речей. Щоб удержати родину, до моєї платні в Торонто я три роки мусів докладати із своїх заощаджень, аби сяк-так вижити. Для прикладу згадаю, що на моєму першому Богослуженні в Торонто, присутні у церкві дали жертви на тацу 10 долярів. Це було 23 жовтня 1938 року. А дев'ять років пізніше, мабуть на останньому Великодньому Богослуженні у церкві, що ще була в будинкові, збірка дала 635 долярів.

Були великі труднощі й перешкоди, але минулося. Нині я низько схиляю голову перед пам'яттю тих щедрих трудівників цієї церкви, що вже в оселях Всевишнього спочивають. Думаючи про багатьох щирих трудівників і мертводавців цієї Церкви св. Володимира, я назву Михайла Материна й Семена Олійника, які були мені невідлучною допомогою в часі Богослужень, бо ж мусів я також обслуговувати вірних на Лонґ-Бренч, тобто були такі неділі, коли я мусів служити Службу Божу в двох церквах і оті два, що їхні імена я згадав, завжди мені були великою допомогою, особливо тоді, коли бракувало в церкві співу церковного хору. Обслуговувати вірних церковної громади на Лонґ-Бренч помагав о. Петро Запаринюк з Ошави. Жаль мені, що між піонерами тут присутніми немає великого церковного діяча Івана Гуменюка, який тепер тяжко хворий.

Всевишній Господь благословив наше благородне діло і нині Українська Православна Катедра св. Володимира пишається, наче княгиня, назовні і в середині. Це гордість не тільки тих, котрі її будували, а й тих, що помагали виплачувати великі борги і розбудовували катедральну громаду. Це також велика гордість тих, що в цій катедрі хрестились і вінчались і ввесь час при цій катедрі єднаються і працюють для її майбутнього часу. Краса і вартість цієї катедри не тільки в її структурі, а саме головне те, що кожного року сотні дітей, школярів і студентів вищих курсів виховуються в догідних клясах і навчаються української мови й історії, багатої на героїв і героїнь предків наших, під опікою фахових учителів.

Мій обов'язок за минулих 50 років був: своїми скромними силами готовити ґрунт у винограднику Христовому в надії, що по мені прийдуть молодші і кращі працівники, які приноситимуть цінні плоди їхньої праці для Бога, Церкви і нашого українського народу. Нині, на схилі свого віку, радію, що моя і моєї родини цеголка пишається на величавому Соборі св. Володимира в Торонто.

Нині я вітаю Вас, Дорогі Владики й Отці духовні, — вітаю всіх і даю признання за працю при цьому Катедральному соборі Вам, Отці настоятелі, о. Дмитро Фотій і о. Юрій Ференців, управі, яку очолює п. Іван Дубилко, хористам, дириґентові, жіночому товариству при Катедрі, а понад усе даю признання керівникам і вчителям Недільної й Української шкіл та професорам вищих Курсів українознавства.

Ваша праця, Ваш досвід будує Собор із живого каміння — отих школярів і студентів, які переступають пороги церкви і школи. От за

це все подаю Вам усім велике признання, бо діти, молодь — це найдорожче майно нашого народу.

На закінчення скажу словами третього антифону: "Радійте і веселіться, бо велика нагорода ваша на небесах"!

Нехай Господь Бог дає Вам витривалости і сили працювати для Бога, Церкви і нашого українського народу. Вітаючи Вас у цей день золотого ювілею Катедральної громади, сердечно бажаю Вам, щоб рука Господня і на майбутнє була такою щедрою, як була вона в часі минулих 50 років. Щасти Вам Боже!

ЮВІЛЕЙНИЙ ПРИВІТ

Катедральна Громада Св. Володимира
Торонто, Онтаріо.

Дорогі Брати і Сестри!

Сердечно вітаю Вас з великим святом 50-літнього ювілею Катедри святого Володимира.

Найперше, щиро з синівською любов'ю вітаю, Його Високопреосвященство, Блаженнішого Владику Митрополита д-ра Михаїла, Архиєпископа Торонто й Східньої Єпархії УГПЦК, священнослужителів, о. Протопресвітера Дмитра Фотія та о. Прот. Юрія Ференціва, Управу Катедральної громади і всіх членів Катедри святого Володимира.

За п'ятдесят років відданої і чесної праці, з маленької церковної громади постала велика Катедральна громада, осідок Архиєпископа Східної Єпархії. Бог зглянувся і вислухав молитви вірних дітей, і поблагословив їх святе діло. Вони збудували церкву-місце Святая Святих у новоприбраній батьківщині Канаді.

Багато радісних моментів пережила Катедральна громада Святого Володимира на протязі 50-літнього трудолюбного життя. Мені припала доля бути тільки один рік настоятелем в Катедрі, однак у тім часі закуплено перше парафіяльне помешкання для священика-пароха і зорганізовано першу систематичну Недільну школу, в якій учителювали пані — Анна Токарик, Ольга Гамара, Славка Охітва, Ірина Орищак та Леся Кобітович (тепер Хороший Ґреґорі). Цим учителькам, за їхню співпрацю, я надмірно вдячний. Основоположникам та всім працівникам на ниві Христової Церкви і української культури належиться признання і щира подяка.

З нагоди Вашого великого Торжества, 50-ліття Катедральної громади святого Володимира, ще раз щиро вітаю Вас усіх від себе, від моєї дружини Добродійки Марусі та нашої родини і бажаю на майбутнє якнайкращого розквіту, Богові на славу, а українському народові на спасіння.

З братньою любов'ю у Христі Ісусі до Вас усіх,

Митр. прот. Ф. Керніцький,
настоятель Всеканадської Митрополичої
Катедри Пресвятої Трійці, Вінніпеґ, Манітоба.

Протопресвітер Д. Фотій

50-ЛІТТЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ КАТЕДРАЛЬНОЇ ГРОМАДИ СВЯТОГО ВОЛОДИМИРА В ТОРОНТО

Радісні й величні дні, овіяні благодаттю Святого Духа, посилає нам Господь Бог! Наближаємось до них і святі почування переповняють наші серця.

Аж не віриться, що 50 років тому, у місті Торонто невелика групка українців з великої туги за своєю Церквою відважилася зробити перший крок — пробувати організувати українську православну церковну громаду. Справді групка відважних, бо тоді були тяжкі часи, криза й несприятливі умови. Вони нічого свого не мали. Ні землі, ні будинку, де б могли відправляти Богослуження, ні священиків.

Одначе не цілком безнадійною була ситуація. Ці організатори мали те, що найважніше — великке бажання, непереможну віру й горіли любов'ю все це, при Божій помочі осягнути. І Господь Бог збагачував їхні почування, бо вони були милі Богові. Ці почування зробили їх готовими на всі жертви, на творчу працю, а особливо озброїли їх терпеливістю крок-за-кроком перемагати всі ці перешкоди і наближатися до своєї мрії-мети.

Світські особи робили ці перші початки! Вони нараджувалися, знаходили однодумців, збирали мізерні вкладки, шукали і приготовляли приміщення, а тоді вже кликали священиків на Богослуження!

Напочатку в найманих у різних частинах міста Торонто, часто невідповідних приміщеннях, збиралися на Богослуження, щоб свою спраглу душу заспокоїти словом Божим, себто християнізувати, щоб у Канаді піднести український народ високо, як релігійно так і національно. Велике благородне завдання! Апостольська місія. Тому Бог їм допомагав!

Потім шукали і просили священиків, котрі б разом із ними заклали тривалий фундамент під Божу установу на землі — Святу Церкву.

Щоб так, як колись святі апостоли могли все покинути, піти за Христом, "стати ловцями людей", не оглядатися на вигідніші поплатніші заняття, пішли на трудний шлях благовіствування, готові на різні непередбачені труднощі, присвятили себе на службу Богові і на спасіння своєму народові.

На велике щастя, хоч і небагато було в той час українських православних священиків, але таких ідейних Бог їм посилав. Ще є в живих

свідки-очевидці, котрі знали і пам'ятають цих перших сіячів Божого слова. Але є багато більше катедральних парафіян, особливо з останньої еміґрації, що тих перших священиків не бачили і не знають, але й вони їм завдячують те церковно-релігійне життя при нашій катедрі, яке тут застали. Нехай буде мені вільно згадати з пошаною і вдячністю їхні імена.

Митрофорний прот. ПЕТРО БІЛОН, архипресвітер о. д-р СЕМЕН САВЧУК, о. протопресвітер ДМИТРО ЛЕЩИШИН, о. ПИЛИП ГАЛИЦЬКИЙ, о. протопресвітер д-р ВОЛОДИМИР СЛЮЗАР, о. протопресвітер д-р ПЕТРО САМЕЦЬ, Високопреосвященніший Архиєпископ БОРИС ЯКОВКЕВИЧ, митрофорний прот. ФРАНКО КЕРНИЦЬКИЙ, і теперішні отці-настоятелі о. ДМИТРО ФОТІЙ і ЮРІЙ ФЕРЕНЦІВ. Це ті які спільно з своїми парафіянами видали з себе максимум зусиль і любови, спричинилися до слави, якою втішається тепер наша Українська Православна Катедральна Громада св. Володимира в Торонто.

Багатьох з цих сумлінних основоположників нема вже між живими, як духовних так і світських. А це вони поставили перші основи, побороли труднощі довкілля і матеріяльні, виявили непереможну віру в Бога і любов до своєї віковічної святої Православної Української Церкви і дали все, що мали найкраще їм на службу.

На основах ними вже закріплених — пішов дальший ріст, розбудова церковно-релігійного, культурно-освітнього і національно-громадського життя в Торонто.

Невелике число з цих основоположників і сьогодні з нами. Дожили бачити успіхи своєї впродовж років віддaної праці і відчути Боже благословення над нею.

Вшануймо їх окремим відзначенням, почестями, бо вони від самих початків організування церковної громади, з нею спільно ділили радість і смуток, добро й горе, і не відступили від своєї матері духовної, аж до сьогодні. Молімо Господа, щоб наповнив їх духовною радістю і нагородив добрим здоров'ям та Своїм благословенням!

Після Другої світової війни в Канаді збільшилося число православних вірних, священиків, архиєреїв. Це саме сталося і в Торонто — зросло членство Катедральної громади, примножилися такіж віддані, як основоположники, працівники і новими досягненнями збагатили Катедральну громаду. Гідно тримали традицію побожности українського народу і пишається сьогодні наша святиня, як духовна мати — оточена своїми добрими, дбайливими дітьми.

Заохочені успіхами цієї першої церковної громади в Торонто, поорганізувалися сусідні Українські Православні Громади в Лонґ Бренч св. Великомученика Дмитра, на Західньому Торонто св. Апостола Андрія Первозванного і в Скарборо св. Анни, але в осередку їх, як первопочаток — є Українська Православна Катедра св. Володимира.

У морально-духовний зріст катедри багато любови вклали й наші ієрархи — світлої пам'яті Єпископ ПЛАТОН і Митрополит МИХАЇЛ, перший правлячий Архиєпископ Торонто і Східньої, першої єпархії в складі нашої Церкви в Канаді ,якому в цьому році сповнилося 25 років правління єпархією. Провід нашої Церкви післав на допомогу Преосвященного Владику МИКОЛАЯ, як вікарія. Це за Владики Митропо-

лита Михаїла церкву св. Володимира піднесено до собору, а потім до катедри. Освячена Блаженнішим Митрополитом Іларіоном вона стала осередком церковно-релігійного життя і адміністрації в Східній Канаді.

Тут, в Торонто, став постійний осідок **правлячого Архиєрея,** тут почали відбуватися єпархіяльні з'їзди, тут започаткувалася перша літня оселя "Київ", звідси виходили розпорядки й настанови, які спочатку видавали циклостилем, а потім друком. Часті архиєрейські Служби Божі з надхненими проповідями Владики Михаїла й нове оживлення позначилося в різних ділянках.

Хор виріс на митрополичий хор, нових членок придбав собі Союз Українок відділ св. Ольги при катедрі, розвинуло свою культурну і видавничу працю Братство св. Володимира, постала Рада Української Школи на східню Канаду, виросла Українська школа, Недільна школа, перші цілорічні Курси українознавства, перший Недільний курс, садочок, оркестра, Муз. школа, приміщуються молодечі організації СУМК і ОДУМ, мільйонова Кредитова спілка, "Союз", вояцькі й культурні стоваришення. Катедра придбала сусідні доми, щоб вміститися з своєю працею. Багато молоді прислужує в церкві, читає Часи, Апостола, Діяння св. Апостолів, співає Великодній канон та ін. Своєю різноманітною діяльністю вона також сприяла піднесенню церкви до КАТЕДРИ, (слово це означає — високе місце) і здала іспит вірности Богові, як побожні й свідомі діти нашого побожного народу.

І так у 50-ліття своєї праці катедра стала прикладом для цілої Східньої Єпархії і у свій золотий ювілей, стає перед обличчям свого народу і Божим обличчям з найщирішою молитвою і подякою, що Господь Бог Своїм Святим Духом оживляв і дозволив досягти теперішнього стану.

Вітаю основоположників із урочистим золотим ювілеєм. Честь і хвала вам за труд, за відданість, за любов до Рідної Української Церкви.

Вітаю і тих, кого вигнала страшна воєнна завірюха з рідної землі й дякую, що й вони не розгубились на чужих дорогах, а шукали стежки до рідної прадідівської Церкви. Включились в роботу попередників, дали гріш і труд і тим доповнили золоте жниво в 50-ий ювілей катедри.

Просімо Бога, щоб наші діти, внуки, наступні покоління, як ми дотепер, так і вони на майбутні роки вкладали духове горіння і любов до своєї рідної прабатьківської віри православної, віри наших князів і гетьманів.

Тож святкуймо цей ювілей спільно й радісно. То Господь післав нам цю святу радість.

В часі святкувань згадаймо в щирих молитвах і тих працівників, яких Господь покликав вже до Себе, і просімо Його: "Прийми, Отче Святий душі їхні у Своїй оселі і нагороди їх життям вічним і вічною славою".

О. ПРОТ. ЮРІЙ ФЕРЕНЦІВ

Для основоположників Катедральної громади св. Володимира в Торонто, які дожили ось цього ювілейного року, для довголітніх членів, щирих працівників і для великої української православної спільноти, згуртованої при Катедральній громаді і об'єднаної великою ідеєю служіння Богові, рідній Церкві і українському народові — ось цей 50-літній Ювілей їхньої святині це може найбільше радісні й щасливі дні в їхньому житті.

П'ятдесят років зорганізованого, повного посвяти й труду життя, цілі десятиліття переповнені многогранною діяльністю — це довга і багатюща історія. Її нема змоги, навіть у малій мірі, описати в оцій ювілейній книзі. Може цю велику й благородну пророблену працю, її плоди пізнають і належно оцінять щойно ті, що прийдуть колись після нас. Напевно однак для тих, що у вільному світі, і теж в Україні, колись будуть досліджувати історію церковного й культурно-національного життя українців у діяспорі, пророблена праця протягом 50-ти років і ось ця Ювілейна книга Катедри св. Володимира послужать джерелом цінних матеріялів до того, щоб показати всьому українському народові як ми трудились у країнах нашого поселення в той час, коли наша батьківщина Україна була в смертельному змагу з безбожним окупантом.

За останніх 50 років наші піонери, а пізніше сотні свідомих православних українців, не лише зорганізували церковну громаду св. Володимира, але розбудували її в могутню, велику й динамічну релігійну й національну інституцію, яка своєю діяльністю давала й у дальшому даватиме свій вклад у скарбницю усієї української спільноти, і то не лише в Канаді.

Силою Катедральної громади, її вірних синів і дочок була сильна і глибока їхня віра в Бога, любов і прив'язання до своєї Православної Церкви, її чудового обряду і Богослужб, було й не в меншій мірі почуття обов'язку допомогти українському народові, якого нерозривною, органічною частиною ми є, допомогти йому, бо ж він змагався і змагається в найважчих умовах, однак не здається.

Господь Бог поблагословив працю і труди членів Катедри св. Володимира. Наша святиня була доброю духовною матір'ю для тисячів наших дітей-внуків, що їх вона захоронила перед злобою, неморальністю нинішнього світу. Вона, наша добра мати, допомогла зберегти нашу молодь перед національною смертю — асиміляцією, вона освяти-

ла життя усіх нас і влила в наші серця гарячу любов до Бога й нашого українського народу.

З свідомістю і почуттям добре виконаного обов'язку протягом останніх 50-ти років, ми з радістю в наших серцях, з повним довір'ям і певністю вступаємо в друге 50-ліття.

Господь Бог у Своїй доброті, а Провід нашої Церкви своїм рішенням дали мені змогу оце вже 12-ий рік служити другим настоятелем при Катедрі св. Володимира. Якщо моя душпастирська праця за цей час бодай в незначній мірі спричинилась до дальшого росту Громади та поглиблення її праці, я за це безмежно вдячний Господу Богу й усім тим, що дали мені змогу трудитися для великої ідеї і святого діла.

Сердечно вітаю усю нашу Велику Громаду з 50-літнім, золотим ювілеєм і бажаю, щоб усі ми в дальшій нашій службі Богові, нашій рідній Церкві і нашому українському народові знайшли правдиву радість і ціль нашого життя.

Іван Дубилко

СВЯЩЕНИКИ УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ СВЯТОГО ВОЛОДИМИРА В ТОРОНТО

З історії України відомо, що в різних часах минулого тисячоліття особливо в епохах державної руїни, наша Православна Церква ставала єдиним двигуном творчих сил і захисником християнських чеснот нашого народу. Це дає нам відвагу твердити, що український народ пережив ту історичну дійсність завдяки тим духовним провідникам нашої Церкви, які, приймаючи сан священика, були свідомі величі своїх завдань перед Богом і народом. Вони служили законам Христової науки так, як Митрополит Іларіон своїм вічного значення афоризмом окреслив: "Служити народові — то служити Богові". Такими мотивами присвячується ця тема на честь священиків, які працювали в Українській Православній Церкві св. Володимира в Торонто на протязі минулого 50-річного її існування.

Із книги спогадів отця Петра Білона та з протокольних записів видно, що о. П. Білон не обмежувався лише Богослуженнями. Він був щоденним дорадником, учителем, дириґентом, режисером драматичного гуртка і стремів до того, щоб своїми знаннями служити тим ідеям, які, з вірою в Бога, можуть розвивати освіту, культуру, національну свідомість і всі ті чесноти людей, що їх навчає Церква.

Після від'їзду о. П. Білона, видатний місіонер, отець Володимир Слюзар, закріпивши існування церковної громади і церкви св. Софії в Монтреалі, давав духовну обслугу в Торонто і всім православним українцям східньої Канади. Отець В. Слюзар і о. Семен Савчук з Вінніпеґу не жаліли трудів на далекі подорожі до різних українських громад, служили Богослуження і для всіх були духовними опікунами і дорадниками.

Отець Дмитро Лещишин уже не пережив таких матеріяльних та інших труднощів у Торонто, як о. Петро Білон, коли то в хаті священика "...не було кусника хліба...", бо перед прибуттям о. Д. Лещишина тяжкопрацюючі, релігійні люди цілий рік збирали грошові жертви на те, щоб удержати священика й церкву. Отець Дмитро Лещишин також був свідомий того, що його праця не може обмежуватись лише в церкві Богослуженнями. Він помагав управі організувати школу і церковний хор, був учителем, помагав приєднувати членів, дбав за єдність і добру співпрацю всіх і, знаючи фінансові та інші труднощі, не нарікав тоді, коли йому управа зменшила місячну винагороду.

Отець Пилип Галицький, так як і його попередники, крім виконування священичих обов'язків, брав участь у всіх нарадах, помагав орранізувати дорослу молодь, навчав її церковного співу й народних пісень, помагав улаштовувати концерти та інші імпрези, помагав організувати Братську касу, збирати грошові пожертви на сплачування боргу за площу, на якій нині стоїть катедра. Також брав участь у маніфестаціях і виголошував промови на теми оборони прав українського народу на землях поневоленої України.

Отець Петро Самець прибув до Торонто після здійснення довгожданої мрії — набуття будинку, в якому була гарно влаштована церква, була простора заля й інші приміщення для громадської праці. Отець Петро Самець це один з першої "трійки" священиків, висвячених митрополитом Германосом. Прибув він у Торонто з 18-річним досвідом церковно-організаційного місіонерства і священнослуження в Манітобі, Брітанській Колюмбії та Альберті, де він, так як і в Торонто остався пам'ятним великою працьовитістю і щирою теплотою батьківської духовної опіки всім, хто єднався біля церкви. Після Богослужень отець Петро, в супроводі членів управи або й сам, був невтомним організатором членства і збирачем пожертв на сплачування боргів та на фонд будування нової церкви. В архівних документах і пам'ятних виданнях — записана вдячність отцеві Петрові за його велику самовідданість в загальному розвиткові громади, а особливо в часі будування катедри. Добродійка Катерина Самець, поза піклуванням дітьми й родинними справами, завжди була активною між жіноцтвом у відділі Союзу Українок і в церковному сестрицтві, яке дбало за внутрішню красу церкви.

Зміни у головному керівництві УГПЦеркви та місцеві парафіяльні обставини були причинами, що отець Франко Керніцький і отець Борис Яковкевич, помимо їхніх найкращих інтенцій, не змогли довго послужити цій громаді.

На початку вересня 1950 року о. Петро Самець вернувся з Гамільтону в Торонто. Тиждень пізніше Консисторія прислала отця Дмитра Фотія. "З отцем Петром ми в згоді працювали, як батько і син, 14 років". Так твердить о. Дмитро. То був час, коли у члени громади вписувались багато людей, що прибули з України. Між ними було багато таких, що мали середню й високу освіту.

У приміщеннях громади швидко розвивалась всебічна громадська праця. Обидва священики, розсудливою тактовністю і щирою співпрацею вчасно плянували виконування безлічі завдань, які вони щоденно мусіли здійснювати. У взаємному довір'ї о. Петро спокійно покладав багато справ і надій на свого відданого сотрудника, талановитого проповідника о. Дмитра.

Добродійка Мінодора Фотій щоденно помагала о. Дмитрові у всіх його церковно-громадських справах. Найперше їхня увага й енергійна активність були спрямовані на організацію української школи, яка тоді була під керівництвом Петра Волиняка і яка кількістю дітей та рівнем навчання з року-в-рік зростала до небувалих меж. Пізніше вони звернули увагу на потребу виховного таборування дітей на оселі "Київ" та приєднування більше учительського й виховного персоналу, при помочі якого опрацьовувались навчальні й виховні програми.

Помимо старшого віку о. Петро не зменшував своєї активности. Він був дорадником у шкільних проблемах і поточних справах управи. Обидва настоятелі катедри брали участь на всіх нарадах. На членських зборах вони звітували про свою працю і приймали різні додаткові обов'язки, які поставали у процесі церковно-громадської діяльности.

Ставлення іконостасу, мистецьке малювання катедри, набуття оселі і пристосування її для літнього вжитку, придбання шкільного будинку, його перебудовування й устаткування, друкування пам'ятної книги 1955 року, випрацювання платівок Святої Літургії із співом катедрального хору та у безлічі інших справ обидва священики завжди були активними дорадниками і співпрацівниками.

Призначення Архиєпископа Михаїла на східню Канаду, його осідок у Торонто і створення Єпархіяльної Ради, додатково збільшили працю священиків. Отець Дмитро став секретарем єпископської канцелярії, був співредактором і завідувачем видання "Єпархіяльні вісті", пізніше співредактором катедрального "Бюлетеня", був вибраний на секретаря Єпархіяльної Ради і ті обов'язки виконував 19 років, поки секретарювання перебрав о. Тимофій Міненко.

Кожної неділі обидва священики навчали дітей релігії, а вечорами вони вчили релігії у Рідній школі і на Курсах українознавства. Отець Дмитро весь час помагав випрацьовувати навчальні матеріяли учителям Недільної школи, друкував обіжні листи, які шкільна дирекція висилала батькам з інформаціями про успіхи навчання та про інші шкільні справи.

З документів відомо, що організація Пласт запросила о. Дмитра бути капеляном пластової молоді. У 1952 р. Архиєпископ Михаїл відкликав о. Дмитра тому, що у Пласті "...православного капеляна не трактували нарівні з уніятським капеляном..." Отця Петра і о. Дмитра молодь СУМК запросила бути їхніми капелянами. На одному З'їзді СУЖЕРО обрали о. Дмитра капеляном тієї організації. Молодь ОДУМ також обрала о. Дмитра своїм капеляном. Обидва настоятелі катедри були капелянами відділу СБУВояків. Обидва священики ввесь час були активними у Братстві св. Володимира. Всі імпрези відділу Союзу Українок відбувалися з участю священиків. На всіх імпрезах дітей катедральної школи священики були присутні. Організації, які єднаються при Катедральній громаді, завжди запрошують священиків на свої конференції і з'їзди. ОДУМ і СУМК також запрошують отців на свої з'їзди та інші масові імпрези, що відбуваються у залях громади чи на оселі "Київ". Обидва настоятелі катедри завжди брали участь на батьківських зібраннях, учительських нарадах і на річних конференціях учителів Східньої Єпархії, на яких обговорювались і вирішувались шкільні організаційні та програмово-навчальні проблеми.

Від першого року таборування дітей на оселі "Київ" о. Дмитро був духовним опікуном і лектором, а добродійка Мінодора Фотій понад 10 літ була керівницею таборувань. З професийною учительською освітою і досвідом добр. М. Фотій уже понад 25 років очолює дирекцію Рідної школи, дбає за добрий учительський персонал і піклується всіма навчальними проблемами та іншими ланками виховання, які входять у щорічну програму катедральної школи. Також, на річних членських зборах, уже понад 25 років добр. Мінодору Фотій вибирають у катедральну управу з дорученням функцій шкільної референтки. Добр. М. Фотій ввесь час активна у відділі Союзу Українок.

Про свою й загальну працю священики писали звіти Консисторії і Митрополитові УГПЦеркви. Наводимо деякі цитати документів, які показують, як головний церковний провід оцінював всю ту діяльність.

Голова Консисторії о. д-р Семен Савчук писав так:

"Високопреподобний Прот. Д. Фотій!

Цим висловлюю Вам щиру подяку й признання за дійсно по майстерськи виготовлений звіт до Консисторії за 1956 рік священичої праці в Катедральній парафії св. Володимира в Торонто. Він подає ясний образ праці, що при Катедрі провадиться, праці, яка дійсно радує серце; приходиться тільки висловити щиру подяку всім, що її провадять та побажати, щоб вона ніколи не послаблялася. Що відноситься до Ваших шкіл, — Недільної та Української, то вони без сумніву найбільші, які у нас є..."

14 січня 1960 р.

"До всіх Учительок і Вчителів Недільної Школи
при Катедрі св. Володимира в Торонто, Онт.

Високодостойні Учительки й Учителі!

Усім Вам складаю свою сердечну Митрополичу подяку за Вашу ревну й корисну працю в Недільній Школі. Молю Милосердного Господа, щоб усім Вам подав потрібних сил та міцного здоров'я. Складаю свою щиру подяку Отцю Протоєрею Дмитрові Фотію за його вмілий і ревний догляд над усією справою Недільної Школи в Катедрі. Щиро й сердечно подяку складаю Пані Добродійці Фотієвій за її довгочасне директорство, уміле і ревне керівництво всією Недільною Школою. Усі працюймо самовіддано, бо діти — тож наше наслідда, тож наша будуччина".

Митрополит Іларіон
(підпис)

Уривок з листа о. д-ра С. Савчука:

"Сердечна подяка за Ваш річний звіт праці за 1962-й рік. Ви, Дорогий Отче, і цим разом дописали: читати Ваші звіти — це направду велика насолода, бо вони описують велику працю, яка коло Катедри робиться, а до того Ви звітуєте в такій стислій, але всеохоплюючій формі, що читаючи Ваші звіти, мені видається, що я уношусь десь під хмарами, мов на літаку й звідти бачу, "як на долоні", всю ту працю,

яка на терені Вашої Громади в Торонто та на оселі "Київ" робиться. Спасибі Вам за Вашу працю і звіти, спасибі також Пані Добродійці за ту велеченську працю, яку вона вкладає у вихованні нашої дітвори при Катедрі..."

Після 25-річного служення катедральній громаді, о. Петро Самець 1964 року забажав звільнитись від надмірних обов'язків. Прохання управи і о. Дмитра — не відходити й лишатись при катедрі, о. Петро відхилив і осінню того ж року поселився в Ніяґара Фалс.

У лютому 1965 року, за призначенням Консисторії, прибув о. Юрій Ференців. Від початку й донині о. Юрій і о. Дмитро в братерській співпраці із священною достойністю виконують свої обов'язки. Розсудливо й льояльно вони співпрацюють з кожночасною церковною управою. Обслуговують вірних і користуються великою пошаною чисельної громади членів і прихожан катедри. Завжди беруть участь в загальнонаціональних святах і маніфестаціях. Не відхиляються від запрошень на родинні імпрези своїх парафіян, бо ж кожне таке родинне свято починається і кінчається молитвою священика.

Добродійка Анна Ференсів, поза родинними справами, своїм фаховим знанням учителювання включилась у працю в українознавчому шкільництві, перебрала керівництво Недільної школи, опікується таборуваннями дітей на оселі й активно працює у відділі Союзу Українок.

***

Національно свідомі й релігійні члени громади щороку платять членські вкладки і дають грошові пожертви на кошти вдержання катедри й церковної адміністрації. Пройняті такими ж почуттями супроти своєї церкви, члени кожночасної управи громади кожного року багато безплатно працюють.

У збережених архівах цієї церковної громади, документи показують, що священики ніколи не вимагали від управи такої собі винагороди, якої б вони хотіли. Також священики ніколи не вимагали від парафіян винагороди за індивідуальні духовні обслуговування, які звемо требами. Грошові винагороди священикам були і є узалежнені від матеріяльних можливостей і моральних, добровільних почуттів парафіян, яких священики обслуговують. Історія 50-річчя показує, що релігійність і національна свідомість православних українців і моральні почуття респекту до достойности священика — це ті елементи, які й донині осталися фундаментальною основою сучасного і будучого існування і кращого розвитку Української Православної Катедральної Громади св. Володимира.

Іван Дубилко

о. прот. Юрій Ференців

АВТОКЕФАЛІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ — ЦЕРКОВНА И НАЦІОНАЛЬНО-ДЕРЖАВНА КОНЕЧНІСТЬ

(Світлі і трагічні моменти в історії і боротьбі Української Православної Церкви за її повну незалежність)

1. Від найдавніших часів життя і доля української держави та Української Православної Церкви були тісно з собою пов'язані.

Досліджуючи історію України та Української Православної Церкви, бачимо, що наша держава і Церква завжди тісно співпрацювали. Держава і Церква взаємно доповнялися і ніколи не були розділені. Із ростом держави, росла і розвивалася наша Церква. В часах нашого державного життя Українська Православна Церква втішалась повними правами, вольностями, і хоч може формально не була проголошена і визнана автокефальною, вона в практичному своєму житті такою була довгими століттями. Коли ж українська держава була в руїні, Церква перебирала на себе провід, закладала школи, братства, рятувала провідні верстви від винародовлення, прищеплювала народові любов до свого рідного й вела його до відродження.

Це добре розуміли й досі розуміють наші вороги, бо, загарбавши наші землі, в першу чергу намагаються зліквідувати Українську Православну Церкву, а коли це їм не вдається, тоді відбирають права нашій Церкві, накидають їй свою юрисдикцію і заставляють служити окупантові. Так було за часів польської окупації Правобережної України, так було пізніше за московських царів, московських патріярхів та синодів. Не змінилась доля Української Православної Церкви, а радше перемінилась в трагедію, за їхніх наслідників — Сталіна, Хрущова, Брежнєва та знову московських патріярхів, цим разом вислужників комуністичного московського безбожного режиму. Вороги наші розуміли, що коли відберуть права нашій Церкві, не дадуть їй жити своїм життям, то тим знищать її, а з нею знищать і відродження українського народу, української держави.

Розуміючи цю загрозу Українська Православна Церква віками боронила себе, своїх прав та своєї незалежности. І тому навіть у далеких країнах Західнього світу, де вже на переломі 19 і 20-го століття українці стали поселюватись, відроджується незалежна Українська Православна Церква. Відроджується Українська Автокефальна Православна Церква і її швидкий, феноменальний розріст підтверджує віковічну правду, за яку змагались наші предки, правду про те, що так як власна українська держава потрібна нашому народові, щоб міг вільно жити, так потрібною є Українська Автокефальна, ні від кого незалежна, Православна Церква, щоби вона вічно обновлювала духово, культурно й національно український нарід та була для нього невичерпним джерелом сили. Ця правда зокрема наглядна, коли з перспективи довгої історії українського народу застановляємося над важливішими моментами в житті нашої рідної Церкви.

2. Доба найбільшого розросту Української Православної Церкви і її інтенсивної діяльности — це рівночасно часи сильної Київської Княжої держави і повної незалежности нашої Церкви в її внутрішньому житті.

Найбільшою історичною подією в житті українського народу було прийняття християнства — охрещення України в 988 році за князя Володимира Великого. Християнство на Україні появилось уже раніше і воно з давних часів приходило на українські землі з півдня, з Візантії. Візантія-Греція в тих часах, за панування македонської династії (867-1081) була осередком східнього християнства, переживала добу відродження в усіх ділянках суспільного життя. Відродилась її політична могутність, процвітала торгівля і індустрія, піднеслася наука, література і освіта. З Греції виходять у світ великі місіонери, а поміж ними і брати св. Кирило і св. Мефодій — просвітителі слов'янських народів. Тому й не диво, що князь Володимир прийняв християнство з усім своїм народом у східнім, православнім обряді з Візантії.

З того часу Христова віра і християнізація стали для українського народу не лише засобам пізнання правдивого Бога, але й невичерпним джерелом християнської культури, знання та поступу в усіх ділянках життя. У суспільних відносинах настала велика зміна, бо християнські ідеали любови й милосердя облегшили долю невільників, змінили поняття про подружжя, взяли в свою опіку хворих та вбогих.

Вже в половині 11-го століття Україна створила своє власне оригінальне письменство, а творцями його були люди духовного стану, монахи, в яких під чернечою рясою билось серце великих патріотів свого народу. До оригінального церковно-релігійного письменства того часу належать історичні твори — літопис "Повість временних літ" (літописець Нестор), що лягла в основу пізніших літописів, як "Літопис Київський" та "Галицько-Волинський". З морально-вчительних творів того часу згадати б "Слово про закон і благодать" Митрополита Іларіона та "Поучення дітей" Володимира Мономаха.

Українське мистецтво 10-го — 12-го століть, церковне малярство, в церковній архітектурі монументальні будівлі-церкви, як Десятинна церква (991-96), збудована Володимиром Великим, Собор святої Софії (1037), збудований Ярославом Мудрим та головна церква Києво-Печерського манастиря — Успіння Божої Матері (1073) свідчать про те, як під благодійним впливом християнської віри, православної церкви та багатющих джерел греко-візантійської цивілізації Україна впродовж цілих століть за княжої доби була носієм і виразником духової культури на сході Европи.

Зокрема треба згадати Собор святої Софії в Києві, бо впродовж віків ця святиня була для нашого народу надхненником глибокої віри, науки, мистецтва і з нею всеціло пов'язана історія нашої Батьківщини, історія української державности і змагання Української Православної Церкви за її права, за автокефалію. Київську Софію збудував князь Ярослав Мудрий в 1037 році у величному українсько-візантійському стилі. Посвячення Собору відбулося в 1042 році і від самого початку він став культурним центром України. У цій величавій святині коро-

нувалися Великі князі Київські, поставлялися Київські митрополити, тут і хоронено тлінні останки Київських князів та святителів.

Ця святиня святої Софії — Премудрости Божої, була місцем, де молилися і князь Ярослав Мудрий і гетьмани Богдан Хмельницький та Іван Мазепа, тут молилися і прочани цілої України всіх віків. Дзвін Святої Софії звістив волю цілому українському народові в час наших Визвольних змагань, а в січневі дні 1919 року Свята Софія була свідком Акту, що сповіщав про одну суверенну об'єднану українську державу. В цьому ж Соборі і довершилось відродження Української Автокефальної Православної Церкви 1921 року.

З татарською навалою на Україну та внаслідок численних воєн храм св. Софії зазнав багато грабунків, руйнування і з часом підупав. Одинока стіна з образом заступниці українського народу — Богородиці, залишилася у всі часи цілою і нарід назвав її "Нерушимою стіною". Відбудову Святої Софії Київської розпочав митрополит Петро Могила, а остаточно святиня була розбудована і обновлена в стилі козацького барокко заходами гетьмана Івана Мазепи.

Українська Православна Церква від самого свого початку була в канонічній залежності-юрисдикції царгородського патріярха. Головою Української Православної Церкви був завжди митрополит з осідком у Києві і його духовній юрисдикції підлягали всі єпископи з їхнім духовенством. Деякий час Царгородські патріярхи назначували для Української Православної Церкви Київських митрополитів, спершу здебільша таки греків. Та скоро Українська Православна Церква добилась своїх прав. Вже в 1051 році Собор в Україні вибрав на Київського митрополита першого українця — Іларіона, а дещо пізніше Клима Смолятича. Царгородські патріярхи ніколи більше вже не втручались у внутрішні справи та життя Української Православної Церкви. Наша Церква жила і втішалась повною автономією. З часом, особливо з упадком Царгороду на початку 13-го століття під навалою Турків, ієрархічна залежність Києва від Царгороду послабла до тієї міри, що стала майже номінальною. Українська Православна Церква, хоч вправді не формально, фактично стала автокефальною церквою. Київських митрополитів і нашу ієрархію вибирано на Елекційних соборах, у яких брали участь духовенство та світські представники українського народу, зокрема української шляхти. Цей стан у внутрішньому житті Української Православної Церкви вдержався аж до 1688 року, коли Московський патріярх перебрав у свою юрисдикцію Київську Митрополію і в короткому часі (1722) її цілковито зліквідував.

3. Берестейська Унія — акт насильства над свободою віри українського народу, що знищив релігійну єдність нашого народу та привів до занепаду Українську Православну Церкву.

Як з одної сторони найбільшою історичною подією в житті українського народу було прийняття християнства — охрещення України в 988 році і послідовно одна православна віра і Церква усього українського народу — так з другої сторони подія, що сталась в місяці жовтні 1596 року в містечку Бересті стала найбільшою трагедією Украї-

ської Православної Церкви і українського народу, бо вона знищила релігійну єдність українського народу, привела до занепаду Українську Православну Церкву та започаткувала поділ і боротьбу серед українського народу.

Тією подією була церковна унія з Римом, що її єпископи-апостати Іпатій Потій та Кирило Терлецький спершу підписали в Римі, а в 1596 році в Бересті з другими відступниками від Української Православної Церкви на своєму уніятському Соборі офіційно проголосили.

І тому, щоби належно зрозуміти положення на протязі трьох сот літ отієї уніятської об'єднаної з Римом церкви та правильно оцінювати хоч би останні події в цій уже переіменованій Українській Католицькій Церкві, треба би відсвіжити в нашій пам'яті незаперечні історичні факти про те: 1. Хто і для чого найбільше був зацікавлений в питанні і підготовці унії Української Православної Церкви з Римом і 2. Які наслідки були з тієї унії для української церкви і українського народу.

У підготовці і проголошенні унії Української Православної Церкви з Римською Католицькою Церквою був зацікавлений у першій мірі сам Рим, самі папи римські.

Після формального відступлення Риму від вселенської Христової церкви в 1054 році, Римо-католицька Церква, щоби поширити і закріпити свої впливи, свою владу — при навертанні до християнства послуговувалась навіть збройним насильством. І саме в такий спосіб підпорядкувала собі колись краї-провінції Німеччини, Швайцарії, Швеції, прибалтійських країн, наставляючи скрізь своїх папських намісників. Щоби підпорядкувати собі православну церкву, Рим пробував цього досягнути шляхом всяких "уній", або навіть "хрестоносними походами" — не проти магометан, але радше проти православ'я.

Римські папи і католицька церква здавна мріяли про те, щоби Україну церковно з'єднати з Римом, щоб Україна стала помостом для дальшого походу на Схід. Отже Рим уважав унію як перший крок до переходу на католицтво православних українців, а пізніше повне підпорядкування усієї східньої православної церкви Римові. Знаменними є тут слова папи Урбана VIII-го до наших предків: "Через вас, мої русини, надіюсь навернути ввесь Схід". Розуміється, навернути до Риму.

Не менше, хоч радше з політичних причин, в підготовці, а пізніше в поширюванні унії в Україні була зацікавлена Польща. Починаючи вже від 1340 року, польський король Казимир Великий нападав на західні українські землі, і по словам таки самого польського історика Морачевського "Звичайним польським способом нищив Українську Православну Церкву та заводив польські костьоли". Переслідування Української Православної Церкви поляками продовжувалось віками. Для Польщі було замало прилучити українські землі до "Речі Посполитої Польської" — їм, полякам, хотілось назавжди сколонізувати землі Західньої і Правобережної України та спольщити український нарід через окатоличення його. Отже в плянах польської політики церковна унія мала стати засобом до денаціоналізації українського народу.

З того бачимо, що Берестейська унія стала актом насильства над свободою віри українського народу, довершеним польською державою

в союзі з Римом. На жаль, українська православна ієрархія в деякій мірі була третім чинником у підготовці і переведенні Берестейської унії. Деякі українські єпископи, здеморалізовані т. зв. правом патронату — роздавання світською польською владою та державою церковного майна і церковних урядів — стали апостатами і прилучились до унії.

З того теж часу почалось жорстоке переслідування Української Православної Церкви, її духовенства та православних українців взагалі. В уніятській знову ж церкві від самих її початків, впродовж віків, а й зараз навіть тут на американському континенті та у вільному світі, не було і нема ладу. Та його не могло і не може бути. Унію бо створили не приятелі, а вороги українського народу. І створили її на те, щоби за її допомогою церкву українського народу нищити, на її місце заводити латинство з його для українців чужим обрядом і в цей спосіб постепенно привести український народ до винародовлення та повної його заглади.

Що цього вороги Української Православної Церкви й українського народу не осягнули, то це заслуга всіх, буквально всіх українських патріотичних чинників, що протягом 17 і в першій половині 18-го століття змагалися усіма силами й можливими засобами з накиненою українському народові унією. Наші церковні братства, козацтво, Запорізька Січ, гетьмани — як Сагайдачний, Хмельницький, Мазепа — стали заборолом проти затій Польщі та постепенний заник і обмеження політичної сили і впливів папів, хоч зовсім не усунули, то бодай в пізніших часах частинно облегшили боротьбу українського народу і Української Православної Церкви з латинізацією та польонізацією.

Обмежування прав Української Православної Церкви в цій добі, переслідування і вкінці сама унія були наслідком повільного занепаду державного життя українського народу. Наш віковічний ворог, Польща, послаблюючи та руйнуючи Галицько-Волинську Державу та Правобережну Україну, рівночасно нищила нашу Церкву, бо знала, що як довго існуватиме Українська Православна Церква, незалежна від чужої влади, вона завжди буде об'єднувати сили українського народу в його боротьбі за свою незалежну державу.

4. З переходом Української Православної Церкви в юрисдикцію Московської патріярхії в 1686 році кінчається доба 700-літнього історичного життя Української Православної Церкви під духовною юрисдикцією Царгородського патріярха, з цим і кінчається незалежне життя української національної церкви на 200 років.

Іншою була доля Української Православної Церкви, що залишилася і втішалася своїми правами на Лівобережній Україні, на Гетьманщині, Слобожанщині і Запоріжжю. Під дбайливою опікою гетьманів і козацької старшини, втішаючись повагою і прив'язаністю широких народніх мас, Українська Православна Церква мала всі можливості залишитись українською національною церквою. Та воно так не сталось.

Внаслідок Переяславської угоди в 1654 році, в Україні створились такі політичні обставини, що Українська Православна Церква не мала

великих виглядів залишитися незалежною від Московського патріярхату. Раніше чи пізніше повинна була увійти в його юрисдикцію. Та всеодно не так легко прийшлось Москві справитись з Українською Православною Церквою, щоб остаточно її прибрати в свої руки і піддати під владу московського патріярха — вислужника царів і їх політики.

Спершу українське духівництво із своїм митрополитом Сильвестром Косовим ставило твердий опір Москві і заявило, що ніяк не піде під юрисдикцію Московського патріярха. Та Москва не резиґнувала зо своїх плянів. Щоби процес переходу Української Православної Церкви в свою юрисдикцію приспішити, Москва, поширюючи свої впливи на Правобережній Україні, стала вмішуватись в справи життя Української Православної Церкви, обмежувати, а то й ламати права та вольності нашої Церкви. На превеликий жаль, ці намагання і акцію Москви пізніше стало підтримувати і саме українське духовенство, що вже до деякої міри було просякнуте московським цареславієм та поволі ставало знаряддям московської уніфікаційної і централізаційної політики. В 1666-67 роках українські єпископи беруть участь у Великому Московському Соборі і тим самим неначе посувають вперед та приспішують церковне поєднання, чи радше підпорядкування Української Православної Церкви Москві. З часом опозиція проти дій Москви ще тут і там подекуди появлялась, однак незабаром зовсім послабла, а на кінець і сама гетьманська влада, зокрема гетьман Іван Самойлович, стали договорюватись з Москвою. Під кінець 17-го століття політичне поневолення України Москвою та впливи Московського патріярха на Українську Православну Церкву поглибились до тієї міри, що саме підпорядкування Української Православної Церкви Московській патріярхії відбулось без замітнішого протесту українського духовенства та світського елементу Церкви — братств, української шляхти та козацької старшини.

В 1685 році московський уряд заставив своїм наказом гетьмана Самойловича, духовенство і козацьку старшину перевести вибори на київську митрополичу катедру і вибраного кандидата вислати до Москви без зносин з Царгородським патріярхом. Вибраний митрополит Гедеон того ж року був поставлений в митрополити в Москві і склав присягу послуху Московському патріярхові. Незабаром за допомогою турецького уряду Москва присилувала Царгородського патріярха Діонісія 4-го цілим рядом грамот передати Київську митрополію під юрисдикцію Московської патріярхії. Це сталось 1686 року і в цей спосіб кінчається доба 700-літнього історичного життя Української Православної Церкви під юрисдикцією Царгородського патріярха. В дійсності з цим і кінчається життя української національної церкви на 200 років.

В короткому часі Київська митрополія в юрисдикції Московського патріярха тратить не лише всі свої права, якими втішалась у практиці як автокефальна церква, але навіть права автономної церкви. Вже від 1688 року Москва стала царськими указами вилучувати з-під юрисдикції Київської митрополії поодинокі єпархії та підпорядковувати їх безпосередньо Московському патріярхові. І незабаром Київська митрополія, яка складалась з 6-ох великих єпархій, залишилась сама одна.

Та Москві, в її плянах, ще й цього було замало. І тому в 1722 році Варлаам Вонатович був хиротонізований в Москві і назначений просто архиєпископом Київської єпархії, а не митрополитом Київським та всієї України. Так остаточно Москва зліквідувала Київську митрополію, що вела свою історію від часів князя Володимира Великого. Київський митрополит втратив своє історичне значення та перестав бути головою Української Православної Церкви.

З ліквідацією Київської митрополії, здавалось, що провідна роля Української Православної Церкви в Україні була скінчена. Настав період постійного обмосковлювання і русифікації нашої Церкви і нації. На місце українців-єпископів, Москва обсаджує єпископські катедри москалями в такій мірі, що протягом цілого 19-го століття на єпископських катедрах сидять самі москалі. Зате кращі єпископи Української Православної Церкви мусіли переноситись в Московщину й працювати для московської церкви. Вчені монахи Києво-Печерської Лаври, професори Київської Академії, а навіть кращі звичайні учителі часто мусіли залишати Україну, поселюватись в Росії і для її добра працювати. Оці українські вчені та богослови приносили з собою з Києва до Москви не лише своє знання, але й українські звичаї, церковні співи, мистецтво українських зразків і т. д. Все це мало великий вплив на церковне й культурне життя в Московщині. Все це її збагачувало.

Русифікація не минула українських шкіл, духовних шкіл, духовних семінарій, а зокрема Київської Академії. Цю твердиню і вогнище української просвіти, письменства, благочестивого життя, москалі намагались перетворити в твердиню російської націоналістичної реакції і україножерства. Українську мову прогнано з церковного вжитку, появились суворі розпорядження читати церковно-слов'янські тексти "голосом властивим російському наріччю".

Києво-Печерська Лавра згідно з указом Московського Синоду мусіла всі свої книги перед друком віддавати на розгляд російської духовної цензури. При такому стані, здавалось, що над духовим, церковним, а й народним життям українського народу залягла назавжди темна ніч.

Та царський уряд і Московська патріярхія не осягнули своєї мети і їм не вдалось зрусифікувати українське духовенство до тієї міри, щоб вирвати з його душі любов до своєї батьківщини та до свого народу. Українська Церква в дійсності ніколи не примирилась зо своєю судьбою, з підлеглістю московському церковному урядові. У найтяжчі часи московського панування, свідоміші українці, зокрема духовенство, завжди думали про привернення прав і вольностей своїй рідній Церкві. Православне духовенство здебільш осіле з діда-прадіда на одному місці, близьке своїм побутом до народу, в значно меншій мірі підлягало і піддавалось русифікації, ніж поміщицька, дворянська верства. Протягом цілого 19-го століття і пізніше в ділянках українського письменства, науки й громадського життя почесними літерами записані імена діячів, які вийшли з духовного стану, з священичих родин, з духовних семінарій, що наперекір русифікаційним намаганням перемінились в 19-му столітті в огнища українського національного руху серед молоді. Коли на початку 20-го століття розвинувся живіший національний рух на

Україні, то в рядах діячів того руху помічається вже масову участь молодих священиків або світських вихованців "семінарських громад". З сотень, тисячів видатніших діячів тих часів, які вийшли з духовних родин, всі майже пройшли духовну школу і з них згадати б тут хочби: Петра Гулака-Артемовського, Степана Руданського, К. Стеценка, Олександра Кошиця, Олександра Лотоцького, С. Єфремова, М. Міхновського та цілий ряд священиків, що для розвитку української національної свідомости, українського життя прислужились в найбільшій мірі. Вони й приготовили в неменшій мірі і саме відродження української держави і Української Православної Церкви в 1917-1921 роках.

5. Майже по 250-ох роках московської неволі, Українська Православна Церква відроджується і бодай на короткий час стає жити своїм вільним життям.

З моментом відродження української держави в 1917-18 роках, розпочався рух за відродженням і Української Православної Церкви. Зорганізовано зразу Українську Церковну Раду, що її очолив протоієрей Василь Липківський, і заходами тієї Ради скликано у Києві Всеукраїнський Церковний Собор. На Собор з'їхалось 400 представників українського духовенства і мирян і він почався 7 січня 1918 року. Цей Собор збирався пізніше ще два рази — в травні і вересні — і як сама Рада, так і скликаний Собор підняли клич автокефалії для Української Православної Церкви.

Молода українська держава спочатку не присвятила належної уваги проблемам і потребам Церкви, але це ставлення українського уряду скоро змінилось. Вже на осінній сесії Всеукраїнського Церковного Собору представник українського уряду виступає з декларацією про автокефальність Української Православної Церкви. Основна засада й становище української державної влади, заявив міністер українського уряду, полягає в тому, щоби в самостійній державі була і самостійна наша Церква.

Це становище українського уряду віддзеркалює одвічні життьові наші потреби. Цього однаково вимагають потреби і інтереси Церкви і держави. Самостійність Церкви допоможе проявитися тим громадським силам, що виявили таку надзвичайну самодіяльність в нашому колишньому національному житті. Ту самодіяльність було приборкано, живі основи церковної соборности і незалежности знищено, бо нашою Церквою стали правити чужі і вони її заставляли служити своїм інтересам. Однак ця самодіяльність церковно-народня відживе, коли остаточно наша Церква твердо стане на ґрунті властивого їй самостійного життя — в автокефальній формі.

Таким чином автокефалія Української Православної Церкви — це не лише церковна, але й національно-державна наша конечність і необхідність. Це конечна потреба нашої Церкви, нашої держави, нашої нації. Для збереження нашої української субстанції, це не менша потреба всіх українців, що живуть у діяспорі. І хто розуміє і щиро приймає до серця інтереси українського народу, той і приймає автокефалію Української Церкви.

Уряд Директорії остаточно 1 січня 1919 року видав і державний закон, яким проголошував Українську Православну Церкву автокефальною. Цей же український уряд і заснував Міністерство ісповідань, на чолі якого став проф. Іван Огієнко, пізніший митрополит в Українській Православній Церкві. — Та воєнні дії, змосковщений єпископат, не дали змоги розпочате велике діло в корткому часі і серед воєнної гарячки остаточно завершити. Всеодно з приходом совєтської влади на Україну, український церковний рух за встановлення Української Автокефальної Православної Церкви не припинився.

Серед невідрадних обставин, однак з гарячим бажанням таки остаточно завершити відродження Української Православної Церкви, скликано Всеукраїнський Православний Церковний Собор в місяці жовтні 1921 року. На Собор, який розпочав свої сесії 11 жовтня, явилось біля 500 делеґатів від парафій з усієї України. Наради відбувались у величавій святині українського народу, в Св. Софійському Соборі в Києві. Найголовнішим питанням Собору було, як поставити свій рідний єпископат, бо перед самим Собором Українська Православна Церква залишилась з єпископами до тієї міри зрусифікованими, що вони далі обстоювали старий порядок — залежність Української Православної Церкви від Москви. Тому вони та Московський екзарх, митрополит Михаїл, відмовились святити кандидатів — свідомих українців і патріотів — на єпископів для Української Автокефальної Православної Церкви. Не помогли старання, навіть благання делеґатів Всеукраїнської Церковної Ради та самого Собору.

Тоді Собор, щоб остаточно визволити Українську Церкву з довголітньої московської неволі, рішився за давнім, апостольським способом висвяти, що вживався в 3-ох перших віках християнства, а зокрема в Церкві Єгипту, в місті Александрії, обрав і 23 жовтня за участю священства і віруючого народу висвятив на першого Митрополита Київського і всієї України о. протоієрея Василя Липківського, а о. Нестора Шараївського на заступника митрополита. В короткому часі відроджена Українська Автокефальна Православна Церква начисляла 27 своїх ієрархів та понад 2.000 парафій. Ось так, по майже 250 роках страшної московської неволі, наша Церква відродилась до нового, вільного життя.

Церковний Собор 1921 року поклав оці головні основи для відродженої нашої Церкви:

1. Українська Православна Церква є Автокефальною — є незалежною в своєму житті від якої то б не було чужої церковної зверхности.
2. Українська Православна Церква є Соборноправною, Управа Церкви належить до її найвищих органів — Всецерковних Соборів, у склад яких входять і духовенство і представники мирян.
3. Українська мова стає богослужбовою мовою в усіх відправах У.А.П.Церкви.

Почалось велике, хоч і важке, але творче відродження Церкви під духовним проводом Митрополита Василя Липківського і анміністративним керуванням самовідданих членів Всеукраїнської Православної Церковної Ради. Церква стала поширюватись по всій Україні, у всіх її за-

кутках працею самовідданих нових єпископів, священиків і вірних, стала витискати впливи московської церкви та її патріярхів.

Совєтська безбожна влада однак вже від самого початку стала переслідувати Українську Автокефальну Православну Церкву. Життя єпископів, духовенства перемінилось в одну безперервну мартирологію, яка нагадувала часи Нерона і Діоклеціяна.

Остаточно під кінець 1920-их років большевицька комуністична влада виарештувала єпископів, священиків У.А.П.Церкви, а теж тисячі вірних, замучила їх і в порозумінні з московською церковною ієрархією, зліквідувала зовсім Українську Автокефальну Православну Церкву.

6. Українська Автокефальна Православна Церква в повоєнній Польщі та в Україні під час останньої світової війни.

Ідея відродженої Української Автокефальної Православної Церкви не залишилась без впливів на православних українців поза Україною, а в тому теж і в повоєнній, відновленій Польщі. В цій країні, після Ризької умови в 1920 році, опинилось 3 мільйони православних українців, здебільша на Волині, Холмщині та Підляшші. Для них створено митрополію, що в її склад входило п'ять єпархій. Ідея Автокефалії відродилась в житті тієї митрополії і 17 вересня 1925 року, за згодою Царгородського патріярха, Українська Православна Церква в Польщі була проголошена Автокефальною. Та незадовго після цього Польща стала переслідувати її і повторилась історія з часів по заведенні унії 1596 року.

Польська влада старалася всіма способами не тільки спольонізувати, але й здеморалізувати православне українське духовенство і нарід. Від 1937 року польський уряд, на очах усього культурного світу, розпочав засобами і шляхом терору свою акцію насильного навертання православних українців на католицтво і на польщизну, при тому руйнуючи сотки українських православних храмів, серед них деякі ще з 12-го століття. Однак пам'ять про недавно відновлену українську державу та відроджену в ній Українську Православну Церкву найбільше, мабуть, причинились до того, що в цей час проби і духовенство, і нарід виявили справжню мужність і відданість своїй Церкві. Всі ждали на відповідний момент, щоби звільнитись від жорстокого переслідування, знову змагати до незалежного церковного і національного життя українців. І цей момент прийшов з початком другої світової війни, з розвалом Польщі і окупацією німецькими військами спершу Холмщини і Підляшшя, а скоро після цього і всіх земель України.

Опинившись під німецькою владою, український нарід сподівавсь, як і за першої світової війни, відновити свою незалежну українську державу. Але серед страшної воєнної дійсности, не маючи жодних виглядів на це, зосередив свою увагу над відновленням і розбудовою своєї рідної Церкви і національного життя. У свідомості народу не затратилось переконання про те, що релігія, своя незалежна Православна Церква, як у минулому, так і тепер, мають стати одною з основ українського національного і державного життя.

І тому з самого початку війни отрясається Холмщина і Підляшшя з пережитого недавно під Польщею і започатковує нове життя Української Православної Церкви. До цього найбільше причинився спершу Архиєпископ, а пізніше Митрополит Полікарп та Митрополит Іларіон. Цей останній, очоливши Церкву на Холмщині, зреорганізував її, завів церковну дисципліну та перевів повну українізацію Церкви.

В 1942 році, хоч кругом хаос і війна, постає українська ієрархія і скоро після цього наступає обсадження головніших катедр по містах України. Відчиняються тисячі Божих храмів, закритих більшовиками, а для їх обслуги українські ієрархи висвячують сотні нових пастирів. Ентузіязм, труд і посвята серед духовенства і вірних у відродженій наново Українській Автокефальній Православній Церкві неначе хочуть надолужити за труд, що його ніяк не можна було виконати і класти в будову української держави. Цю працю продовжують православні українці зо своїм духовенством, що по закінченні війни, на деякий час свого тимчасового поселення, опинились в країнах Західної Европи, зокрема в Німеччині і Австрії.

7. Ідея автокефалії Української Православної Церкви відродилась і стала основою нашої рідної Церкви в Канаді та у всіх вільних країнах нашого поселення.

Як необхідну потребу своєї ні від кого незалежної Церкви, для збереження української національної субстанції, глибоко відчули і належно оцінили українці на північно-американському континенті, в США і Канаді вже в перших роках свого поселення за океаном. Ідея Автокефальної Православної Церкви, відродженої в самостійній українській державі, стала для наших поселенців-піонерів непереможною, притягаючою силою. Ні священики російської православної місії, ні Греко-Католицька Церква, залежна від французів, ірляндців та Риму, ні остаточно різні протестантські церкви, не могли задовольнити релігійних і національних потреб українських поселенців. Всі вони були чужі і під чужою зверхністю. Тому з моментом постання української самостійної держави над Дніпром і відродженням У.А.П.Церкви в ній, в Канаді зродився непереможний рух, що започаткував у 1918 році утворення Української Греко Православної Церкви. Те саме сталось і в США.

Згідно з чартером і статутом, "Українська Греко-Православна Церква в Канаді є частиною Єдиної Святої Православної Соборної Апостольської Церкви. Вона заховує догматичну єдність з усіма Православними Автокефальними Церквами і провадить своє життя на основі Слова Божого, в Святім Письмі поданого, та Святого Передання, заключеного в правилах 7-ох Вселенських Соборів".

Основні засади на яких створилась У.Г.П.Церква в Канаді і які дбайливо зберігається — це її соборноправний устрій, її повна автокефалія — незалежність від чужих Церков, та її правдивий український характер. Змідно з рішенням Соборів, У.Г.П.Церква в Канаді є в молитовному єднанні з іншими українськими православними церквами у вільному світі, але під оглядом адміністраційним та ієрархічним вона

2 і 3 листопада 1973 року в катедральній авдиторії відбувся Собор архиєреїв трьох митрополій Української Автокефальної Православної Церкви у вільному світі: Европі, Канаді, США, Південній Америці й Австралії. В неділю, 4 листопада 1973 р., в катедрі св. Володимира служилась Соборна Свята Літургія. Між архиєреями стоять Митрополит Михаїл, Митрополит Мстислав і Митрополит Андрей.

далі залишається самостійною і незалежною, як окрема Церква в окремій державі.

Українська Греко-Православна Церква в Канаді, як продукт національної свідомости українських піонерів і їх релігійних потреб, зразу стала могутнім фактором в збереженні їх і їхніх нащадків при українському народові, та стала рівночасно неменшим заборолом проти асиміляції серед чужого моря. Досягнення УГПЦеркви в Канаді за час її 57-літнього існування величезні. Вона перетворилась в митрополію, в складі якої є три єпархії, около 300 парафій та 80 священиків. Для забезпечення Церкви високоосвіченим духовенством, Церква постаралась про модерну величаву Колегію св. Андрея, збудовану на кемпусі Манітобського університету у Вінніпезі і асоційовану з тим же університетом. Для збереження української молоді, особливо академічної молоді, при українському народі, його церкві і культурі, Церква доклала великих старань при організуванні й будові імпозантних і модерних будівель — Інституту св. Івана в Едмонтоні, Інституту Петра Могили в Саскатуні та Інституту св. Володимира в Торонто. Не менше Церква клопочеться та опікується українськими парафіяльними школами та молодіжними організаціями.

У склад трьох українських православних митрополій у вільному світі — Канадської, Американської та Західньоевропейської, входять і українські єпархії з їх ієрархами, церквами та вірними в країнах Південної Америки та Австралії. Всі вони втішаються повною автокефалією, всі вони в молитовному і духовному єднанні одна з одною.

Закінчення

Як Божа установа, однак створена для людей, Українська Православна Церква тісно сплела свою долю з долею українського народу. Вона століттями зберігала завіти християнської віри і моралі, задовольняла духові потреби українського народу, а рівночасно з тим була опорою його держави. Коли б у нас були сумніви й вагання в тому, ми тим самим перекреслили б цілу тисячолітню історію культурного розвитку та християнської цивілізації українського народу. При тому часто, як у 16-17 століттях, Православна Церква зберігала саму українську націю, ставши її символом, її прапором у боротьбі з ворожими силами. Тому і в ці наші переломові часи, що їх зараз переживаємо, ми не можемо не доцінювати ваги, що її наша Церква мала і має в наших намаганнях визволити нашу Батьківщину та відбудувати українську державу. Це роля і завдання у вільному світі Української Православної Автокефальної Церкви, це й буде твердою необхідністю відродженої Української Автокефальної Православної Церкви в Україні. Всі ми прагнемо мати свою незалежну українську державу, не забуваймо однак на одну мить, що православна церква при її відбудові, її скріпленні та консолідації буде могутнім фактором.

Православна церква, коли була вільною, незалежною від чужих, по самій своїй природі була завжди творчим, конструктивним чинником в українському державному будівництві. І тепер вона в Україні не знищена, але ворог Бога і українського народу загнав її в підпілля, в катакомби. І вона жде призначеного Божою волею свого часу, щоби знову відродитися і розцвісти з ще більшою силою та красою. Українська Автокефальна Православна Церква воскресне в один день в житті українського народу на Батьківщині.

ВАСИЛЬ ЛИПКІВСЬКИЙ

Митрополит Київський і всієї України

Митрополит Василь Липківський народився 7 березня 1864 року в селі Полудні Липовецького повіту на Київщині в родині українського священика Констянтина Липківського. Василь Липківський закінчив Уманську духовну школу (1873-1879), Київську духовну семінарію (1879-1884) і Київську Духовну Академію (1884-1889).

Помимо шкільного русифікаторства в Україні — Київська Духовна Академія зберігала деякі традиції свого основоположника митрополита Петра Могили, зберігала пам'ять про гетьмана Івана Мазепу й інших видатних світських і духовних носіїв української культури, церковних традицій та українських національних ідей, якими від юних літ був пройнятий Василь Липківський.

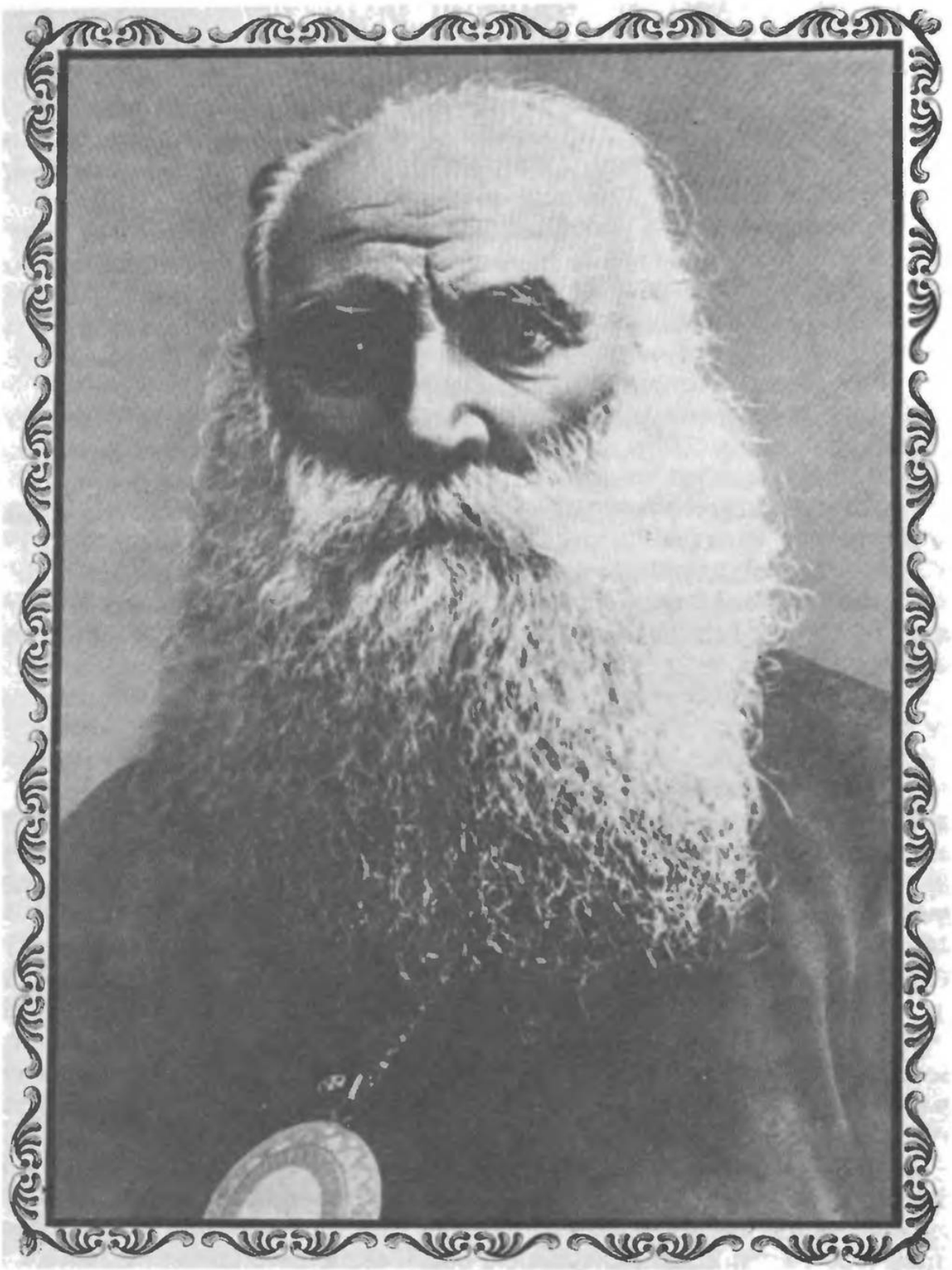
Після закінчення академії Василь Липківський був призначений на законовчителя Черкаської прогімназії. Два роки пізніше, тобто 1891 р., він був висвячений в сан священика. Наступного року отець Василь став настоятелем Липовецького собору і начальником шкіл Липовецького повіту. Ці посади він займав 12 років. Від 1903 року о. Василь був завідувачем Київської церковно-вчительської школи.

В часі першої революції 1905 р. на революційному з'їзді духівництва о. Василя Липківського вибрали головою того з'їзду. За участь і головування на тому з'їзді царська влада звільнила о. Василя з Київської церковно-вчительської школи. Його призначили священиком Солом'янецької церкви на передмісті Києва, але, як високоосвіченому релігійному педагогові, дали можливість бути викладачем релігії в інших київських церковних школах. Отець Василь увесь час був під наглядом російської церковної, світської і поліційної адміністрації. Все таки о. Василь не відлучався від зростаючого тоді руху за автокефалію Української Православної Церкви і був одним з головних сподвижників нашого церковного відродження.

На початку революції 1917 року в Києві відбувся Єпархіяльний собор, на якому ухвалено автокефалію Української Православної Церкви, а отця Василя Липківського обрали головою Київської єпархії. Стараннями о. Василя того року в Києві було засновано Братство "Воскресіння". Пізніше те братство перетворилось на Всеукраїнську Православну Церковну Раду, до якої увійшли представники духівництва і мирян з усієї України.

Першу Службу Божу українською мовою о. Василь служив у Києві 1919 року в Миколаївському соборі. За те російські ієрархи наклали санкцію на священичий сан о. Василя. Але сподвижники УАПЦеркви відкинули ту санкцію і, всупереч російським реакціонерам, отець Василь Липківський, літом 1919 року, став настоятелем Києво-Софійського Собору. У тих роках о. протоієрей Василь був найактивнішим церковним організатором і перекладачем Служб Божих на українську мову.

Після упадку Української Народної Республіки, в обставинах комуністичної окупації, у жовтні 1921 року, відбувся в Києві Всеукраїн-

ВАСИЛЬ ЛИПКІВСЬКИЙ

Митрополит Київський і всієї України

Митрополити, архиєпископи і єпископи Української Автокефальної Православної Церкви в Україні замучені в комуністичних тюрмах. МИТРОПОЛИТИ: Микола Борецький — 1937 р., Василь Липківський — 1938 р., Іван Павловський — 1938 р., О. Взовеневський — 1938 року. АРХИЄПИСКОПИ: Степан Орлик — 1928 р., Юрій Савченко — 1928 р., Осип Оксюк — 1934 р., Петро Тарнавський — 1935 р., Константин Малюшкевич — 1935 р., Олександер Яренченко — 1936 р., Юхим Кальнишевський — 1936 р., Олександер Чернівський — 1936 р., Теодосій Аріїв — 1936 р., Юрій Михновський — 1937 р. і Петро Роменатів — 1937 року. ЄПИСКОПИ: Григорій Стороненко — 1928 р., Марко Грушевський — 1929 р., Яків Шулаєвський — 1929 р., Василь Пшеничний — 1934 р., Антін Броновський — 1934 р., Максим Задвірняк — 1935 р., Микола Карабіневич — 1935 р., Володимир Самборський — 1935 р., Канон Бей — 1937 р. і Володимир Міхновський — 1937 року.

ський Православний Собор, на якому делеґати з усієї України — священики і миряни — обрали і рукоположили отця протоієрея Василя Липківського на Митрополита Київського і всієї України.

Комуністична влада забороняла митрополитові Василеві виїжджати з Києва. Але, не зважаючи на заборони й переслідування митрополит Василь за шість років митрополичої діяльности відвідав своїми архиєрейськими візитаціями понад 500 церков у різних містах і селах України. Під зверхництвом митрополита Василя Українська Автокефальна Православна Церква мала 36 єпископів і 2.500 священиків. УАПЦерква стала небезпечною для російської комуністичної імперії. Червоні диктатори рішили нашу церкву знищити. Ліквідацію почали з ув'язнення митрополита Василя. Пізніше знищили всіх єпископів і майже всіх священиків.

1925 року Державне Політичне Управління (ҐПУ) арештувало митрополита Василя, і його вивезли в Харків у тюрму. Митрополит Василь перебував у тюрмі аж до Другого Всеукраїнського Православного Собору, що відбувся в Києві 1927 року. Перед відкриттям Собору ҐПУ випустило митрополита Василя з тюрми і доставило його на Собор. Там примусили його уступити з митрополичого становища. Жорстокими погрозами делеґатам Собору аґенти ҐПУ фактично заборонили вибирати знов митрополита Василя Липківського. Після Собору комуністи почали тотальну ліквідацію відродженої УАПЦеркви. Кожного року арештовували архиєпископів, єпископів, священиків і віруючих українців по всіх просторах України, мучили в тюрмах, одних розстрілювали, а інших висилали у каторжні табори на повільну смерть.

Про останні роки життя митрополита Василя нема докладних вісток. Відомо, що від 1927 до 1938 року митрополит Василь жив на передмістях Києва. Його ізолювали від усіх віруючих українських громадян. Спочатку жив у своєї сестри на Солом'янці, а потім у селі Чоколівці. В лютому 1938 року НКВД викликало Митрополита на допити. Знесилений, хворий 74-літній митрополит Василь пішов і більше не вернувся. Як про багатьох інших арештованих, так і про смерть митрополита Василя ніхто не довідався, — де, коли і як замучили безсмертної слави організатора і творця відродження Української Автокефальної Православної Церкви. Донині ніхто не знає де спочиває прах священномученика — Великого Митрополита Василя Липківського.

Іван Дубилко

Ця довідка написана на підставі таких праць: Митрополит Василь Липківський — "Відродження української церкви", проф. Іван Власовський — "Нарис історії Української Православної Церкви", проф. Василь Іванис і адв. Теодор Гуменюк — "Українська Православна Церква", "Енциклопедія Українознавства", видання НТШ, і "Біла книга про чорні діла Кремля" — видання СУЖЕРО.

о. Дм. Фотій

ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА КАТЕДРАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Кожна громада, що хоче мати релігійну обслугу від Проводу Української Греко-Православної Церкви в Канаді, найперш мусить скласти заяву, підтверджену ухвалою Зборів своїх членів, з проханням приняти її у членство і склад УГПЦК.

Громада св. Володимира в Торонто винесла таку ухвалу 18-го березня 1932 року і вислала її до Консисторії у Вінніпезі. Від Консисторії одержала таку відповідь (ч. 1932-П, скорочено):

"Отсим посвідчається, що Українська Греко-Православна місія Св. Володимира в Торонто в провінції Онтаріо прийнята і сею грамотою визнана як частина корпорації Української Греко-Православної Церкви в Канаді...

Згадана Українська Греко-Православна місія стає частиною Української Греко-Православної Церкви в Канаді під духовною управою і юрисдикцією тої ж і під безпосереднім духовним доглядом священика чи священиків української Греко-Православної Церкви в Канаді, з тим застереженням, що такий священик чи священики мають у всьому придержуватися церковної дисципліни, заведеної Українською Греко-Православною Церквою в Канаді, головно в виконанню святих тайн, у голошенню слова Божого і в подаванню іншої духовної обслуги вірним згаданої місії згідно з потребами, а всі члени згаданої місії мають право до всіх користей і підлягають всім правилам згаданої Української Греко-Православної Церкви в Канаді.

Дано в місті Вінніпеґ, в провінції Манітоба, дня 8 місяця квітня р. Б. 1932.

Консисторія Української Греко-Православної Церкви в Канаді.

(—) С. Савчук, Президент
(—) Мир. Стечишин, Секретар."

З того часу церковна громада св. Володимира в Торонто стала підпорядковуватися СТАТУТОВІ і ПРАВИЛАМ Української Греко-Православної Церкви в Канаді.

Тому що у "Зразковому статуті церковної громади УГПЦК дозволяється на несуттєві зміни й доповнення місцевим церковним громадам, зміни, яких вимагають місцеві умовини, Українська православна громада св. Володимира в Торонто представила свій місцевий проєкт статуту, автором якого був адвокат Теодор Гуменюк, загальним зборам членів громади і його одобрено та прийнято зборами 3-го лютого 1939 року.

З бігом часу і цей статут виявився недостатнім, бо не охоплював усіх змін, що зайшли в церковній громаді св. Володимира.

Призначено Статутову комісію, яка за проєктом п. Дмитра Пригорницького виготовила новий проєкт статуту (найновіший) вже Катедральної громади св. Володимира в Торонто, який обговорено і при-

йнято Квартальними зборами громади 29 квітня 1968 р. Ним Катедральна громада користується посьогодні.

Назву громади змінено з Української православної громади св. Володимира в Торонто на Українська православна катедральна громада св. Володимира в Торонто.

У другому параграфі підкреслено: "Громада визнає науку та догми Церкви, як складова частина Української Греко-Православної Церкви в Канаді".

Також поширено склад Улрави і замість минулого "Заряд" або "уряд" громади, введено — Управа громади. Повне засідання Управи, з участю тростів і Контрольної комісії, відбувається ПЕРШОГО понеділка кожного місяця, а в наступні понеділки відбувається засідання діючої президії, до складу якої входять: голова, заступник голови, скарбник та секретар. На засідання президії запрошують і референтів, справи яких будуть обговорювати.

Інші зміни:

— Членами Громади числяться — родини (чоловік та жінка), обоє з правами голосу.
— Крім загальних Річних зборів та Надзвичайних зборів, ще додано квартальні, піврічні і триквартальні збори.
— Впроваджено нові позиції: управитель, якого назначує Управа, книговод, шкільний референт, культурно-освітній референт, референт, молоді, церковний титар, як член управи, і референт оселі.
— Перед кожними Річними зборами, Управа підготовляє докладний друкований звіт і подає його всім членам громади.
— Настоятелем КАТЕДРИ є постійний правлячий Архиєрей Торонто і Східньої Канади, а настоятелями Катедральної церковної громади є священики, яких призначає Митрополит через Консисторію, у порозумінні з правлячим Архиєреєм та згодою громади, а не, як було "парох Церкви" і то тільки один священик.
— Було, що членські вкладки платять окремо чоловік і жінка, тепер платить родина. Неодружені мужчини платять повну членську вкладку, як також вдівці, а вдови та самітні жінки платять половину членської вкладки. Непрацездатні і неспроможні члени громади, на їхню просьбу можуть бути звільненими від платежу повністю чи частинно.
— Для кожного члена громади, який сплачує повну членську вкладку, Управа передплачує часопис "Вісник", — орган Української Православної Церкви в Канаді.
— Зміна статуту могла наступити на Річних зборах громади за згодою трьох четвертих присутніх членів, а тепер за згодою двох третіх присутніх членів.

Українська православна катедральна громада в Торонто входить у склад Східньої Єпархії УГПЦК і через своїх делеґатів бере активну участь у щорічних Єпархіяльних з'їздах. Кожного року такі з'їзди відбувалися у приміщеннях Катедри, де є осідок правлячого Єпископа

Східньої Єпархії. З'їздів відбулося дотепер 24. Кожна парафія має право висилати на з'їзд одного делеґата від кожних 25 членів, або менше, одначе жодна з парафій цього не дотримується: висилають набагато менше. Тому і Катедральна громада точно цього права не додержує, але все таки на кожний Єпархіяльний з'їзд висилає 10 членів як своїх делеґатів. Одночасно закликає інших своїх членів приходити чисельно на з'їзди як гості з дорадчим голосом.

На Єпархіяльні з'їзди Східньої Єпархії, за свого життя, завжди приїздив Блаженніший Митрополит Іларіон і кожночасний голова Президії Консисторії.

На закінчення Єпархіяльних з'їздів, Катедра мала канонічну візитацію Митрополита, пізніше Заступника Митрополита і діючого Митрополита Михаїла. На честь їх і голов Президії Консисторії, Катедральна громада влаштовувала святочні прийняття. Незабутні Архиєрейські соборні св. Літургії у співслуженні чисельного духовенства Східньої Єпархії і майже кожного року з участю вспр. о. протопресвітера д-ра Володимира Слюзаря із Святософійського собору в Монтреалі.

Катедральна громада в Торонто ставиться дуже сумлінно до свого Проводу — Консисторії. Дає своєчасно точні звіти, інформує вірно про стан свого членства і кожного року вплачує ту фінансову квоту до бюджету Консисторії, яку на неї накладають. Складає свої дари на відбуття кожного Собору Церкви. Висилає завжди по 20 делеґатів на Собори Церкви. Збирає і пересилає пожертви від свого членства на новий будинок Консисторії, на Колеґію Св. Андрія, на Раду Української Школи, на Допомоговий Фонд і т. п.

Катедральна громада — перша в Канаді — винесла постанову і ввела в практику масову передплату церковного органу "Вісник".

Жива участь делеґатів Катедральної громади на Соборах Церкви проявлялася в тому, що її делеґатів вибирали до різних Соборних комісій, вони забирали будуючий голос у різних питаннях, які були на програмі. Із настоятелів катедри і членів катедри були кожного Собору вибирані особи до складу Повної Консисторії та вив'зувалися похвально із покладених на них обов'язків.

Вони це робили усвідомляючи собі, що вони на сторожі нашого ПРАВОСЛАВІЯ, соборноправного устрою нашої Церкви і її Автокефалії, незалежности від чужих церковних проводів, та національного її духа із збереженням всіх її традицій, і що оборона цих її прав полягає на кожному з нас, а особливо на делеґатах, яких висилає кожна церковна громада, як складова частина Церкви.

Мусимо признати, що у дальшій розбудові, силі, у національному і релігійному піднесенні нашої Святої Православної Церкви і її ролі в житті нашому в Канаді дуже спричинилася, окрім давнішої еміґрації і найновіша еміґрація, що приїхала після другої світової війни. Вона дала нашій Церкві в Канаді високоосвічених ієрархів, священиків, професорів, різних професіоналістів і жертвенних численних членів.

Молімо Господа Бога нашого, щоб у тісній співпраці всі ми забезпечили світле будуче її існування в Канаді на тих засадах, на яких будували її основоположники, віддавши для неї всю свою любов, труд, час, жертви і своє життя.

Іван Дубилко

УКРАЇНСЬКА ПРАВОСЛАВНА КАТЕДРАЛЬНА ГРОМАДА СВЯТОГО ВОЛОДИМИРА В ТОРОНТО

1926—1976

ХРОНІКА

Отець Петро Білон, який у Торонто служив перше православне Богослуження українською мовою, у своїх спогадах написав: "Недалеко від Гамільтону розташована столиця Онтаріо — Торонто. Довідавшись, що там нема священичої обслуги, поїхав я до адвоката Теодора Гуменюка на пораду в справі організації парафії. Т. Гуменюк поставився до моєї думки дуже серйозно та запевнив мене, що вживе всіх зусиль, щоб найти приміщення для Богослужб і організувати церковну громаду. І справді, в короткім часі Т. Гуменюк повідомив мене, що приміщення для Богослужб найшов при англіканській церкві св. Івана Хрестителя та що громадяни радо погодились на організацію парафії в Торонто... Перша моя Служба Божа в цій церкві відбулась 14 листопада 1926 року, але відправляти її я мусів "на-алярм", бо часу нам було уділено лише на одну годину. Присутніх на Службі Божій було приблизно 200 душ. Зараз же по Службі Божій відбувся мітинґ громади"...

У своєму спогаді 1948 р. Т. Гуменюк написав: "Число українських поселенців у місті чимраз збільшувалося і гурток свідомих, що в той час гуртувались при Українськім Народнім Домі, створив вже 31 жовтня 1926 р. Ініціятивний комітет, що складався з Петра Трача, Івана Кулієвича, Михайла Гужди, Миколи Лібера та Франка Ставарського".

В протоколі першого церковно-громадського зібрання написано: "Збори відкрив предсідник тимчасового комітету Петро Трач, пояснивши глибоко обдуманою промовою мету і потребу заснування рідної церкви в Торонто... Отець П. Білон зреферував про розвій рідної церкви на Україні, в Америці та в Канаді. По скінченні реферату о. П. Білона вписалось у члени нашої ґарафії 56 людей; вибрано парафіяльний заряд зі слідуючих осіб: Щиґель Микола — голова, Материн Михайло — касир, Деренюк Михайло — писар, Сенюта Михайло і Сакалюк Микола — радні, Юрійчук Стефан і Метельський Атаназій — старші брати, Колодій Павло, Фукшанський Микола, Гужда Михайло — контрольна комісія. Збори рішили, що вступне в парафію буде виносити 1-го доляра, а місячна вкладка — 25 центів..."

Записи показують, що перше засідання управи відбулось наступного дня. Крім членів управи були також присутні: Т. Гуменюк, М. Кейван, Д. Буртник, Шеремета, Ф. Ставарський, Ю. Гуменюк, М. Гужда і В. Цьвор. На тому засіданні просили Д. Буртника, щоб він був дириґентом хору. Рішили написати лист до Консисторії у Вінніпеґу, щоб до Торонто прислали священика на постійне перебування. Друге засідання управи відбулось 6 грудня. На ньому радились про майбутню працю та про розголошення наступних Богослужень.

По всій Україні
Задзвонили Дзвони

і воскресла **Українська Православна Церква** в цілій своїй величи ще з приходом російської революції. І в супереч бажанням усіх її ворогів, давних і теперішних, **Українська Православна Церква** як традиційна інституція між нашим народом росте і буде рости. На **Україні** має вона вже десятки міліонів вірних з 28 епископами і митрополитом Липківським на чолі а в Спол. Державах і Канаді під проводом архиепископа Ів. Теодоровича виростають **Українські Православні Церкви** одна за другою. Не лишається по заді і Торонто.

в неділю 14-го Листопада ц. р. о год. 9 рано
відбудеться
ПЕРШЕ БОГОСЛУЖЕННЯ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ
В ТОРОНТІ

відправить о. Петро Білонь з Гемільтону

В ЦЕРКВІ СВ. ІВАНА
Ріг портленд і Стюварт вулиць

(зараз на полудне від Кінг Стріту і оден блюк на схід від Бетгурст)

Приходітьже всі на час бо відправа кінчиться о 10.30. Нема народу на світі, щоби не мав своєї церкви і нема другої інституції, якаб могла церкву заступити коли вона робить добру роботу. і сповняє свої функції як належиться. Російська церква служила цареви і його синодови а **Українська Православна Церква** служить Українському Народови і буде служити. Девять десятих Українців по вірі православні і тому ця церква стоїть у нас на першому місці.

Запрошує всіх
ТИМЧАСОВИЙ ЦЕРКОВНИЙ КОМІТЕТ.

Зі всякими друкарськими роботами звертайтеся до Укрвїнської Друкарні Василя Цвіорн 190 York St. Toronto 2, Ont.

Перші місячні збори членів громади відбулись 12 грудня. Прийнято нових 9 членів. До того часу було зібрано членських вкладок на суму 41 доляр. Відбулись дискусії про назву церкви. У протоколі записано, що Михайло Сенюта розказав присутнім членам про Володимира Великого як покровителя нашої православної церкви і запропонував назвати церкву його ім'ям. Павло Колодій піддержав внесок, який пройшов одноголосно.

В неділю 26 грудня 1926 р., після Богослуження, зібрано залеглих членських вкладок 21 дол. і вписалось нових три члени: Анна Романко, Петро Голик і Пилип Данилюк. Того самого дня відбулась нарада в Оксидент Галл. В нараді взяли участь: Т. Гуменюк, о. Петро Білон, М. Сакалюк, В. Цьвор, І. Ґаба, М. Ґужда, М. Материн, М. Фукшанський і М. Деренюк.

Отець Петро Білон жив у Гамільтоні, а тому присутні на тій нараді ухвалили: "...за подорож о. П. Білонові з Гамільтону до Торонта платити два доляри, коли приїздить на пробу хору церковного співу. Обговорили справу платні о. П. Білонові за Богослуження в неділю. Прийняли внесок М. Материна, піддержаний Миколою Сакалюком, щоб священикові платити за кожне Богослуження 15 долярів. Обговорювали плян Богослужень на майбутнє, а найперше в час Різдва Христового, Нового Року і Водохреща. Рішили: в порозумінні з Українським Народним Домом, влаштувати спільну Святу Вечерю".

У протоколі річних Загальних зборів, що відбулись у неділю 23 січня 1927 року, записано: "На предсідателя зборів вибрано п. Теодора Гуменюка, який пояснив ціль зборів, і приступлено до збирання місячних вкладок. Голова парафії Микола Щиґель здав звіт із своєї праці. Потім звітував скарбник Михайло Материн. Загальний прихід був 114.70 дол., а розхід був 87.85 дол., осталось у касі парафії з кінцем 1926 року 26.85 долярів".

На 1927 рік вибрали таку управу: Микола Щиґель — голова, Микола Сакалюк — заступник, Михайло Материн — скарбник, Михайло Деренюк — рекордовий секретар, Павло Колодій фінансовий секретар, Франко Ставарський і Юрій Гуменюк — виділові, Атаназій Метельський і Стефан Юрійчук — старші брати, Микола Фукшанський і Йосип Боґуцький — контрольна комісія.

Зміст протоколу показує, що після зборів відбулось засідання управи з участю о. Петра Білона, який сказав, що він може вчити дітей у школі, навчати церковного співу і помагати в культурно-освітній діяльності. Але тоді священик мусів би жити в Торонто, мати платню. ..."Микола Сакалюк ставить внесок, а Михайло Материн піддержує, щоб священика взяти на сталий побут до Торонто. Внесок пройшов одноголосно... Платня священика: М. Сакалюк ставить внесок, а М. Фукшанський піддержує, щоб платити 80 долярів на місяць; обрядові доходи за шлюб, похорон і хрестини також належать до священика. За ту платню священик має відправляти Богослуження кожної неділі, а коли виїздить на Богослуження до іншої парафії поза Торонто то за кожен раз, що виїде має менше 10 долярів".

Після Богослуження, 13 лютого 1927 року, були місячні збори. На предсідника зборів вибрано адв. Теодора Гуменюка. Головна справа —

Члени і прихожани Української Православної Громади св. Володимира в Торонто під час "пікніка" в липні 1927 року. Подані імена і прізвища тих осіб, яких Микола і Калина Сакалюк, Петро і Марія Шевчук запам'ятали і помогли назвати. Перший ряд, зліва направо, сидять на траві: Калина Сакалюк, Михайло Яремович, --, --, Михайло Мишкевич, Петро Романів, Михайло Материн, --, --, --, Олекса Хортів і Пульхерія Мошук. Другий ряд зліва направо: Марта Мандрик, Мар'ян Кунікевич, Іванка Іванчук-Вахна, Артимко, Антоніна Кунікевич, пані Николяк, Микола Щигель — перший голова громади, --, Параскевія Буртник, Микола Храпко, Олена Храпко, --, Катерина Материн, Борис Яремійчук-Ярий і Микола Сакалюк. Вище за ними, зліва направо, стоять: --, Петро Шевчук, Микола Лібер, Дмитро Николяк, Іван Гуменюк, Микола Моргулець, --, пані Моргулець, Дмитро Буртник, Віктор Мошук, Теодор Гуменюк, --, Семен Оробець, сестри Бодрук, Пендиковський, Олена Хрущ, Леся Пендиковська, --, --, отець Петро Білон і Н.Н.

це піднесення місячних членських вкладок. Перед нарадами зібрано вкладок 13.75 дол. Прийнято нових членів. Юліян Кунікевич пожертвував п'ять долярів. Внесок Мар'яна Кунікевича з піддержкою Павла Колодія, "щоб місячна вкладка від березня 1927 року була по 50 центів", — пройшов більшістю 25 голосів.

На нараді, яка відбулась 15 лютого у хаті М. Материна, о. П. Білон сказав, що з кожного Богослуження громада має платити 1.50 дол. на єпархіяльний фонд. Управа рішила придбати печатку і щоб священик провадив записи у метрикальних книгах. Вибрано комісію для витотовлення церковного статуту: о. П. Білон, Теодор Гуменюк, Юрій Гуменюк і Павло Колодій.

На засіданні управи 7 березня 1927 р. в УНДомі вирішали "...найняти залю на 382 Кінґ вулиці — схід для Богослужень, нарад, зборів і культурно-освітньої праці. На потреби церкви М. Материн подарував 10 дол. і позичив 10 долярів. Голова парохії М. Щиґель позичив 100 долярів. Постановили, щоб у Рідній школі почати науку 29 березня".

У нарадах 20 квітня разом з управою брали участь жіночий заряд і заряд аматорського гуртка. Отець Петро Білон інформував, що жіноче товариство буде опікуватись церквою і Рідною школою, а драматичний гурток буде ставити представлення і концерти... Плян був готовий і його здійснювали.

Треба було фахового дириґента. Хотіли спровадити з-поза Канади. Радились 1-го травня і вирішили, щоб о. П. Білон порозумівся з о. В. Слюзарем та іншими громадами чи погодяться вони заплатити видатки спільно.

У травні поставили п'єсу "Блудний син" і мали приходу 31.58 дол., а з концерту 18.50 дол. Засіданням управи 31 травня керував заступник Микола Сакалюк. Ухвалили поставити п'єсу "Перехитрили" і спільно з УНДомом взяти участь у святі 60-річчя державности Канади.

Радились 8 червня про заборгованість за приміщення і ухвалили, "щоб батьки, які посилають дітей до Рідної школи при церковній громаді платили за одну дитину одного доляра, за двоє — 1.50, а за троє також 1.50 дол. місячно".

На засіданні 19 червня о. П. Білон заявив, що від'їде, а на його місце приїде другий священик. Піврічні збори відбулись 28 червня 1927 р. в залі на 382 Кінґ вулиці. На голову зборів вибрано Івана Гуменюка. Голова М. Щиґель після звіту "...заявив свою резигнацію". Михайло Материн прочитав касовий звіт до 31 травня. У червні прибутків не було. У касі було недобору 264.95 долярів. Не було чим заплатити за приміщення.

Отець Петро Білон похвалив щирі зусилля всіх тих, що ввесь час працювали. Сказав, що громада і церква будуть існувати лише тоді, коли матимуть власний будинок. На місце М. Щиґоля вибрали Михайла Павлюка. Марія Боґуцька і М. Кунікевич зголосили внесок, щоб жінки платили по 50 центів місячно. Внесок пройшов одноголосно. Щоб шукати будинку, вибрали комітет: Михайло Павлюк, Стефан Шеремета і Атаназій Метельський. Вибрали збирачів грошей: Івана Кучорика, Осипа Боґуцького і Миколу Фукшанського. Справу делеґата до Саскатуну на Собор (20 і 21 липня 1927 р.) доручено управі.

На нараді 20 липня рішили зорганізувати "пікнік". На тому ж засіданні постановили: "...священикові не давати місячної платні, лиш 15 долярів за Богослуження".

Отець Петро Білон служив останнє Богослуження 11 вересня 1927 року і тієї ж неділі від'їхав до Едмонтону. Голова Громади, Михайло Павлюк, виїхав з Торонто 26 вересня. Головою управи став заступник Микола Сакалюк.

Протокол засідання управи, що відбулось в церковній залі 5 жовтня 1927 року (Присутні: Микола Сакалюк, Михайло Материн, Михайло Деренюк, Осип Боґуцький і Атаназій Метельський) стверджує, що було прочитано листа від отця Подольського і рішено скликати надзвичайні збори в неділю 9 жовтня 1927 року о 2-й годині пополудні. На жаль, збори не відбулись. Священика і Богослужень не було. Збережена книга реєстру членів показує, що тоді церковна громада нараховувала 77 осіб, чоловіків і жінок. Церковна громада не розв'язалась, але чотири роки була неактивною. У час тієї перерви Український Народний Дім був осередком громадської праці.

***

У ті роки о. Володимир Слюзар був найактивнішим місіонером у східній Канаді. Будучи священиком церкви св. Софії в Монтреалі, він обслуговував вірних також у Лашін, Оттаві, Содбурах, Віндзорі, Гамільтоні, Ошаві і Торонто, куди його запрошували служити Богослуження, христити дітей, вінчати молодих і хоронити померших.

Спогади о. П. Білона дають уяву й про загальний стан нашого тогочасного життя: "Платня моя була така, що не давала ні жити, ні вмерти. Нерідко приходили такі прикрі дні, що ми буквально не мали кусника хліба... А ось Великдень 1927 року. Великодня Субота, а в хаті ані цента! ...Виїхав до Ошави для відправи Великодньої Заутрені та посвячення пасок... Був ранок, потягів і автобусів не було і я змушений був узяти "таксі-кеб", яке й забрало в мене ввесь мій заробіток. До Великодньої Служби Божої в Торонто став я до краю змучений безсонною ніччю і рештками сил скінчив Службу Божу... Та не тільки мені доводилось таке переживати. Усі священики з адміністратором о. С. Савчуком переживали нужду, злидні, голод і холод"...

А ось що пише у своєму спогаді про тогочасні обставини о. Петро Запаринюк: "Не раз приходилось дуже тяжко громадам заплатити за обслугу священикові, бо то були роки кризи, які, здається, не забудуться ніколи тому, що тоді всі терпіли: робітники, фармери, учителі, священики та всі інші, коли то було тяжко вижити самому, не то з родиною".

У нарисі "Початки української православної церкви в Торонто", Теодор Гуменюк написав: "Перші спроби зорганізування української православної церкви, як в Торонто так і в Гамільтоні, звідки був о. П. Білон прибув, доказали, що без плянового та більш систематичного організування церковна організація, як і всяка інша, не вдержиться".

Отець П. Білон у своїх спогадах згадує, що "адвокат Т. Гуменюк залишився в моїй пам'яті як одна з найкращих, найсвітліших постатей, з якими мені доводилося зустрічатися і працювати". Архівні докумен-

ти також свідчать, що серед основоположників Української православної церкви св. Володимира в Торонто — Т. Гуменюк був чоловою особою. Він ввесь свій вільний час присвячував українським національним і церковно-громадським справам.

1931

Відновлення церковної громади описане у протоколі:

"З нагоди візити отця митрата Семена Савчука в Торонто, після Служби Божої в церкві св. Стефана (англіканської) на розі Колледж і Беллевю вулиць, відбулись церковні збори, 15 лютого 1931 року, з участю 175 осіб. До президії зборів вибрали о. С. Савчука, Теодора Гуменюка і А. Метельського. Збори скликано для зорганізування Української православної громади в Торонто, для вибору управи і контрольної комісії, збірки членських вкладок та пожертв, щоб було чим платити за винайм приміщень на Богослуження і запевнити платню священикові бодай рік наперед. Після дискусій і прийняття членів — вибрано управу в такому складі: Теодор Гуменюк — голова, Атаназій Метельський — заступник, Микола Фукшанський — секретар, Михайло Материн — скарбник, Семен Юсипчук — радний. Контрольна Комісія: Микола Храпко, Марія Шевчук і Микола Ясенівський. Предсідник Т. Гуменюк оголосив присутнім, що для розвитку Церкви склали пожертви по 25 долярів такі особи: Петро Євчук, Михайло Материн і Т. Гуменюк".

На 31 грудня 1931 року громада мала у реєстрі 116 членів, чоловіків і жінок. Членські вкладки для чоловіків були 50 центів, а для жінок 25 центів місячно. В 1931 році відбулось двоє Богослужень, 17 засідань управи, чотири членські зібрання. Була також доповідь Івана Пігуляка, коляда, різдвяна спільна вечеря, були дописи до "Українського голосу" і "Вісника". Членських вкладок і жертв зібрано на суму 789.96 долярів.

1932

На ричних зборах 16 березня 1932 року обрано нову управу: Т. Гуменюк — голова, М. Деренюк — заступник голови, М. Фукшанський — секретар, М. Материн — скарбник, Петро Голик — фінансовий секретар, Семен Юсипчук — господар. Контрольна комісія: Марія Шевчук, М. Храпко і П. Богуцький. Одноголосно ухвалено "вислати прохання, щоб Церковну Громаду св. Володимира прийняли до Консисторії УГПЦеркви, зібрати фонд 1.000 долярів і тоді просити Консисторію прислати священика".

На Зелені Свята 19 червня 1932 р. прибув о. Семен Савчук. Служив Богослуження, вінчав молодих і христив дітей. Церковний будинок був битком набитий, бо українці цінять своє рідне, а тому прийшли, щоб свято Зіслання Св. Духа вшанувати рідною мовою, в рідним православнім обряді. Ввечорі у Народному Домі був концерт і доповід о. Савчука на тему "Здобутки і завдання українців у Канаді". Також на доповіді заля була заповнена. Сказавши про осяги, бесідник просив присутніх

і далі зберігати свої національні та релігійні звичаї і перестерігав перед асиміляцією.

Після відвідин інших церковних громад, о. С. Савчук прибув ще раз до Торонто і брав участь у членських зборах (5 серпня), на яких постановили запросити отця Дмитра Лещишина. "Вирішено, щоб платня священика була 100 долярів місячно і треби церковні призначено священикові"...

Чергова нарада управи відбулась вже у присутності о. Д. Лещишина. Праця пожвавилась. Перше Богослуження о. Д. Лещишин відправив 23 жовтня 1932 року. Церкву на Баторст вул. ч. 639 винаймали по 5 долярів на неділю.

Під назвою "Подія", у протокольній книзі 30 грудня написано: "Українська православна громада під іменем св. Володимира дістала пропам'ятні дарунки від слідуючих членів жертводавців: Михайло і Катерина Материн — пістрапод, Петро і Розалія Романко — євангеліє, Іван і Анна Романко — ризи священичі, Василь Юрійчук і Дмитро Юрійчук справили чашу. Цей місяць і рік остануться в пам'яті всіх членів Української православної громади в Торонто. Знаходяться поміж членами одиниці, котрі розуміють вагу свого рідного і не жаліють часу, а тимбільше фінансів у таких прикрих часах, але щиро з вірою сповняють обов'язки для рідної Церкви".

1933

Річні збори громади відбулись 2 січня 1933 року. Головою зборів був Петро Шевчук. Члени управи детально звітували про свою працю. Звітували і про шкільне навчання: "... започатковано недільну школу з участю 24 дітей". "На кінець року в касі осталось 722.62 дол. Вартість церковного майна оцінено на 375.20 долярів.

На 1933 рік управу вибрали в такому складі: Т. Гуменюк — голова, В. Мазар — заступник, М. Материн — скарбник, М. Деренюк — секретар, П. Шевчук — фін. секретар, С. Юсипчук — господар. Контрольна комісія: Н. Грабовський, В. Юрійчук і М. Храпко. Старші брати: С. Юрійчук, В. Мазар, В. Буртник, І. Мандзій і Петро Голик. Старші сестри: Катерина Материн, Оксана Гуменюк, Марія Шевчук, Олена Ваґнер і Марія Охримович.

Дириґентом церковного хору був Віктор Ільчук, а пізніше — Юрій Гасан. Було 123 активних члени громади. Управа ввесь час шукала будинку для церкви. Рішено зібрати, або позичити більшу суму грошей. На засіданні, 18 липня 1933 р., позички зголосили: Т. Гуменюк і М. Материн по 500 дол., П. Євчук 150 дол., а М. Деренюк та І. Мандзій зголосили пожертви по 50 долярів.

Про першу візитацію Архиєпископа Іоана і Богослуження, яке відбулось у сирійській церкві на 691 Баторст вул., у протокольній книзі написано: "Візитація Преосвященного Владики Іоана відбулась 15 жовтня 1933 року при великім здвизі людей. Точно о 10 годині рано генерал Володимир Сікевич привітав Владику хлібом-сіллю в брамі. Відтак о. Дмитро Лещишин привітав у церкві. Хор співав "Достойно". Почалась Архиєрейська Служба Божа з участю о. Дмитра Лещишина

Перша візитація Архиєпископа Іоана Теодоровича Української православної церкви святого Володимира в Торонто 15 жовтня 1933 року. Між почесною вартою: отець Володимир Слюзар, Архиєпископ Іоан і отець Дмитро Лещишин. Почесна варта: Василь Бульбук, Михайло Мишкевич, Прокіп Гуменюк і Дмитро Юрійчук.

SAVING FOR CHILDREN
and in economics
Photo by
Photographic Company
209 Avenue A Taron
Пам'ятка Першої Відправи Архиєпископом Кир-Іосифом Вишкованим
Семенівській Церкві Різдва Христова, дня 15 Грудня 1929 р.

і о. Володимира Слюзаря з Монтреалу. По Богослуженні, на площі коло церкви, взято спільну фотографію Владики, священиків і людей місцевих і позамісцевих. Потім був спільний обід в Українському Народному Домі. Вечером були спільні наради в ресторані Чумаків при 447 Квін вулиці. Присутні були Владика Іоан, о. В. Слюзар, о. Д. Лещишин, члени управи громади, делеґати з Гамільтону, Ошави і Оттави. Владика радив придбати дім для церкви і остерігав, щоб не опинились у великих боргах, бо через гроші, коли їх нема, постають непорозуміння, знеохочення і упадок організації. Радив передусім якнайбільше приєднувати людей до церкви, бо щойно тоді буде запорука на краще майбутнє; Церква — це люди".

Про нараду управи від 3 грудня 1933 р. написано: "Прийнято до відома, що трости церкви, яка є на 631 Кравфорд вулиці, предложили управі нашої церкви контракт до підпису. Голова і секретар нашої громади мають той контракт підписати до 9 грудня 1933 року і заплатити рент наперед — 30 долярів місячно".

Впродовж грудня всі працювали, щоб найнята церква мала український православний вигляд і радісно святкували Різдво Христове, Новий Рік і Водохрища з вечерею. Добрим дириґентом хору був Юрій Гасан. Всі раділи добрим співом церковного хору.

1934

Головою чергових Річних зборів, що відбулись в січні 1934 р., був Гнат Ґужда. Приходу в касу було 1,702 доляри. На 1934 рік вибрали таку управу: Т. Гуменюк — голова, В. Мазар — заступник, М. Деренюк — секретар, П. Шевчук — фін. секретар, М. Материн — касир, І. Мандзій — господар. Пожвавилось приєднування нових членів. Збільшився хор, який крім співу в церкві давав концерти навіть поза Торонто і виступав у радіопрограмі. На жаль, Юрій Гасан захворів. Наступними дириґентами були Д. Кундзір, а потім Віктор Ільчук. Хор продовжував свою працю. У кінці червня Ю. Гасан помер. Хоронили його о. Д. Лещишин, о. В. Слюзар і о. Богатирець з великою громадою членів і прихожан.

Осінню почалось навчання в недільній і Рідній школах. Учителем був о. Д. Лещишин. У церковній залі часто були доповіді, що їх виголошували ген. В. Сікевич, о. Д. Лещишин, Т. Гуменюк і ін. Висвітлювали фільми Василя Авраменка.

Друга візитація Владики Іоана відбулась 21 жовтня 1934 р. Після архиєрейського Богослуження в сослуженні о. Д. Лещишина і о. В. Слюзаря влаштовано храмовий обід, а вечором концерт і доповідь Владики Іоана на тему: "Розвиток Української Православної Церкви і заслуги Митрополита Василя Липківського". Потім була нарада управи з Архиєпископом Іоаном. Владика твердив, що часті зміни священиків шкідливі громадам і священикам, радив бути обережними з купуванням будинка на борг, розказував, що в Америці наша Церква має більше труднощів як у Канаді, інформував, що в Духовній семінарії у Вінніпеґу навчаються 10 студентів на священиків, що Консисторія приготовляється до наступного Собору УГПЦеркви.

Управа і члени переводили збірки на фонд Консисторії, "Українського голосу", "Вісника" і на журнал "Рідна мова". Жіноцтво дбало за красу церкви. Зібрали гроші і купили хоругви і плащаницю. Під кінець року власники будинку зажадали, щоб їм на 1935 рік платити по 50 дол. місячно. Управа мала касові недобори, а тому мусіли зменшити платню священикові на 85 долярів місячно. На Річних зборах 21 січня 1935 р. касовий звіт показав, що прибутку було 2,449 дол., видатків — 2,575 дол.

1935

На 1935 рік вибрали в управу тих самих осіб, що й минулого року, лише Петро Романко став заступником голови управи. Після зборів знайшли площу для церкви. Та подія записана в протоколі так: "Засідання управи 30 січня 1935 р. в хаті Петра Шевчука, ч. 491 Маркгам вулиця. Присутні: Т. Гуменюк, П. Романко, П. Шевчук, М. Материн, С. Юсипчук, Н. Грабовський, М. Деренюк, Ю. Гуменюк, М. Мишкевич, о. Д. Лещишин. Предсідник громади Т. Гуменюк предложив підписану оферту на підставі якої закуплено церковну площу при вулиці Баторст, напроти Вестерн Шпиталю. Простір 86 на 120 стіп. Ціна — 6,880 долярів. Завдаток заплачено 500 долярів. При закінченні купна, 15 лютого 1935 р. треба зложити готівкою додаткових 1,780 долярів. На решту ціни, 4,600 дол., мається підписати мортґедж платний на 5 літ після купна і 6 процентів платних щопівроку. Переглянули оферту на площу, під якою підписані Михайло Материн і Теодор Гуменюк, які зложили позички по 250 дол. на завдаток, разом 500 долярів".

На додаткову заплату в час купна і на сплачування боргу гроші позичили: Марта Мандрик 500 дол. і М. Деренюк 250 долярів. По 100 дол: Петро Євчук, Павло і Марія Колодій, М. Фукшанський і Ольга Радик. По 50 дол.: Юрій Гуменюк, Нестор Грабовський, Микола Сакалюк і Петро Деркач. Пожертвували по 25 дол.: П. Романко, М. Ціпивко, І. Мандзій, І. Гуменюк, М. Фукшанський, П. Садовий, М. Бундза, М. Материн, М. Деренюк, М. Сакалюк, М. Кривецький. Жертвували по 10 дол.: В. Табовський, Дм. Гуменюк і П. Шевчук. Беручи до уваги тогочасні дуже малі заробітки і хронічне безробіття, ті позички і пожертви означали дуже багато: жертводавці тим свідчили про відданість Церкві.

22 березня видбулись вибори делеґата на Сьомий Собор УГПЦеркви.Вибрали Теодора Гуменюка, а на заступника Петра Шевчука. Їздив також о. Д. Лещишин. У травні громаду відвідав о. С. Савчук. Собор УГПЦеркви відбувся 1, 2 і 3 липня 1935 року. На місячному зібранні членів Т. Гуменюк і о. Лещишин звітували про Собор. У протоколі, 22 вересня, написано: "...більшістю голосів рішено, що наша громада вповні приймає рішення Сьомого Собору". Управа почала думати про будування церкви. Просили архітекта Степана Дармограя, щоб зробив скеч нової церкви. Одночасно турбувались Рідною школою. На засіданні управи, 20 жовтня, Т. Гуменюк сказав: "...українська школа нашим дітям це те саме що церква, і громада мусить знайти гроші для школи". Учителював сам о. Д. Лещишин. На святі 1 листопада, в залі

"Просвіта", взяли організовану участь Союз Українців Самостійників і Союз Українок.

На Річних зборах 29 січня і 7 лютого 1936 р. на тему звітів були бурхливі дискусії. Голова управи Т. Гуменюк вияснював і говорив про працю від першого року, про труднощі і перемоги, про стан громади тепер і про повагу громади серед своїх і чужих; казав, що "до добра церкви спричинились не ті, що живуть і дбають тільки про себе, а ті, що думають про свій народ, його церкву і культуру на майбутнє". Секретар М. Деренюк просив: "...менше критики, а більше доброї праці і любови, співпраці з управою і помочі сплатити борг, поваги і співпраці з отцем". Прибутків у касу було 5,054 дол., видатків 5,009 дол. Отець Д. Лещишин у своєму слові сказав: "...мені цей рік був найтяжчим у моєму житті в Канаді за те, що в громаді і на Соборі я змагався за єдність Церкви".

1936

На 1936 рік вибрали управу: Т. Гуменюк — голова, М. Деренюк — заступник, П. Романко — секретар, П. Шевчук — фінансовий референт, М. Материн — скарбник, Ілько Мандзій — господар. Після річних зборів управа мусіла шукати інше приміщення. Ухвалили вирентувати церкву на 189 Симко вулиці. Там 2 квітня 1936 р. відбулось перше засідання управи. Від початку травня дириґентом хору був П. Левак. Управа бажала, щоб священик "...їздив служити Служби Божі в інших місцевостях-"колоніях", бо того люди просили". На місячних зборах 21 травня Дмитро Кримко, о. Д. Лещишин, Мошук і Калина Сакалюк запропонували вибрати трьох людей до будівельного комітету. Вибрали Степана Ґабу, Дмитра Кримка і Юрія Гуменюка. На тих же зборах: "...о. Д. Лещишин просив переголосувати хто за зміною, а хто проти зміни священика. У таємному голосуванні проти о. Д. Лещишина було 4 голоси, а за те, щоб не звільняти о. Лещишина було 32 голоси".

На зборах 17 червня був присутній о. С. Савчук. Він сказав, що зміна священика може статись лише на бажання більшості, а не на бажання двох, трьох осіб, які писали листи до Консисторії. Вияснював, що часті зміни священиків коштовні і для розвитку громад некорисні. Однак, заколоти в громаді не припинились. На зібранні 14 серпня: о. Д. Лещишин сказав, "що його резиґнація може бути кращим успіхом для громади". Два місяці пізніше, 14 жовтня, за призначенням Консисторії, прибув о. Пилип Галицький, а о. Д. Лещишин від'їхав.

Отець П. Галицький був одночасно дириґентом церковного хору, навчав народних пісень і також їздив збирати пожертви на сплачування боргу за площу. Платня о. П. Галицькому була 85 дол. місячно. Священик звернув увагу на те, що в хорі повинно бути більше молоді. На нараді управи 21 грудня прийнято до відома й одобрено зорганізування відділу СУМК ім. Юрія Гасана. Прокіп Гуменюк став провідником, а Софія Дутчак — провідницею. У грудні до будівельного комітету були кооптовані Марія Гужда, Калина Сакалюк, Марія Дутчак й Іван Галятовський. Ухвалили "...проголосити кампанію за продаж

Перша управа і контрольна комісія Братської каси при Українській православній громаді св. Володимира в Торонто 1936 року, якої ініціяторами були: Григорій Шкляр, Теодор Гуменюк і Яків Ковальчук. Сидять, зліва направо: Емілія Деренюк, Микола Фукшанський — голова і Параскевія Буртник. Стоять, зліва направо: Михайло Деренюк, Михайло Материн, Микола Сакалюк — скарбник, Дмитро Буртник і Павло Колодій.

стіп церковної площі: від 1 до 25 дол. — жертводавці, 25 до 50 дол. — основники, 50 до 100 дол. — фундатори, а від 100 дол. — ктитори". Також 1936 року при громаді створено Братську касу.

Річні збори відбулись 21 січня 1937 р. Впродовж року прибутків було 3,008 дол., видатків 3,038 дол., боргу за площу — 5,981 дол. "Микола Сакалюк звітував, що у братську касу зібрано заощаджень 698 долярів. Теодор Гуменюк пояснив корисне значення Братської каси і запропонував, щоб кожен член громади належав до каси. Протокол річних зборів показує, що кілька осіб, які чинили незгоду і домагались усунення о. Д. Лещишина, чимало спричинились до зневіри інших. Голова управи Т. Гуменюк, як і в минулих роках, у своєму звіті пригадував пройдені труднощі і закликав до витривалости, бо "...перед нами світле майбутнє, але його дождуться лише ті, що мають добру віру і хочуть не говорити, а працювати".

1937

На 1937 рік вибрали управу: Т. Гуменюк — голова, В. Мошук — заступник, М. Деренюк — секретар, П. Шевчук — фінансовий секретар, М. Материн — касир, Ілько Мандзій — господар. Отець П. Галицький у своєму слові закликав не слухати злобних балачок, а "...довіряти вибраній управі і збільшити працю на добро української Православної Церкви".

Помічалось постійне зростання Братської каси. Тому на засіданні управи 3 травня ухвалили: "...на сплату довгу за площу треба позичити около 3 тисячі долярів і громада зробить аплікацію, щоб Братська каса позичила гроші на 5 відсотків".

Звичайно були й злобні люди, які хотіли зруйнувати церковну громаду і церкву св. Володимира. Вони поширювали неправдиві видумки, головно на голову управи Т. Гуменюка і на управу. Робили перешкоди й іншими методами. З'явилась новинка в "Канадійському фармері" з 19 травня 1937 року, що немов то нашій громаді заборонять будувати церкву на церковній площі. Багато людий жадали пояснень від управи і отця пароха. У протоколах записано, що були й такі, що з того приводу вимагали віддати їм позички. Те лиходійство було також переможене.

Українці в Канаді турбувались й долею нашого народу в Україні. "На протестаційних вічах проти всіх окупантів земель України, Українська Православна Громада брала організовану участь. На вічах від громади виголошували промови: Т. Гуменюк, о. П. Галицький, Калина Сакалюк і Марія Шевчук". У червні був ювілей 50-річчя ген. В. Сікевича, який з дружиною "був на Богослуженні і йому хор співав многоліття". Відділ Союзу Українців Самостійників запросив також проф. Дмитра Дорошенка виголосити доповідь "Наша культура". Доповідь відбулась у залі "Просвіти".

1938

На 1938 рік в управу вибрали всіх тих осіб, які були минулого року. Річні збори відбулись 30 січня і 28 лютого 1938 року. Прибутків було 3,132 дол., видатків 2,955 дол., боргів за площу і позички — 4,125 долярів. Протокол зборів, 28 лютого, закінчується таким записом: "Справу купна будинка під ч. 404 Баторст вулиця, реферував Теодор Гуменюк і сказав, що той будинок є тепер на продаж і що наша громада може його набути за суму около 18,500 долярів, включаючи і речі, які є там в будинку. Дальше говорив у тій справі о. П. Галицький, М. Материн, Гнат Гужда і В. Мошук. Всі бесіди думками зводились до того, щоб будинок купити за всяку ціну".

Теодор Гуменюк у своєму есеї 1948 року написав: "Третім мірилом витривалості зарядовців і членів Української Православної Громади в Торонто була в 1938 році купівля церковного будинку. Прийшлося робити купно за позичені гроші ще раз, тільки цим разом треба було говорити вже не про сім тисяч, але дев'ятнадцять тисяч долярів... Були дні і ночі, коли ані їжа не смакувала, ані спання не хотіло братися.

Але була то рівночасно першої кляси інвестиція, за якою тепер ніхто не жалує".

Перші квартальні збори відбулися 3 квітня уже в своїм власнім будинку. Присутні прийняли резолюцію "...щоб Т. Гуменюк, М. Материн і М. Деренюк були тростами громади і підписали мортґедж за реальність з будинком на 10 тисяч дол. На засіданні 11 квітня прийнято до відома від голови громади Т. Гуменюка, який переводив купівлю і є адвокатом нашої громади, що "купно будинку під ч. 404 Баторст вулиці закінчено 7 квітня 1938 року, — позичено і заплачено готівкою 8,841.25 долярів і, що на те адв. Т. Гуменюк має контракт і ресіти".

Управа і членство, а особливо жіноцтво, у радісному настрої негайно взялися наводити лад, а перш усього спішились улаштувати свою церкву в залі на другому поверсі для Богослужень. У неділю 22 травня було відкриття і посвячення будинку, яке почалось архиєрейським Богослуженням Владики Іоана з участю о. П. Галицького, о. В. Слюзаря, о. Д .Лещишина і о. Берика. Будинок і церква були наповнені миряна-ми. Прибули делеґації з Нью-Йорку, Монтреалу, Детройту, Віндзору і з інших 10-ох місцевостей Онтаріо від церковних громад і громадських організацій. Після посвячення влаштовано громадський обід з промовами, привітами і збиранням дарів.

На зборах 14 липня читали звіт: за 6 місяців було приходу 11,766 дол., видатків 11,126 долярів.

Протокольні записи частково показують, що організатором більших позичок у час хронічного безробіття був Теодор Гуменюк. На підставі касових книг і записів 1938-1940 років, зроблене зіставлення показує, що гроші позичали: Т. Гуменюк 3,000 дол., Марта Мандрик 1,500 дол., М. Материн 1,000 дол., М. Козак 1,000 дол., М. Фукшанський 1,000 дол., Ліна Панцір 1,000 дол., Анна Цьона 1,000 дол., М. Деренюк 500 дол., Марта Пелех 500 дол., С. Ґаба 500 дол., Братська каса 500 дол., Микола і Калина Сакалюк 250 дол., П. Колодій 200 дол., І. Токарський 150 дол. і Є. Коча 100 дол.

У церковному будинку почалась жвава діяльність хору, драматичного гуртка, Союзу Українок, СУС і СУМК. У половині вересня о. Пилип Галицький поінформував управу про своє бажання переїхати до іншої церковної громади і що на те він має згоду Консисторії. Після його від'їзду 15 жовтня 1938 р. приїхав о. Петро Самець, 31 жовтня був на нараді управи і служив Богослуження. Управа шукала дириґента для церковного хору. Отець П. Самець у всьому був добрим дорадником.

Тиждень перед річними зборами Теодор Гуменюк передав управі рахунок, контракт на площу і будинок та асекураційні поліси.

1939

На зборах, 29 січня 1939 р., вибрали таку управу: Стефан Ґаба — голова, В. Мошук — заступник, М. Деренюк — секретар, М. Сакалюк — фінансовий референт, М. Материн — скарбник. Т. Гуменюк прийняв вибір троста (опікуна), залишивсь адвокатом громади, брав участь у нарадах і з членами управи та священиком їздив збирати

грошові пожертви на сплачування боргів. 17 квітня управа "прийняла до відома, що громада миграла справу в апеляційному суді... і тепер буде платити не 550 дол. податку, а лише 32 доляри. Громаду заступав адвокат Т. Гуменюк і Робак".

Упродовж 1939 року Громаду св. Володимира відвідали з доповідями і концертами: М. Голинський, А. Рудницький, пані Лепка, полк. Вол. Кедровський, проф. Н. Григоріїв, ген. В. Сікевич, а також Владика Іоан. Диригентом хору був В. Каспрук. Влаштовано 13 концертів. Драматичний гурток "Кобзар" дав 23 представлення. Будова сцени і придбання ґардероби коштувало 2,359 долярів. Жінки Союзу Українок придбали з громадських обідів і дали управі 990 долярів. Братській касі змінили назву на Щаднича каса. Збирали допомогу Карпатській Україні і Рідним школам у Галичині.

1940

На 1940 рік вибрали управу: Семен Олійник — голова, Михайло Білий — заступник, М. Деренюк — секретар, М. Сакалюк — фін. секретар, М. Материн — скарбник, Стефан Христинич — господар. У члени громади вписувалось багато людей, які прибували із заходу Канади. Управа почала радитись у справі будування церкви.

На Восьмий Собор УГПЦ, що відбувся 4 і 5 серпня 1940 р., делеґатами вибрали Т. Гуменюка і М. Материна. Візитація Владики Іоана відбулась 27 жовтня. В Богослуженні взяли участь чотири священики. Було багато мирян у церкві. Влаштовано храмовий обід, а ввечорі концерт на честь Архиєпископа Іоана. Владика виголосив доповідь. У листопаді Громада влаштувала святочний вечір на честь голови Консисторії отця Семена Савчука з нагоди його 20-річчя священичої праці. В 1940 році прибутків було 10,619 дол., видатків 9,353 дол., "мортґеджу" осталось 9,000 дол., боргу за позички — 11,770 дол. Вартість майна громади — 25,771 дол.

1941

На 1941 рік вибрали управу в такому складі: С. Олійник — голова, М. Білий — заступник, Олександер Овруцький-Швабе — секретар, Нестор Грабовський — фін. секретар, М. Материн — скарбник, М. Деренюк — член управи, Еміліян Охітва — господар. Нові члени управи не знали докладно за які гроші куплено площу і будинок, а тому 9 лютого "переведено перегляд документів". Ствердили, що список боржників годиться з дійсним станом. Треба було віддавати найдавніші борги. Шукали інших людей, щоб позичити гроші. Нові позички дали: М. Білий 250 дол., Д. Кримко 200 дол., С. Іваницький 200 дол., Марія Никорук 100 дол., О. Федорів 100 дол., В. Дячук 100 дол., С. Христинич 100 дол., Союз Українок 100 дол., Товариство Українців Самостійників 250 долярів. Управа рішила добудувати "ґардеробу". Та добудова коштувала 1,049 дол. Відзначено Свято державности, Т. Шевченка, Л. Українки, І. Франка, С. Петлюри, відбулись студентські семінарі з доповідями, що їх виголосили: адв. Н. Романюк, адв. Т. Гуменюк, о. П. Самець, Ол. Овруцький-Швабе і Д. Гунькевич. На річних зборах о. Петро

Самець звітував, що "...було 42 шлюби, 39 христин, 15 похоронів". До кінця року приходу в касу було 17,241 дол., боргу сплатили — 9,495 долярів.

1942

На 1942 рік вибрали управу: Семен Олійник — голова, Н. Грабовський — заступник, О. Овруцький-Швабе — секретар, М. Сакалюк — фін. секретар, М. Материн — скарбник, І. Мандзій — господар, Г. Ковалишин — член управи. Управа готовилась не тільки виплатити борг, а в 5-ту річницю набуття будинку також — "спалити мортґедж". У Рідній школі були труднощі, бо не було чим платити учителям. У вересні надзвичайні збори вибрали будівельний комітет. Його очолив дуже працьовитий Михайло Білий. Комітет звернувся до архітекта Степана Дармограя, щоб виготовив пляни і кошторис будови церкви. У вересні архітект дав кошторис на 35 тисяч долярів. А в жовтні дав інший плян і кошторис на 80 тисяч долярів. Комітет і управа посилили збірку фондів.

У листопаді, в час візитації Владики Іоана, було храмове свято. На тому святі "громада вшанувала Теодора Гуменюка з нагоди 50 літ його життя і за його велику працю для громади і церкви..., а присутнього отця митрата Семена Савчука громада вшанувала за його 25 літ праці в розбудові УГПЦеркви"... Т. Гуменюк був тоді головою відділу КУК у Торонто, а також очолював Союз Українців Самостійників, якого члени присвячували багато праці для УГПЦеркви.

1943

На 1943 рік до управи були вибрані: Михайло Білий — голова, Олекса Федорів — заступник, Степан Пелешок — секретар, Микола Сакалюк — фін. седретар, Іван Гуменюк — скарбник, Петро Романко — член управи, Василь Дячук — господар.

Після 13 років Михайло Материн уперше залишив сбов'язки скарбника. Він був невтомним збирачем вкладок і жертв. Сам багато жертвував і позичав гроші для церкви. Також Михайло Деренюк 13 років жертвував працю і гроші і написав понад 400 протоколів.

У 1943 році прибутків було 11,926 дол., видатків — 6,253 дол., будинок виплатили, але Щадничій касі і членам ще були винні 3,520 дол. Будівельного фонду було 4,843 дол., вартість майна зросла до 34,495 долярів. Річні збори тривали два дні. Головою зборів був Степан Ґаба, а секретарем адв. Андрій Орищак. Збори були бурхливі. Були голоси, щоб вибрати інший будівельний комітет, але М. Білий заявив, що не відійде від комітету . . . "поки не буде побудована церква". Ухвалили, щоб організації при церкві віддавали свої прибутки в церковну касу.

1944

На 1944 рік вибрали таку управу: М. Білий — голова, Еміліян Охітва — заступник, Степан Пелешок — секретар, Петро Шевчук — фін. секретар, Іван Гуменюк — скарбник, М. Протас — член управи, Осип Добровольський — господар.

Після від'їзду о. П. Галицького диригентом хору був В. Каспрук, потім Володимир Лах, а від липня 1943 р. прийняли д-ра Якова Козарука, щоб він . . . "провадив хор, зорганізував музичну школу, оркестру і давав концерти". Запросили Пилипа Остапчука, щоб зорганізував молодь у драматичному гуртку. Одночасно управа стреміла до того, щоб зменшити видатки і збільшити фонд будови церкви, а тому 17 квітня 1944 р. рішила звільнити д-ра Я. Козарука, хоч о. П. Самець звертав увагу на те, що "таке рішення буде негативне на релігійність, виховний і шкільний поступ у діяльності громади". На зборах 24 липня голова управи Михайло Білий зголосив нового диригента Е. Лазара, який погодився працювати 10 місяців за 50 дол. місячної платні. Також через малі винагороди вчителям не було регулярних зайнять у Рідній школі. У 1944 р. прибутків було 14,029 дол., видатків — 4,965 дол., будівельного фонду — 7,282 дол. Вартість майна піднеслась до 47,298 долярів. Річні збори відбулись в січні, тривали два дні. Було багато бурхливої критики. Знову члени домагались зміни будівельного комітету.

1945

Склад управи на 1945 рік остався той самий, що й попереднього року. На Дев'ятий Собор УГПЦеркви — 4, 5 і 6 серпня 1945 р., їздили о. П. Самець, М. Білий та Іван Гуменюк. У вересні, на квартальних зборах вибрали більше осіб до будівельного комітету і від тоді його склад був такий: М. Білий, Е. Охітва, Д. Гуменюк, С. Юсипчук, Й. Шмигельський, М. Протас, І. Гуменюк, В. Бельбас, Д. Йонка, С. Олійник, В. Мошук, П. Кокор, М. Материн і Н. Грабовський. Протягом року було 47 засідань, 10 місячних зборів, шість празників, 10 доповідів і 11 концертів. Кілька молодших осіб з академічною освітою вписалися у члени громади. У 1945 році прибутків, включно з будівельним фондом, було 15,377 дол., видатків — 5,499 дол., боргів не було, вартість майна громади — 57,176 долярів. Головою Річних зборів був д-р І. Вахна. Після звітів управи і дискусій присутні переголосували, "...що головним речником будови церкви має бути управа".

1946

На 1946 рік була вибрана така управа: Андрій Орищак — голова, Іван Гуменюк — заступник, Григорій Ковалишин — секретар, Епіфамій Коча — фін. секретар, Семен Олійник — скарбник, Дмитро Гуменюк — господар, Микита Протас — член управи. Управа і будівельний комітет мали багато нарад в справі будови церкви. В час тих нарад, і на зборах, дискусії були речеві і конкретні. Говорили про величину церкви і кошти будови. Плянування взяв архітект Г. Гаффа. Дійшли до висновку, що церква буде коштувати понад 150 тисяч долярів. Архітект Г. Гаффа повідомив управу, що будівельні пляни будуть готові до кінця 1946 року. Голова управи — адвокат Андрій Орищак своєю енергійною працею й авторитетом здобув велике довір'я громади. Він знайшов вірителів і ручителів на позичку 80 тисяч долярів. Справи тих позичок він полагоджував безкоштовно. Збірки жертв також посилилися.

На Десятий Собор УГПЦеркви, 28 липня 1946 р., їздили: о. П. Самець, Т. Гуменюк, В. Мошук і М. Білий. Були намагання розвинути культурно-освітню діяльність. Управа старалась, щоб з Европи прибув дириґент Левко Білошицький. Одночасно були в громаді й такі одиниці, які довели до того, що 2 вересня о. Петро Самець зголосив свою резигнацію. Протокольні записи показують, що й голова управи А. Орищак був розчарований і бажав відійти, але змінив думку і не допустив до резигнації о. Петра. У 1946 р. прибутків було 15,983 дол., видатків 6,045 дол., вартість майна — 67,114 долярів.

1947

До управи на 1947 рік були вибрані: С. Олійник — голова, Антін Лазарович — заступник, Г. Ковалишин — секретар, М. Деренюк — фін. секретар, І. Гуменюк — скарбник, Василь Бельбас — господар, Дмитро Гуменюк — член управи. Будівельний комітет: д-р І. Вахна — голова, Т. Гуменюк — секретар, М. Білий — скарбник, С. Олійник та І. Гуменюк — члени. Комітет видав відозву, в якій було написано: "Пляни вже готові. Ведемо переговори з контракторами. Робимо замовлення на матеріяли, щоб весною починати роботу". До громади приєдналось більше молодих людей з академічною освітою і включились до праці. Управа і будівельний комітет запросили архітекта проф. Сергія Тимошенка на консультацію.

Адвокат Андрій Орищак у своєму есеї написав: "Проф. архітект Сергій Тимошенко, відомий знавець церковного будівництва. Будівельний комітет просив його зробити бодай фасад Собору, щоб святиня зовні набрала ще й українського стилю... Молодші вважали зразу, що треба знайти позичку, без якої марне було б думати, що обійдеться. Отже стали шукати, де здобути позичку... ...Через канцелярію і впливових англійців пощастило дістати першу позичку на 60 тисяч долярів. Цю позичку було ґарантовано 60 підписами від членів парафії (кожний по 1,000 долярів), а для того треба було побігати між людьми, бо не всякий хотів ризикувати тисячею долярів.

Друга позичка, 20 тисяч долярів, була одержана приватно від англійця, який пізніше одружився з українкою, що доброзичливо ставилась до своїх кровних братів-українців".

Про будування церкви стало відомо по всій Канаді. У книзі протоколів написано: "Паном Борискевичем у Спрінґфіл, Манітоба, даровано 20 акрів землі на нашу церкву". Надзвичайними зборами, 29 квітня 1947 р., прийнято контракт будови церкви за 121 тисячу долярів. У липні голова управи С. Олійник зрезиґнував, а заступив його А. Лазарович.

Архиєпископ Мстислав прибув до Канади 21 вересня 1947 року. У зв'язку з тим, 12 і 13 листопада у Вінніпезі відбувся Надзвичайний Собор з участю Архиєпископа Іоана, на якому ухвалено, що Владику Мстислава Собор вибирає правлячим єпископом Української Греко-Православної Церкви в Канаді з титулом: Архиєпископ Вінніпеґський і всієї Канади.

Від Церкви св. Володимира в Торонто на той Собор їздили: о. Петро Самець, А. Лазарович і М. Білий.

У той час уже стояв фундамент церкви. Управа запросила Владику Мстислава і він, 23 листопада 1947 р., посвятив наріжний камінь Отець П. Самець описав те свято в "Українському голосі".

"На сходах старої церкви привітав Владику староукраїнським звичаєм, хлібом-сіллю, голова громади... Народу зібралось коло дві тисячі ...Почалась торжественна Архиєрейська Служба Божа при співучасті двох священиків... Радісно було почути проповідь Владики... Багатьом тиснулись сльози до очей на згадку про рідний край і український народ, що кров'ю неповинною і кістьми його встелено широкі степи України... По Службі Божій процесія пішла на місце, де започатковано новий вівтар... Відбулось урочисте посвячення й замурування каменя, що "став головою вугла"... Посадник Торонто п. Савндерс промовляв на дворі і щиро вітав нас від міської управи і ради... Редактор щоденника "Телеґрам" п. Снайдер весь час був на Богослуженні і при посвяченні наріжного каменя... Багато інших достойників уряду, сенату і міста промовляли в часі спільного обіду. У промовах, між іншим, було сказано: "...ми, англійці, скидаємо перед Вами наші капелюхи, але Ви від нині мусите скидати свої плащі, щоб докінчити будову такої коштовної святині"... Свято скінчилось концертом у театрі "Мідтавн". Головну промову виголосив Владика Мстислав... Усієї збірки було около 4,500 долярів. Показалось, що жертвували на будову православної святині громадяни й інших віровизнань".

У тій статті названі жертводавці, які дали по 500 долярів. Між багатими професіоналістами є також прізвища тяжкопрацюючих робітників. Крім великих позичок у 1947 р. люди жертвували 21,758 дол. Всіх прибутків було 39,298 дол., видатків — 6,936 дол., вартість майна громади — 122,538 долярів.

1948

На 1948 рік вибрали управу в складі: А. Орищак — голова, А. Лазарович — заступник, Осип Квас — секретар, С. Олійник — фін. секретар, Н. Грабовський — скарбник, Осип Добровольський — господар, І. Гуменюк — член управи. До Будівельного комітету належали: д-р Ілля Вахна — голова, Андрій Орищак, Теодор Гуменюк, Михайло Білий, Д. Гунькевич, І, Гуменюк, С. Олійник, С. Коваль, М. Микитюк, Н. Грабовський, о. П. Самець. Комітет збірки фондів: д-р П. Охітва, д-р В. Олійник, адв. І. Яремко, Г. Ковалишин, А. Котелко, М. Воробець, М. Заліско, Ю. Токарик і С. Пелешок.

В умові з дириґентом Левком Білошицьким з 9 лютого 1948 р. були такі вимоги: "...дириґент веде хор церковний і світський, має підготовити хор і музичні точки на концерти Т. Шевченка, І. Франка, 1 листопада, Свято Матері, Лесі Українки, річниці СУМК, концерт відкриття церкви. Дириґент повинен робити зусилля дати певну кількість вистав, опереток, постаратись оркестру і, з кожної постановки дістати 25% чистого прибутку. Платня дириґента — 100 дол. місячно".

Почали прибувати еміґранти-"скитальці" — з Европи. Ними найбільше цікавився о. Петро і всім допомагав чим міг. В управі почались розмови про те, що о. Петрові Самцеві треба ще одного священика до помочі.

На зборах 31 травня 1948 р. найбільше дякували д-ру І. Вахні, який "для будови церкви закрив свій офіс". Готовились до відкриття церкви. Вибрали Комітет програмової книжки, до якого ввійшли адв. Іван Яремко, д-р Василь Жінчишин, д-р Борис Ярий і Павло Кіт. Устійнили дату відкриття церкви: Неділя 7 листопада 1948 року.

Книжці дали назву: "Отворення Української Православної Церкви св. Володимира". Та книжка має 64 сторінки, 14 статтей, понад 40 фотознимок, назви будівельних фірм, які будували церкву, реклямові привіти і понад 400 прізвищ жертводавців.

У книжці поміщені привіти двох перших священиків: о. П. Білона і о. Дмитра Лещишина, привіт прем'єра Онтаріо Джорджа Дрю і мейора Торонто Г. Е. МкКаллум, статті діячів СУС, С.У.К., музею, Щадничої каси, а також сатира — скечі активних діячів церковної громади.

На початкових сторінках поміщені статті Архиєпископа Мстислава, протопресвітера Семена Савчука і протоієрея Петра Самця. Ось короткі уривки з тих статтів, які з'ясовують фраґменти історії Церкви нашого народу:

Архиєпископ Мстислав: "Доля українського народу тісно пов'язана з долею Української Православної Церкви. Так було в часи половецьких наїздів, так було за панування Польщі і унії, так було і тоді, коли Царгород допоміг Москві поневолити нашу Церкву. Так було і тоді, коли відроджена Українська Православна Церква і найкращі сини нашого народу, переможені у боротьбі за власну державність, замість меча — взяли хреста і боронили прав українського народу і його Церкви. Так було, коли відроджена Українська Православна Церква була останньою твердинею, що боронилась перед новим наїзником — гітлерівською Німеччиною... Не було б в Канаді Української Православної Церкви, хто знає, чи існувало б сьогодні тут українське зорганізоване суспільство, свідоме своїх обов'язків так взглядом Канади, як і України, а головне — суспільство, яке в основу свого життя поставило засади християнського кодексу"...

Отець протопресвітер С. Савчук: "Історія українського народу вчить нас, що між релігійною чи церковною приналежністю і між народністю є тісна, майже нерозривна зв'язь... Від самого охрещення Руси-України за Володимира Великого, аж по нинішний день, Українська Церква відогравала важну, коли не головну ролю в національнім та культурнім і просвітнім життю нашого народу.

В "Історії України" Михайла Грушевського читаємо: "Польське правительство держало православну церкву в чорнім тілі і не раз дуже болюче давало відчувати їй свою католицьку побожність. Через те церква підупадає, а з церквою й стара культура з нею зв'язана, бо православна церква була єдиним національним представительством української народности, її стягом національним, а заразом головною опорою національної культури". Доказів на це маємо, на жаль, аж надто багато таки з нашого власного життя в Канаді. Не тільки в Галичині,

Д. Гунькевич

Адв. Андрій Орищак

Іван Гуменюк

Адв. Тео. Гуменюк

Семен Олійник

Д-р І. Вахна, голова

М. Микитюк

Михайло Білий

о. Петро Самець

Н. Грабовський

С. Коваль

БУДІВЕЛЬНИЙ КОМІТЕТ КАТЕДРИ СВ. ВОЛОДИМИРА 1948 РОКУ

але й тут, в Канаді, латинізація греко-католиків нанесла українському народові велику шкоду. Сказане про українських латинників відноситься також до українців, що знаходяться під впливами російської церкви, де священики вчать своїх вірних, що України нема, не було й ніколи не буде; що є тільки один "русский" народ та одна "русска" віра й мова... Отже, церква може плекати в своїх вірних національну свідомість, або може виховувати їх на яничарів. Для українського народу тільки така церква добра, що є виключно під проводом і контролею самих щирих і національно свідомих українців. Такою є Українська Греко-Православна Церква в Канаді".

Отець Петро Самець написав: "Десять років тому, наша громада була бідна. Поверх 23 тисячі довгу на площі й на ново-набутому будинку. Сьогодні, не 23, а 93 тисячі є довгу... Не так важно це скільки є довгу, а важне те, що маємо Дім Божий, в якому старші найдуть душевне задоволення і матимуть чисту совість, що сповнили свій обов'язок, а молодь матиме дорогу спадщину від своїх батьків, — святиню, що керуватиме їхньою долею і вказуватиме дорогу до царства Божого. А вже найбільше радітимуть оті старші громадяни, що серед невідрадних обставин переносили свій маленький церковний дорібок, наче похідну капличку, з місця на місце ще від осени 1926 року, щоб піддержати відроджену Церкву українського народу в Канаді".

Голова Будівельного комітету д-р Ілля Вахна, в англомовній статті, згадав про пляни архітекта Гаффи і консультацію з архітектом Сергієм Тимошенком та частинні зміни плянів. Д-р І. Вахна був детально у всьому ознайомлений. Написав, що на будову церкви зужито 270 тисяч цеглин і тисячу кубічних ярдів цементу і заліза вартості багато тисяч долярів. Вказав на ентузіязм і велику жертвенність членів, серед яких зібрано пожертв 50 тисяч долярів, а також тих 80 членів, які поручились по 1,000 дол. кожний за позичку і що це було запорукою і базою для осягнення мети. Автор відзначає велику працю о. Петра Самця, що поза Богослужбами весь час був передовим у щоденних збірках пожертв.

Статтю свою д-р І. Вахна закінчує словами, що найвища мета будови церкви — молитва у розумінні, що під Божою опікою ми всі однакові. Але молитва це не пасивне сидження і вижидання чиєїсь ласки і допомоги, молитва для досягнення толеранції, співпраці і справжньої християнської поведінки.

Адв. Андрій Орищак — голова громади — написав: "...Складаю подяку і даю признання всім піонерам тої великої релігійно-моральної та культурної праці, яку вони розпочали, а честь і похвала всім сущим, що не промарнували свого молодечого віку, а пішли слідами передових інших громад у західній Канаді і в Злучених Державах. Ми щасливі, що мали добрих священиків..., громада стала поступовою, бо мала священиків патріотичного духа і їм всім належиться признання в цей радісний день... Коли ми між себе дістали Всеч. Прот. о. Петра Самця, він своєю десятилітньою працею в Торонто, вживаючи свою найсильнішу зброю, свою лагідну вдачу, нас кріпив, придбав велике число членів, навчав нас бути жертвенними і він до найбільшої міри спричинився до осягнення цього радісного дня. Наша молодь не загубилась

у вирах великого міста Торонто, але з'єднана з тутешньою молоддю в товаристві СУМК — багато спричинилась до будови церкви. Ви молодь, зумієте дійти до порозуміння зо всіма іншими організаціями української молоді. Вірю, що приймете й уведете в практику життя клич: "В малих справах можете ділитись, у великих справах — мусите єднатись"...

Адв. Теодор Гуменюк у своєму есеї звернув увагу на те, що "...відновлення Української Православної Церкви в Канаді 1918 року... сталось того самого року, коли відродилась Українська Автокефальна Церква на Україні, а вісім років пізніше прийшла черга на Торонто... Був то час і обставини, в яких одна й та сама особа могла займати становище в управі 9 і 10 років і ніхто не спішився кандидувати... Була то перша спроба урядників і членів закусити зуби і видержати до кінця, поки не позбудеться Українська Православна Церква в Торонто комірного і скитальщини... А та скитальщина навістила такі церковні приміщення: англіканську церкву під ч. 137 Річмонд вул. захід, сирійську церкву під ч. 691 Баторст вулиця — де була перша візитація Архиєпископа Іоана 1933 р., — церкву під ч. 631 Кравфорд, церковний будинок англіканської церкви під ч. 180 Симко вул. та поодинокі Богослуження були в англіканській церкві при Портлянд вулиці, в церкві на розі Калледж і Ліппінкотт вулиць та в церкві св. Стефана на розі Калледж і Белвю вулиць"...

Свою статтю Т. Гуменюк закінчує словами респекту і признання жіноцтву: "...успіх чоловіків залежав від жінок, — не тільки тих, більш активних, а й від тих, що не замикали перед чоловіками дверей та не дорікали їм, коли вони приходили додому пізно з церковних засідань або не раз ціле недільне пополудне збували на церковній колекті... Ініціятори — оглядаючись на минуле — мають те вдоволення, що їх праця й зусилля не пішли на марне".

Акт відкриття (7 листопада 1948 р.), посвячення й урочисте святкування тієї історичної події яскраво описав Петро Волиняк в "Українському голосі". Уривки з того обширного репортажу дають часткове уявлення того великого свята в житті всієї громади і її церкви:

"Ще вчора дощами сірими осінь на бруках кам'яних плакала. А сьогодні — сонце світить і церкву нашу цілує... І весело лопотять білі корогви. І веселі обличчя в людей, що з цілого Торонто й цілої Канади зібралися, щоб Владику Мстислава зустрінути. Спереду діти в одягах білих, як янголята, з квітами стоять, що Владиці нашому принесли. За ними пластуни в однострояхзелених, двома лавами вишикувались. Коло дверей церкви своїть духівництво на чолі з настоятелем о. Перром. Поруч будівельний комітет на чолі з невтомним головою своїм д-ром Вахною і вся управа громади. Врешті зупинилося авто і з його виходить Високопреосвященніший Архиєпископ Мстислав. На Владику надівають мантію і клобук і він підноситься по сходах, щоб прийняти хліб і сіль, як колись, давно, давно, ще пращури наші своїх владик вітали. Хліб-сіль передає голова громади адвокат Орищак Андрій. Голова будівельного комітету, д-р Вахна, передає ключі від церкви і Владика, відкривши її, заходить перший, а за ним духовенство, діти, пластуни, миряни... З хорів співом могутнім лунає і ожили холодні мури

будови великої, бо з хвилини тієї вони храмом Божим стали, в церкву перетворились... А люди йдуть і йдуть, як повінь весняна. І сотні людей стоять на пішоходах, на вулиці, бо зміститися не можуть. Радісно світяться очі кожного українця. Весело лопотять у повітрі прапори; український і канадійський на мурах церкви нашої. І радіють всі, бо це — наша церква, українському народові на пожиток, Матері-Україні на славу, на землі канадійській збудована...

Архиєпископ освячує воду і окроплює нею церкву і вірних. Починається Літургія у сослуженні оо. Петра Самця, П. Запаринюка, В. Олійника, В. Федака. В часі Служби Божої Владика нагороджує настоятеля о. Петра Самця золотим нагрудним хрестом і підвищує його до сану протоієрея. Кожен тішиться, що їх настоятеля, їх батька духовного оцінено і він одержує довголітньою чесною працею заслужені винагороди. Владика проголошує ще одну радість не лише для громади, а для цілої Канади: "Підношу Вашу церкву до стану Собору св. Володимира". Це найвища нагорода для цілої громади і радість для всієї української Канади.

Після Служби Божої всі йдуть на громадський обід, в якому приймає участь понад 1,000 осіб гостей і парафіян. По обіді промовляють Архиєпископ, гості і господарі. Пожертви на громадському обіді дали суму 5,000 долярів.

По закінченні обіду гості оглядають велику виставку української преси і книжки та творів народнього мистецтва. Часописи і книжки видані в ріжних державах від закінчення війни до сьогодні. Цей відділ організував д-р П. Шкурат. Багато представлено вишивки, килими, писанки, різьбу по дереву і кераміку. Організували це пані Чумак, за активною участю пань Мошукової, Сакалюкової та інших.

Концерт і слово Владики. Тихий і зоряний осінній вечір. Такий само, як десь над Дніпром-Славутою, чи над Кубаню нашою козацькою. Коло головного входу світло й люди. Наші люди і мова наша скрізь, — люди не йдуть, а як вода пливуть на концерт. Вщерть наповнена велика заля Центральної технічної школи. І кого тут нема сьогодні? Роджені в Канаді, в З'єднинених Державах, в Европі, з берегів срібної Тиси, з сивого Бескиду, з Лемківщини, з Холмщини, з Волині, з Дніпра блакитного, з Десни прозорої, з Дону тихого, з Кубані бистрої... Є тут православні й католики, є "старі" й "нові" — і всі вони, як одна сім'я, як брати й сестри родини великої й неподільної, народу українського славного.

А на концерті тому два хори співають. І знову тут "нові" й "старі", православні й греко-католики, як одна сім'я. Це свято церкви нашої Христової, цілого народу нашого страдницького, горем і ворогами по всій землі розсіяного. Величньо співає церковний хор під орудою диригента Білошицького, могутньо бринить пісня з десятків уст хору д-ра Козарука, ніжно звучать голоси Іраїди Черняк і Матильди Лазарович та скрипок у руках О. Чучман, С. Старика та Г. Білошицької. Патосом наповнює залю артист Петро Черняк, коли співає "Ой Дніпре...". І над усим цим архипастирське слово Владики. До згоди й любови, як Христос велів, закликає. Про це чудово говорить і голова громади адвокат Орищак. І яка це велика і так потрібна сьогодні наука для нас усіх!

Бо Христос казав: "Люби ближнього свого, як самого себе". А хто є ближчий тобі за брата твого по крові й по духові? Допоможе Вам у цьому братська любов. Допоможе вам у цьому наша Українська Церква, наша православна віра, — віра наших предків, що сам апостол Андрій передав її нам на київських горах. Не втопіться в чужому морі, а збережіть себе для свого народу. Тільки тоді ви будете повноцінними громадянами батьківщини нашої нової. Українська Православна Громада в Торонто йде цим шляхом".

Кількість членів і прихожан збільшувалась. Одному священикові ставало понад силу давати релігійну обслугу всім і щоденно помагати управі. Тому частина членів управи була за тим, щоб було два священики. На нараді 29 листопада "вирішено прийняти пропозицію Владики Мстислава, щоб о. прот. Борис Яковкевич був сотрудником о. П. Самця ". Під час наради 6 ргудня прийнято до відома, що "приїхав новий священик о. Б. Яковкевич".

Сплачування боргів було великим тягарем наступних років. До 31 грудня 1948 р. прибутків було 48,276 дол, видатків — 11,456 дол., кошт будови Собору — 177,555 дол., боргів — 87 тисяч дол. Вартість майна громади — 149,295 долярів.

1949

1949 року склад управи був такий: А. Орищак — голова, М. Білий — заступник, Ю. Токарик — 2-й заступник, В. Мошук — господар. Знайшлись одиниці, які довели до того, що на початку травня вирнула справа резиґнації о. П. Самця. На нараді 25 травня "...у присутності о. Семена Савчука, о. Петро Самець повторив свою резиґнацію". На зборах 13 червня "присутні домагались голосування, але о. П. Самець заявив, що його резиґнація невідклична".

На зборах 18 липня зрезиґнував Н. Грабовський, "вплинули також резиґнації М. Білого і В. Мошука". На засіданні 21 серпня виринають проблеми з прибуттям о. Франка Керніцького. Для священика треба купити хату, а в касі нема грошей. На членських зборах, 12 вересня, присутні голосували й управу уповноважили: "...позичити гроші і купити священикові хату". Хата коштувала 11 тисяч долярів. Борги збільшились. Д-р І. Вахна очолив збірковий комітет.

Рішено видати памфлет з прізвищами жертводавців у зв'язку з продовженням збірок. У памфлеті надруковано п'ять закликів. Зацитуємо уривки з них. Отець Франко Керніцький: "Церква свідомого українського народу — "Святая Святих". Розбудовийте її, бо вона єдина, що збереже нас в єдності на славу Божу й добро українського народу".

Отець Петро Самець: "Дорогі мої, — ваша праця ще недокінчена. Ще немає іконостасу в храмі святім. Ще тяжить великий довг на церкві. Тому не зупиняйтесь на половині дороги до світлої мети, але працюйте й жертвуйте себе для Бога й Церкви нашого народу".

Голова громади Андрій Орищак: "Вартість майна нашої громади виносить поверх чверть мільйона долярів. Наша громада заангажувала професійні сили для виховання нашої канадійсько-української молоді

на примірних і свідомих українців, лояльних канадійців та на добрих християн. Коли будемо виховувати нашу молодь для таких взнеслих цілей то наш уложений капітал і труд у цю величаву церкву не змарнується, а приноситиме нам всім українцям великий культурно-моральний зиск і славу нашому народові та пошану тих, котрі на нас глядять".

Нестор Грабовський: "...колосальні суми патріотичне громадянство зложило на Храм Божий... Майно УГПЦеркви належить не до кого іншого, а до Вас, шановні жертводавці, тому даємо Вам фінансовий звіт, що кожна Ваша жертва, кожен сотик був збережений і зужитий на ту ціль, яку ми голосили протягом кількох літ".

Від 1944 року подані суми збірок: у церкві та з імпрез — 47,957 дол., комітети зібрали 58,228 дол., позичили 91,000 долярів. Показано на що ті гроші зужиті. Написано прізвища й імена 1255 жертводавців, які дарували: від 5 до 100 дол. — 1072 особи, від 100 до 500 дол. — 163 особи, від 500 до 1000 дол. — шість осіб, від 1000 до 1500 дол. — чотири особи, С.У.М.К. — 1999 дол. і Союз Українок — 2964 доляри. Подано також імена й прізвища тих осіб, які дали "жертви церковним інвентарем". Іван Романко — перші ризи, Василь і Дмитро Юрійчук — чашу, Петро Романко — євангелію, Марія Шеремета — обруси на столи, Союз Українок — вишивані ризи, Олекса Федорів — червоний фелон, Семен Ковбель — кивот, Катерина Самцева — запрестольний образ, пані Палій і Річицька — обруси на престіл, Микита Протас і Марія Палій — підсвічники, Анастасія і Михайло Білий — коштовний павук і дві патериці.

Брошура закінчується словами: "Слід згадати колосальну працю всіх членів управи, а головно голови п. адв. Андрія Орищака. Витрачений час та вклад енергії п. А. Орищака — перевищує багато вартість наших жертв".

У склад 10-ти дружин комітету збірки фондів під керівництвом д-ра І. Вахни входили такі особи: о. Ф. Керніцький, адв. А. Орищак, Ярослав Балан, М. Білий, С. Олійник, Н. Грабовський, д-р Павло Охітва, Мирослава Яремко, Ольга Гамара, Котелко, Василь Бельбас, О. Квас, А. Шевчук, Микола Храпко, Василь Кобитович, Ю. Токарик, д-р Володимир Олійник, А. Лазарович, д-р Василь Жінчишин, Гр. Ковалишин, Дмитро Гуменюк, М. Грицишин і О. Михасів.

Культурно-освітня діяльність розвинулась при помочі артистів і молоді, що прибували з Европи. Діяв драматичний гурток. Режисером був досвідчений театральний артист Лавро Кемпе. В числі інших п'єс поставили оперету "Наталка Полтавка" в музичному супроводі оркестри під орудою Левка Білошицького.

Непорозуміння, що постали у проводі УГПЦеркви, на жаль, мали неґативний вплив на єдність у громаді. На зборах 12 грудня дискутували над справою, чи приймати нових членів. Присутній Владика Мстислав висловив опінію, щоб приймати...

Впродовж 1949 р. приходів у касу було 33,440 дол., видатків — 18,649 дол., боргів — 99,607 дол. Вартість майна громади — 163,504 доляри.

1950

До управи на 1950 рік були вибрані: Іван Гуменюк — голова, д-р Павло Охітва — перший заступник, Дмитро Кримко — другий заступник, Ґригорій Ковалишин — секретар, Дмитро Гуменюк — фін. секретар, Василь Бельбас — скарбник, Дмитро Йонка — господар.

Після зборів члени управи радились і прийшли до висновку: "...нашій громаді треба ще одного священика, щоб помирити всіх і скріпити громаду". Левко Білошицький звільнився і весною 1950 р. дириґентом хору став професор Дометій Березинець. У церковному хорі співала молодь народжена в Канаді і в Україні, а також старші особи, як Дмитро і Параскевія Буртники, що співали від початку існування церковної громади.

Не зважаючи на резиґнацію Архиєпископа Мстислава на Десятому Соборі в Саскатуні, 18-21 червня 1950 р., між членами громади все ще існували зайві непорозуміння й неґативні настрої. Отець Франко Керніцький звільнився і в серпні виїхав з Торонто. Отець Петро Самець вернувся з Гамільтону 30 серпня, а тиждень пізніше, 7 вересня 1950 р., прибув до Торонто отець Дмитро Фотій. Обидва священики доброю співпрацею з усіма скоро скріпили єдність громади. Платні тоді були: о. прот. П. Самець — 150 дол., о. Д. Фотій — 125 дол., дириґент Д. Березинець — 100 дол., а учитель і керівник Рідної школи Петро Волиняк — 60 дол. місячно. Отець Дмитро Фотій скоро став відомий парафіянам своєю трудолюбивістю і проповідницькою красномовністю. На початку жовтня було влаштоване громадське прийняття о. прот. Д. Фотієві і його родині, з доброзичливими побажаннями на майбутнє.

На нараді управи 17 листопада Т. Гуменюк "реферував про можливість зорганізувати Православну Ґромаду в західньому Торонті". Документи показують, що в організуванні церков св. Андрія і св. Димитрія в Лонґ Бренч багато помагали Теодор Гуменюк і Андрій Орищак та інші досвідчені особи. До них приєднувались нові поселенці і всі разом розбудовували ті церкви.

Іконостас і малювання Собору були актуальними темами управи й активних членів. У "Пропам'ятній книзі" Семен Олійник на цю тему написав: "Вірні ж сплачували борги й почали критичніше придивлятись до внутрішнього стану церкви, який на був такий привабливий. До того ж все більше прибувало нових еміґрантів, що розповідали про храми в Києві, Львові, а навіть в еміґрантських церквах-бараках вони мали іконостаси, гарніші ікони й розмальювання. Все гучніше почали говорити про потребу прибрати церкву як годиться".

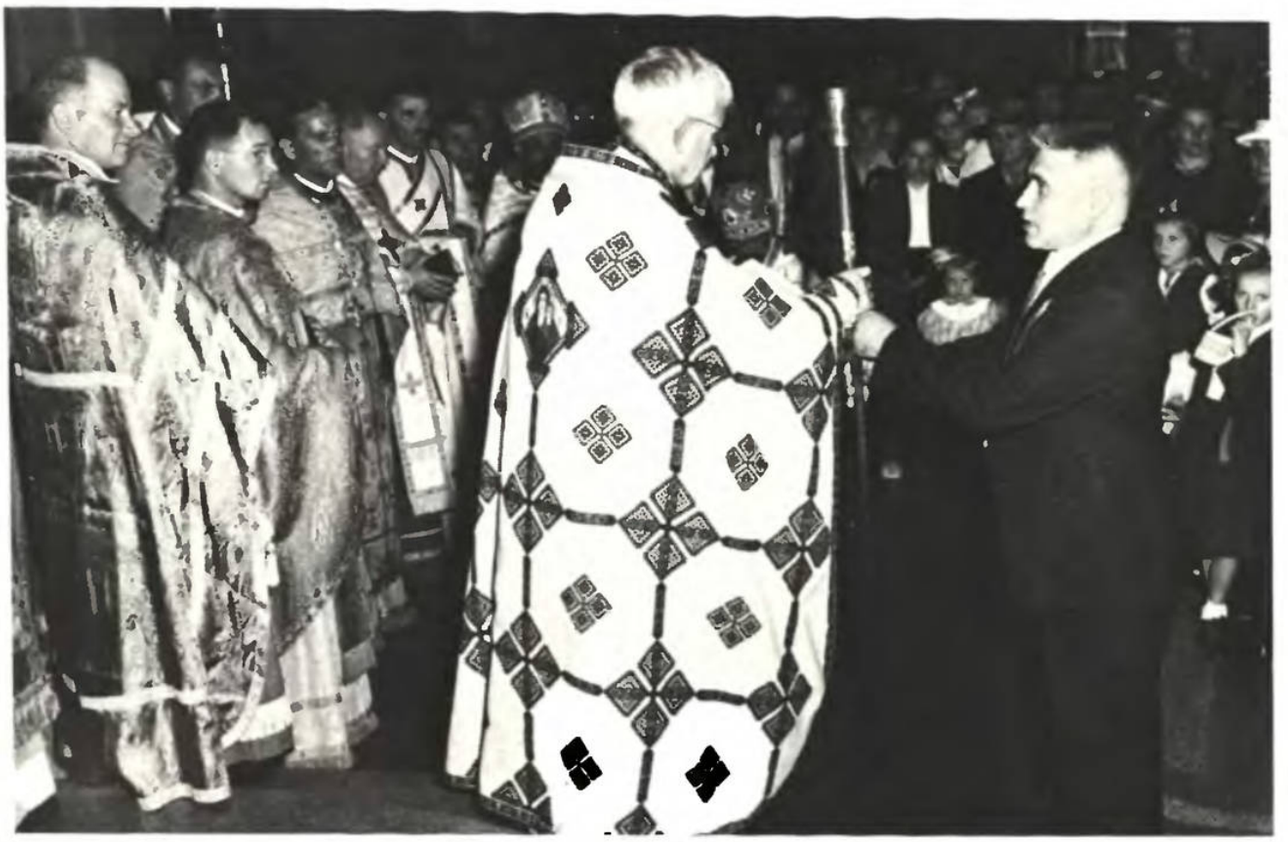
Але на те не було грошей. У кінці року було боргу 88,750 дол., приходів 37,565 дол., видатків 17,021 дол., вартість майна громади була 184,049 долярів.

1951

До управи на 1951 рік були вибрані такі особи: Антін Лазарович — голова, С. Олійник — перший заступник, Славомир Улян — другий заступник, Г. Ковалишин — секретар, Є. Коча — книговод, Н. Грабовський — скарбник, Д. Гуменюк — фін. секретар, Михайло Материн — господар.

Архиєпископ Мстислав, архиєпископ Михаїл, єпископ Генадій і єпископ Володимир попереду похоронної процесії супроводять єпископа Платона на вічний спочинок у Торонто 16 серпня 1951 року.

У катедрі, 16 вересня 1951 р., Нестор Грабовський вручає патерицю о. Петрові Самцеві і просить передати її Архиепископові Михаїлові як вияв радости, з якою вірні приймають Владику Михаїла як свого духовного архипастирського опікуна.

Отець Петро промовив: "Ваше Високопреосвященство! Прийміть оцю патерицю від нас духовних і від усіх вірних Вашої Богом даної Вам пастви. Нехай вона буде ознакою Вашого духовного батьківства, а нашого Вам синівства". 1951 рік.

Перша візитація Митрополита Іларіона в катедрі св. Володимира, 9 грудня 1951 року. Зправа наліво: Митрополит Іларіон, Архиєпископ Михаїл, о. Петро Самець, радний Східньої Єпархії Нестор Грабовський, голова президії Консисторії о. Єронім Грицина і радний Східньої Єпархії адв. Андрій Орищак.

На Десятому Соборі УГПЦ прийняла духовне покровительство Митрополита Полікарпа, що з єпископатом УАПЦеркви перебував в Европі. У листі, 10 січня 1951 року, до Єпископа Платона, — Митрополит Полікарп писав: "Благословляю Вам виїхати до Канади для Єпископського служення в Українській Греко-Православній Церкві в Канаді..."

У лютому, прибувши в Канаду і ждучи в Торонто свого офіційного призначення, Єпископ Платон включився в духовне життя Собору св. Володимира і служив Богослуження.

Весною, 10 березня 1951 р., помер полковник Олександер Петлюра, — брат Симона Петлюри, Головного Отамана Військ Армії УНР. Архиєпископ Мстислав і Єпископ Платон з багатьма священиками і численною участю українців служили в Соборі св. Володимира заупокійне Богослуження і відправили полк. О. Петлюру на місце вічного спочинку.

Весною прибули до Торонто два священики. Отець Юрій Пелешук був призначений служити в церкві св. Андрія, а о. Олександер Щербань на Лонґ Бренч в церкві св. Димитрія. На піврічних зборах 7 червня був виставлений мініятюрний проєкт іконостасу. Для розгляду і прийняття того проєкту вибрали комісію: Єпископ Платон, о. прот. Петро, о. прот. Дмитро, проф. Василь Іванис і ген. Михайло Садовський.

На Надзвичайному Соборі, 8-9 серпня 1951 р., Митрополита Іларіона вибрали Митрополитом Вінніпеґу і всієї Канади, а його заступником

Архиєпископа Михаїла, який також був у складі єпископату УАПЦеркви в юрисдикції Митрополита Полікарпа й відпущений виїхати в Канаду.

Напередодні тієї історичної події, 5 серпня несподівано у Торонто помер Єпископ Платон. Хоронили його: Архиєпископ Михаїл, Архиєпископ Мстислав, Єпископ Володимир і Єпископ Генадій, з участю багатьох священиків з Канади й Америки. Великою процесією відправили Владику Платона на місце вічного спочинку.

Архиєпископ Михаїл став правлячим ієрархом на Східню Канаду і головою Ради Східньої Єпархії. На святочне прийняття, яке відбулось 16 вересня "управа запросила: ОДУМ, Пласт, СУМ, СБУВ, УНО, СУЖЕРО, УНДім, НТШ, Союз гетьманців, "Просвіту", Ліґу визволення й інших... На святі Владику вітав ген. М. Садовський, господарем бенкету був о. Дмитро Фотій, а на концерті виголосив слово проф. Валеріян Ревуцький".

Управа зобов'язалась помогти Консисторії купити резиденцію для Архиєпископа Михаїла й ухвалила "пожертвувати тисячу долярів". Перша візитація Митрополита Іларіона відбулась в часі першого Єпархіяльного з'їзду 6, 7 і 8 грудня 1951 року. З'їзд був численний з обширною програмою. В часі Святої Літургії, 9 грудня, Митрополит Іларіон офіційно проголосив, що Собор підвищується до титулярної назви КАТЕДРА СВЯТОГО ВОЛОДИМИРА.

У кінці грудня, за ініціятивою управи і стараннями д-ра Ілії Вахни та д-ра Василя Жінчишина влаштовано прийняття для адвоката Івана Яремка з приводу обрання його послом до парляменту Онтаріо.

У 1951 році було касових приходів 34,423 дол., видатків 18, 619 дол., боргів осталось 78,350 дол., вартість церковного маєтку була 199,860 долярів.

1952

На 1952 рік вибрали управу в такому складі: д-р І. Вахна — голова, Осип Квас — перший заступник, Дмитро Кримко — другий заступник, Ярослав Балан — секретар, Дмитро Гуменюк — фін. секретар, Василь Бельбас — скарбник, В. Якубович і М. Приходько — члени управи, І. Федусь — господар. Після від'їзду проф. Д. Березинця, майже рік диригентом хору був знову Левко Білошицький. 24 лютого 1952 року управа підписала умову з Юрієм Головком. Тому, що у хорі було мало хористів, у жовтні Ю. Головко заявив управі резиґнацію, бо "не хоче бути тягарем і думає відійти". Управа і священики, а особливо Осип Квас взялися за приєднування співаків. Хор скріпився і Юрій Головко залишився диригентом до 1969 року.

Також у лютому того року управа зробила умову з Українським Народним Театром під керівництвом Григорія Манька-Ярошевича і протягом року у залі під Катедрою відбувались театральні вистави. Управа змагалась за те, щоб члени тих організацій, які користуються приміщенням громади були членами церковної громади. У травні 1952 року "...управа одержала лист від Виховної Ради ОДУМ-у дозволити їм організувати молодь і провадити вишкільну роботу, щоб діти в часі

вакацій не блукали по вулицях . . . ОДУМ має виховників і не буде перешкоджати СУМК, а будуть старатись співпрацювати". Управа дала на це згоду.

У червні голова комітету будови іконостасу Н. Грабовський дав звіт, що "від артистів І. Кубарського, М. Дмитренка, Ю. Кодака і В. Баляса має кошторис іконостасу на 20,427 долярів". Отець Петро Самець у "Пропам'ятній книзі" написав: "У Торонто поселилось політичних збігців більше, як не-інде в Канаді. Найшлись між ними й артисти, відомі зі своїх виставових праць, — проф. Іван Кубарський, довголітній декоратор Київської опери, Михайло Дмитренко — фаховий іконограф і Володимир Баляс. До основного проєкту був запрошений Юрій Кодак, ще з Києва відомий архітект-мистець. Але іконостас мав каштувати нас сорок дві тисячі долярів, а ще боргу на катедрі було около 75 тисяч долярів. Оці тисячі колись нам були дуже страшні, але ми вже так привикли до боргів, що й не дуже на них звертали увагу. Нас одне піддержувало на дусі, — вірні заповнюють церкву по береги, складають свої пожертви, приводять щонеділі діточок своїх на науку"...

У вересні, на початку шкільного року, батьки вписали багато дітей до Рідної школи. Було вже чимало таких учнів, що початкові українознавчі курси скінчили. Заходами о. Дмитра Фотія зорганізовано вечірню школу для тих старших учнів від 13 до 20 років життя. Одночасно о. Д. Фотій та окремі члени управи і добродійка Мінодора Фотій почали шукати учителів для початкової і вечірньої шкіл.

У жовтні вибрали головою комітету фонду на іконостас д-ра В. Жінчишина. У листопаді д-р Жінчишин звітував, що "вже зібрано 6 тисяч долярів. Під час Єпархіяльного з'їзду 5, 6 і 7 грудня Митрополит Іларіон і Архиєпископ Михаїл виголосили доповіді.

У 1952-му році приходів було 44,676 дол., видатків — 21,167 дол., боргів — 71,950 дол. Вартість майна громади зросла до 223,370 долярів.

1953

Збори вибрали таку управу на 1953 рік: Осип Квас — голова, Дмитро Кримко — перший заступник, Микола Храпко — другий заступник, Дмитро Пригорницький — секретар, П. Темрик — фін. секретар, В. Бельбас — скарбник, М. Мишкевич, А. Крамар і Ю. Левинський — члени управи. Невдовзі після Річних зборів священики радились з управою, "...щоб служити дві Літургії, бо в церкву приходять понад тисячу вірних". Були великі заборгування по сплаті членських вкладок. Д. Пригорницький взявся ту справу впорядковувати. У березні звітував, що є поступ, "люди не скупі, треба жити в згоді, всім нагадувати, всі будуть платити, успіх буде".

Ще в жовтні 1951 р. делеґація пластунів представила плян праці Пласту при громаді. У Пласті було 40 дітей. Вибрали управу Пласт-Сприяту: Талпаш, Конопуд, Літвінова і Корженівський. Добродійку М. Фотій вибрали представницею до Пластової Станиці. На жаль, часто були нарікання на релігійну нетолерантність у Пласті. "Голова управи О. Квас домагався, щоб між католиками і православними українцями у Пласті була однакова толеранція... На усні і листовні домагання упра-

"День української православної молоді" 7 червня 1953 року. В середині Архиєпископ Михаїл, о. Петро Самець, о. Дмитро Фотій і вчителі української школи при катедрі.

ва не одержала ніяких вияснень". Після добрих початків — Пласт при громаді перестав діяти.

Отець Д. Фотій зорганізував 7 червня 1953 р. День Православної Молоді. На Богослуженні і на концерті було коло 300 дітей і молоді. Отцем Д. Фотієм запрошений Іван Дубилко перед концертом виголосив доповідь.

Церковною бібліотекою опікувавсь Петро Волиняк. Він також був керівником і вчителем Рідної школи. Літом 1953 р. він звільнився. Керівництво школи взяла добр. Мінодора Фотій. Короткий час бібліотекою опікувався проф. Василь Іванис.

Надзвичайні збори, скликані на 18 травня, затвердили постанову управи малювати церкву. На засіданні 10 серпня "Теодор Гуменюк читав умову з малярами; малювання буде коштувати 15 тисяч долярів".

Приготовляючись до осінніх і зимових імпрез, голова Осип Квас сказав, що "управа повинна мати поміч від ОДУМ-у в організації базару... Там є багато молоді, ОДУМ хоче допомогти і визначить контестантку на "принцесу".

Стараннями о. П. Самця і о. Д. Фотія були видані три "Бюлетені". Але через недостачу грошей і співробітників видавання дальших чисел припинено. Старші члени СУМК створили "Клюб молодих мужчин", робили забави у залях громади і за ті гроші рішили збудувати "тунель", цебто будинок і церкву сполучити прибудівкою. Д-р І. Вахна очолив комітет будови того "тунелю". Кошт будови виявився тричі більший від заплянованих і зібраних на те вісім тисяч долярів. Після закінчення 1956 року — з церковної каси виплачено за ту прибудову 18,852 доляри.

На нараді управи 30 листопада 1953 р. "...д-р Василь Жінчишин інформував про заходи, які він поробив у справі придбання фарми для відпочинкової оселі". На протязі 1953 року касових приходів було 52,116 дол., видатків — 22,035 дол., боргів — 66,300 дол. Вартість майна громади оцінена на 252, 921 долярів.

1954

До управи на 1954 рік були вибрані: Теодор Гуменюк — голова, Іван Янішевський — перший заступник, Нестор Грабовський — другий заступник, Іван Стус — секретар, Дмитро Пригорницький — фін. секретар, Семен Олійник — скарбник, Василь Гусак — господар, Микола Пилипенко, Василь Довгаль і Макар Мушта — члени управи. На першій нараді управи 9 лютого "голова Т. Гуменюк поінформував управу, що куплено фарму для відпочинкової оселі".

Оселя стала додатковим збільшенням боргів і праці. Тема придбання оселі описана у "Пропам'ятній книзі" так : "Д-р В. Жінчишин у кінці 1953 р. заініціював купівлю оселі і дав завдаток. Для того оформлено Українське Православне Братство, яке мало бути власником оселі. Ту 100-акрову фарму куплено за 52,300 долярів. На початку зібрано позичок від приватних людей 18 тисяч долярів. Тоді ж постала думка, щоб оселю удокументувати на власність Східньої Єпархії. Оформлено назву: Український Православний Осередок "Київ". Приєднано 280

членів; церковних громад, православних організацій з вкладкою 25 дол., і окремих осіб з вкладкою 10 долярів річно. Написано статут УПОК і прийнято його на Єпархіяльному з'їзді 26 і 27 листопада 1954 року".

Але адміністрування і всі коштовні роботи на оселі та термінове сплачування великого боргу — практично стали тягарем для управи громади. Два роки пізніше після домовлень з Єпархіяльною Радою та після ухвали на зборах — управа Катедральної Громади св. Володимира, 17 березня 1956 р., перебрала оселю на власність.

Весною 1954 року на пропозицію учительок Рідної школи і Вечірних курсів, управа поробила приготування до літнього таборування дітей на оселі. То було перше таборування. Того ж літа на оселі збудували каплицю.

У вересні "управа рішила запросити Івана Кубарського, щоб зробив нарис і обчислення коштів образу з мозаїки з-зовні над головними дверми Катедри". Нарис образа виконав Михайло Дмитренко. Образ коштував майже 2 тисячі долярів. Малювання Катедри кінчалося.

Після відбуття Єпархіяльного з'їзду, — на нараді управи 16 грудня — вирішили "посвячення Катедри відбути 22 травня 1955 року, а до того часу видати пропам'ятну книгу... приблизно на 200 сторінок та 50 фотографій". Тоді ж у редакційну колегію вибрали: проф. Василя Іваниса, проф. Степана Килимника, о. Петра Самця і о. Дмитра Фотія.

У 1954 р. приходу було 50,246 дол., видатків 21,616 дол., боргів осталось 61,500 дол., вартість майна громади була 281,550 долярів.

1955

В управу на 1955 рік були вибрані: Теодор Гуменюк — голова, Осип Квас — перший заступник, Нестор Грабовський — другий заступник, Андрій Крамар — секретар, Дмитро Пригорницький фін. секретар, Семен Олійник — скарбник, Михайло Муха — культурно-освітній референт, Василь Гусак — господар, Іван Янішевський і Григорій Романенко — члени управи. Стараннями проф. Михайла Мухи у залях нашої громади відбулися доповіді, що їх виголосили: Улас Самчук, Федір Одрач, проф. Іван Власовський і проф. Василь Іванис. Катедральний хор під орудою Юрія Головка — осягнув високий мистецький рівень. На початку лютого управа постановила: "...церковний спів задокументувати записом на грамофонних плитах".

На квартальних зборах 7 березня вибрали 14 делеґатів на Одинадцятий Собор УГПЦеркви. Під час зборів проф. В. Іванис повідомив, що "всі матеріяли до Пропам'ятної книги вислані до видавництва". Протокольний запис також детально показує розподіл обов'язків у час посвячення Катедри, і рішення "...вислати запрошення до Союзу Українок, ТУС, Рідної школи, СУМК і ОДУМ, щоб у всьому помогли".

Свято почалось в суботу, 21 травня, прийняттям з концертом і доповіддю Митрополита Іларіона. У неділю, після Архиєрейського Богослуження, Митрополит Іларіон і Архиєпископ Михаїл, в асисті митр. прот. Петра Самця і прот. Дмитра Фотія посвятили Катедру. На храмовому обіді найжертвеннішим основоположникам і жертводавцям на

будову і малювання Катедри — були вручені похвальні грамоти. Всі відчували велике моральне вдоволення. Те свято задокументоване виданою книгою "В пам'ять посвячення Української Православної Катедри св. Володимира в Торонто". Книга має 160 сторінок і поділена на шість розділів. Перший і другий розділи містять статті, яких авторами є Митрополит Іларіон, Архиєпископ Михаїл, митр. прот. Семен Савчук, митр. прот. Єронім Грицина, митр. прот. Петро Самець, прот. Дмитро Фотій, проф. Василь Іванис і адв. Теодор Гуменюк. У третьому, четвертому і п'ятому розділах уміщені короткі нариси розвитку громади від початку її існування і тогочасний стан всебічної діяльности: школи і всі ті організації, які співпрацювали на добро Катедри. Книга має 28 статтей, що їх написали 20 авторів, — чоловіки і жінки, старшого і молодшого віку, — всі члени Катедральної Громади.

Шостий розділ опрацював Дмитро Пригорницький — "Список жертводавців на Катедру св. Володимира, від початку будови Катедри до 1 січня 1955 року". Той список показує імена і прізвища 1,434 жертводавців, які дали 10 і більше долярів. Фотографіями і короткими життєписами відзначено двох членів громади, які за життя записали своє майно на Катедру, Євстахій Маламін, народжений в селі Покропівна, Тернопільської області в Україні, у своєму заповіті записав для Катедри 2,700 долярів. Петро Онестратенко, народжений у селі Синькова-Брід, Миколаївської області в Україні, пережив совєтську неволю, прибув у Канаду 1948 року, всі свої заощадження (4,268 дол.) записав також на добро Катедри.

Та солідно опрацьована книга є цінною історичною пам'яткою.

Перед Одинадцятим Собором УГПЦеркви, що відбувся у Вінніпезі 29 і 30 червня 1955 р., проф. Іван Власовський зреферував на прохання управи на піврічних зборах "потребу завершення єпископату нашої церкви в Канаді обранням третього єпископа. Присутні ухвалили такі напрямні делеґатам на Собор: відкинути будьякі спроби прийняття нового календаря, домагатись висвячення третього єпископа, домагатись, щоб ієрархія нашої Церкви і Консисторія звернулись з протестом до Наукового Товариства ім. Т. Шевченка з вимогою виправити в Енциклопедії Українознавства неправдиві інформації про Українську Автокефальну Православну Церкву і Митрополита Полікарпа".

Після літнього сезону, напередодні шкільного року, на пропозицію добр. М. Фотій управа ухвалила "всіх дітей, які скінчили Рідну школу організувати на вечірні Курси українознавства". Добродійка М. Фотій і проф. М. Муха взялися здійснити це завдання.

20 листопада відбулось численне і добре здійснене вшанування 70-річчя Архиєпископа Михаїла. Стараннями Братства св. Володимира, 4 грудня у катедральній залі проф. Іван Розгін виголосив доповідь про відродження Української Автокефальної Православної Церкви і про Митрополита Василя Липківського. Єпархіяльний з'їзд відбувся 9 і 10 грудня. Тиждень пізніше, 17 грудня, заходами Наукового Товариства ім. Т. Шевченка вшановано проф. Василя Іваниса на честь 40-річчя його наукової діяльності. Управа готовилась до Річних зборів. За рік прибутків було 41,772 дол., видатків — 26,309 дол., боргів осталось 55, 700 дол., вартість майна громади досягла 297,014 долярів.

1956

Склад управи 1956 р. був такий: Василь Григоряк — голова, В. Прокопович — перший заступник, Петро Неліпа — другий заступник, Василь Гусак — третій заступник, Тарас Славченко — секретар, Іван Олексюк — фін. секретар, Семен Олійник — скарбник, Мінодора Фотій — шкільна референтка, Ярослав Балан — культурно-освітній референт, Роман Мандзюк — господар, Григорій Романенко — титар.

Звіт з річної діяльности був надрукований побіч фінансового річного звіту. Уривки зі звіту дають такі інформації: "...наша громада мала двох душпастирів: о. митрата Петра Самця і о. прот. Дмитра Фотія. Їхня праця була надзвичайно цінна. Тарас Славченко вибув з управи, бо був рукоположений на священика... Працю секретаря перебрав Іван Олексюк. Особлива подяка належиться С. Олійникові за те, що за малу винагароду був управителем. Дмитро Пригорницький був безплатним книговодом. За рік приєднано 122 членів. Радісно бачити поверх 400 дітей щонеділі в катедрі. При громаді засновано молодший і старший СУМК. Братство св. Володимира видало дві книжки, влаштувало 11 доповідей і помагало розсилати "Пропам'ятну книгу". Найбільша окраса наших Богослужень — це катедральний хор під кермою Юрія Головка. Стараннями культ-освітнього референта Ярослава Балана відновлено драматичний гурток, який дав два представлення. Відбулось двоє Надзвичайних зборів, на яких члени громади ухвалили купити на власність оселю "Київ". Переведено збірку пожертв. Найбільшими жертводавцями були д-р В. Жінчишин і Горґіца. Вони дали

Катедральний хор 1956 року під час ювілейного концерту на честь 30-річчя існування Української Православної Громади св. Володимира в Торонто. Перед закінченням концерту промовляє настоятель катедри о. Дмитро Фотій.

Секретар управи громади Тарас Славченко 1956 року був висвячений у сан священика. Того року у вересні катедральна управа, управа Союзу Українок і управа Братства св. Володимира влаштували о. Тарасові прощальне прийняття і на пам'ятку зробили цю фотознимку. У першому ряді, зліва направо, сидять: Іван Гуменюк, Єпіфамій Коча, Теодор Гуменюк, добр. Мінодора Фотій, о. Дмитро Фотій, о. Петро Самець, Василь Григоряк — голова громади, о. Тарас Славченко, Семен Олійник, Нестор Грабовський і Дмитро Пригорницький. Другий ряд, зліва направо: Василь Гусак, Григорій Романенко, Іван Олексюк, Таісія Бевш — голова Союзу Українок, Надія Дубилко, Калина Сакалюк, Анна Романко, Емілія Деренюк, Ярослав Балан і В. Прокопович. Третій ряд, зліва направо: Василь Гринь, Василь Бевш, проф. Василь Іванис, Розалія Романко, Олекса Федорів і Микола Пилипенко.

по 500 долярів. Громада купила оселю за 55,140 долярів. На оселі є надзвичайно працьовитий, дбайливий і з досвідом господар Іван Грибінник. Також на оселі багато працювали члени комітету: Петро Тимрик, Микола Сакалюк, Михайло Савчук, Вікентій Літвінов і Борис Дрозд. Відбули Єпархіяльний з'їзд. Відсвяткували 30-літній ювілей нашої громади. Свято звеличали: Митрополит Іларіон і Архиєпископ Михаїл Богослуженням у сослуженні о. П. Самця, о. Д. Фотія, о. В. Слюзаря і о. Ф. Легенюка. Відбулась сесія на честь піонерів-основоположників нашої громади, громадський обід і величавий концерт. При громаді існують і діють: ТУС, С.У.К., Кредит. спілка, Взаємна поміч, СБУВ, УНДС, СУЖЕРО і Т-во УНРади. Діяльність тих організацій підсилює працю і життя Громади і надає їй всеукраїнського характеру".

Прибутків за рік було 48,052 дол., видатків — 28,428 дол., борги зросли до 89,570 дол., вартість майна громади — 316,638 долярів.

1957

На 1957 рік вибрали таку управу: Василь Григоряк — голова, Василь Самець — перший заступник, Юліян Романко — другий заступник, Роман Мандзюк — третій заступник, Микола Костюк — секретар, Семен Олійник — скарбник, Дмитро Пригорницький — фін. секретар, Мінодора Фотій — шкільна референтка, Андрій Запаринюк — культурно-освітній референт, Трохим Присяжний — господар, Петро Неліпа — титар.

Найперше учениці Рідної школи при катедрі: Маруся Глушко, Оля Романенко, Тамара Шкурка і Маруся Шкурка в катедральній авдиторії привітали Митрополита Іларіона з ювілеєм 75-річчя його життя, 1957 р.

Архиєпископ Михаїл, о. Петро Запаринюк, о. Петро Самець і о. Дмитро Фотій вітають митрополита Іларіона в ювілейному році його 75-річчя під час візитації 23 березня 1957 року.

Колишнього міністра освіти і віровизнань в уряді Української Народньої Республіки, Митрополита УГПЦеркви в Канаді Іларіона вітає в день 75-річчя його життя від ветеранів армії УНР ген. Михайло Садовський (1957 р.)

Оселя "Київ" стала головним об'єктом уваги і праці управи. Багато роботи безплатно виконували члени управи, комітету оселі і батьківського шкільного комітету. Від весни до пізньої осені оселя була місцем відпочинку і культурних імпрез для катедральної громади, а також сусідніх церковних громад та різних наших організацій.

Одним з найбільш святочних моментів у громаді була візитація Митрополита Іларіона та вшанування його 75-літнього ювілею, 23 березня 1957 року. В суботу, після вечірньої Служби Божої була святочна академія з концертом катедрального хору. Свято відкрив о. П. Самець, а програмою керував о. Д. Фотій. Проф. С. Килимник виголосив доповідь на честь ювілята. Архиєпископ Михаїл прочитав "адрес", підписаний всіма священиками Східньої Єпархії. Вітали Владику представники 14-ох організацій та установ.

Того ж року, 17 листопада, під час Єпархіяльного з'їзду вшановано Владику Михаїла у 15-ту річницю його архиєрейського сану. Одночасно те свято було відзначенням 15-ої річниці відновлення УАПЦеркви в Україні під проводом Митрополита Полікарпа. У склад Синоду УАПЦеркви входив також Архиєпископ Михаїл. За ініціятивою УНДС, 30 листопада вшанували громадяни 75-річчя життя ген. Мих. Садовського. Тоді був гостем о. Петро Білон — перший священик цієї громади. В роки державности України він був старшиною летунства Армії УНР.

Управа звітувала Річним зборам, що прибутків у касу за рік було 57,650 дол., видатків — 39,370 дол., боргів осталось 77,144 дол., вартість майна громади — 333,323 доляри.

1958

Управа громади 1958 року: В. Григоряк — голова, В. Самець — перший заступник, Р. Мандзюк — другий заступник, Вол. Іваницький — третій заступник, А. Ліщина — секретар, П. Степура — фін. секретар, С. Олійник — скарбник, І. Лойовський — господар, М. Фотій — шкільна референтка, П. Неліпа — титар. У лютому управа рішила відсвяткувати 40-річчя УГПЦеркви. Вибрали ювілейний комітет: Т. Гуменюк, О. Квас, Ю. Головко, о. Д. Фотій, інж. І. Янішевський. Свято відбулось 17 і 18 травня, з участю Митрополита Іларіона і о. д-ра Семена Савчука. В суботу був бенкет. В неділю, після св. Літургії був храмовий обід, а ввечорі концерт і доповіді, що їх виголосили Митрополит і о. д-р С. Савчук на тему історичного розвитку УГПЦеркви в Канаді.

Кожного року добр. Мінодора Фотій, як шкільна референтка і директорка Рідної школи, відзначалась своєю невтомною працею у цій ділянці. Кожної весни вона була головним організатором майже всіх справ таборування і кілька років була безплатною відповідальною комендантою таборів. Про шкільні справи і таборування на нарадах управи і на членських зборах вона завжди мала випрацювані звіти.

Протоколи квартальних і річних зборів, включно із звітом голови В. Григоряка, показують, що всі "сумлінно виконували свої завдання".

Священики "допомагали управі у всьому по змозі своїх сил, раділи тим, що члени і прихожани численно прибувають на Богослужен-

Управа катедральної громади 1958 року. Сидять, зліва направо: Іван Яремко, Іван Гуменюк, о. Дмитро Фотій, Василь Григоряк, о. Петро Самець, Іван Янішевський і Теодор Гуменюк. Стоять, зліва направо: Андрій Запаринюк, Петро Неліпа, Дмитро Пригорницький, Роман Мандзюк, Семен Олійник, Василь Самець, Юліян Романко і Епіфамій Коча.

ня, перед Великоднем говіли понад 1,600 осіб". Василь Самець і Володимир Іваницький підтвердили, що в час будування бараку для дітей, який коштував 11,700 долярів, "була на оселі "Київ" добра співпраця всіх".

У "Пропам'ятній книзі" 1955 р. Семен Олійник написав: "Ми щасливі, що в нашій громаді не існує поважного поділу на східняків і західняків, на православних від народження і тих, що пізнали себе, — повернулись до православної прадідівської віри. Через те у нас йде праця гармонійно і дає добрі наслідки". Документи підтверджують ту гармонійність і співпрацю всіх, але й показують, що були одиниці, які завжди носились з думкою про свою церковну "монополію" і час-до-часу, чинили дисонанси.

Батьки, члени громади, домагались, щоб православна молодь, згуртована в ОДУМ, — перебралась з Українського Народнього Дому до приміщень катедральної громади і співпрацювала з молоддю СУМК. Домагання збільшились тоді, коли Виховна Рада ОДУМ під керівництвом Вікентія Літвінова і проф. Миколи Битинського в УНДомі зорганізували Курси українознавства ім. Івана Котляревського. У зв'язку з тим 17 листопада 1958 р. відбулось засідання управи, на якому були також присутні В. Літвінов, проф. М. Битинський й І. Дубилко. Після дискусій — дійшло до порозуміння і Курси українознавства

ОДУМ-у були перенесені до катедральної громади й поєднані з Вечірніми курсами, які існували там уже кілька років.

Треба було продати кусень землі оселі "Київ" для міністерства шляхів біля моста над річкою. У протоколі від 24 листопада 1958 р. написано: "На внесок Семена Олійника, піддержаний Андрієм Ліщиною, управа Катедри прийняла і одноголосно одобрила договір, заключений між Теодором Гуменюком в імені тростів і Катедри та Департаметом Шляхів Провінції Онтаріо, на підставі якого Катедра відступає за ціну 3,617 долярів невеличкий пас фарми "Київ" у Трафалґар Тавншіп 167/1000 частину акра, біля теперішнього старого моста... Тростів Катедри рівночасно уповноважено підписати всі потрібні контракти й документи".

З членських вкладок і пожертв прибутків було 59,942 дол., видатків — 45,861 дол., боргів осталось 83,409 дол. Вартість майна громади тоді була 345,869 долярів.

1959

Річні збори на 1959 р. вибрали таку управу: І. Янішевський — голова, Осип Квас — перший заступник, Михайло Білий — другий заступник, М. Мандзюк — третій заступник, Дмитро Сачківський — секретар, Д. Пригорницький — фін. секретар, С. Олійник — скарбник, Вікентій Літвінов — культ.-освітній референт, Мінодора Фотій — шкільна референтка, Василь Гусак — господар, Петро Неліпа — титар.

Оселя "Київ" все ще вимагала уліпшень. Комітет оселі: М. Гетьманчук, П. Божик, Т. Гуменюк, М. Сотник, В. Григоряк, П. Неліпа, В. Самець, М. Чепіль та інж. Є. Пастернак протягом весни й літа перебудували стодолу на догіднішу залю. Крім таборування на оселі відбувся українознавчий курс, про який Вікентій Літвінов звітував: "Курс приніс велике моральне і навчальне задоволення курсантам і їхнім батькам... Курсанти виявили велику здисциплінованість і невимушене бажання до науки". Проф. Михайло Муха інформував збори про методи навчання та успіхи учнів Курсів українознавства ім. Івана Котляревського. Добродійка Мінодсра Фотій звітувала про кількість дітей у Рідній школі, розподіл їх по клясах, навчання в музичній школі, шкільний хор і зусилля усіх 33-ох учителів школи. Юрій Головко інформував про працю катедрального хору. Про шкільний хор він сказав: "...мова наших дітей з року-в-рік гіршає так, що перед наукою співу треба навчати дітей вимовляти слова". Голова Союзу Українок Таісія Бевш звітувала про працю жіноцтва, храмові прийняття — різдвяні, великодні, в час Єпархіяльного з'їзду і на честь голови УНРади Івана Багряного. Інж. Петро Родак дякував проф. Степанові Килимникові "...за його звернення на минулих зборах в справі ОДУМ-у, переповів роботу, яку молодь ОДУМ зробила для громади й обіцяв більше помочі".

Голова управи Іван Янішевський на закінчення звітувань сказав, що "...зростання нашої громади, її діяльність, завдячується всім позитивним діям кожного члена Катедральної Громади. Рівень навчання у

З Різдвом Христовим привітали Архиєпископа Михаїла у його резиденції 1959 року. Сидять, зліва направо: о. Микола Овчаренко, Архиєпископ Михаїл, о. Дмитро Фотій і о. Федір Легенюк. Стоять, зліва направо: Юрій Головко, проф. Михайло Муха, Агафія Боднар, Таїсія Бевш-Копил, добр. Мінодора Фотій і голова громади Василь Григоряк.

Великоднє архиєрейське Богослуження Архиєпископа Михаїла в сослуженні о. Петра Самця в катедрі у березні 1959 року. Напереді стоять письменник Іван Багряний і голова громади інж. Іван Янішевський.

катедральних школах узалежнений від виховання батьків". У 1959 році було приходів 60,660 дол., видатків — 44,633 дол., осталось боргів 69,709 дол., вартість майна громади — 360,398 долярів. Річні збори ухвалили, щоб піднести членську вкладку до 15 дол. від родини і 6 дол. річно від самітних жінок. Також ухвалено, щоб управа збудувала басейн на оселі "Київ".

1960

У склад управи на 1960 рік входили: І. Янішевський — голова, О. Квас — перший заступник, В. Гусак — другий заступник, І. Дубилко — секретар, Д. Пригорницький — фін. секретар і книговод, С. Олійник — скарбник, М. Фотій — шкільна референтка, Федір Строгий — господар, П. Талпаш — титар.

Управа одержала зголошення і ціни від чотирьох фірм, які хотіли будувати басейн на оселі. Після довгих дебат, на кількох засіданнях, прийняли фірму, яку рекомендував В. Григоряк. Басейн був збудований перед початком відкриття таборування дітей. Будова басейну коштувала 17,087 долярів.

Стараннями СУС та Інституту св. Володимира того літа на оселі "Київ" був зорганізований українознавчий курс з участю курсантів з Торонто, а також з довколишніх церковних громад. Керівником курсу був Іван Боднарчук.

Створилась у Торонто Рада Православних Церков, яку очолив сирійський архимандрит о. Абуд. Заходами тієї Ради, 15 травня 1960 р., в Торонто відбулось Свято Православія, яке закінчилось духовним концертом у Мессі Гал з численною участю священиків і мирян різних національностей православного віровизнання. На концерті був присутній грецький Митрополит Атинагорас — екзарх грецької церкви в Канаді і Архиєпископ Михаїл від УГПЦеркви. Отець д-р Семен Савчук був головним доповідачем, а співдоповідачкою була румунська принцеса Ілина. У виконанні концерту брали чуасть кілька хорів, між якими хор Катедри св. Володимира під керівництвом Юрія Головка виявився найкращим.

Тієї ж неділі, ввечорі, в авдиторії під катедрою громада відзначила 25-річчя священослуження о. прот. Дмитра Фотія, з участю Владики Михаїла. Заля була заповнена учасниками. Доповідь на честь ювілята виголосив отець Степан Гуцуляк. Владика Михаїл своєю промовою високо оцінив працю отця Дмитра.

За ініціятивою управи громади і Єпархіяльної Ради, у готелі Роял Йорк — 20 листопада 1960 р. — відбувся великий бенкет на честь Архиєпископа Михаїла у 75-річчя його життя і 40-річчя його священослуження. На бенкеті були присутні українці різних конфесійних і політичних переконань.

Під час Єпархіяльного з'їзду 2, 3 і 4 грудня — з участю Митрополита Іларіона, Архиєпископа Михаїла, о. д-ра С. Савчука, священиків і делеґатів громад, — відбулась також конференція Товариства українських православних учителів, на якій обговорювали напрямні шкіль-

них програм і потребу централізованої організаційної схеми українських православних шкіл у східній Канаді під наглядом Ради Української Школи, яку в той час очолював проф. Василь Іванис.

Після багатьох громадських імпрез упродовж осінніх місяців, управа готовилась до Різдвяних Свят і звітувань на Річних зборах. У діловому 1960 році було прибутків 55,155 дол., видатків — 45,919 дол., боргів осталось 77, 842 дол. Майно громади зросло до 368,213 долярів.

1961

До управи 1961 року вибрали таких осіб: Іван Янішевський — голова, Микола Гетьманчук — перший заступник, Осип Квас — другий заступник, Дмитро Пригорницький — третій заступник і книговод, Олексій Маслівець — секретар, Іван Радкевич — фін. секретар, Микола Сакалюк — скарбник, Мінодора Фотій — шкільна референтка, Іван Баран — господар, Василь Бевш — титар.

У лютому 1961 р. помер довголітній, щирий трудівник громади Семен Олійник. На вічну пам'ять батька Семена і матері Катерини їхні діти поставили кольорові вітрини над хорами, які стали часткою окраси катедри.

Старші члени і прихожани, які добре розуміли велике значення релігійної та всебічної діяльности Катедральної громади, — у своїх заповітах записували поважніші суми із своїх заощаджень для катедри. У зв'язку з тим управа рішила вивісити в катедрі таблицю тих Добродіїв і ухвалено, щоб священики кожного року служили поминальні Богослуження в катедрі і на їхніх могилах. Поминальні Богослуження служаться також за всіх членів і прихожан, що відійшли у вічність.

У травні було відкриття літнього сезону на оселі "Київ". Відкриття почалось Службою Божою з численною участю батьків, дітей та організованою участю молоді ОДУМ-у і СУМК-у. Впродовж 4-ох тижнів було таборування дітей. Інститут св. Володимира влаштував двотижневий курс українознавства. Була масова зустріч СУЖЕРО і Ювілейна зустріч ОДУМ у 10-річчя його існування.

Після підписання оновленої умови з диригентом Юрієм Головком, катедральний хор продовжував записи співу св. Літургії на платівки. Комісія видання платівок вибрала Осипа Кваса адміністратором виготовлення і продажу платівок катедрального хору.

Довший час тривали нарікання на господаря оселі Івана Грибінника за те, що він не виконує всіх робіт своєчасно. Пізніше дійсність показала, що дешевшого і працьовитішого робітника і господаря, як був Іван Грибінник, — більше на оселі не було.

Осінній і передріздвяний сезон був заповнений різними громадськими імпрезами, у яких молодь, особливо ОДУМ під керівництвом Петра Родака, відогравала значну ролю.

Річний звіт управи показав 53,755 дол. прибутків, 47,522 дол. видатків, боргів осталось 71,659 дол., вартість майна громади була 372,979 долярів.

1962

На 1962 рік Річні збори вибрали таку управу: Іван Янішевський — голова, М. Гетьманчук — перший заступник, О. Квас — другий заступник, М. Мандзюк — третій заступник, О. Маслівець — секретар, М. Сакалюк — скарбник, Б. Оранський — фін. секретар, Д. Пригорницький — книговод, М. Фотій — шкільна референтка, М. Шевченко — господар, В. Бевш — титар. Після Річних зборів управа рішила відновити шкільні приміщення. На ту ціль на квартальних зборах присутні жертвували 2,740 долярів. До збірок грошей були запрошені всі організації при церкві, бо на оселі коштовний басейн почав псуватись.

У липні 1962 р. вироблено перший випуск платівок катедрального хору під орудою Юрія Головка. У вересні управа влаштувала прийняття хористам, як вияв подяки за церковний спів і видання платівок св. Літургії. Також було влаштоване гарне прийняття учителям і виховникам молоді. У листопаді громада відзначила 20-річчя архиєрейства Владики Михаїла. У грудні, під час Єпархіяльного з'їзду, відповідним концертом вшанували Митрополита Іларіона у 80-річчя його життя.

На Річних зборах голова Іван Янішевський у своєму звіті "висловлював велике вдоволення із співпраці членів управи та організацій при церкві". Також Теодор Гуменюк "висловив вдоволення з праці всіх, а особливо першого заступника голови — Миколи Гетьманчука". Отець Дмитро Фотій "переповів цілорічну, з усіма справами нерозлучну працю священиків, яка турбувала управу і нас усіх".

У 1962 році прибутків було 77,375 дол., видатків — 65,323 дол., боргів осталось 57,998 дол., вартість майна церковної громади виносила 383, 479 долярів. Збори ухвалили збільшити членську вкладку: "...від родини 25 дол., від самітних чоловіків 25 дол., а від самітних жінок 12 долярів річно".

1963

Персональний склад управи в 1963 році був помітно змінений: Микола Гетьманчук — голова, Василь Григоряк — перший заступник, Петро Родак — другий заступник, Осип Квас — третій заступник, Пантелеймон Семченко — секретар, Борис Оранський — фін. секретар, Микола Сакалюк — скарбник, Мінодора Фотій — шкільна референтка, Петро Шкурка — культ.-освітній референт, Дмитро Пригорницький — книговод, Василь Бевш — титар.

У неділю 13 січня 1963 р., після Богослуження посвячено образ Почаївської Божої Матері й уміщено його згори в центрі іконостаса. Той чудово виконаний образ придбали члени Товариства Волинян.

Управа під керівництвом Миколи Гетьманчука найперше рішила приспішити виплачення боргів. На засіданні 11 лютого рішено зорганізувати гру "бінґо". До окремої комісії ввійшли: В. Григоряк, Д. Пригорницький, Б. Оранський, І. Довгаль і П. Шкурка. Справи молодечих організацій також були об'єктом уваги управи та опікунів молоді. Представники ОДУМ і СУМК інж. Петро Родак та адв. Юліян Романко рекомендували управі, щоб "...гарні резолюції і постанови були здій-

На цій світлині є 54 юнаки, які 1963 року прислуговували у катедрі священикам і архиепископові Михаїлові під час Богослужень. Назвемо імена й прізвища лише тих кого впізнаємо. Отець Дмитро Фотій, добр. Мінодора Фотій—шкільний референт, пані Ганна Балан — завідуюча прислужниками, Віктор Гетьманчук, Борис Мельник, Віктор Духнай, Олександер Тимошенко, Юрій Синишин, Іван Топіха, Евген Криштальський, Петро Мишкевич, Григорій Шишко, Анатолій Постіл, Андрій Базюк, Володимир Заяць, Богдан Ямишак, Василь Чепесюк, Володимир Добровольський, Ігор Балан, Юрій Рева, Василь Балан, Юрій Мельник, Юрій Божик, Антін Іленчук, Володимир Шевчук і Славко Синишин.

снювані гарною роботою". А проф. Василь Іванис запропонував, щоб "ОДУМ і СУМК забезпечити окремими приміщеннями у будинку громади". Справа окремих кімнат тим організаціям була полагоджена.

На нараді управи, 4 березня, вибрали будівельний комітет оселі "Київ": Я. Балан, В. Григоряк, П. Шкурка. Під час засідання 18 березня "...голова комітету Я. Балан подав управі схему і пляни побудови їдальні і кухні". Вслід за тим постала вимога збудувати цементові збірники і провести відпливову каналізацію. Басейн почав валитись і мусіли його перебудувати. На ті перебудови витрачено 8,473 доляри.

На Надзвичайний Собор, що відбувся у Вінніпезі 17, 18 і 19 травня 1963 року, на якому архимандрита Бориса Яковкевича висвячено в сан єпископа, — від Катедральної громади їздили 6 делеґатів.

Отець Петро Самець рекомандував управі купити його хату побіч катедри. Неприхильні до тієї рекомендації особи недопустили до того, щоб хату купити. Пізніше стало видно, що для громади таке рішення було некорисне.

Управа ухвалила, щоб у 70-ту річницю життя, митрофорного протоієрея Петра Самця вшанувати святочною імпрезою. Святкове прийняття відбулося 4 червня з численною участю парафіян, а також присутністю Владики Михаїла. Багато промовців величали о. Петра за його 25-річне служення парафіянам катедри.

Культ.-освітній референт Петро Шкурка помагав влаштовувати багато масових імпрез з участю шкільних дітей та молоді ОДУМ і СУМК. Управа постановила придбати будинок для школи і посилила збірку фондів. В діловому році приходів було 72,474 дол., видатків — 59,544 дол., боргів осталось 56,564 дол., вартість майна — 394,900 долярів.

1964

До управи на 1964 рік були вибрані: М. Гетьманчук — голова, І. Довгаль — перший заступник, О. Квас — другий заступник, П. Родак — третій заступник, П. Семченко — секретар, М. Сакалюк — скарбник, Б. Оранський — фін референт, П. Степура — книговод, Мінодора Фотій — шкільна референтка, М. Валєр — культ.-освітній референт, Степан Яніцький і Анатолій Беюмен — члени управи.

Після річних зборів, у лютому, о, Петро Самець зголосив управі своє бажання звільнитись від обов'язків настоятеля катедри.

На початку року культ.-освітній референт Микола Валєр випрацював детальний плян праці, включно з імпрезами на оселі. Протокольні записи показують, що той плян був здійснений.

Після нарад і домовлень з дирекцією Кредитової спілки "Союз", — Надзвичайні збори 25 травня 1964 р. затвердили умову куплення будинку для Рідної школи, 406 Баторст вулиця, за 72,500 долярів. На тих же зборах частина присутніх поручилась, на 1,000 дол. кожен, щоб позичити гроші, а частина членів склала жертви по 100 долярів.

Листа добродіїв, які у своїх заповітах записували катедрі свої заощодження збільшувалась. У той час найбільшим добродієм став Степан Кавецький. У протоколі від 15 червня 1964 р. написано: "Трост Теодор Гуменюк подав управі чек на суму 21,583.65 долярів, спадкоємство від

Після прощального прийняття о. Петрові Самцеві і добр. Катерині Самець — у липні 1964 року. У першому ряді, зліва направо, сидять: Таїсія Бевш, д-р Ганна Янішевська, Ніна Козій, інж. Іван Янішевський, Микола Гетьманчук — голова громади, добр. Катерина Самець, о. Петро Самець, о. Дмитро Фотій, добр. Мінодора Фотій, Семен Ковбель, Нестор Грабовський, пані Яніцька і Степан Яніцький.

небіжчика Степана Кавецького, згідно його завіщання". З тієї суми управа жертвувала для Інституту св. Володимира 1,583.65 долярів.

Куплений будинок, який був призначений для Рідної школи, Курсів українознавства, Недільної школи, Музичної школи, Передшкільного садка і Кредитової спілки "Союз", — потребував коштовної перебудови. Крім позички у Кредитовій спілці управа посилила збирання грошових пожертв. Пляни перебудови виготовив архітект Леонід Пенцак. Рішенням управи, того року "куплено й поставлено на катедрі нові хрести, які коштували 4,650 долярів. Ілля Гриців придбав і для катедри подарував дзвін".

Кожного року були вимоги поліпшувати устаткування на оселі. Вчасною весною управа рішила провести зовнішне освітлення. У протоколі написано: "...особистими стараннями голови М. Гетьманчука і коменданта табору Панаса Степури було проведене електричне освітлення по всій оселі таборування дітей".

Кожного року батьки посилали більше дітей на відпочинкове таборування. Кожного року управа і священики завчасу мусіли дбати про всебічне забезпечення табору всім необхідним. З-поміж усіх, хто займався тими справами, пані Мінодора Фотій, будучи директоркою школи й кожнорічною референткою шкільництва, — щороку найбільше працювала: шукала опікунів, виховників, куховарський персонал і кілька років була безплатною комендантткою табору. Як про стан шкільництва, так і про відбуті таборування добродійка М. Фотій на нарадах управи давала докладні звіти.

Отець Петро Самець 31 липня від'їхав до Ніяґара Фаллс. У вересні управа влаштувала о. Петрові і добр. Катерині святкове громадське прощання. Під час прощальних промов з подяками — всі висловлювались, щоб отець Петро й надалі оставався в Торонто.

Осінній сезон, крім Богослужень з численною участю вірних, був заповнений виховними імпрезами молоді, відбулась учительська конференція, Єпархіяльний з'їзд, базар, що його кожного року організував Союз Українок, приготування колядування та Річних зборів.

Прибутків упродовж року було 117,965 дол., видатків — 71,805 дол., боргу сплачено 56,800 дол., осталось боргу — 104,415 дол., майно громади оцінено на 439,506 долярів.

1965

В управі 1965 року були такі особи: М. Гетьманчук — голова, І. Довгаль — перший заступник, В. Григоряк — другий заступник, О. Квас — третій заступник, П. Семченко — секретар, М. Сакалюк — скарбник, Б. Оранський — фін. референт, Я. Балан — культ.-освітній референт, М. Фотій — шкільна референтка, Д. Пригорницький — книговод, М. Сотник — титар, М. Савчук і В. Гусак — члени управи.

Будівельні справи шкільного будинку займали багато часу управі та керівникам шкільництва. Крім коштів унутрішніх перебудовувань, — треба було придбати шкільне устаткування. Одночасно треба було купити другу хату священикові, яку куплено за 20,500 долярів. Знов була посилена збірка грошей.

У кінці січня прибув отець Юрій Ференців. Від 1 лютого 1965 року він став другим настоятелем катедри. На пошану о. Юрія і його родини у березні управа зорганізувала святкове громадське прийняття.

На квартальних зборах вибрали 10 делеґатів на 13-тий Собор УГПЦеркви, що відбувся у Вінніпезі 23 і 24 травня 1965 року. Їздили також священики.

Літом на оселі "таборувало понад 200 дітей..., відбувся табір ОДУМ, було багато розвагових імпрез... На початку шкільного року в Рідну школу і на Курси українознавства вписано понад 400 дітей..., платних і неплатних учителів є понад 30 осіб"...

У листопаді — 80-річчя життя Владики Михаїла відзначено молебнем, храмовим прийняттям з побажаннями і святковим концертом на честь ювілята.

Протягом року прибутків було 110,383 дол., видатків — 80,928 дол. боргів осталось 98,769 дол., вартість майна громади оцінено на 467,194 доляри.

1966

На 1966 рік вибрали таку управу: М. Гетьманчук — голова, Б. Оранський — перший заступник, В. Григоряк — другий заступник, І. Довгаль — третій заступник, Василь Руденко — секретар, М. Сакалюк — скарбник, Микола Духнай — фін. референт, Мінодора Фотій — шкільна референтка, М. Валєр — культ.-освітній референт, Д. Пригор-

ницький — книговод, Таісія Бевш, І. Гуменюк, М. Савчук, В. Галич — члени управи, М. Сотник — титар.

Після Річних зборів управа обговорювала кошти устаткувань школи, платні учителям і безплатну працю шкільного комітету на оселі "Київ" під керівництвом Миколи Сотника. Тоді ж управа звернула увагу, що директорка Рідної школи, пані М. Фотій, від початку за керівництво не одержувала жодної винагороди, а тому ухвалено 60 дол. місячної платні. Добр. Мінодора Фотій сказала управі: "...хочу добути до кінця шкільного року безплатно, щоб було повних 13 років моєї дарованої праці, а наступного навчального 1966-67 року прийму платню за директорство".

Окрім коштів перебудови школи та інших великих видатків, — управа мусіла видати 3,200 долярів на нову підлогу в залі під катедрою. Також перегляд господарських справ на оселі "Київ" почався на початку весни. Голові батьківського шкільного комітету Миколі Сотникові "за кількарічну велику допоміжну працю для справ Рідної школи і даровану працю на оселі "Київ" управа висловила признання і щиру подяку".

Пильну увагу звернула управа на лист від Дослідчо-студійної комісії при Консисторії УГПЦеркви, у якому було написано: "На XIII Соборі Української Греко-Православної Церкви в Канаді було прийнято ухвалу покликати до життя Дослідчо-студійну комісію, щоб вона прослідила й простудіювала стан релігійности і національности Української Греко-Православної Церкви в Канаді та взаємовідношення між ними. Консисторія, на підставі цієї ухвали, покликала до життя згадану Комісію, що складається із таких осіб: 1. І. Р. Соломон — голова, 2. Прот. Д. Лучак — член, 3. Орест Мисак — член, 4. Прот. В. Федак — член, 5. Прот. С. Кіцюк — член, 6. Д-р І. Глинка — член, 7. О. Мех — член, і припоручила цій комісії простудіювати це питання, а зокрема простудіювати слідуюче: 1. Аналіза ґрунту для плекання української мови в Канаді. 2. Справа українських і недільних шкіл і справа української мови в державних школах; справа виховання молоді. 3. Проблема мови у відношенні до мішаних подруж і тих, що недостатньо або зовсім не розуміють української мови; опіка над мішаними подружжями. 4. Світський Апостолят; відношення Церкви, зокрема духовенства, до громадських організацій і громадської праці. 5. Прослідження справи деяких обрядових практик у світлі церковної економії; зовнішні зв'язки Церкви в загальному канадському житті".

Тих п'ять справ були детальніше вияснені додатковими 29-ма запитаннями, які вказували на далекосяглі інтенції авторів тієї Комісії. Тема викликала велике зацікавлення управи, священиків, учителів, членів Ради Української Школи на східню Канаду і керівників організацій. Управа скликала пленарну нараду громадян та представників організацій при Українській Катедрі св. Володимира в Торонто, яка відбулась 3 червня 1966 року. Головою наради був М. Валєр, а секретаркою добр. Анна Ференців. Обговорювали кожне питання дуже уважно і на кожне ухвалювали відповідь. Вибрали резолюційну комісію: проф. Іван Власовський, о. прот. Дмитро Фотій, о. прот. Юрій Ференців, Нестор Грабовський, проф. Василь Іванис, Дмитро Пригорницький і

Візитація Блаженнішого Митрополита Іларіона 1966 року. Митрополита вітає Архиєпископ Михаїл. Ліворуч о. Микола Малюжинський і о. Дмитро Фотій. Праворуч о. Юрій Ференців і о. Тома Ковалишин — голова президії Консисторії.

пан Слонецький. В імені тієї наради резолюційна комісія написала відповіді на всі питання.

Зміст важливіших із них такий: "Українці в Канаді мусять зберегти свою етнічну окремішність — мову, культуру, Українську Православну Церкву; спеціяльну вагу кладеться на збереження української мови. При навчанні підручники повинні бути лише в українській мові. Уведення англійської мови в Богослуження (навіть частинно) уважається за дуже шкідливе явище для Української Православної Церкви в Канаді, — англійська мова в наших Богослуженнях спричинить роздор серед вірних і буде причиною занепаду Церкви. Наша Церква є тілом понадорганізаційним і священик повинен стояти осторонь усяких світських партій чи організацій, але його відношення до них (якщо вони не діють на шкоду Церкви) повинно бути коректне. Світським людям не слід рішати про справи літургічного порядку. Зміна календаря полишить неґативний наслідок у житті нашої Церкви".

Коштом 48,500 долярів закінчено перебудовування шкільного будинку, у якому навчання почалось у вересні, а 16 жовтня було посвячення шкільних приміщень, офіційне відкриття і громадський обід, що його приготовили матері шкільного комітету під керівництвом Марії Руденко.

Тиждень пізніше відзначено 40-літній ювілей катедральної громади св. Володимира. У склад Ювілейного комітету входили: інж. Іван Янішевський — голова, о. Д. Фотій, о. Ю. Ференців, І. Гуменюк, М. Гетьманчук, М. Валєр, Н. Грабовський, Д. Пригорницький, Таісія

Бевш, Стефанія Олійник, В. Григоряк і П. Шкурка — члени комітету. Почесними головами були Архиєпископ Михаїл і Т. Гуменюк. В надрукованій програмі ювілею була поміщена Катедра, портрети Митрополита Іларіона і Архиєпископа Михаїла. Дату оснування церкви св. Володимира показано фотокопією оголошення про "Перше Богослуження українською мовою в неділю 14 листопада 1926 року..." Надруковано важливіші дати і назви подій, які дають перегляд головніших етапів 40-річного розвитку громади. Поміщені імена і призвища 13 голів церковних управ. Надруковано імена і прізвища 39 чоловіків і 20 жінок "заслужених та визначних громадян, що своєю сумлінною працею започаткували і спричинились до розбудови катедральної громади ім. св. Володинира в Торонто — від 1926 до 1946 року", тобто за 20 найтяжчих років.

Свято тривало два дні. В суботу був молебень, а потім бенкет, на якому о. д-р С. Савчук і о. Д. Фотій виголосили доповіді. Головним доповідачем був Теодор Гуменюк. Спеціяльними грамотами відзначено основоположників Церкви. У неділю — Архиєрейська Служба Божа Владики Михаїла в сослуженні о. С. Савчука, о. В. Слюзаря, о. Д. Фотія і о. Ю. Ференціва. Був храмовий обід, на якому Владика Михаїл грамотами похвали відзначив колишніх голів управ церковної громади. Свято закінчилось концертом, що його виконали катедральний хор, капеля бандуристів і хор ОДУМ-у та хор СУМК-у.

У 1966 році прибутків було 118,928 долярів, видатків — 84,917 дол., боргів осталось 106,558 дол. Майно громади оцінено на 499,418 долярів.

1967

На 1967 рік в управу були вибрані :Борис Оранський — голова, Іван Довгаль — перший заступник, Я. Балан — другий заступник, Федір Лавринюк — третій заступник, Євген Бурак — секретар, Анна Фігус — заст. секретаря, М. Сакалюк — скарбник, Іван Олійник — фін. референт, Мінодора Фотій — шкільна референтка, М. Валєр — культ.-освітній референт, Д. Пригорницький — книговод, М. Савчук, І. Гуменюк, І. Граблюк, — члени управи, М. Сотник — титар.

Голова управи запропонував систему, щоб кожен член управи на кожному засіданні звітував про свою роботу. Той спосіб праці показався добрим. За календарними датами прийнято пляни праці: культосвітнього референта, шкільного і молоді включно з літнім сезоном на оселі "Київ".

На початку року стало відомо, що Митрополит Іларіон занедужав і не може здійснювати візитацій. На честь 85-річчя життя Митрополита, 23 квітня у катедрі був молебень, а вечером відбувся концерт і доповідь, яку виголосив Архиєпископ Михаїл. Він розказав про життєвий шлях і заслуги Митрополита, починаючи з Києва, де проф. Іван Огієнко був доцентом Київського університету, в часі державности України був міністром освіти і віровизнань в уряді Української Народньої Республіки, на еміґрації в Польщі був ректором Православного Богословського факультету у Варшаві і, як учений великого формату, є автором численних наукових праць з мовознавства, історії й богословія.

Консисторія повідомила, що в 1968 р. відзначатимуть ювілей 50-річчя УГПЦ. На засіданні управи, 12 червня, читали директиви Консисторії в справі ювілейних святкувань і видання Ювілейної книги УГП-Церкви. "Отець Дмитро Фотій запропонував вибрати комісію зібрання матеріялів історії Катедральної громади для тієї книги. До Комісії запропоновано: Я. Балана, М. Валєра, І. Гуменюка і проф. В. Іваниса. Пан Я. Балан відмовився тому, що Консисторія іменувала його до такого комітету на Східню Канаду".

Всі українознавчі курси приміщено в шкільному будинку. Вільні кімнати старого будинку розділено для вжитку Союзу Українок, СУМК, ОДУМ, Катедрального хору, Взаємної помочі, бібліотеки, музею й архіву.

Іван Гуменюк, Василь Григоряк та інші старші члени громади зголосили управі думку і бажання розвідати про можливості мати цвинтар для православних українців. Довідались, що можливо мати такий цвинтар на півночі Торонто. Отець Дмитро Фотій їздив з п. Кардиналом до цвинтарної управи, зробили домовлення... Отець Дмитро приніс пляни для управи. Управа погодилась перебрати цвинтар на 10 тисяч гробів. Запросили торонтські парафії на посвячення. Там поставлено хрест роботи Омеляна Уманця. 17 вересня 1967 р. посвячення довершив Владика Михаїл і настоятелі катедри — о. Дмитро і о. Юрій.

Голова дирекції Воєнно-історичного інституту і музею генерал Михайло Садовський тяжко захворів. Колишні вояки Армії УНР і співробітники інституту і музею турбувались долею музейних експонатів та архіву. Просили управу громади тим зайнятись. Голова управи Б. Оранський з участю Владики Михаїла домовились з ген. М. Садовським, щоб комісія (Б. Оранський, І. Дубилко, Д. Пригорницький і Дмитро Суходольський) заопікувалась архівом інституту і музею і перевезла його до Катедральної громади. Перевезення архіву скінчено 27 жовтня 1967 року. Управа громади доручила М. Битинському і І. Янішевському, щоб вони упорядкували архів. Пізніше той архів був висланий до Української Вільної Академії Наук у Вінніпезі.

Після відбуття Єпархіяльного з'їзду, 5 листопада було храмове прийняття і концерт на пошану Владики Михаїла у 25-річчя його архиєрейства.

4 грудня "Осип Квас повідомив управу, що закінченням випуску платівок "Великодна Утреня" займеться Петро Шкурка. Через слабий стан здоров'я О. Квас просив звільнити його від адміністрації продажу платівок "Свята Літургія" і шукати іншу особу. За довголітню працю в хорі та працю, зв'язану з виданням платівок, — О. Квас відмовився від грошової заплати, сказавши, що "...найбільшою мені винагородою є моє моральне вдоволення з успіху праці".

На засіданні 11 грудня Я. Балан інформував управу про свою участь на нарадах Ювілейного комітету в Саскатуні і Вінніпезі в справах 50-річчя УГПЦ. Повідомив, що ухвалено зібрати 300 тисяч долярів ювілейного фонду і, що катедрі в Торонто призначено зібрати 20 тисяч. Звернули увагу й на те, що борги громади збільшились, бо церковну хату на вулиці Баторст ще в жовтні продано за 25 тисяч дол., а куплено більшу на вулиці Гумбаркрест за 39,000 долярів. На тій же нараді

Д. Пригорницький повідомив присутніх, що на квартальних зборах, 10 жовтня, вибрана статутова комісія: Теодор Гуменюк, . Юрій Ференців, Іван Гуменюк, Д. Пригорницький і Микола Валєр: "...поробили деякі зміни і доповнення у статуті і статут буде висланий всім членам для перегляду з повідомлення про Річні збори..."

У кінці грудня помер ген. Михайло Садовський — голова Представництва УНРади на Канаду і голова дирекції Воєнно-історичного інституту і музею. Управа 29 грудня ухвалила: "... похоронному комітетові і голові Представництва УНРади І. Дубилкові дати всебічну допомогу".

За ввесь 1967 р. прибутків у касу було 102,390 дол., видатків — 78,670 дол. Боргів осталось 120,51 дол., вартість майна громади — 533,494 доляри.

1968

У 1968 р. вибрали таку управу: М. Гетьманчук—голова, І. Довгаль — перший заступник, Л. Ліщина — другий заступник, В. Руденко — секретар, д-р В. Олійник — заст. секретаря, М. Сакалюк — скарбник, І. Радкевич — фін. секретар, М. Фотій — шкільна референтка, І. Пасерб — культ.-осв. референт, П. Шкурка — реф. молоді, Д. Пригорницький — книговод, В. Іваницький, І. Гуменюк, Є. Бурак — члени управи, М. Сотник — титар.

На нараду управи, 29 січня прибули кілька членів і заявили: "...Загальні збори, на яких головував І. Дубилко, не були проваджені по парляментарному... Статут, який був прийнятий, не був читаний..., а тому агальні бори, що відбулись 21 січня 1968 р., проголосити нелеґальними і скликати Надзвичайні збори".

Відбулись довгі дебати. Промовляли всі присутні. "Уступивший голова Борис Оранський, Іван Федунь, який був заступником голови Загальних зборів, Іван Пасерб та інші твердили, що Загальні збори одноголосно вибрали Івана Дубилка..., ніхто на зборах йому нічого не закидував про нетолерантність... Будучи головою зборів в минулих трьох роках і в цьому році, І. Дубилко задовольняв усіх і справився із своїм завданням... Статутова комісія, ще перед зборами розіслала статут всім членам для розгляду і завваг... Річні збори більшістю голосів вибрали управу й ухвалили новий статут... Річні збори були леґальні, їхні рішення, ухвали і вибори є леґальні і правосильні". Майже всі члени новообраної управи висловлювали подібні твердження й відкидали думку про нелеґальність зборів. Промовляли й священики... о. Дм. Фотій і о. Ю. Ференців просили всіх порозуміння, спокою і згоди..." Домагання інших зборів — відкликали.

На нараді 5 лютого вибрали ювілейний комітет фонду: Іван Гуменюк — голова, М. Гетьманчук, о. Д. Фотій, о. Ю. Ференців, д-р В. Олійник, Б. Оранський, І. Янішевський, В. Григоряк, П. Степура, І. Довгаль, інж. Л. Ліщина і Ф. Строгий. Завданням комітету було: "зібрати 20 тисяч долярів ювілейного фонду УГПЦеркви".

На засіданні (12 лютого) управу поінформовано, що матеріяли про нашу громаду до ювілейної книги УГПЦеркви вже вислані адв. Теодором Гуменюком. На тому ж засіданні голова комітету Курсів ук-

раїнознавства інж. Олекса Рева зголосив управі "плян відзначення 10-річчя Курсів українознавства ім. І. Котляревського. На ту імпрезу визначено дату 24 травня 1968 року".

Упродовж весни і літа на оселі "Київ" дуже багато працював Володимир Іваницький при допомозі батьківського шкільного комітету. Господарем оселі того року був Петро Борисенко.

Активна виховна діяльність ОДУМ при Катедральній громаді деяким особам не подобалась з різних причин. "Офіційним" претекстом було те, що у статуті ОДУМ не було написано, що то молодь православного віровизнання. З того приводу були наради й листування з Консисторією. У протоколі управи, 10 червня, написано: "...проф. Михайло Муха висловив своє признання Консисторії УГПЦеркви за її позитивне рішення відносно організації ОДУМ... Зі зміною статуту ОДУМ задеклярував свою приналежність до УГПЦеркви в Канаді і церковно-громадські приміщення повинні бути до послуг цій молодечій організації". Молодь ОДУМ бажала взяти участь на святі 50-річчя УГПЦеркви в Саскатуні, але їх до того не допущено. До участі у тих святкуваннях був зорганізований окремий хор української православної молоді, яка більшістю належала до СУМК. Проби того хору відбувались у залі церкви св. Димитрія на Лонґ Бренч. Дириґентом хору був Нестор Олійник. Поза управою катедральної громади був створений комітет, який опікувався тим хором і збирав гроші на кошти його подорожі до Саскатуну. У протоколах управи катедральної громади написано: "...Консисторія УГПЦеркви асигнувала 5 тисяч долярів для фінансування цього хору".

Під час наради управи 17 травня "... голова управи М. Гетьманчук виявив своє невдоволення у відношенні позакулісного творення ювілейного комітету на Східню Канаду і комітету хору, що ніхто з управи Катедральної Громади св. Володимира не увійшов до цих комітетів і тепер постають непорозуміння". У дебатах на ту тему всі стверджували, що непорозуміння постають виключно через те, що ювілейного комітету не вибирали, а призначили без порозуміння з управою нашої Катедри. 27 травня управа однозгідно прийняла рішення: "...створити Діловий комітет на Східню Єпархію, який зайнявся б приготуванням Ювілею 50-річчя УГПЦеркви на сході Канади". Творення такого комітету взяла на себе Єпархіяльна Рада під керівництвом Архиєпископа Михаїла.

На Ювілейний Собор у Саскатуні, 6 липня 1968 р., їздив о. митр. прот. Дмитро Фотій, 10 делеґатів і група гостей. Їздив хор молоді під орудою Н. Олійника і оркестра, яка існувала при Катедральній громаді під орудою проф. Івана Пасерба. Їхні виступи мали добрий успіх.

У кінці липня управа, священики, проф. В. Іванис, д-р П. Смильський, директор Курсів А. Ліщина і вчителі розглядали анонімне писання в часописі "Гомін України", спрямоване проти Курсів українознавства ім. І. Котляревського. Всі ствердили, що "...те писання злобне, наклепницьке, ніякого спростування не писати, а зігнорувати". 10 жовтня 1968 року помер проф. Іван Власовський. Він був видатним педагогом, членом Синоду УАПЦеркви в Україні, професором Колеґії св. Андрія у Вінніпезі. Написав 4-томову "Історію Української Православ-

ної Церкви", книгу "Православна моральна богословія" і багато інших богословських праць. Хоронили його настоятелі катедри о. Дмитро і о. Юрій і чисельною громадою відправили на вічний спочинок на цвинтарі "Проспект" у Торонто.

Почесним головою Ювілейного комітету УГПЦеркви Східньої Єпархії був Владика Михаїл, а діловим головою о. Тимофій Міненко. В часописі "Український голос" описане те свято. Уривки з репортажу І. Б. дають такий образ: "У днях 15, 16 і 17 листопада 1968 р. Східня Єпархія відбула свій З'їзд і Ювілейне святкування 50-річчя УГПЦеркви в Канаді. З'їзд почався нарадами духовенства, після чого була сесія мирян з участю духовенства. Президія Сесії: Архиєпископ Михаїл, о. митр. Франко Керніцький — голова Президії Консисторії, отець Михайло Боднарчук, о. Федір Легенюк, о. Микола Дебрин, а від мирян: Петро Неліпа, Іван Ткачук та Іван Боднарчук. Владика Михаїл, промовою своєю підкреслив великі заслуги піонерів у відновленні УГПЦеркви... 22 громади, 20 церков вартості 5 мільйонів долярів, 12 резиденцій, 4 площі, оселі і школи на Сході Канади... Проф. Василь Іванис, голова Ради Української Школи, доповів про розвиток українського шкільництва, яке зцентралізувалось і значно розвинулось. Доповідь о. Ф. Керніцького була дуже речева, з якої остались у пам'яті слова: "Нема української Церкви без української мови". В суботу на сесії звітували делеґати. Слухали доповідь д-ра Петра Смильського, голови Інституту св. Володимира. Прийнято резолюції і вибрано Єпархіяльну Раду... Вечером в авдиторії Технічної школи відбувся Ювілейний концерт. Голова Ювілейного комітету о. Тимофій Міненко вступним словом відкрив концерт. Програма концерту складалась із 33-ох мистецьких — релігійних і народних творів, які виконали: хор Катедри св. Володимира — дириґент Юрій Головко, жіночий ансамбль при Соборі св. Софії в Монтреалі — дириґент о. Володимир Слюзар, хор Собору св. Володимира в Гамільтоні—дириґент Макар Сушко, деклямація "Молитва", слова архиєп. Михаїла, деклямувала Галя Сушко, мішаний хор української православної молоді ОДУМ в супроводі ансамблю бандуристів ім. Гната Хоткевича — дириґент Валентина Родак, оркестра при Катедрі св. Володимира — дириґент Іван Пасерб, жіночий хор при Катедрі св. Володимира — дириґент Юрій Головко, фортепіянове сольо сонати Л. Бетховена — піяніст Ярослав Сенишин, танець "чобітки", танцювали Оксана Руденко і Леся Шліхта. На закінчення хор ОДУМ, після виконання чотирьох пісень, проспівав канадський гимн "О, Канада" українською мовою, перекладу Світлани Кузьменко. Співом всіх присутніх Ще не вмерла Україна — закінчено той ювілейний концерт".

Той репортаж з детальними назвами всіх творів, авторів пісень і композиторів та виконавців, закінчується твердженням: "Програма була добірна, велика, добре виконана й прослухана з великою увагою. Заля була вщерть заповнена. Концерт був величавий".

У неділю, після Святої Літургії в храмі св. Володимира, відбувся бенкет. Програмою проводив о. Т. Міненко. Молодь очолена Віктором Гетьманчуком і Борисом Мельником — вітала Владику Михаїла квітами і калачами. Владика Михаїл — вітаннями тими ділився з о. Володимиром Слюзарем і о. Петром Самцем, заслуженими основополож-

никами УГПЦеркви. В імені онтарійського уряду промовляв міністер Іван Яремко. Головну промову виголосив о. протопресвітер Петро Самець. Теодор Гуменюк відчитав імена 30-х основоположників УГПЦеркви Канади. Мистецькою частиною проводив Петро Шкурка. Оформлення сцени виконав Леонід Руденко. Концертову програму здійснили: жіночий ансамбль під орудою о. В. Слюзаря з Монтреалу, хор з Гамільтону під орудою М. Сушка, ансамбль бандуристів ОДУМ під орудою Валентини Родак і катедральний хор під орудою Ю. Головка, який почав і закінчив концерт молитвою".

Стараннями Ради Української Школи на Східню Канаду, 14 грудня 1968 р., в катедральній авдиторії відбулося вшанування проф Василя Іваниса у 80-річчя його життя. Учителі, студенти й багато представників різних організацій та громадян взяли участь у тій гарній імпрезі на честь видатного вченого, останнього Отамана Кубані й голови кубанського уряду. Проф. В. Іванис крім наукових праць написав 5 мемуарних томів "Стежками життя".

Управа робила підсумки цілорічної праці. На 31 грудня 1968 р. прибутків було 98,292 дол., видатків — 74,156 дол., за рік сплачено боргів 34,400 дол., осталось боргів 85,915 дол., маєток громади нараховував 553,815 долярів.

1969

До управи на 1969 рік Річні збори вибрали: інж. Петро Родак — голова, Іван Баран — перший заступник, Григорій Романенко — другий заступник, Євген Бурак — секретар, інж. Леонід Ліщина — заст. секретаря, Микола Сакалюк — скарбник, Іван Радкевич — фін. референт, Мінодора Фотій — шкільна референтка, Василь Руденко — культ.-осв. референт, Віктор Педенко — референт молоді, Дмитро Пригорницький — книговод, Осип Квас і Олександер Харченко — члени управи, Микола Сотник — титар.

Управа під керівництвом інж. Петра Родака створила кілька комісій, керівники яких звітували за проороблену працю в часі кожного засідання. Зроблено плян розподілу приміщень і часу занять кожній організації на цілий рік. Помальовано й пороблено необхідні направи приміщень в будинкові. Перед Великоднем куплено на Престіл катедри кивот, спроваджений з Греції через Консисторію за 1,000 долярів, на що Тетяна Тучак пожертвувала 500 долярів. У кінці березня, за технічним доглядом П. Шкурки, — платівки "Великодня Утреня" були вироблені і віддані на продаж. Управа влаштувала 4 травня вдячне прийняття хористам і дириґентові Ю. Головкові за їхню працю. Те прийняття одночасно було громадським прощанням з Юрієм Головком, який невдовзі звільнився.

Найбільше уваги, часу і праці управа присвячувала молоді згуртованій у ОДУМ і СУМК та приєднуванню тієї молоді, яка перебувала осторонь організованої діяльности церковної громади і молодечих організацій. Відбулось кілька нарад, щоб влаштувати Свято православної молоді, але не було вказівок з Консисторії і тому рішено те свято відбути наступного року.

Голова управи інж. Петро Родак був добрим організатором молоді і мав вплив на старших членів громади, які того року безплатно виконали багато коштовних праць на оселі. Викопали нову криницю, поширили електричне зовнішне освітлення, запровадили голосникову систему, вичистили ставка, збудували новий міст коло ставка і на великому яру, в саду почистили овочеві дерева, збудували новий майдан, помалювали "білу" хату й бараки та битим каменем вимостили дороги. Матеріяли і платні робітники коштували шість тисяч долярів. Григорій Романенко був головою комісії оселі.

Після таборування дітей та молоді ОДУМ — управа зорганізувала свято на честь 200-річчя Івана Котляревського, іменем якого тоді названо головну алею. Свято почалось Богослуженням Владики Михаїла в сослуженні духівництва з участю катедрального хору. Потім була багата концертова програма, яку цілістю виконала молодь ОДУМ. На святі було біля три тисячі людей.

Від серпня 1969 р. катедральним хором дириґувала Валентина Родак. Осінню дириґентом став Сергій Босий. В кінці вересня управа скликала пленарну нараду з участю представників організацій і колишніх голів громади. Радились над питанням набути іншу оселю між озерами. Звернули увагу й на те, що багато членів і прихожан поселились на західних передмістях Торонто і через далеку віддаль до катедри зменшилась кількість дітей у Рідній школі. Тому були також думки, щоб шукати на заході Торонто площу для нової церкви. На нараді 10 листопада ухвалено "створити комісію, яка б простудіювала і зібрала інформації у тих справах".

Катедральна управа і Союз Українок створили Комітет свята пам'яті 1000-річчя св. княгині Ольги. Головою комітету була д-р Ганна Янішевська. Запросили всі місцеві православні церковні громади до участи, з їхніми церковними хорами. Концерт відбувся 16 листопада. Доповідь про княгиню Ольгу виголосила добр. Мінодора Фотій. Учасників на концерті в залі Гарборд Колеж було повно.

Річні звіти показали 107,175 дол. прибутків, 75,769 дол. видатків, боргів виплачено 22,000 дол., осталось боргів 65,449 дол., вартість майна громади оцінено на суму 583,375 долярів.

1970

Річні збори вибрали таку управу на 1970 рік: П. Родак — голова, М. Сотник — перший заступник, С. Штик — другий заступник, О. Маслівець — секретар, М. Савчук — заст. секретаря, М. Сакалюк — скарбник, І. Радкевич — фін. референт, М. Фотій — шкільна референтка, Р. Лібер — культ.-освітній референт, П. Шкурка — референт молоді, Д. Пригорницький — книговод, О. Денесюк та І. Баран — члени управи, В. Конопуд — титар.

Тому, що церковна управа відповідала за своєчасне сплачування боргів і взагалі за фінансово-господарські справи цілої церковної адміністрації й майна, ухвалено, як і в минулих роках, змагатись за те, щоб: "управи і члени всіх організацій, що знаходяться в будинках катедральної громади, співпрацювали з церковною управою і їй фінан-

"День української православної молоді" Східньої Єпархії, 28 червня 1970 р. на оселі "Київ". Кілька тисяч учасників приглядаються до концерту молоді. Між учасниками сидять: Архиєпископ Михаїл, о. Дмитро Фотій і о. Тимофій Міненко.

сово помагали"... Протокольний запис показує прізвища представників 16-ох організацій, які взяли участь на пленарній нараді управи 16 березня 1970 року. Голова управи П. Родак "зреферував всебічні завдання катедральної громади, роздав присутнім плян праці та імпрез на цілий рік і просив давати завваження, поради і допомогу. Присутні підтвердили, що пляни управи великі і корисні й обіцяли допомагати". Референт молоді Петро Шкурка поінформував, що створено комітет для Свята української православної молоді у східній Канаді і що головою комітету вибраний о. Василь Федак. Змагання за добру співпрацю всіх на добро церкви були успішні. У квітні, на квартальних зборах, 14 членів пожертвували 1,000 долярів на допомогу управі у її праці. Тоді ж вибрали 19 делеґатів на Чотирнадцятий Собор УГПЦеркви, що відбувся у Вінніпезі 1 і 2 серпня.

Управа, з великою допомогою Петра Шкурки, добре приготовилась до спільного Свята української православної молоді, яке відбулось на оселі "Київ" 28 червня 1970 р. з чисельною участю молоді і старших громадян з громад Східньої Єпархії.

Також першого дня Собору Архиєпископ Андрей виголосив спеціяльну доповідь під назвою: "Рік української православної молоді". Владика Андрей згадав заголовки українських і чужомовних публікацій: "Бунт молоді котиться хвилями", "Молодіжна криза", "Жиди шукають нової виховної філософії для своєї молоді", "Сучасна молодь", "Лицем до молоді", "Говорить молодь", "Українська молодь в Україні і в світі", "Молодь; проблеми чи виклик?", "Страшний занепад усюди, — молоде покоління залюблене в чужім", "Пішли наші доні в розтіч, — син не дочуває". Ці теми різних публікацій свідчать про актуаль-

ність проблеми, і про потребу поширення і поглиблення православної церковно-релігійної й культурно-національної свідомости серед нашої молоді, яка завжди була, є і буде в центрі уваги родини, церкви й держави. Якою буде молодь такою буде родина, церква й держава".

Проаналізувавши різні явища серед сучасних молодих поколінь, — Владика Андрей говорив про церковно-освітню діяльність в громадах УГПЦеркви і святкування Року української православної молоді по місійних округах. Згадуючи про Східню Єпархію, Владика Андрей сказав: "Згідно з повідомленням отця протоієрея Василя Федака, святкування в Торонті 28 червня на оселі "Київ" відбулось успішно. Свято було величаве, керувала ним молодь. Він ствердив, що ці святкування дали молоді поштовх до більшого зацікавлення своєю Церквою".

На тому Соборі, настоятеля катедри митрофорного протоієрея о. Дмитра Фотія і голову громади інж. Петра Родака було обрано у члени Консисторії. Напрямними Собору і Президії Консисторії була пройнята дальша діяльність управи Катедральної Громади св. Володимира.

На квартальних зборах 19 жовтня голова управи П. Родак дякував усім, хто помагав управі виконувати заплянову працю. На тих же зборах: "Пан Нестор Грабовський повідомив, що Товариство Українців Самостійників перенесе бібліотеку з катедри до Інституту св. Володимира". Після дискусій на тему квартальних звітів присутні вибрали 12 делеґатів на Єпархіяльний з'їзд, який відбувся 22 листопада з участю голови Президії Консисторії о. прот. Дмитра Лучака. У час з'їзду також відбулась конференція РУШ з учителями українських православних шкіл і концерт на честь Архиєпископа Михаїла у 85-річчя його життя і 50-річчя його священнослуження.

Стараннями Товариства Волинян, у кінці листопада в катедрі була архиєрейська панахида за душу Блаженнішого Митрополита Полікарпа. Ввечорі був концерт, на якому митрофорний протоієрей о. Дмитро Фотій прочитав доповідь про життєвий шлях Митрополита. У світському мирі Петро Сікорський був абсольвентом Духовної Семінарії і юридичного факультету Київського університету. В роки державности УНР був начальником адм. відділу Міністерства віроісповідань і віцедиректором Міністерства заграничних справ. На Волині під польською окупацією прийняв у Крем'янці 1922 р. чернечий постриг і був намісником та архимандритом монастирів: Дерманського, Мелецького, Загаєцького, Віленського і Жировецького. В сан єпископа був висвячений 1932 року і був вікарієм Волинської єпархії з осідком в Луцьку. В час Другої світової війни став чоловим співтворцем відродження Української Автокефальної Православної Церкви. Собором Єпископів у Києві був абраний на Митрополита і був Головою Священного Синоду УАПЦеркви. На еміґрації поселився у Франції і помер у Парижі 22 жовтня 1958 року.

Особисто знаючи Митрополита Полікарпа і о. Дмитра Фотія, що в Европі був під юрисдикцією УАПЦеркви, присутні на академії Михайло і Ольга Любченки, на доказ великої пошани до св. пам'яті Митрополита Полікарпа, дали на руки о. Д. Фотія дар для катедри 1,000 долярів.

Документи показують, що ніколи перед тим молодь не була така активна у церковній громаді як за управи під керівництвом Петра Родака. Річний звіт показує, що прибутків було 102,671 дол., видатків — 84,413 дол., боргів виплачено 23,754 дол., боргів осталось 41,695 дол., вартість майна громади була 608,117 долярів.

1971

До управи 1971 року входили такі особи: Петро Родак — голова, Микола Сотник — перший заступник, І. Дубилко — другий заступник, Степан Штик — третій заступник, інж. Антін Ковбель — секретар, Андрій Крамар-Кулик — заст. секретаря, Іван Радкевич — скарбник, Трохим Присяжний — фін. референт, Євген Бурак — референт молоді, Дмитро Пригорницький — книговод, Віктор Гладун і Василь Красиловець — члени управи, Василь Конопуд, Степан Шишко і Федір Строгий — титарі.

Хроніка історії цієї церковної громади показує, що її існування і розвиток треба цілковито завдячувати релігійності, національній свідомості і жертвенності тих родин (батьків, матерів і їхніх дітей), які зберігали національні і родинні християнські чесноти. Такі родини давали кожній управі всебічну допомогу. Вони завжди платили членські вкладки і жертвували — грішми і працею. Між ними не було й немає мільйонерів і багачів великих. Майже всі вони були і є тяжкопрацюючими людьми. Багаті професіоналісти, за рідкісними випадками, не давали й не дають стільки допомоги своїй Церкві, скільки дає щире простолюддя, яке впродовж цілої історії української нації було життєдайним коренем відродження і зростання слави нашого народу.

У такій дійсності кожночасна управа шукала інших методів праці, щоб рівноважити кожнорічні бюджети. Значні прибутки приносила від 1964 року публічна гра "бінґо" в залі громади. Але на початку 1971 р. та гра не прибутки, а втрати робила. Крім того, міська управа вимагала ліцензії і інсталяції у всіх будинках протипожежних водопроводів та устаткування. За рішенням управи і на її прохання, — інж. Антін Ковбель шукав контракторів і пильнував виконання тієї коштовної роботи.

Комісія, яку очолював Панас Степура, кілька місяців шукала об'єкту на нову оселю між озерами і площі під нову церкву на західних передмістях Торонто. На засіданнях управи про поїздки й шукання було багато інформацій і розмов. На квартальних зборах 4 квітня 1971 р. П. Степура заявив, що "є багато добрих реальностей, але і на нову оселю, і на площу, й нову церкву треба багато сотень тисяч долярів". Отець Юрій рекомендував "...дивитись наперед у перспективі 20 років... Робити завчасні плянування перенесення церкви і життя громади на захід Торонто, бо того вимагатиме життя в майбутньому". На тих зборах уперше порушено також справу відновлення катедри й іконостасу, направ і перебудов заль та інших приміщень у будинкові. Літом почались розмови з малярем Іваном Стеценком-Бельським.

Весною члени управи, дарованою працею, під керівництвом Петра Неліпи збудували на оселі "Київ" роздівальню коло басейну, пошири-

ли їдальню і поробили інші роботи — головно зв'язані з таборуванням дітей.

3 травня 1971 року у Філядельфії, США, помер Митрополит Іоан Теодорович. На похорон першого Архиєпископа УГПЦеркви в Канаді, — від нашої катедри їздила численна делеґація, очолена проф. Михайлом Мухою.

Ректорат Українського Вільного Університету в Мюнхені, Німеччина, надав почесний докторат Архиєпископові Михаїлові. Докторський почесний атестат вручив ректор УВУ проф. Володимир Янів у часі прийняття, 14 травня в Інституті св. Володимира.

У липні, після св. Літургії Владика Михаїл і настоятелі о. Дмитро і о. Юрій відслужили Молебень Вдячности у 20-річчя Митрополії УГПЦеркви під високим зверхництвом Блаженнішого Митрополита Іларіона.

Між дириґентом Сергієм Босим і співаками катедрального хору постали непорозуміння. Сергій Босий зрезиґнував. Почавши від серпня 1971 р., катедральним хором дириґували на зміну: Валентина Родак і Федір Лавирнюк.

Маляр Іван Стеценко-Бельський за малювання катедри подав ціну 37 тисяч долярів. Управа рішила, щоб тією справою занялась комісія, у склад якої були вибрані: Іван Янішевський, Петро Неліпа, Петро Шкурка і Іван Дубилко.

На зборах, 31 жовтня, голова громади Петро Родак інформував присутніх про рішення малювати катедру і про великі кошти тієї роботи. Тоді ж було оголошено, що на ту ціль дали пожертви: Союз Українок — 3,000 дол., Олександра Косар — 1,000 дол. і були заповіти Анни Чулій — 1,000 дол. і Петра Ґерія на 4,154 доляри для катедри.

Комісія запросила мистців П. Магденка, П. Сидоренка, А. Бабича і О. Теліжина на консультацію. Вони порадили перш усього помити стіни і стелю. Миття коштувало 1,800 долярів.

Коли інж. І. Янішевський захворів, у листопаді комісію очолив А. Ковбель. Запросили Омеляна Теліжина на мистецького дорадника. Іван Дубилко випрацював Правильник праці комісії, який було прийнято і ним комісія послуговувалась у дальшій праці.

Звернулись до Михайла Дмитренка, щоб він подав ціну на відновлення свого малювання але він тоді був в Европі. Пізніше листування з Михайлом Дмитренком не довело до порозуміння й умови малювати катедру.

Катедральна управа і Єпархіяльна Рада підготовились до свята на честь 50-річчя відродження Української Автокефальної Православної Церкви в Україні — очоленої Митрополитом Василем Липківським. Головою комітету став інж. Петро Родак. Свято було поєднане з Єпархіяльним з'їздом 20 і 21 листопада 1971 року.

В суботу ввечорі авдиторію технічної школи вщерть заповнили учасники святкового концерту. Вступним словом П. Родак відкрив концерт. Головну доповідь виголосив Архиєпископ Михаїл, який був активним учасником дій відродження УАПЦеркви в Києві. Концертова програма складалась із 16-ти релігійних і народних мистецьких творів.

Була вона виконана великим збірним хором, у склад якого входили хористи Катедри св. Володимира, Церкви св. Дмитрія, Церкви св. Андрія, хору СУМК, хору ОДУМ "Молода Україна" і капелі бандуристів ОДУМ ім. Г. Хоткевича. Тим об'єднаним хором диригували на зміну: Нестор Олійник, Валентина Родак, Сергій Босий і Федір Лавринюк.

У неділю після св. Літургії була панахида за душі митрополитів, єпископів, священиків і мільйони вірних УАПЦеркви в Україні, замучених комуністами. На храмовому прийнятті головним доповідачем був голова Президії Консисторії о. Дмитро Лучак. Почесним гостем того свята був проф. Микола Плевако, видатний громадський і церковний діяч, ініціятор Української Православної Церкви св. Симона і Бібліотеки ім. Симона Петлюри в Парижі.

У грудні громада щиро відзначила 80-річчя життя Миколи Сакалюка, який від 1926 року був 16 років членом управи, в тому числі 12 років скарбником громади. Численно зібрані теплотою пошани і вдячности, присутні величали Миколу і його дружину Калину за їхні довголітні труди для церкви і щире християнське відношення до всіх з ким вони співпрацювали.

Вернувшись з нарад Консисторії, о. Дмитро Фотій та голова П. Родак інформували управу про важливіші рішення Консисторії і про те, що в числі інших відзначень духовників, "Консисторія нагородила о. Юрія Ференціва хрестом з оздобами". На тому ж засіданні, 21 грудня, устійнено дату Річних зборів та звітні обов'язки за цілорічну працю. Приходів 1971 р. було 114,713 дол., розходів — 84,188 дол., боргів — 32,000 дол., вартість майна громади — 636,832 доляри.

1972

На 1972 рік вибрали таку управу: Іван Дубилко — голова, Микола Сотник — перший заступник, Олекса Маслівець — другий заступник, Степан Штик — третій заступник, Антін Ковбель — секретар, Олександер Харченко — заступник секретаря, Борис Оранський — скарбник і управитель, Іван Радкевич — фін. референт і книговод, Мінодора Фотій — шкільна референтка, Роман Лібер — культ-осв. референт, інж. Іван Тронь — референт молоді ,Олекса Звірховський і Василь Красиловець — члени управи, Степан Шишко — титар, Федір Строгий і Василь Конопуд — заступники титаря.

Ще перед Річними зборами Петро Родак і Антін Ковбель вислали прохання до федерального міністерства праці, щоб одержати фінансову допомогу для затруднення безробітних направами і перебудовою приміщень катедральної громади. Перший раз в історії існування громади управа одержала 12,987 долярів, які під контролею державних урядників мали бути виплачені робітникам за працю.

Побіч заплянованих поточних справ, управа мала наглядати над унутрішною перебудовою і направою будинків та мистецьким відновленням катедри. Запросили архітекта Леоніда Пенцака і після його фахових порад рішено докінчити водопроводну й алярмову систему і протипожежні устаткування; все це коштувало понад 8,000 долярів. Протягом весни перебудовано залю прийнять і авдиторію в головному

будинкові, покрито дах катедри, почищено і помальовано лави, пороблено необхідні зовнішні направи, на оселі "Київ" покрито дах на "білій" хаті, басейн почищено і помальовано та відновлено фільтрову систему.

Роботами керував Максим Мороховець. Голова управи, крім щоденної праці з робітниками, одночасно був відповідальний за урядом приписане зужиття грошей, про що до уряду висилались звітування. Дорадниками і проєкторами перебудов були мистець Омелян Теліжин, інж. Антін Ковбель та інж. Іван Тронь, який безкоштовно здобув частину електричних устаткувань і два великі вентилятори, заінстальовані в авдиторії будинку і в залі під катедрою. Грошей на ті коштовні роботи не вистачало, але члени допомогли щедрими пожертвами.

Митрополит Іларіон, проживши 90 років, — помер 29 березня 1972 року. Від катедральної громади їздили на похорон митр. прот. Дмитро Фотій, голова управи І. Дубилко і багато членів громади. Рада Консисторії з участю єпископату і духовенства ухвалили, що виконуючим обов'язки Митрополита, з титулом Первоієрарха УГПЦеркви в Канаді, має бути Архиєпископ Михаїл до часу наступного Собору УГПЦ.

У великодню суботу, 8 квітня, помер колишній голова церковної управи інж. Іван Янішевський. Похорон відбувся після Великодня. На похороні було багато людей, що знали І. Янішевського як старшину Армії УНР і громадського діяча.

У провідну неділю, 16 квітня, — державна телевізія СВС пересилала Архиєрейське Богослуження у Катедрі св. Володимира по всій Канаді. На Великдень і в час телевізійного пересилання — катедральним хором дириґував запрошений Юрій Головко.

Комісія відновлення катедри рішила доповнити свій персональний склад. "Управа одобрила прохання комісії доповнити її склад особами з відповідними кваліфікаціями". З того часу в склад комісії входили: Антін Ковбель, Іван Дубилко, Омелян Теліжин, Петро Шкурка, Петро Неліпа, Петро Родак, Іван Тронь, Віктор Гетьманчук і Леонід Пенцак.

Після тримісячних оголошень про конкурс в пресі і зголошення мистців з США, Канади і Франції, — комісія ті зголошення простудіювала, а управа скликала Надзвичайні збори, 29 травня 1972 р., для вибору одного мистця з усіх зголошених. Після детальних вияснень присутні затвердили вибір маляра Івана Денисенка, який погодився відновити іконостас 23-каратовим золотом і оновити внутрішнє малювання катедри за 41,400 долярів. Комісія уповноважила А. Ковбеля, І. Дубилка та О. Теліжина закінчити домовлення і оформити умову з Іваном Денисенком.

На підставі правильника та рішень комісії, англомовний текст умови випрацював А. Ковбель, а трости — довірені опікуни майна громади — адв. Андрій Орищак, Микола Гетьманчук і Павло Божик та мистець Іван Денисенко ту умову підписали.

Малювання катедри маляр почав 1 липня 1972 року. Потрібної кількости грошей у касі не було. На прохання управи, члени громади і тим разом щедрими жертвами помогли. Найбільшим добродієм того року був Стапан Пелешок. Він пожертвував 1,000 долярів. Не зважаю-

чи на малювання катедри і перебудови, Богослуженням перешкод не було. Діяльність організацій та шкіл також проводилась регулярно.

У 60-ту річницю життя о. Дмитра Фотія і о. Юрія Ференціва управа зорганізувала на їхню честь прийняття, яке відбулося 4 листопада 1972 року. Катедральна авдиторія була заповнена учасниками, що свідчило про велику пошану мирян до своїх священнослужителів. Біографічну доповідь про життєвий шлях ювілятів виголосив член Консисторії інж. Петро Родак. 19-го листопада відзначено 30-ліття архиєрейства Митрополита Михаїла. Доповідь про Митрополита прочитав голова Президії Консисторії о. Дм. Лучак.

По Різдвяних Святах у січні відбулись Річні збори. Голова управи прочитав загальний звіт за всю управу. Перечислив виконані роботи і назвав всі імпрези, з яких 34 відбулись у залях громади і 13 на оселі "Київ". Фінансовий звіт показав, що прибутків було 141,422 дол. видатків — 136,214 дол., боргів осталось 31,950 дол., вартість майна громади оцінено на 640,038 долярів.

У дискусіях деякі дискутанти твердили, що члени громади і наша молодь наймають чужі дуже коштовні залі на весілля і забави тому, що наші церковні залі замалі. Домагались, щоб на оселі "Київ" збудувати велику модерну залю. Приєднуючись до інших голосів Микола Гетьманчук, в імені тростів запропонував: "...щоб збори уповноважили нову управу розбудовувати оселю "Київ" на Православний Центр".

1973

В управу на 1973 рік були вибрані: І. Дубилко — голова, В. Іваницький — перший заступник, І. Тронь — другий заступник, М. Сотник — третій заступник, А. Ковбель — секретар, О. Сандул — заст. секретаря, Б. Оранський — скарбник і управитель, Є. Бурак — фін. референт, І. Радкевич — книговод, М. Фотій — шкільна референтка, Олег Головатий — культ.-освітній референт, Борис Мельник — референт молоді, Д. Пригорницький — член управи, Олекса Кіріченко — титар.

Архиєрейське Богослуження Митрополита Михаїла, в сослуженні настоятелів катедри о. Дмитра і о. Юрія, 5 лютого 1973 р. пересилалось телевізією СВС по всій Канаді. Катедральним хором тоді керував диригент Федір Лавринюк.

Малювання Катедри наближалось до закінчення. У тому часі найбільшим добродієм катедри був Порфірій Сосновський. Він за власні гроші купив центральне кришталеве "панікадило", вартості майже 5 тисяч долярів, його сам складав і сам його заінсталював у центрі катедри. Управа бажала купити також нові побічні "панікадила". На ту ціль, диригентка катедрального хору Валентина Родак пожертвувала 575 долярів. Того бажання управа, на жаль, не здійснила, бо не було подостатком фондів.

Коштом понад 14 тисяч долярів відновлено весною церковну канцелярію, коридор в будинкові, заінстальовано нову голосникову систему в катедрі, а також у трьох великих залях, помальовано авдиторію під катедрою і устатковано окрему нову домівку для Братства св. Воло-

димира. Плянували і пильнували виконання тих робіт: А. Ковбель, І. Тронь і Б. Оранський.

Комісія оглянула працю маляра Івана Денисенка і 20 травня 1973 року прийняла малювання і золочення катедри й іконостасу. У неділю 27 травня Митрополит Михаїл в сослуженні о. Дмитра і о. Юрія довершили посвячення оновленої катедри.

Від 20 до 30 червня 1973 р., перший раз у залях громади відкрито павільйон "Полтава". Старостою і головним керівником був інж. Віктор Гетьманчук. Принцесою була Галина Звірховська. Члени Союзу Українок влаштували виставу мистецьких експонатів, обслуговували павільйон, кухню і ресторан.

Десятиденну концертову програму "Полтави" виконували капеля бандуристів ОДУМ ім. Гната Хоткевича під орудою Валентини Родак і ансамбль танцюристів ОДУМ "Веснянка" під керівництвом балетмайстра Миколи Балдецького.

У катедрі ввесь час були виставлені релігійні експонати під наглядом священиків. Павільйон відвідали майже 30 тисяч громадян.

Протягом року вчителі шкіл, керівники ОДУМ і СУМК, з допомогою культ-освіт. референта Олега Головатого і референта молоді Бориса Мельника, влаштували багато імпрез, які здійснювались шкільними дітьми і молоддю ОДУМ.

У листопаді 1973 р. в Торонто відбувався Другий Світовий Конґрес Вільних Українців. У тому часі в авдиторії катедральної громади відбувся Собор Єпископів Української Православної Церкви Канади, США, Европи, Австралії і Півд. Америки. Собором проводили Митрополит Михаїл і Митрополит Мстислав. У неділю, 4 листопада, у катедрі була Соборна Служба Божа. Те історичне Богослуження було зфільмоване. Після перегляду фільму — управа ствердила, що то аматорське фотографування без мистецької вартости, а тому той фільм рішили сховати в архіві громади.

Також у листопаді управа рішила помогти втікачеві з України, Володимирові Колесникові з родиною, поселитись у Канаді. Допомога була успішна. Родина Колесників, з тимчасового перебування в Австралії, переїхала в Канаду.

Того ж року Олександра Скрипківська упорядкувала катедральну бібліотеку. Арсен Степанюк був представником громади до Української Суспільної Служби. У грудні управа прийняла Нестора Олійника на працю дириґента хору. Він почав працювати з катедральним хором 1 січня 1974 року.

На Річних зборах, після звітів, дискусій, одобрення праці управи і дебат на тему майбутності, — знов були голоси "...не вичікувати, а вже тепер починати будувати модерну будову на оселі "Київ". Іван Дубилко вияснював, що це дуже велике і коштовне завдання, з яким, без уважного розслідження всіх можливостей, включно з фінансами — не можна поспішатись. При тому прочитав список осіб, які були намічені до комітету розбудови оселі. Річний фінансовий звіт показав усіх прибутків 120,933 дол., видатків — 114,763 дол., боргів було 36,519 дол., майно громади — 643,916 долярів.

1974

До управи на 1974 рік вибрано: І. Дубилко — голова, В. Іваницький — перший заступник, В. Гетьманчук — другий заступник, М. Сотник — третій заступник, А. Ковбель — секретар, М. Лебединський — заст. секретаря, М. Валєр — фін. референт, О. Головатий — культ. освітний референт, І. Радкевич — книговод, М. Фотій — шкільна референтка, Д. Пригорницький — член управи, О. Кіріченко — титар.

Нарада в спаві оселі відбулась 6 березня 1974 р. На ній були присутні: А. Ковбель, І. Тронь, І. Дубилко, П. Родак, Ю. Романко, о. Ю. Ференців, П. Божик, Б. Микитюк, П. Степура, В. Іваницький, М. Сотник, В. Гетьманчук, Ю. Охрим, М. Гетьманчук і В. Решетняк. Схему етапів праці накреслив і реферував інж. Іван Тронь. Довго дискутували. Були вислови, щоб оселю продати. Були рішучі спротиви. Всі присутні були навантажені різними справами і ніхто не зголосився до конкретних завдань. Рішено, що управа громади має взятись до початкових етапів при допомозі осібно запрошених осіб.

Того року Консисторія просила, щоб громада зібрала 15 тисяч долярів на новий будинок у Вінніпезі. Управа запросила до комітету збірки Ю. Романка, П. Родака, о. Д. Фотія, о. Ю. Ференціва, Марію Божик, Лесю Хорош, Марію Гужду і д-ра В. Олійника. Стараннями того комітету зібрано 7,800 дол.

Стараннями Віктора Гетьманчука видрукувано 33 тисячі кольорових фотокарток з видами мистецького розпису катедри. На доручення управи Олег Головатий найшов фірму, яка перевидала 1,000 платівок Святої Літургії катедрального хору.

У червні 1974 р. десятиденний караван павільйону "Полтава" був трудною, але успішною імпрезою. Старостою "Поптави" був інж. В. Гетьманчук, а принцесою була Наталія Семеген. Концертову частину виконували: катедральний хор, капеля бандуристів ОДУМ, школа танців ОДУМ "Веснянка" і танцюристи молоді УНО з Ст. Кетринс. У подяку виконавцям каравану управа влаштувала прийняття і забаву.

Після двох років параліжу, 28 вересня 1974 р. помер проф. Василь Іванис — колишній декан факультету хемії УТГІ в Подєбрадах, Чехія, член НТШ і УВАН, довголітній член Консисторії УГПЦ, голова Ради Української Школи, кореспондент "Українського голосу" й інших публікацій, автор багатьох наукових праць та історичних розвідок. На похорон прибув син д-р Євген Іванис, що в Чехії народився і там живе. Після похоронних відправ о. Дмитра й о. Юрія, чисельною громадою поховали професора на кладовищі "Проспект" у Торонто.

Прибутків з членських вкладок, недільних збірок "на тацу" і за наймання заль не вистачало на кошти адміністрації. Допомога управі прибувала з "базарів", колядувань і в останні роки з "Каравану". Але з зростанням інфляції, з року-в-рік також збільшувались кошти вдержання катедри й громади. Тому управа покликала фінансову комісію під керівництвом Д. Пригорницького, який майже 20 років був книговодом церковної громади, щоб перевірити ввесь фінансовий стан адміністрації. Після уважного перегляду комісія дала звіт і рекомендувала, щоб на Річних зборах просити членів збільшити річну членську вкладку.

Річні збори відбулись 2 лютого 1975 року. Присутнім на зборах роздано надруковані звіти добр. М. Фотій, А. Ковбеля, О. Головатого, О. Кіріченка, старших братів Івана Плішки і Степана Яніцького, бібліотекарок Олександри Скрипківської і д-р Зої Плітас, СУМК і ОДУМ. Голова управи Іван Дубилко прочитав загальний звіт і подав інформації про стан членства. У реєстрі було 589 членів, чоловіків і жінок. Тих, що повинні платити по 30 дол. річно було 479 осіб. Звільнених від вплат і тих, що повинні платити по 15 дол. було 110 осіб. До кінця 1974 року заплатили членські вкладки лише 425 членів. За минулі роки нічого не заплатили 164 особи. Від кожного члена церковної громади, який є в реєстрі, — навіть якщо він взагалі не платить вкладок, — управа має платити на фонд Консисторії 12 долярів, а на передплату церковного часопису "Вісник" 7.50 долярів річно.

У звіті голова управи назвав 15 організацій, які єднаються при громаді, деякі з них мають постійні приміщення. Крім щонедільних і святочних Богослужень у катедрі, відбулось понад 50 більших і менших імпрез у залях громади і на оселі "Київ". Голова згадав також виконані роботи, які коштували більші суми грошей: направлено парові котли й огрівальну систему, перебудовано підвал у шкільному будинкові, придбано новий трактор для оселі, коштом дарованої роботи членів управи на яру на оселі збудовано великий міст. Більшими жертводавцями були Іван Плішка (жертвував 1,000 дол.) і Петро Копил (500 долярів).

Прибутків у 1974 р. було 141,783 дол., видатків — 120,885 дол., боргів осталось 35,012 дол., вартість майна громади — 662,420 долярів. Під час дискусій над звітами, обговорили справу піднесення членської вкладки. Голосуванням ухвалено: від 1975 року почавши, членська вкладка має бути від родини 50 долярів річно, а від самітних жінок і вбогих чоловіків — 25 долярів річно.

На запитання щодо будови на оселі, Панас Степура відповідав що не буде великих труднощів одержати дозвіл на будову. Іван Дубилко вияснював, що передбачені кошти будинку (понад 750 тисяч долярів) — були головною причиною, чому управа не спішилась починати будову, але тієї справи ніхто не думає занедбувати. Дискутанти висловлювали думку, що "такі кошти не сміють бути перешкодою, бо час і майбутність громади вимагають тієї справи не відкладати".

1975

Річні збори вибрали на 1975 рік управу: І. Дубилко — голова, В. Іваницький — перший заступник, В. Гетьманчук — другий заступник, П. Степура — третій заступник, А. Ковбель — секретар, І. Шлапак — заст. секретаря, Б. Оранський — скарбник-управитель, М. Валєр — фін. референт, М. Фотій — шкільна референтка, П. Родак — реф. молоді, В. Шевчук — культ.-освітній референт, І. Радкевич — книговод, Іван Баран і Петро Шліхта — члени управи, Олекса Кіріченко — титар.

Управа уповноважила інж. В. Гетьманчука шукати відповідних фахівців і робити пляни будови на оселі. Управа також взяла до уваги,

Блаженніший Митрополит Михаїл і настоятелі катедри о. Дмитро Фотій і о. Юрій Ференців із своїми прислужниками у катедрі 1975 року, які прислуговують під час всіх Богослужень. Микола Ревенко, Михась Сагден, Тарас Корець, Тарас Родак, Тарас Чаплинський, Олександер Чумак, Максим Кляда, Артем Стрижовець, Павло Шапка, Микола Малайчук, Петро Коваль, Тарас Петренко, Василь Ревенко, Андрій Гільчук, Тарас Вінчур, Віктор Короткий, Василь Корець, Юрко Жаботинський, Тарас Голуб, Микола Вінчур, Андрій Дончук, Віктор Крізель Антін Малайчук, Гриць Мельник, Данило Плішка, Ярослав Галябар, Михайло Волошин, Володимир Красиловець, Тарас Гільчук, Віктор Чумак, Віктор Борисенко, Віктор Павлик, Богдан Цимбал і Петро Павлик.

що 1976 рік, це ювілей 50-річчя Катедральної громади. Запрошено інж. Петра Родака бути головою ділового Ювілейного комітету з проханням розпочинати приготування.

Весною 1975 року, постановою Собору Єпископів і Ради Консисторії, отця Дмитра Фотія нагороджено за довголітнє достойне священнослуження Українській Православній Церкві підвищеним званням протопресвітера. Крім обов'язків настоятеля катедри, о. протопресвітер Дмитро був 19 років секретарем Владики Михаїла.

Стараннями членів управи, 12 квітня в авдиторії громади святково вшановано інж. Антона Ковбеля у 70-річчя його життя. Під час прийняття Іван Дубилко прочитав життєписну доповідь. Ювілят слухав багато щирих, братерських привітань і побажань від приятелів і представників організацій за його добродушну співпрацю з усіма й за працю в управі на добро Церкви. Відповідаючи, Антін Ковбель висловив знамените слово подяки.

Пані Мінодора Фотій стала вчителькою школи при катедрі 1951 року. Відтоді вона вже понад 25 років учителює і є директоркою Рідної школи ім. Т. Шевченка. Від 1956 р. її вибирали шкільною референткою. Вона була ініціяторкою дитячого садка і музичної школи, завжди дба-

ла про добрий учительський персонал, керувала недільною школою і координувала організаційні справи шкільних імпрез. Майже на всіх засіданнях управи громади брала активну участь. Завжди бувала заанґажована у справах літніх таборів на оселі "Київ". Громадський комітет при Рідній школі влаштував 7 червня 1975 р. вечір пошани пані М. Фотій за її багаторічну працю. На вечорі було багато батьків, учнів і студентської молоді. Під час прийняття Митрополит Михаїл відзначив заслуги добродійки Мінодори Фотій митрополичою грамотою похвали.

Павільйон "Полтава" 1975 р. був визнаний найкращим з-поміж 54-ох павільйонів Каравану. На бенкеті в готелі Роял Йорк — староста "Полтави" Юрій Груненко і принцеса Маруся Лисенко одержали Трофей першости, що його вручив посадник Торонто пан Давид Кромбі. Естетика мистецьких експонатів, дуже добра кулінарія і чистота, високий рівень концертової програми, яку виконали катедральний хор під орудою Н. Олійника, капеля бандуристів ОДУМ під орудою Валентини Родак, ансамбль танцюристів "Веснянка" ОДУМ під керівництвом М. Балдецького і ансамбль СУМК під керівництвом М. Воробця, — це головніші атракції, за які судді признали "Полтаві" першу нагороду, а централя Каравану видала похвальні грамоти всім виконавцям, які були роздані під час вдячного прийняття і забави, яку влаштувала управа громади.

На П'ятнадцятий Собор УГПЦеркви, від 2 до 6 липня 1975 р., їздили 20 делеґатів і настоятелі катедри. Під час Соборної сесії тяжко захворів секретар управи інж. А. Ковбель. Інж. Петра Родака повторно вибрали членом Консисторії. На тому Соборі Архиєпископа Андрея обрано Первоієрархом УГПЦеркви.

У серпні інж. Віктор Гетьманчук представив управі архітекта Ігоря Котовича. Він показав управі фотосвітлини будівель, збудованих за його архітектурними плянами. Управа попросила архітекта, щоб він випрацював нарис проєкту модерної будови на оселі "Київ" до осінніх квартальних зборів.

Голова управи І. Дубилко написав проєкт Ювілейної книги. На поширеному засіданні, 17 вересня, той проєкт прийнято й управа інформаційним листком повідомила членів про видання книги. На фонд книги найбільшими добродіями року були Степан і Ольга Павлюки. Вони пожертвували 1,000 долярів.

У жовтні, на квартальних зборах, архітект І. Котович виставив перший проєкт будови на оселі. Управа замовила землеміра і він зробив плян всієї землі, яка є власністю громади. Той помір і плян (сурвей) коштував 1,300 долярів.

У неділю 16 листопада було храмове шанування Митрополита Михаїла з нагоди його 90-річчя. Місяць пізніше, 20 і 21 грудня, в катедрі було церковно-історичне свято. В суботу було молитовне нареченя архимандрита Миколая Дебрина в сан єпископа. Потім був бенкет на честь номіната. У неділю Святу Літургію служили Первоієрарх Митрополит Андрей, Митрополит Михаїл і Архиєпископ Борис, — довершивши чину хіротонії Владики Миколая. В урочистостях брали участь 24 священики.

Після хіротонії Єпископа Миколая в катедрі св. Володимира 20 і 21 грудня 1975 року.
Сидять, зліва направо: Єпископ Миколай, Митрополит Михаїл, Первоієрарх-Митрополит Андрей і Архиепископ Борис. Священики, зліва направо: Юрій Поченюк, Степан Гуцуляк, Василь Федак, Михайло Боднарчук, Дмитро Лучак, Дмитро Фотій, Олександер Хом'як, Ілля Хиль, Федір Легенюк, Федот Глуханюк, Іван Крисфалусі, Олександер Костюк, Богдан Горгіца, Григорій Планіда, Микола Критюк Михайло Фляк, Юрій Ференців, Олег Гудима, Микола Равлюк, Микола Овчаренко, Дем'ян Свириденко і Віталій Метулинський. Прислужники: Петро Баран, Тарас Родак, Віктор Крізель. Гриць Мельник, Тарас Ліщина, Левко Головатий, Борис Балан і Микола Вінчур.

Після Різдвяних Свят були Річні збори. У минулому, після звітів управи, звітне слово виголошували священики. Цим разом слово мав о. Дмитро Фотій. Він переповів про цілорічне служення в катедрі та щотижневі обслуги вірних у всіх потребах. Звітував про відвідування хворих у лікарнях, навчання релігії у катедральній школі, про участь на засіданнях управи, виїзди до інших церковних громад і різну допоміжну працю в адміністрації шкіл і серед молоді, коли священиків запрошували до співпраці. Твердив о. Дмитро, що релігійність, свідомість і жертвенність вірних катедри велика і це наша надія на ще кращий розвиток Катедральної громади у майбутньому.

Річний фінансовий звіт, розданий учасникам зборів, показав, що впродовж року прибутків було 168,249 дол., видатків — 138,221 дол., боргів осталось 31,861 дол.; вартість майна громади оцінено на 689,653 доляри.

1976

У році 1976-му управа була така: І. Дубилко — голова, П. Степура — перший заступник, О. Головатий — другий заступник, Іван Шлапак — третій заступник, Карпо Роговський — секретар, Михайло Гава — заст. секретаря, Дмитро Сачківський — фінансовий референт, Б. Оранський — скарбник і управитель, І. Радкевич — книговод, Мінодора Фотій — шкільна референтка, Володимир Шевчук — культ.-освітній референт, Петро Родак — референт молоді, Олекса Кіріченко — член управи і титар, Іван Баран та Іван Ємець — члени управи.

Від початку року управа і настоятелі катедри спрямували головну увагу на ювілей 50-річчя Катедральної громади. З тих, що першого року творили громаду і весь час були її членами, — ювілею 50-річчя діждались: Теодор Гуменюк, Микола Сакалюк, Іван Гуменюк, Анна Романко, Михайло Мишкевич, Василь Ясінський, Олена Храпко, Емілія Деренюк, Анна Хабаль, Микола Хабаль, Василина Храпко, Дмитро Чепіль і Микола Кейван. Це одиниці з перших сотень тисяч українців, які назавжди покинули Україну, позбавлену окупантами прав національно-політичних, культурних, релігійних та економічного незалежного розвитку.

Перші українські еміґранти, прибуваючи в Канаду, в офіційних канадських державних реєстрах не називались українцями, бо ж вони не мали документів уряду України, лише документи чужих режимів. У Канаді вони мали волю і тяжку працю, якою розбудовували свою кращу майбутність. З середньою і вищою освітою між ними були лише рідкісні одиниці.

Вольності і ту початкову тяжку життєву дійсність серед українських поселенців використовували різні чужі місіонери. Один з найстарших духовних піонерів УГПЦеркви, отець Семен Савчук, у своєму есеї "П'ятнадцять літ праці", так з'ясував діяльність тих чужих місій у Канаді й наслідки тієї роботи для канадських українців. Кілька цитатів з того есею дають часткове уявлення тієї півсторічної минувшини:

"Про тодішних священиків-місіонерів російської місії не можна багато доброго сказати... Вони як і мали який вплив на своїх вірних то

Управа катедральної громади св. Володимира в ювілейному 1976 році. Перший ряд сидять зліва направо: Карпо Роговський, добр. Мінодора Фотій, о. Дмитро Фотій, Іван Дубилко, о. Юрій Ференців, Марія Божик і Іван Радкевич. Другий ряд зліва направо: Іван Баран, Петро Родак, д-р Володимир Олійник, Віктор Гетьманчук, Олексій Маслівець, Дмитро Пригорницький, Микола Сотник і Михайло Гава. Третій ряд зліва направо: Степан Федченко, Іван Шлапак, Тарас Мудрий, Степан Яніцький, Панас Степура, Іван Плішка, Олексій Кіріченко і Борис Оранський.

тільки від'ємний, шкідливий... Що ж до національного питання, то вони сильно деморалізували своїх вірних — українців, — поширюючи між ними ідею "єдиної неділимої Росії". Отже російська місія не виховувала своїх вірних українців у їх рідним дусі, а противно — виховувала їх в сильній ненависті до всього, що українське"...

"Рим завів у Канаді целібат, то є безженність священиків, що противиться греко-католицькому обрядові і традиції та привілеям, признаним греко-католикам при заключенню унії... священики стреміли до златинщення греко-католицької церкви... Перед у сій роботі вели французькі і бельгійські місіонарі, так звані "піпи". Вони приймали греко-католицький обряд тимчасово і йшли між греко-католиків навертати їх на "правдиву" католицьку віру. Були священики, які явно говорили, що "Україна спасення нам не дасть, але дасть нам його Рим-католицизм". Був випадок, що студент, вихований в греко-католицькій школі, прийшовши на ферії до дому, виколов Шевченкові очі, бо він "схизматик"... Народ зневірювався і ставав байдужий, а то й ворожий не тільки до греко-католицької церкви, але й до церкви взагалі".

"Про роботу протестантських місій серед українців можна сказати, що вона була виміряна не тільки на те, щоб накинути їм нову, протестантську віру, але також, щоб їх якнайскорше засимілювати, винаро-

довити... Були такі проповідники, які йшли на службу не з переконання, а за гроші... Вони висьміювали українські церковні обряди і звичаї; накидаючись на сповідь і другі св. Тайни, зогиджували перед людьми хрест, ікони, ризи... Треба сказати, що протестанти самі переконались про шкідливість такої роботи і вже не послуговуються такими проповідниками..."

У такій дійсності тогочасні організатори українського народного і церковно-громадського життя в Канаді протиставились чужим місіям і змагались за народнє й рідне церковно-православне єднання свого національного імені і тисячолітньої історії, віри і культури української нації. Свідомі цих завдань українці в Торонто зорганізували Українську Православну Церкву св. Володимира і, перемагаючи великі труднощі, зберігали свою Святиню, дбаючи про її розвиток для майбутніх поколінь.

Чвертьсторіччя пізніше нові поселенці, які "пережили жахливий терор безбожного, народовбивчого комунізму в Україні, але не вирекались українського патріотизму і віри в Бога, прибувши в Канаду, приєднались до катедри. Вони набагато збільшили членство Катедральної громади і працею та грошовими жертвами змагались за кращий розвиток своєї громади і всієї Української Православної Церкви, яка наукою Христа, наукою віри в Бога і чеснот християнської моралі, братолюбства і справедливости в житті людей, освічувала шляхи українському народові впродовж тисячолітньої історії Української Нації, — від початків Хрещення України".

Хроніка 50-річної діяльности цієї церковної громади переповнена доказами релігійного й українського національного цілеспрямування. Тому Катедральна громада св. Володимира в Торонто з року-в-рік ставала прикладним центром творчої єдности всіх православних українців, незалежно від їхніх громадських і політичних уподобань чи переконань. Рідкісні фарисейські прояви деяких одиниць, вияви нетолерантної поведінки супроти священиків та спроби вносити еґоїстичні міжусобиці, — завжди розсудливо усувалися.

І лише завдяки таким настановам членів та розсудливій тактиці кожночасної управи, при Катедральній громаді формуються й активно працюють понад 20 різних організованих "клітин", між якими найбільшу вагу і значення мають передшкільний дитячий садок, українознавчі школи та організована виховна діяльність молоді, яка особливо вирізняється добре розвиненою мистецькою самодіяльністю.

Модерним виявом праці Катедральної громади у ювілейному році уважаємо широку засягом радіопрограму Української Православної Церкви — "Благовісник", яку за ухвалою та відповідальністю управи заініціював і, від 14 лютого 1976 року, щосуботи провадить інж. Петро Родак при співпраці священиків і жертвенній допомозі членів і прихожан Катедральної громади та інших православних церковних громад Східньої Єпархії.

У червні 1976 року павільйон "Полтава", — якого старостою був Олег Головатий, а принцесою Одарка Москалюк, — знов був відзначений двома нагородами за знамениті концерти катедрального хору, ми-

стецьких ансамблів ОДУМ і СУМК, за імпозантну виставу експонатів народного мистецтва, влаштовану Союзом Українок, і за добру куліна-рію та й обслугу.

Тиждень перед ювілейним святом Катедральної громади — відбувся Єпархіяльний з'їзд і відзначення 25-річчя існування Східньої Єпархії УГПЦеркви. На з'їзді був голова Президії Консисторії митр. прот. Дмитро Лучак, багато священиків і делеґатів церковних громад. Духовну конференцію, президію з'їзду, Богослуження і церковно-громадське прийняття очолював Преосвященний Єпископ Миколай, який став вікарієм Блаженнішого Митрополита Михаїла і діючим головою Єпархіяльної Ради.

У неділю, після Богослуження, на храмовому прийнятті — молодь з квітами поздоровляла Владику Миколая і отця Дмитра Лучака. Священики і представники церковних громад, промовляючи до теми 25-річчя Східньої Єпархії, висловлювали Митрополитові Михаїлові співчуття з приводу його занедужання, славили його великий вклад у розбудову Єпархії і бажали йому доброго здоров'я і продовжування його архипастирської праці. Владиці Миколаєві і отцеві Дмитрові Лучакові всі щиро бажали найкращих успіхів у їхній провідній діяльності на добро нашої Церкви і її вірних мирян. Голова Іван Дубилко, вітаючи Владику Миколая і всіх присутніх, висловив вдячність-признання нашому жіноцтву, — труженицям матерям, які завжди були, є й будуть великою силою в існуванні й розвиткові церковних громад, — бо ж від доброї матері, її мудрого виховання дітей у родинному житті, від материнського навчання релігійности і національної свідомости дітей у кожній родині, залежить майбутність українства і майбутність нашої Церкви...

***

Ще в вересні члени управи, члени Ювілейного комітету і представники організацій вирішили, що Ювілей 50-річчя Громади відбудеться 27 і 28 листопада 1976 року. У почесні члени Ювілейного комітету були запрошені: Блаженніший Митрополит Михаїл, Преосвященний Єпископ Миколай, адвокат Теодор Гуменюк, Анна Романко, Микола і Калина Сакалюки.

У Ювілейний діловий комітет входили: інж. Петро Родак — голова, о. Дмитро Фотій, о. Юрій Ференців, Микола Гетьманчук, Петро Шкурка, Вікентій Літвінов, Марія Божик, добр. Мінодора Фотій, Діна Гетьманчук і Володимир Шевчук — члени комітету.

До виконання ювілейної програми завчасу готовились: церковна управа, мистецькі ансамблі ОДУМ і СУМК, дирекція і вчителі Рідної школи і Курсів українознавства, Союз Українок і Катедральний хор.

На засіданні управи і на окремій нараді з представниками організацій та шкільництва, голова громади Іван Дубилко запропонував, щоб у церковній авдиторії влаштувати виставу всебічної діяльности при Катедральній громаді. Андрій Ліщина — директор Курсів українознавства ім. Івана Котляревського, взяв на себе відповідальність за організацію такої вистави.

В суботу і неділю, 27 і 28 листопада, з ранку до вечора в авдиторії громадяни оглядали панораму фотокартинного зображення багаторічної діяльности при катедрі. Численні фотографії, картини, шкільні підручники, журнали, книги та різні виховні публікації виставили: Дитячий садок, Рідна школа, Курси українознавства, Недільна школа, Недільні курси, Музична школа, Катедральний хор, Союз Українок, мистецькі ансамблі ОДУМ і СУМК, Оселя "Київ", Катедральна бібліотека, Братство св. Володимира, Союз колишніх українських вояків та Інститут св. Володимира.

На тлі тієї панорами батьки бачили своїх дітей і внуків та їхнє зростання під опікою вчителів, священиків та опікунів молодечих організацій. Молоді родини бачили на тих численних фотографіях свої безжурні літа...

Митрополит Андрей, Єпископ Миколай, священики і громадяни, що прибули з інших громад на Ювілей Катедральної громади — також оглядали ту виставу, яка своїм багатомовним змістом свідчила про великий вклад людської праці.

В суботу ввечорі у катедрі була Вечірня і Молебень подяки Архиєрейським чином. Служили Блаженніший Митрополит Андрей і Преосвященний Єпископ Миколай, а їм сослужили архипресвітер Семен Савчук, протопресвітер Петро Самець, протопресвітер Дмитро Фотій, митрофорний протоієрей Дмитро Лучак, митрофорний протоієрей Василь Федак і протоієрей Юрій Ференців.

Після того Богослуження в авдиторії під катедрою відбулось ювілейне прийняття. За головним столом сиділи ієрархи, духівництво і почесні члени Ювілейного комітету. Заля була заповнена учасниками ювілейних святкувань.

Голова громади Іван Дубилко оголосив початок імпрези, привітав присутніх і представив господаря ювілейного прийняття — інж. Віктора Гетьманчука, який уміло проводив програмою вечора. Прийняття почалось молитвою.

Після вечері були прочитані письмові привітання. Усні привіти виголосили: о. Дмитро Фотій від Катедри св. Володимира, о. Василь Федак від Східньої Єпархії, о. Петро Самець поздоровляв управу і всіх членів Катедральної громади, довголітнім духовним опікуном яких він був.

Після привітів Союзу Українок і Союзу Українців Самостійників, — господар вечора В. Гетьманчук оголосив, що одному з основоположників громади, колишньому довголітньому голові управи Теодорові Гуменюкові, у цей ювілейний день сповнилось 85 років життя. Присутні встали і ювілятові проспівали многоліття.

Опісля Єпископ Миколай родзавав грамоти вдячности тим членам, які започаткували церковну громаду і від 1926 до 1946 року, вірністю рідній Церкві, перемагали великі труднощі і спричинились до розвитку Катедральної громади св. Володимира в Торонто. Всі ті старші громадяни сиділи у першому ряді довкруги заквітчаних столів і приймали грамоти вдячности.

Найстарший духовний місіонер УГПЦеркви в Канаді, архипресвітер д-р Семен Савчук, був головним доповідачем. Сповнений вірою у

великі духові вартості українського народу, о. д-р Семен Савчук присвятив свою промову "невідомим воїнам", тобто українському трудолюбивому простолюддю, яке чеснотами свого життя впродовж усіх віків було непохитним фундаментом, невичерпним резервуаром потенціальних духових і фізичних сил та невмирущим носієм національних і релігійних святощів української нації.

Тим "невідомим воїнам", казав доповідач, належиться велика честь і слава, бо це те наше чесне, тяжкопрацююче простолюддя було основним двигуном великих тягарів і труднощів, що їх ми, при їхній допомозі усували, щоб наша Православна Церква зросла до тих розмірів, які ми нині бачимо...

Голова Ювілейного комітету Петро Родак, змістовною промовою висловив вдячність Проводові УГПЦеркви, духовнеству і всім членам і прихожанам, які нині помагають управі у праці для дальшого розвитку цієї громади і всієї Української Православної Церкви. Заступник голови комітету Микола Гетьманчук подякував жіноцтву, молоді, присутнім учасникам бенкету за участь у Ювілеї 50-річчя Катедральної громади.

У неділю рано перед катедрою шкільна молодь з квітами і вірні стрічали Первоієрарха УГПЦеркви Митрополита Андрея і Владику Миколая. У дверях храму голова громади Іван Дубилко привітав Митрополита хлібом-сіллю. Настоятель катедри протопресвітер Дмитро Фотій з духовенством стрінули у храмі ієрархів, прийняли благословення і, в супроводі величнього співу катедрального хору, з процесією наближались до Престолу служити Архиєрейське Богослуження. Під час св. Літургії храм був ущерть заповнений вірними. Архипастирську проповідь сказав Митрополит Андрей. Після Літургії служили панахиду за душі тих, що померли...

Вечером авдиторію технічної школи заповнили батьки, матері, їхні діти і внуки — народжені в Україні і Канаді. Між ними було багато студентської молоді. У передніх рядах сиділи ієрархи, священики, гості з інших церковних громад і представники різних організацій. Залунали музичні звуки "О, Канадо...", всі встали поки затихла мелодія гимну Канади. На сцену вийшов голова Ювілейного комітету інж. Петро Родак і, привітавши всіх присутніх, поінформував, що д-р Віктор Духнай буде проводити концертовою програмою. Вслід за тим, П. Родак прочитав телеграму від Івана Яремка і його дружини Мирослави з Европи: "Шлемо ґратуляції священству, піонерам і всім членам за 50-річну самопосвяту й досягнення! Бажаємо найкращих успіхів на майбутнє!" У відповідь залунали рясні оплески на знак вдячности за пам'ять. Д-р В. Духнай запросив голову Президії Консисторії о. Д. Лучака виголосити святочну промову.

Зміст доповіді свідчив про те, що митр. прот. Дмитро Лучак глибоко пройнятий всіма аспектами обставин і явищ сучасности, серед яких існує наша Церква. Найяскравішим об'єктом доповіді о. Дмитра Лучака була тема сучасної молоді, а нашої православної молоді зокрема. Згадуючи позитивні досягнення, доповідач одночасно називав негативні явища і вчинки деяких претендентів на керівництво нашою мо-

лоддю, які, під впливом ворожих нашій Церкві чинників, пускаються на шлях космополітичних безбатченків, на шлях згубної асиміляції, на шлях, якого нам бажають сучасні окупанти України.

Документально обоснованими цитатами, о. Дмитро Лучак апелював до уваги слухачів, — звертаючи їхню увагу на те, що найдорожчим скарбом загально-української і нашої церковно-громадської майбутности може бути лише наша морально здорова, свідома і релігійна українська молодь, із знанням батьківської мови, історії, релігії й культури, з любов'ю до свого народу і свого українського походження. З великою увагою присутні вислухали доповідь і довготривалими оплесками виявили респект до глибокозмістовних думок митр. прот. Дмитра Лучака.

Відповідальним за організацію концерту був Петро Шкурка. Мистецьким дорадником був Володимир Колесник. Концертова програма складалась із 22-ох релігійних, народних і клясичних композицій.

Високомистецьким сольоспівом вирізнялась солістка Київської опери Ганна Колесник, проспівавши "Чашу спасіння прийму", муз. Максима Березовського і "Сивина", муз. І. Марченка — в супроводі акомпаніяменту Володимира Колесника.

Декляматорами були учні Курсів українознавства ім. І Котляревського. Тарас Гільчук добре продеклямував поему Івана Франка "Каменярі", а Люба Магденко, з помітним чуттям, деклямувала велику поему Тараса Шевченка "Посланіє".

Всі інші точки концерту були виконані катедральним хором і ансамблями молоді. Танцювальний Ансамбль ОДУМ "Веснянка", 55 хлопців і дівчат, під керівництвом Миколи Балдецького і його заступниці Марії Балдецької-Корнець на початку і на закінчення концерту майстерно виконав три народні танці. Катедральний хор, 50 осіб під орудою Нестора Олійника, у двох виступах проспівав три релігійні пісні із сольоспівом Клави Матвіїв. Оркестра Музичної школи при катедрі, 30 учнів під керівництвом проф. Івана Пасерба, дуже добре виконали дві музичні композиції. Ансамбль СУМК ім. митр. Іларіона, 13 танцюристів під керівництвом Миколи Воробця двома виступами гарно танцювали два народні танці. Ансамбль "Десна", 22 танцюристи під кер. Андрія Малєта, вправно танцювали один народний танець. Ансамбль Бандуристів ім. Гната Хоткевича і хор "Молода Україна" ОДУМ, 66 виконавців під керівництвом Валентини Родак милозвучно проспівали релігійний тропар і дві народні пісні. Хор "Десна", 40 молодих хористів і хористок під орудою Н. Олійника, добре проспівали три пісні із сольоспівами Павла Балана і Миколи Латишка в супроводі піяністки Христі Куць.

На програмках концерту були видрукувані імена і прізвища всіх осіб, які належать до окремих мистецьких груп. Виконавців концертової програми було понад 270 осіб, між ними, мабуть, лише шоста частина були старші особи. Кожен ансамбль своїми виступами справляв дуже приємне враження. Учасники концерту всіх нагороджували довготривалими оплесками.

Фінал концерту був імпозантним завершенням. Весела, хороша молодь усіх ансамблів у мерехтливих кольористих вінках, стрічках і ви-

шиванках чудових народних строїв, на закінчення вийшла на сцену й осяяна електрокольоровими променями, разом з усіма присутніми у великій авдиторії, могутнім співом "Ще не вмерла Україна" закінчила цей ювілейний концерт.

***

Прохання управи Катедральної громади аби Владику Миколая було призначено Східній Єпархії, — Собор Єпископів і Рада Консисторії полагодили позитивно. Управа й отці настоятелі катедри запросили членів і прихожан на храмове прийняття на честь Владики Миколая. У неділю 20 грудня, після Богослуження, в авдиторії — молодь, священики і всі численно присутні вітали Єпископа Миколая, який візитаціями церковних громад і своїм архиєрейським авторитетом з'єднав собі щиру християнську любов мирян Катедральної громади і всієї Східньої Єпархії. На закінчення того святочного прийняття, Владика Миколай дякував усім учасникам і молитовно благословляв усіх на кращу життєву майбутність.

Управа робила підсумки цілорічної праці, яку здійснено завдяки великій допомозі членів і їхніх хороших дітей. Найбільшим добродієм 1976 року був Василь Демиденко. Він пожертвував для Катедри 2,000 долярів. Всіх прибутків було 188,937 дол., видатків — 149,786 дол., боргу осталось 30,885 дол., будівельного фонду на оселю "Київ" — 91,607 дол., на адміністрацію 12,462 дол., вартість майна по білянсовій собівартості 725,816 долярів. Вартість реальностей громади по біржових цінах 1976 року — була б понад 3 мільйони долярів.

В існуванні вічної Христової Церкви, 50 років—це наче зерно піску в океані. Але для людини 50 років — це майже ввесь вік її повнолітнього життя. Божою і природною закономірністю всі люди обдаровані різною життєвою долею, різними талантами, знаннями і різними можливостями і розуміннями помочі ближнім.

Однак наша Православна Церква навчала і навчає, що перед Богом ми всі однакові. З такою вірою і свідомістю православні українці, як одна велика, добра родина, об'єднана в Катедральній громаді, працювали і жертвували — хто скільки міг — і 50 років розбудовували свою святиню — прадідівську Українську Православну Церкву.

У такому розумінні, за ініціятивою голови Івана Дубилка, управа громади постановила, щоб всім, хто чимсь спричинився для добра цієї церкви, — дати доказ однакової пошани і донести однакову документальну подяку. Наші владики Митрополит Михаїл і Єпископ Миколай і настоятелі катедри протопресвітер Дмитро Фотій і протоієрей Юрій Ференців одобрили таку інтенцію управи. З їхніми авторитетними підписами і з підписами голови громади Івана Дубилка і секретаря Карпа Роговського, 31 грудня 1976 року всім була вислана така подяка:

"У п'ятдесяту річницю Української Православної Катедральної Громади Святого Володимира, висилаємо Вам сердечну християнську подяку за Ваші жертвенні добродійства, якими Ви спричинилися для добра Катедри. Хай Бог береже Вас у доброму здоров'ї на довгі літа Вашого життя".

І. Дубилко

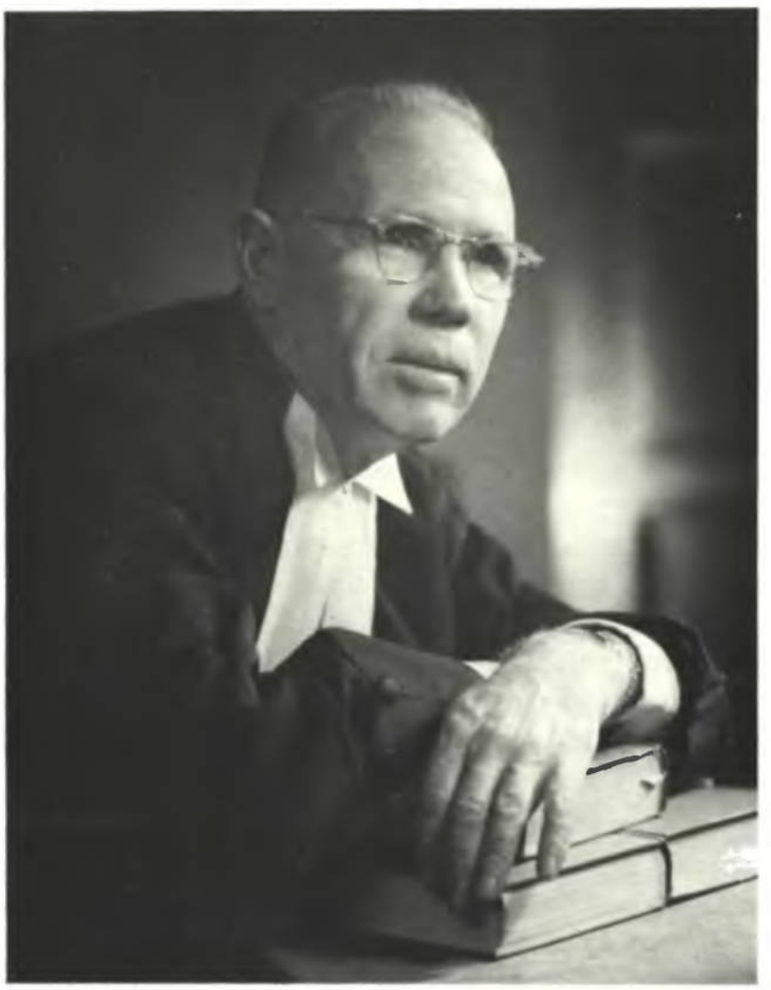
ГОЛОВИ УПРАВИ ЦЕРКОВНОЇ ГРОМАДИ

Микола Щигель
голова громади 1926-1927 р.

Степан Габа
голова громади 1939 р.

Семен Олійник
голова громади 1940-42 р.

ТЕОДОР ГУМЕНЮК

голова громади

1931 - 1938 р. 1954 - 1955 р.

Михайло Білий
голова громади 1943-45 р.

Адв. А. Орищак
голова громади 1946-49 р.

Іван Гуменюк
голова громади 1950 р.

Антон Лазарович
голова громади 1951 р.

Д-р Ілля Вахна
голова громади 1952 р.

Осип Квас
голова громади 1953 р.

Василь Григоряк
голова громади 1956-58 р.

Іван Янішевський
голова громади 1959-62 р.

Микола Гетьманчук
голова громади 1963-66, 1968 р.

Борис Оранський
голова громади 1967 р.

Петро Родак
голова громади 1969-71 р.

Іван Дубилко
голова громади 1972-76 р.

ДИРИҐЕНТИ І ХОР КАТЕДРИ СВ. ВОЛОДИМИРА

Дослідники християнської церковної історії різних народів звертають увагу на те, що народи, які були під впливом духа візантійської культури, мають багато таких елементів у своєму релігійному житті, якими різняться від впливів духа латинської культури. Наприклад, вони вказують на те, що фундаменти церков візантійського стилю мають форму хреста. Куполи церков мають форму круглих, просторих небозводів. Церкви мають у середині багато сонячного світла завдяки конструкції великих церковних вікон. Унутрішні мистецькі малюнки й зображення мають ясні легкі кольори. Всі релігійні обряди і Богослуження у церкві супроводяться не музикою орґанів, а церковно-релігійними співами.

В Україні й поза її межами в українських православних церквах ті елементи візантійської культури осталися. Але над ними домінує дух української культури. Побіч багатьох хороших елементів української культури — українська мова у Богослуженнях і високий рівень українського православного хорового мистецтва є домінуючими чинниками і мають незмірно велике значення в існуванні нашої церкви.

Тому вже перша церковна управа, 1926 року, і священик були свідомі того, що церковний хор це один з головних чинників в існуванні нашої православної церкви. Отець Петро Білон мав музичну освіту і був добрим дириґентом. Він навчав церковного співу й народних пісень і влаштовував концерти. Отець Дмитро Лещишин також навчав церковного співу і мав помічника дяка Віктора Ільчука, який керував співом під час Богослужень. У другій половині 1933 року і на початку 1934 року, талановитий співак і дириґент Юрій Гасан зорганізував добрий церковний хор, який став популярний співом своїм у церкві і своїми концертами на сценах інших організацій, а також виступами на державній радіостанції.

Після передчасної смерти Юрія Гасана управа робила спроби найняти Д. Кундзіра, однак хором і надалі керував Віктор Ільчук. Отець Пилип Галицький мав музичну освіту і дириґентський досвід. Він учив церковного співу і народних пісень. Йому помагали Михайло Левак і Віктор Ільчук. Вони влаштовували концерти в Торонто й поза містом на "колоніях". Коли прибув у Торонто о. Петро Самець — учителем співу і дириґентом був Василь Каспрук, який також учителював у церковній школі. Від 1941 до 1943 року церковним хором керував Володимир Лах. Пізніше, один рік, дириґентом був д-р Яків Козарук, дипломований музиколог. Не маючи чим платити йому належну платню, управа звільнила д-ра Я. Козарука і, весною 1944 року, найняли учителя музики і співу Євгена Лазаря, який керував хором один рік. Від 1945 року три роки церковним хором керував Михайло Левак.

9 лютого 1948 року дириґентом церковного хору став Левко Білошицький, який мав вищу музичну освіту і дириґентський досвід. Два роки пізніше працю з хором перебрав Дометій Березинець, колишній професор музики і співу в Київській консерваторії. Після відходу проф.

Хор Української православної церкви св. Володимира 1940 р., диригент Василь Каспрук.

Частина катедрального хору весною 1951 року з диригентом Дометієм Березинцем. Перший ряд сидять: Соня Сахно, Дометій Березинець і Ганна Боднарик. Другий ряд, зліва направо: Ганна Павлів-Конечна, Оксана Валігродська, Павліна Голубенко-Маслівець, Олена Березинець, Марія Прокопів і Єлисавета Борецька. Третій ряд, зліва направо: Іван Соломон, Іван Колесник, Микола Латишко, Сава Коман, Василь Усатюк і невідомий. Четвертий ряд, зліва направо: Степан Борецький, Юрій Поплавський, Петро Родак, Іван Гловацький, Михайло Прокопів, Іван Дубилко і Дмитро Буртник.

Хор катедри св. Володимира під орудою проф. Дометія Березинця, весною 1951 р. під час посвячення оселі-манастиря у Гримсбі, Онтаріо. У хаті тієї оселі мали приміщення полк. Олександер Петлюра, брат Гол. Отамана Симома Петлюри, проф. Іван Власовський та інші видатні громадяни старшого віку.

Д. Березинця весною 1951 року, керував церковним хором, майже рік, знову Левко Білошицький.

Зимою 1952 року, голова катедральної управи д-р І. Вахна почав переговорювати з Юрієм Головком, під час його перебування в Монтреалі. 24 лютого 1952 року Юрій Головко став дириґентом катедрального хору і працював до кінця 1969 року. Юрій Головко абсольвент Київського музичного інституту ім. Миколи Лисенка. Вісім років він працював у Києві другим хормайстром Київської опери ім. Тараса Шевченка. Після війни, на еміґрації в Европі, був дириґентом світських і церковних хорів. Під керівництвом Юрія Головка хор катедри св. Володимира в Торонто своїм співом став на найвищому мистецькому рівні, став найкращим українським православним хором. Спів катедрального хору під орудою Юрія Головка записаний на 4-ох платівках: "Свята Літургія" і "Великодна Утреня". Своїм високомистецьким рівнем цей спів досі неперевершений.

Співаків до хору приєднували священики, члени церковної управи і дириґент, а найбільше самі хористи. Дуже дбайливим організатором і адміністратором катедрального хору багато років був Осип Квас. Був він також головою комісії видання платівок катедрального хору і тій справі дарував дуже багато корисної праці.

Жіночий хор при катедрі св. Володимира. Диригент Юрій Головко. Концерт на честь поетеси Лесі Українки 1957 року. Перший ряд — зліва направо: Валентина Поляківська, Надія Котульська, Люба Пенцак, Параскевія Буртник, Ліна Дрозд, Юрій Головко, Віталія Табовська, Євгенія Котиш, Надія Гаврилюк, Галина Чумак, Ганна Конечна. Другий ряд — зліва направо: Марія Ковальська, Леся Павленко, Марія Квас, Ганна Боднарик, Валентина Родак, Євгенія Литвин, Деонісія Гураль, Івання Пресим'як, Валентина Лавринюк, Марта Фотій, Галина Романенко і Галина Талпаш.

Від початку 1970 до кінця 1973 року, диригентами катедрального хору були Валентина Родак і Федір Лавринюк. Від 1 січня 1974 року працю диригента катедрального хору прийняв Нестор Олійник.

Спів хору залежить не тільки від фаховости диригента, але й у такій же мірі від добрих хористів, їхніх голосів, доброї волі й бажання дарувати час і працю для хору. Проби, співанки хору відбуваються кожного тижня. Кожної неділі хористи приходять у катедру співати. Отже, співці катедрального хору люблять мистецтво церковного співу й одночасно мають велике почуття обов'язку супроти своєї церкви і її вірних. З тими почуттями вони протягом багатьох десятків років дарують свій час, кошти подорожі і працю.

Хто приходить щонеділі і в свята у катедру на Богослуження, любується красою чудового співу нашого катедрального хору і виходять всі з катедри у великому піднесенні, з почуттями вдячности хористам за прекрасний спів, який у минулому, тепер і завжди матиме незмірно велике релігійно-духовне значення для всіх, хто молиться в катедрі св. Володимира.

Іван Дубилко

Катедральний хор під керівництвом Юрія Головка, якого спів Святої Літургії записаний на платівки 1961 року. Перший ряд — сидять зліва направо: Ольга Андрейко, Клавдія Матвіїв, Ліна Дрозд, Марія Квас, Юрій Головко, Віталія Табовська, Раїса Ліщина, Раїса Вакуловська і Надія Гаврилюк. Другий ряд — зліва направо: Раїса Юхименко, Галина Чаплинська, Валентина Поляківська, Валентина Розлин, Деонісія Гураль, Марта Фотій, Галина Чумак і Валентина Лавринюк. Третій ряд — зліва направо: Ольга Гарбар, Віра Магденко, Марія Ковальська, Юлія Юник, Валентина Родак і Єлисавета Ковтун. Четвертий ряд — зліва направо: Іван Ткаченко, Іван Колесник, Григорій Гільчук, Володимир Тимошенко, Іван Баран, Богдан Фургаль, Кость Кононенко, Василь Сливка, Іван Олійник, Іван Довгаль і Федір Лавринюк. П'ятий ряд — зліва направо: Іван Корець, Лесь Важний, Михайло Собчак, Петро Родак, Осип Квас, Іван Нагорний, Іван Радкевич і Кирило Корець. Відсутні на світлині: Ганя Боднарик, Галина Романенко, Соня Сахно, Лідія Головко, Ганна Конечна, Анна Шпук, Наталка Тусюк, Євгенія Таборовська, Євгенія Литвин, Пантелеймон Семченко, Микола Латишко, Нестор Олійник, Володимир Конечний, Роман Лібер і Микола Гнід.

4 травня 1969 року управа катедральної громади влаштувала прийняття вдячности хористам і диригентові Юрієві Головкові за їхню працю. Те прийняття одночасно було прощанням з Юрієм Головком і щирою подякою йому за 17 років праці з катедральним хором. За головним столом сидять, зліва направо: Василь Григоряк, Лідія Головко, Юрій Головко, Архиєпископ Михаїл, о. прот. Дмитро Фотій і добр. Мінодора Фотій висловлює подяку Ю. Головкові за навчання співу дітей і молоді в українській школі при катедрі св. Володимира.

"Найбільшою мені винагородою є моє моральне вдоволення з успіху праці". Осип Квас, адміністратор видання і продажу платівок катедрального хору Свята Літургія.

Катедральний хор під час Ювілею 50-річчя катедральної громади 1976 року. Перший ряд — зліва направо: Ганна Боднарик, Ірина Швед, Зінаіда Корець, Євгенія Нестеренко Клавдія Матвіїв, диригент Нестор Олійник, Раїса Вакуловська, Надія Гаврилюк, Валентина Лавринюк, Ганна Конечна і Галина Чумак. Другий ряд — зліва направо: Ірина Заячківська, Люба Магденко, Оксана Заячківська, Катерина Духнай, Валентина Родак, Фаня Сидір, Євгенія Таборовська, Ірина Головата, Ліна Дрозд, Валентина Розлин, Катерина Важна, Леся Кравець, і Марті Гільчук. Третій ряд — зліва направо: Іван Ткаченко, Іван Корець, Василь Корець, Іван Ємець, Олесь Важний, Іван Олійник, Іван Довгаль, Григорій Козаченко, Володимир Конечний, Федір Лавринюк, С. Чорнобай і Віктор Чумак. Четвертий ряд — зліва направо: Іван Колесник, Григорій Гільчук, Степан Кравець, Карпо Роговський, Іван Радкевич, Олекса Ковальчук, Петро Родак, Іван Нагорний, Кирило Кравець, Олекса Звірховський, Ігор Швед і Данило Плішка. Відсутні: Раїса Ліщина, Тарас Гільчук і Борис Олійник.

Стаж безперебійної праці хористів у катедральному хорі

Анна Боднарик	від 1946 року	Клавдія Матвіїв	" 1957 "
Петро Родак	" 1948 "	Кирило Корець	" 1957 "
Анна Конечна	" 1949 "	Володимир Тимошенко	" 1959 "
Іван Колесник	" 1949 "	Раїса Вакуловська	" 1959 "
Іван Баран	" 1949 "	Раїса Ліщина	" 1960 "
Микола Латишко	" 1949 "	Євгенія Таборовська	" 1960 "
Іван Олійник	" 1950 "	Катерина Важна	" 1962 "
Григорій Гільчук	" 1951 "	Катерина Духнай	" 1964 "
Іван Ткаченко	" 1951 "	Михайло Кухарчук	" 1964 "
Іван Довгаль	" 1952 "	Євгенія Нестеренко	" 1965 "
Надія Гаврилюк	" 1953 "	Зіна Корець	" 1966 "
Галина Чумак	" 1953 "	Валентина Духнай	" 1966 "
Галина Дрозд	" 1954 "	Леся Кравець	" 1968 "
Іван Нагорний	" 1954 "	Ірина Головата	" 1968 "
Василь Сливка	" 1954 "	Ірина Швед	" 1968 "
Олекса Звірховський	" 1954 "	Фаня Сидор	" 1970 "
Оксана Заячківська	" 1955 "	Григорій Козаченко	" 1972 "
Іван Радкевич	" 1955 "	Карпо Роговський	" 1972 "
Валентина Лавринюк	" 1956 "	Іван Ємець	" 1974 "
Валентина Родак	" 1956 "	Віктор Чумак	" 1974 "
Федір Лавринюк	" 1956 "	Марта Гільчук	" 1974 "
Володимир Конечний	" 1956 "	Тарас Гільчук	" 1974 "
Іван Корець	" 1956 "	Ігор Швед	" 1974 "
Олександер Важний	" 1956 "	Стефан Кравець	" 1975 "

Олександер Важний

Голова управи катедрального хору

Марія Шевчук

СПОГАД ПРО УКРАЇНСЬКУ І НЕДІЛЬНУ ШКОЛИ ПРИ УКРАЇНСЬКІЙ ПРАВОСЛАВНІЙ ГРОМАДІ СВ. ВОЛОДИМИРА В ТОРОНТО

(За перших 25 років існування громади)

У перших роках існування Української православної громади св. Володимира в Торонто, неможливо було вести Українську й Недільну школи, бо Богослуження відбувалися у винаймлених приміщеннях. Більшість наших членів у той час посилали своїх дітей до української школи при Українськім Народнім Домі, 191 Ліппінкот вул.

Недільну школу я започаткувала ще на 693 Бетирст вулиці у роках 1932-1933. Наука відбулася лише кільканадцять разів, бо приміщення було крайньо непригоже. Коли Богослуження відбувалися на вул. Кравфорд, то в Недільній школі учив тодішній парох о. Д. Лещишин. Як громада перенеслася на 180 Сімко вулицю, то парохом був о. П. Галицький і там він вів Недільну школу.

Аж 1938 року, коли громаді св. Володимира, вдалося набути будинок на 404 Бетирст вулиці, шкільництво при нашій громаді почало помалу наладнуватися. Тодішний парох о. П. Самець учив у Недільній школі.

1939 року батьки рішили, аби Українську школу нарешті оформити та поставити її на відповідний рівень. Для цього створено Батьківський комітет. До нього увійшли Михайло Білий і Нестор Грабовський. На учительку заанґажовано Марію Шевчук. Але хоч Батьківський комітет віддано трудився школою і громада мала вже власний будинок, то, все таки, Українська школа вигідного приміщення ще не мала. Наука відбувалася на бальконі в авдиторії. Решту кімнат винаймали, аби з прибутків виплачувати великі борги, які громада мала в той час.

Хоч і треба було працювати в школі серед невигоди, все ж таки, у мене лишився милий спомин про чемних дітей у нашій школі.

Уже першого року навчання велике враження зробив той факт, що на Різдво діти вперше пішли з колядою, як організована група від Української православної церкви св. Володимира в Торонто. Наші парафіяни в той час авт не мали, за виїмком двох. Я обходила з дітьми пішки околицю поселення наших парафіян і прихильників. Люди були до сліз зворушені колядниками і різдвяними віншуваннями, що їх на переміну хлопчики і дівчатка виголошували доброю українською мовою господарям дому.

Старші наші громадяни раділи, що діти-колядники не минули їхньої хати, як вони казали. Молодші родини, що мали дітей, любили, що до них прийшли діти з колядою, бо це був гарний приклад і заохота для їх власних дітей. Люди щиро гостили малих колядників та щедро, як на ті часи, жертвували на коляду. Вістка про дітей колядників з Української православної церкви рознеслася по місті. Наша школа була першою, що започаткувала цей гарний звичай для дітей ходити з колядою. До того часу лише дорослі ходили колядувати. Коли

по Різдвяних святах, діти повернулись до школи, то їх число майже подвоїлося. Побільшилося число батьків, що хотіли аби їх діти користали з нашої школи.

У тих часах українським батькам дуже залежало, щоб їх діти не тільки робили добрий поступ в українській і англійській школах, але також, щоби були примірні в поведінці і в тім напрямі виховували своїх дітей. Тоді майже не було проблеми з дисципліною в наших дітей. Не диво, що поліційні чинники запитували наших передових людей, як то українці виховують своїх дітей і молодь, що поліція не має їх на списку молодих злочинців.

До науки в Український школі діти ставилися дбайливо. Старанно виконували свої завдання. Любили виступати на сцені. Радо виучували свої ролі чи деклямації до виступів на Свято Миколая і День матері. До вчителів відносилися чемно, з довір'ям, а навіть з деякою родинною теплотою.

Пригадую собі, як одного разу малий школярик, Гриць, під час науки, запитав мене: "Пані вчителько, чи ви любите ім'я Гриць?" "Так, це гарне українське ім'я для хлопця", відповідаю. "Моя мама каже, що вона дуже любить це ім'я і тому назвала мене Грицем", продовжує хлопчина. "Правду каже твоя мама", відповідаю йому. Такий запит хлопчика дав притоку для гутірки в клясі про українські імена для хлопців і дівчат.

Деколи діти приносили показати мені свої "ріпорт-кардс" з англійської школи і питали, що я про них думаю. Звичайно, оцінки були гарні. А в рубриці, де говорилося про поведінку дитини, завжди були бездоганні оцінки.

Після мене вчителювали ще Григорій Романко, Володимир Лах і Михайло Семчишин. Недільну школу в тих роках провадив о. Петро Самець. Коли о. Ф. Керніцький був парохом у нас, то тоді обоє з добр. М. Керніцькою трудилися для Недільної школи.

Про вчителя Михайла Семчишина хочу згадати, що він зумів був зорганізувати гарну дитячу оркестру. Його дитяча оркестра і хор виступали кілька разів з концертами. Був це воєнний час і прибуток з цих концертів призначувано на Фонд допомоги дітям потерпівшим від війни. В тім часі був клич: "Діти помагають дітям". Тодішний щоденник "Івенинґ Телеґрам", що завжди прихильно ставився до українців, посилав на такі концерти свого репортера. Наступного дня появлявся прихильний репортаж про концерт та знімок дитячого хору і оркестри.

Після Другої світової війни багато українців приїхало до Канади. Торонто теж збагатилося новими українськими поселенцями. Збільшилося число членів і прихожан до нашої церкви. Зросло число дітей в Українській і Недільній школах. Треба було й більше вчителів. Про це описано в іншому місці цієї книжки.

На закінчення хочу підкреслити, що корисним для Української і Недільної шкіл у повоєнному часі було те, що дружини обох наших священиків, добродійка М. Фотій і добр. А. Ференців, від самого початку свого прибуття до Торонто включилися в працю обидвох шкіл при нашій катедрі. Тут вони, як дуже здібні і віддані вчительки та вихователі, працюють донині.

добр. М. Фотій
шкільний референт при Катедрі

ШКОЛИ ПРИ УКРАЇНСЬКІЙ ПРАВОСЛАВНІЙ КАТЕДРІ СВ. ВОЛОДИМИРА В ТОРОНТО, 1950—1976

"СЛУЖИТИ НАРОДОВІ, ТО СЛУЖИТИ БОГОВІ".
Митрополит Іларіон

ДОБРОДІЙКА МІНОДОРА ФОТІЙ

Директорка і вчителька школи від 1953 р. та референтка шкільних справ катедральної управи від 1956 року.

Сьогодні найбільшою турботою нас усіх, незалежно від того, чи маємо дітей у шкільному віці чи не маємо, повинно бути дбання про збереження української субстанції — мови, культури, традицій, духа національно-релігійного. Рідна мова, пісня, ноша, мистецтво, обряди, традиції — це наше обличчя, наше "євшан зілля"! Ми мусимо себе зберегти, як українську свідому спільноту, на майбутнє, в наших дітях! Наша багатюща культура вирізняє нас у многогранній мозаїці іншонаціональних етнічних груп. Але не будьмо байдужими, не будьмо самозадоволеними! Дивлячись на українську спільноту в останніх десятьох роках, насувається до болю тяжке питання — куди йдемо?

Нам треба всю увагу присвятити нашим дітям. Перша ціль — це виховання релігійно-національне. Було би великою аномалією, коли б ми провадили школу при церкві й не звертали уваги на релігійне виховання. В українському домі мусить бути ХРИСТИЯНСЬКЕ ВИХОВАННЯ! Мусимо зберегти наші традиції, звичаї, обряди, зокрема такі, як Різдво, Новий рік, Водохрища, Великдень, Трійця, свячення овочів, затримання постів тощо. Коли це багатство розгубимо, — ми дуже зу-

Студенти: Іван Котульський, Вадим Корженівський, Віктор Гетьманчук, Славка Олексюк, Оля Романенко, Степан Федоренко, Василь Корженівський і Олександер Тимошенко, — пам'ятають як у Рідній школі добр. Мінодора Фотій піклувалася ними як своїми рідними дітьми. У червні 1963 року, коли пані М. Фотій, після тяжкої недуги, вернулася з лікарні додому, студенти відвідали свою колишню вчительку, обдарували її квітами і щиро побажали їй найкращого здоров'я і багато років праці в катедральній школі.

божіємо, станемо буденними. То ж затримуймо в наших домах всі наші прекрасні обряди й традиції, бо це зброя, що відбиватиме зло, яке наступає на наших дітей від ранньої молодости. Робімо це все з чистими думками, з чистим серцем, із святим наставленням до святих справ, щоб діти відчули, що ми цим дорожимо. Пізніше й вони будуть так робити. Дім, родина, мають це все дітям прищепити. Школа і Церква доповнять, поглиблять цю пошану до свого.

Діти люблять своїх батьків і дуже часто хотять бути такими, як вони. Тому треба до церкви йти з дітьми разом, родиною, не посилати саму дитину. Молитва має бути в родині кожноденно практикована. Діти мають бачити, що тато і мама моляться, ставляться серйозно до віри в Бога, звертаються до Бога о Його поміч.

Впарі з релігійним вихованням іде й національне виховання. Ці два моменти не можуть і не сміють бути занедбані в нашому щоденному житті! Йдім до джерел наших владик, до праць на духовні теми бл. п. Митрополита Михаїла, користаймось великим багатством духовим і національним блаженної пам'яті Митрополита Іларіона. Скільки там науки національної і Божої! Одне з другим сплелось. Тільки берім у руки й читаймо, вголос читаймо, з нашими дітьми. Там знайдемо те, що нам бракує. Не минаймо "ані титли, ніже тії коми", писав Тарас Шевченко.

Наш народний філософ Григорій Сковорода казав: треба робити так, щоб світ по нас залишити кращим. Додамо: Наш, український світ, бо ми є перед великою небезпекою. Ми втрачаємо зацікавлення своїми національними справами.

Народ український — це ми всі, що себе зачисляємо до українства і там, в Україні, і в розсіянні по світі Ми, як відірвана вітка, але з життєдайними соками, тож маємо силу себе зберегти. Це ми зробимо тільки через виховання в національній площині своїх дітей. Говорімо до них в нашому домі українською мовою, читаймо вголос українську пресу і літературу, размовляймо з ними про наші справи. Організуймо в наших домах бібліотеки, ставмо їх на видне місце, щоб діти наші бачили в батьківському домі, бо приклад взятий з живого життя часто служить назавжди.

Свою мову забути — це гріх! Бо мова дана нам Богом. Мова — це зв'язок між минулим і майбутнім, розмова покоління з поколінням. У мові краса і слава минувшини, у ній і наше майбутнє.

Нам треба повсякчасно триматись нашого вчителя і пророка Шевченка: "І чужого научайтесь, свого не цурайтесь,
Бо хто матір забуває, того Бог карає!"
І "Кожний думай, що на тобі мільйонів стан стоїть,
І за долю мільйонів мусиш дати ти отвіт!"—писав Іван Франко.

У нас велика духова спадщина, велике, славне минуле. За нами культура, що сягає до чотирьох тисяч років у глибину віків. За нами релігійна традиція, багатство духове, якого жоден народ не має. Кожний поставмо собі питання: чи я, будучи коліщатком у нерозривному ланцюгу буття мого народу, держусь міцно в цьому колі, щоб не послабити його?!

Може я і забагато написала в передмові до інформацій про школи до Ювілейної книги, але тому, що це питання на сьогодні є найактуальніше, вважаю за потрібне подати такий ввід.

Перш, ніж писати про школи в другому 25-літтю Катедральної громади, хочу скласти подяку пані Марії Шевчук, першій вчительці при парафії св. Володимира. Допис її прекрасно віддзеркалює умови, в яких працювали в перших початках школи. До цього допису вона не могла послужитись ані документами, ані протоколами, бо хто ж у початках організування шкіл думав про протоколи та всякі формальності. Радили, говорили і робили, що вдавалось. Думали, щоб мати свій куточок, де могли б привести дітей на науку рідного слова та на молитву.

Тяжкі були початки, невигідні, несприятливі, але бажання мати свою школу українську та недільну, свій будинок на Богослуження, були сильніші за всякі труднощі. Читаючи спогад пані Марії Шевчук, так і переживаєш разом із нею і сумні й світлі дні.

Мій допис до Ювілейної книги охоплює працю при школах від 1950 до 1976 року, коли Катедральна громада ввійшла в свої ювілейні святкування.

За цих 25 років при Катедральній громаді існували, розвивались, організувались нові галузі навчання та виховання. Шкільна референтура постала в місяці січні 1951 року на річних зборах громади. Яка ціль була створити таку референтуру? Було це так, що Українська і Недільна школи, які заіснували давніше, кожна із них мала своїх учителів, що вели і відповідали за навчання. Учителі плянували і свої виступи на сцені. Часом такі пляни збігались на той самий час і це давало тодішній управі чимало клопоту. Тодішня номінаційна комісія, в складі Семена Олійника, Дмитра Гункевича і Дмитра Йонки, запросила мене на засідання і запропонувала очолити шкільну референтуру, яка мала б за завдання координувати працю і виступи між школами і СУМК-ом.

Цієї позиції при парафії ще не було і, по правді сказати, я трохи боялась, бо не знала з чого почну діяти. Але, коли такі поважні три члени уряду громади звернулись до мене в цій справі, я знала, що я не сама, вони мені порадять, допоможуть. Я приняла цю позицію. На річних зборах Катедральної громади у місяці січні, 1951 року референтуру офіційно затверджено. Отак і почалось.

Сьогодні при Катедрі є різні ділянки навчання і виховання, які поставали в різний час, з різними ціллями, турботами та надіями. Як сказано попередньо панею М. Шевчук, 1936 року постала Українська школа. Спроби розпочати її були ще в 1932 році. Недільна школа постала 1933 року. Наші піонери знали, що дитину змалку треба зв'язувати і знайомити з Богом і з народом.

З напливом нової еміґрації, життя почало дуже активно розвиватись при парафії. Нові люди оселювались у центрі міста, біля церковної громади, вписувались в її члени і саме життя заставляло громаду діяти, щоб охопити в шкільні рамки дітей і молодь.

Вечірню школу зорганізовано 1952 року.

Недільний садок відкрили 1953 року.

Літню оселю "Київ" для виховання дітей та потреб громади придбали 1954 року.

Курси українознавства організували 1955 року в місяці вересні.

Музичну школу організували 1955 року.

Недільний курс заіснував 1967 року.

Дитячий садок організували 1972 року.

Отак саме життя заставляло діяти й організувати нові ділянки в шкільній системі при Катедрі, бо так треба було, щоб не лише втриматись на поверхні, але, щоб охопити наукою та вихованням сотні дітей та молоді, що в той час горнулись до Катедри. Ціллю цих урухомлених ділянок було виховувати цю молодь у свідомості національній, щоб вона знала своє місце в українській спільноті і щоб не була тягарем та бездарним елементом у новій батьківщині Канаді.

Ніколи на 100% не стається так, як плянується, але в нас усіх — священиків, учителів, батьківських комітетів, управ громади, були найкращі бажання мати успіхи з нашого плянування.

Недільна і Рідна Школа при Українській Православній Церкві св. Володимира в Торонто 1939 року. Між дітьми учителі: отець Петро Самець і Василь Каспрук.

Рідна школа при Українській Православній Громаді св. Володимира в Торонто. Учитель Михайло Симчишин. Червень 1945 року.

Під час митропол. візитації катедри св. Володимира відбувся шкільний концерт, 17 грудня 1952 р. на честь святителя Миколая. Між дітьми сидять, зліва направо: Єлисавета Коча, Анна Токарик, Ольга Ковбель-Карманін, п. Матієшин, добр. Мінодора Фотій, о. Дмитро Фотій, архиєпископ Михаїл, митрополит Іларіон, о. Петро Самець, добр. Катерина Самець, о. Олександер Щербань, Дмитро Костенюк і Петро Волиняк — директор школи.

Під час закінчення шкільного 1955-56 року такий був склад учительського персоналу Української школи, Курсів українознавства і Недільної школи при катедрі св. Володимира. Перший ряд, зліва направо, сидять: проф. Микола Битинський, Ольга Гамара, Василь Григоряк — голова громади, о. Петро Самець, добр. Мінодора Фотій, о. Дмитро Фотій, проф. Іван Власовський, Анна Токарик, Юрій Головко і Надія Ковбель-Воробець. Другий ряд, зліва направо: Юлія Никифорук, Стефанія Олійник, Лідія Виноград, Марія Романко, Ольга Ковбель-Карманін, Леся Бельбас, Лідія Мельник, пані Матієшин, Єлисавета Коча і Надія Дубилко. Третій ряд, зліва направо: Марія Глушко, Мирослав Грабовський, Ярослав Балан, Борис Олександрів і Євфросинія Літвінова.

Перед Великоднем — святом Христового Воскресіння, у квітні 1964 р., учні і курсанти школи при катедрі говіли, — сповідались і причащались. Потім, перед чайним прийняттям, стали до цієї фотографії із священиками і вчителями, які стоять і сидять, зліва направо: Леся Павленко, Олександра Скрипківська, Катерина Дорковська, Параскевія Бурак, Ніна Козій, Павло Шульга, Єлисавета Коча, Стефанія Олійник, Анастасія Пасерб, Іван Пасерб, о. Іоан Магас, добр. Катерина Самець, о. Петро Самець, о. Дмитро Фотій, добр. Мінодора Фотій, Юрій Головко, проф. Михайло Муха, Лідія Мельник, Варвара Костюк, Віра Ліщина, Леся Хорош, Надія Дубилко і Катерина Майнер. Стоять: Іван Баран, Клавдія Коропецька, Дмитро Романик, Ганна Балан, Надія Цибенко, Оля Баран і Оля Огоновська.

Під час концерту 1963 р. на честь Тараса Шевченка інсценізація поеми "Розрита могила". Сидить кобзар Ярослав Базюк. У центрі виконавців інсценізації Оля Романенко рецитує поему: "Світе тихий, краю милий, моя Україно"... Пізнаємо таких учасників: Петра Наумчука, Лесю Шліхту, Галю Шліхту, Любу Коваль, Раю Шишко, Любу Цибенко, Галю Ковальську, Оксану Куту і Мирона Ковальського.

Випуск 6-ої кляси Української школи при катедрі св. Володимира 1968 року. Сидять зліва направо: Лариса Килимник, д-р Тетяна Рева, Олександра Скрипківська, добр. Мінодора Фотій, о. Дмитро Фотій, архиєпископ Михаїл, о. Юрій Ференців, добр. Анна Ференців, Марія Руденко і Микола Сотник. Назвемо учнів і учениць тих, яких пізнаємо: Наталка Рева, Оля Стечишин, Катруся Станько, Анастасія Наумчук, Галя Яремчук, Оля Немченко, Оксана Галай, Ліда Ференсів, Люба Макей, Ліда Павленко, Оксана Безкровна, Павло Балан, Євген Майнер, Стапен Станько, Іван Строгий, Петро Сандул, Андрій Цімовський, Віктор Яблонський, Євген Криштальський, Ярослав Галябар, Богдан Криштальський, Галя Цікало, Галя Звірховська, Ліда Савер і Борис Демчишин. За учнями й ученицями стоять їхні матері.

Учителі української школи, недільно-релігійної, передшкільного садка і частина членів шкільного комітету 1969 року. Перший ряд, сидять зліва направо: Анастасія Пасерб, Іван Пасерб, добр. Анна Ференців, о. Юрій Ференців, Борис Оранський — голова громади, архиєпископ Михаїл, о. Дмитро Фотій, добр. Мінодора Фотій, Юрій Головко, Леся Хорош і Лариса Килимник. Другий ряд, зліва направо: Стефанія Олійник, Катерина Майнер, Клавдія Коропецька, Катерина Дорковська, Лідія Мельник, Микола Сотник — голова шкільного комітету, Віра Ліщина, Ніна Козій, Надія Дубилко, Марія Руденко, Параскевія Бурак, Олександра Скрипківська і Петро Шкурка — керівник Недільного курсу. Третій ряд, зліва направо: Ірина Головата, Юрій Мельник, Павло Шульга, Леся Шліхта, Маруся Семеген, пані Щербань, Валя Рослин, Надія Цибенко, Оля Огоновська, Борис Мельник, Іван Перепадченко і Олег Головатий. Четвертий ряд, зліва направо: Дарія Майнер, Славка Іваницька, Леся Баран, Наталка Сандул, Валя Духнай, Марта Корнієнко, Тамара Фролова, Марта Ференців, Ліда Стечишин, Леся Галябар і Оля Баран.

Українська школа

Я перебрала Українську школу, як учителька і директорка в вересні 1953 року. Я перебрала "тимчасово" і це тимчасово продовжилось на чверть століття. Від 1949 року по 1953 працював у школі сл. п. Петро Волиняк. Він мав надмір праці, як редактор, тому заявив свій відхід з праці в українській школі. Після його відходу, школа залишилась добре зорганізована, вписано 84 учні, було шкільне приміщення. Зі мною вчила пані Марія Глушко. Вона вела першу і другу кляси, а я вела четверту та п'яту і сьому зведені. Ми працювали під час тижня по два вечори з кожною клясою, а в п'ятницю учні всіх кляс сходились на п'яту годину і ми проводили з ними гри, забави, потім

були релігійні фільми з поясненнями, які робив о. Дмитро Фотій, і спів, диригент Юрій Головко.

Марія Глушко працювала 11 років у нашій школі. Всі роки вела першу і другу кляси. Дуже важно дати дітям у початкуючих клясах добру підставу. Вона мала надзвичайний дар розповідати дітям казки, в більшості творила їх сама, як кажуть, "на ходу". Розповідала чудовою мовою. Серце і любов вкладала в розповідь. Діти це відчували, переживали, часом і плакали. Слухали з такою увагою, що й муху можна було почути, як пролітала. Жалую, що ми не взяли на плівку ті казки. Сьогодні ми не раз покористувались би ними в нашій школі.

До 1965 р. з кожним роком школа збільшувалась числом учнів, учителів та різнородною працею. Подаю статистичні відомості по роках:

1953 року було — 84 учні, 1954 р. — 107, 1955 р. — 129, 1956 р. — 147, 1957 р. — 192, 1958 р. — 198, 1959 р. — 200, 1960 р. — 204, 1961 р. — 224, 1962 р. — 227, 1963 р. — 127, 1964 р. — 225, 1965 р. — 248, 1966 р. — 223, 1967 р. — 177, 1868 р. — 177, 1969 р. — 198, 1970 р. — 174, 1971 р. — 147, 1972 р. — 149, 1973 р. — 141, 1974 р. — 127, 1975 р. — 122, 1976 р. — 122.

Це дані тільки з Української школи, але коли додати Курси українознавства, то число учнів, що навчались при Катедрі українознавства, було в році 1964 — 307, в 1967 — 308, в 1970 — 284, в 1973 — 265, в 1975 — 268. Учителів —35.

Як бачимо був ріст і зниження числа учнів. Причин далеко не шукати. Народжень стало менше, навіть, деякі державні школи закриваються. Батьки далеко поселились жити і забагатіли. Не всі в суботу хотять везти дітей 10-15 миль до міста до школи. Повідкривались українські школи в західній частині міста Торонто, де, в більшості, поселились жити молоді подружжя. Там ближче є школи і туди посилають своїх дітей.

Вчителі в школах при Катедрі працювали і працюють сумлінно, бо це їхня церква, їхня парафіяльна школа. Ми мали щастя мати прекрасних, фахових учителів, які працювали при школі довгими роками. Вони принесли Катедральній громаді честь, поставили школу на високий рівень і вона стала відомою на всю Канаду.

Учителі приступали до праці в українській школі у такій черзі: Петро Волиняк, о. Дмитро Фотій — законовчитель, Дмитро Костинюк —спів, Марія Глушко, добр. М. Фотій, Євфросина Літвінова, Нестор Олійник — спів, Юрій Головко — спів, Ліда Мельник — балет, Ліда Виноград, пані Гайовська, Анастасія Пасерб, Віра Ліщина, Лариса Килимник, Леся Павленко, Олександра Скрипківська, Пазя Бурак, Іван Перепадчеко, Віра Одарченко, Ніна Козій, Катерина Дорковська, Павло Шульга — спів, Іван Пасерб — музика, о. Юрій Ференців (1965 р.) — законовчитель, добр. Анна Ференців, Віктор Павленко, Ольга Огоновська, Ольга Баран, Надія Цибенко, Віра Василенко, Олександер Харченко, Валентина Родак — спів, Галина Гринь, Валентина Духнай, Марта Ференців, Ліда Лебединська, Наталка Ємець, Іраїда Черняк —

спів, Ігор Шевчук, Ірина Головата, Марія Лисенко, Наталка Рева і Наталка Сандул.

1967 року пан С. Давидович, з рамени Борд оф Едукейшин, зорганізував і вів, так звану експериментальну клясу розговірної української мови, яку (клясу) до кінця року довела п-нна А. Фіґус. Ця кляса перестала існувати з кінцем навчального року.

Як бачимо із списку, ми мали багато і молодих учителів, які покінчили в нас Курси українознавства, але вони довго не вчителювали, бо відходили на іншу працю, чи на студії в університеті.

Крім навчання, вчителі підготовляли і давали річно багато концертів: Свято Миколая, Різдвяний концерт, концерт Музичної школи, концерт на пошану Т. Шевченка, концерт на День матері, концерт на закінчення шкільного року, участь у музичних фестивалях. Учні брали участь у коляді, "теґ-дей", у "Каравані" та базарі Катедри. Учні з учителями, довгими роками, виступали щодватижні в радіо-програмі "Пісня України" (керівник Прокіп Наумчук), а тепер беруть участь у радіо-передачі "Благовісник", яка є власністю Української Православної Церкви. Її веде інж. Петро Родак.

В ювілейному році Катедри, 1976, було зорганізовано Ювілейну виставку різних документів і світлин, протоколів з праці різних ділянок Катедри. На цій виставці Курси українознавства, Українська школа, Недільна школа, Недільний курс, Музична школа, Садочок і Літня оселя мали різнородні експонати, чим збагатили цікаву виставку. Гості-відвідувачі висловлювались, що виставка оригінальна, своєрідна своїми експонатами й справді показала 50-літню працю Катедральної громади.

Школа має свою власну бібліотеку й обладнана шкільними приладдями, мапами, портретами, десятками наочних матеріялів, які є допоміжні вчителям у праці.

Школа, як парафіяльна установа, підлягає Раді Української Школи, при Східній Єпархії, а через неї і Центральній Раді Української Школи при Консисторії Української Православної Церкви у Вінніпезі і працює за програмою, порученою цими установами. Школа має інспекції, не менше раз на рік, з рамени цих установ і роздає піврічні та річні свідоцтва.

На вчительських конференціях на Сході Канади, чи на нарадах РУШ, ми неодноразово чули від голови п. Івана Боднарчука, що школа при Катедрі св. Володимира стоїть на видному місці в порівнянні з іншими українськими школами в Канаді.

Шкільний комітет складається з батьків свідомих і відданих праці при школі. Він виконує різнородну працю і для школи, і для громади. Як подяку, хочу тут згадати бодай голів комітетів, почавши від 1950 р.: Василь Бельбас, Вікентій Літвінов, Іван Лихитченко, Василь Конопуд, Микита Котульський, Іван Баран, Петро Шкурка, Микола Сотник, Іван Байрачний, Олександер Юхименко, Наталія Саґден, Іван Ємець. Всі вони багато потрудились, разом із десятками членів комітету, для росту нашої школи. На честь і подяку вчителям, ми дістали Грамоти від наших Митрополитів Іларіона та Михаїла.

Недільна школа

Недільна школа існує ще від початків організування парафії. "Без Бога ані до порога" — каже наша народна мудрість. Де є релігійне виховання — там здорова громада. Разом з українською школою розвивалась і недільна школа. 1950 року недільна школа мала 98 учнів. В 1956 році було вписано коло 300 учнів, в 1961-му році було вписано 350 учнів, а в 1964 році було вже 430 учнів. Не ставало кляс, тобто приміщень, не ставало місця в церкві. Працювало багато вчителів безплатно, і багато молодих студентів, які приглядались і побирали практику від старших, як вчити в недільній школі.

Ось, що написано в звіті з 30 січня, 1955 року: "Зріст треба завдячувати свідомості наших прихожан, що поза важкою тижневою працею, в неділю спішать до Божого Дому з діточками. Діти йдуть до гурту свого на науку, а старші заповнюють Катедру по береги. Кому не защемить серце, кому не заблистять сльози на очах, коли довженьким рядочком, коло 200 дітей, входять у Церкву?"

Недільною школою керував від 1950 р. до 1973 року о. Дмитро Фотій з дружиною. Він виготовив програму для школи, виготовляв лекції і для вчителів, придбав колекцію фільмів для школи, висвітлювачі тощо. Від 1973 року керують Недільною школою о. Юрій Ференців з дружиною. В процесі роботи щодругої неділі висвітлювались релігійні фільми, пояснювані старшими вчителями. Викладова мова в Недільній школі — українська.

Зорганізовано курси для вчителів Недільної школи 1968 р, на які вписались 36 осіб. Викладачами були Владика Михаїл, обидва Катедральні настоятелі (отці Фотій, Ференців) і о. Т. Міненко.

Учителі школи (деякі) працюють в цій галузі вже понад 20 років, як: пані Надія Дубилко, добр. М. Фотій, Віра Шевчук, Наталка Саґден-Шевчук. Від 1950 року в Недільній школі працювали: Калина Сакалюк, добр. М. Фотій, Анна Токарик, Ольга Гамара, Ольга Ковбель, панна Деренюк, Єлисавета Коча, пані Матієшин, Віра Шевчук, Наталка Шевчук, Євфросина Літвінова, Стефанія Олійник, Надія Стус, Ярослав Балан, Володимир Грабовський, Леся Бельбас, Юлія Никифорук, Клавдія Коропецька, Надія Ключко, Надія Дубилко, Лідія Виноград, Марія Глушко, Лідія Мельник, Маруся Романко, Василь Самець, Надія Воробець, Галина Підручна, добр. Анна Ференців, Віра Ліщина, Леся Павленко, Борис Мельник, Юрій Мельник, Анастасія Пасерб, Ольга Воробець, Марія Семегин, Надія Цибенко, Леся Шліхта, Катерина Майнер, Марія Плішка, Ольга Баран, Ніна Козій, Катерина Дорковська, Пазя Бурак, Тамара Шкурка, пані Фролова, Юрко Рева, Олександра Скрипківська, Петро Шкурка, Олег Головатий, Олег Валер, Наталка Рева, Віктор Гетьманчук, Володимир Шевчук, Ніна, Марія і Галя Данилюк, Леся Нечипорчук, Даруся Майнер, Ліда і Марта Ференців, Катерина і Галя Матковські, Оля Литвинчук, Іван Перепадченко, Лілія і Марія Лисенко, Леся Галябар, Марта Корнієнко, Тамара Фролова, Ліда Стечишин, Надія Колодій і Варвара Костюк.

Часто учні Недільної школи, під проводом пані Ольги Гамари або пані Анни Токарик, співали в церкві "Отче наш", "Святий Боже" та

Діти Недільної школи при катедрі св. Володимира 1949 року. Ольга Гамара і Ярослав Балан — учителі, Василь Бельбас —голова батьківського комітету і отець Борис Яковкевич — теперішній Архиєпископ Борис.

Недільна Школа при катедрі св. Володимира в Торонто 1949—50 р. Сидять учителі, зліва направо: Анна Токарик, Леся Кобітович-Хорош, отець Франко Керніцький, Ольга Гамара, Ірина Орищак і Славка Охітва.

інші частини святої Літургії, як також колядували на Різдвяні свята. За ці роки завідували прислужниками, тобто вівтарними хлопцями: добр. М. Фотій, Ганна Балан, Лідія Мельник, Анна Криштальська, Фріда Галябар, Леся Гірняк і Галя Чумак.

Недільний садок

Число учнів у школах при катедрі швидко зростало, тим самим і в Недільній школі. Це заставило нас у 1953 році відділити маленьких дітей до 7 років і створити Недільний садок, який упродовж років, розрісся до 74 учнів — 1964 р. Тут працювали довгі роки досвідчені вчительки: Стефанія Олійник, Ольга Воробець, Клавдія Коропецька, Катерина Майнер, Леся Ґреґорі. Вони виготовили окрему програму навчання. Коли приходило Свято Миколая, то змушені були робити його у двох залях і два Миколаї приходили, щоб обслужити всіх дітей при Катедрі. В пізніших роках ще працювали: Люда Решетняк, Ірина Литвинчук, Іна Михальчук, Соня Бочар, Надія Дем'яненко. Ці вчительки виконували святі слова Ісуса Христа, Який сказав: "Пустіть дітей, нехай ідуть до мене!"

Недільний садок 1957 року. Учительки: Ганя Данилюк, Леся Бельбас, Стефанія Олійник, Ольга Воробець, Надія Ключко і Орися Гудзовська. Між тими хорошими дітьми пізнаємо лише: Зенка Мишкевича, Володимира Божика, Тараса Гудзовського, Марту Корнієнко, Дарію Майнер, Гриця Шишка, Ірину Головату, Євгена Майнера і Галину Гудзовську.

Діти недільного садка 1964 року у товаристві "святого" Миколая в час одержання миколаївських дарунків. Назвемо лише тих хороших "янголят", яких пізнаємо: Зірка Бульчак, Софійка Подружна, Люда Дрозд, Віра Харченко, Лариса Дрозд, Таня Дрозд, Христя Чепиного, Антін Малайчук, Василь Федоренко, Марійка Дзюба, Віктор Ліщина, Петро Сагден, Василько Корець, Богдан Москалюк, Леся Вакуловська, Володимир Чепиного, Одарка Москалюк, Леся Конечна, Христя Хорош і Леся Волошин.

За прийнятим у Канаді звичаєм кожного року в грудні у катедральній авдиторії влаштовується для дітей свято Миколая з "янгольським" концертом під час якого, при допомозі батьків та вчителів, "святий" Миколай дає дітям дарунки. Таке свято було 1965 року. Миколаївську ролю виконував Микола Сотник. Назвемо лише тих "янголят", яких пізнаємо: Люда Дорковська, Ліда Ференців, Оксана Безкровна, Наталка Латишко, Люся Маґас, Галя Яремчук, Наталка Рева, Марія Шпика, Оля Костюк, Настя Наумчук, Маруся Корнійчук, А. Шух, Оля Стечишин, Марта Ференців, Соня Бочар, Тамара Руденко, Люба Бура, Галя Данилюк, Наталка Наумчук, Леся Баран, Марта Корнієнко, Дарія Майнер, Таня Смутюк і Галя Гудзовська.

Дитячий садок

Садок було зорганізовано 1953 року, як цілоденне заняття з дітьми. Закупили приладдя, була вчителька, пані Криштальська, але наші приміщення тоді не відповідали міській управі й садок мусів перестати існувати. Як уже зазначено, аж 1972 року відкрили Садок, коли приготовано відповідну кімнату в мурах громади. Садок працює по суботах від 9-1 години. Цей час навіть зручний для батьків, бо, везучи дітей до Української школи, везуть менших і до Садочка.

Організаційну роботу, в першому році, провела гарно пані Валентина Розлин. В Садочку досі працювали: Ольга Литвинчук, Люда Решетняк, Соня Бочар, Ірина Мельник, Таня Дрозд.

Розговірна мова в Садочку українська. В програму входять пісні, гри, казки, писання літер, малювання, пізнавання рослинного й тваринного світу. Стіни прикрашені кольоритними картинками і про них учительки часто розмовляють з учнями. Учні Садочка беруть участь у деяких концертах Української школи.

Передшкілля Української школи 1975 року. Сидять зліва направо: добр. Анна Ференців, добр. Мінодора Фотій, о. Дмитро Фотій, Надія Микисор. Стоять: Оля Литвинчук і Соня Бочар. Діти сидять у першому ряді зліва направо: Оленка Ємець, Надія Тимошенко, Таня Решетняк, Таня Денесюк, Анна Шадий і Ліля Середа. Другий ряд сидять: Михась Вертелецький, Софійка і Андрійко Костинюк, Пилип Розлин, Таня Ревенко, Лариса Шапка, Наталя Денесюк і Катя Бейзик.

Недільний курс

Недільний курс заіснував 1967 року за ініціятивою нашого доброго парафіянина п. Петра Шкурки та за повною підтримкою і порадою наших священиків. Учні Недільного курсу — це переважно молодь із Курсів українознавства. Поза навчанням учні цього Курсу ходять з та-

Учителі при катедрі 1975 року, які навчають у передшкільному садку, в недільно-релігійній школі, українській школі і на курсах українознавства. Перший ряд, сидять зліва направо: Надія Дубилко, Андрій Ліщина, добр. Мінодора Фотій, о. Дмитро Фотій, Іван Дубилко — голова громади, о. Юрій Ференців, добр. Анна Ференців, Іван Пасерб і Анастасія Пасерб. Другий ряд, зліва направо: Людмила Дрозд, Іна Михальчук, Ольга Литвинчук, Людмила Решетняк, Віра Шевчук, Ніна Козій, Наталка Сагден, Ліда Лебединська і Марія Лисенко. Третій ряд зліва направо: Таня Дрозд, Галя Матковська, Катя Матковська, Дмитро Романик, Василь Шимко, Віктор Павленко, Ігор Шевчук, Наталка Сандул, Ліля Лисенко і Веніямін Чміленко — голова комітету курсів українознавства.

цою в церкві, на великі свята читають часи, Апостола, Діяння Апостолів, співають на Великодній Утрені, прислуговують Владиці та священикам. У цій праці п. Шкурці, допомагали молоді вчителі, як Віктор Гетьманчук та Володимир Шевчук. Отці Фотій і Ференців дораджують у провадженні Курсу.

Живемо в дуже розхрістаний час, у безбожному віці, де злі впливи чигають з усіх-усюдів на молодих людей. Молодь Курсу, може навіть собі не усвідомлює, що вона розумно робить, коли приходить в Катедру і заповнює свою душу найкращими перлинами науки Господньої. Тут вона побирає знання, яким не раз покористується в своєму житті.

Курси українознавства

Як передвісник Курсів українознавства, 1952 року заіснувала Вечірня школа. Цитую уривок із звіту із 14-го грудня 1953 р.: "Вже другий рік провадиться Вечірня школа. Вписаних 69 учнів віком 13-20 років. Школою провадить о. Фотій. Мають гарний молодечий хор, який

виступав на святі Шевченка в День молоді, червень 1953 р., і на 35-літньому ювілеї Церкви. Диригентом є п. Ю. Головко. Члени СУМК є майже всі учнями цієї школи".

У місяці вересні 1955 року ми розпочали офіційно Курси українознавства. У цій ділянці першими вчителями були: о. Петро Самець — історія українців Канади, о. Дмитро Фотій — історія Української Православної Церкви, Ю. Головко — спів, Борис Олександрів — українська мова і література, проф. Іван Власовський — історія України, проф. М. Муха — географія, Директор Курсів добр. М. Фотій до 1958 р.

Отже в місяці вересні 1976 р. минуло 21 років існування Курсів. Курси — це великий моральний капітал нашої Катедри. Завдяки посвяті та довголітній праці вчителів, священиків та Батьківських комітетів, курси стоять на високому рівні. В цій Ювілейній книзі є вичерпуюча інформація теперішнього директора Курсів, п. Андрія Ліщини.

Музична школа

1955 року в Торонто появились сестри Зіна і Галя Садові, які мали добре знання музики. Ми їх запросили відкрити Музичну школу при громаді. Цитую із "Інформації про школи" (вересень 1955): "При громаді заіснувала школа музики. Вчать сестри Галя і Зіна Садові. Вчать гри на скрипці, мандоліні, піяно. Сподіємось, в скорому часі буде зорганізована дитяча оркестра під проводом вищезгаданих сестер-учительок".

Давали ці вчительки гарні номери на шкільні концерти. Оформили малу оркестру. 1958 року вони виїхали до свого рідного Саскачевану, а ми шукали, хто цю справу поведе далі.

1959 року прибув до Торонто пан Іван Пасерб. Він швидко знайшов свою церкву і разом з дружиною включився в працю Катедри. Створив Музичну школу, створив прекрасну оркестру з дітей. Роки 1965-1968 — це був вершок розросту оркестри. Було коло 35 музикантів. Нашу оркестру запрошувано до міських авдиторій, бібліотек, звідки вона поверталась із подякою й похвалою. На святкуваннях 1000-ліття княгині св. Ольги, 1967 р., організованих Катедрою, оркестра представила себе блискуче. На ювілейному святкуванні 50-ліття нашої Церкви в Саскатуні, 1968 року, Катедральна оркестра своїм виступом, розголосила себе по цілій Канаді. У програмі на цих святкуваннях було подано, що виступає оркестра "Східньої Канади". Не важне, хто там таке подав, а важне, що катедральна оркестра, наша праця, удостоїлась звеличати ювілей нашої Церкви в Канаді.

Старші оркестранти поодружувались, порозходились на праці, а пан Пасерб почав нову оркестру організувати знов з молодших. Так у житті буває, що якийсь сколих усе зрушить, розвине, а потім воно нидіє й по часі знову відроджується. На ювілейних святкуваннях 50-ліття Катедри, 1976 року, диригент доклав усіх сил, щоб звеличати золотий ювілей Катедри. Оркестра ожила, музиканти заповнили велику сцену ювілейної залі.

Окремий допис про оркестру написаний самим дириґентом Іваном Пасербом.

Довгі роки вела при Катедральній громаді школу гри на піяно світлої пам'яти Антоніна Ярошевич. Кожної весни вона робила пописи дітей і молоді. Ми втратили високо кваліфіковану піяністку. Вічна їй пам'ять!

Школа танців

Це ще одна ділянка мистецького навчання, яка тісно прив'язує дітвору до українського середовища. Тут багато попрацювали Еді Левинський із братом Василем. Борис Олійник мав гарну групу старших хлопців і дівчат. Микола Воробець працював у цій ділянці 16 років. Треба подивляти, скільки енергії витрачав, щоб ту молодь укласти в рамки дисципліни та навчити українського танцю. Пан Воробець 1975 року відійшов, мотивуючи свій відхід перевтомою. Учень М. Воробця, Андрій Малет тепер зорганізував школу танців "Десна".

У катедральних приміщеннях, існує від довших років танцювальна група "Веснянка" під проводом інструктора Миколи Балдецького та Марії Балдецької. Ця одиниця є власністю організації ОДУМ. У потребі, вони завжди служать Катедральній громаді й школі.

Складаю подяку всім цим вищезгаданим трудівникам за їхню віддану працю, особлива подяка й поклін піонерам українського танку в Канаді, маєстрові Василеві Авраменкові та Вікторові Мошукові, що започаткували це благородне діло при церкві.

Літня оселя

Як доповнення праці при школах, приходить у допомогу літнє таборування. Року 1954 відбулось перше таборування в "Києві", два тижні. Перебували на оселі 39 дітей під наглядом отця і добр. Фотій та родини Літвінових.

Проіснувала наша оселя вже 24 роки. Послужила і канадським і американським українським дітям. Оселя має свій власний правильник, який вироблено на підставі праці на оселі. На оселі діти дістають релігійне і національне виховання та настанови доброї поведінки.

Програма оселі різнородна. Доповіді на різні теми, лекції з релігії, українознавства, історії, спів, вишивання, кераміка, всякі ручні роботи, організовані гри, спорт, забави, прогулянки, купання, ватри, лялько-вий театр, фільми. В неділі і свята відбуваються Богослуження, молебні, панахиди, святкування Хрещення України (на свято Володимира), Івана Купала тощо.

На протязі існування оселі, керівниками були: добр. М. Фотій, добр. А. Ференців, Віра Ліщина, Панас Степура, Петро Шкурка, Євген Бурак й Іван Баран. На оселі завжди перебував священик. До 1965 року перебував на оселі отець Дм. Фотій, опісля на переміну, одного року о. Фотій, другого о. Ю. Ференців. Як я вже згадувала, 1954 року

таборування почали із 39-ма дітьми. Оселя швидко росла. 1963 року через оселю, за місяць, перейшло 255 дітей і молоді, а 1966 року було в двох групах 322 дітей і молоді.

На оселі кожного року працювало багато вчителів і молоді, тої що в нас таки виховувалась. Ми ніколи ні від кого не позичали працівників. Поза священиками, вчителями й виховниками, хочу ще згадати особи, що залишили милий спогад у моїй пам'яті. Покійний Теодор Іленчук, незамінимий комендант спорту. Іван Пасерб, що приїжджав із Торонто, щоб ту велику, молоду громаду вивести на сцену із концертом. Ніна Козій, вічно заклопотана маленькими дівчатками. Люда Смайт, з Ошави, молода людина, як кажуть, "на всі руки знавець"! Довголітня норса, Таїсія Шкурка, яку всі ми собі уявляємо з підв'язаною головою в білу хустину, з білою торбою з медикаментами, з лагідним поглядом; "мовчазна", всюди з дітьми, готова дати поміч. Скільки вона ночей не доспала, ходила з гаражу до будинків, провідувати хворих. Петро Шкурка, вічно заклопотаний, всі його лають, але і всі подивляють його енергію та здібності. Між нами була згода. Згадую і довголітню кухарку Зою Гречку, Марію Руденко, Ліду Олешню, Щербань Катерину і довголітнього господаря Івана Грибінника. Це справді був господар!

Діти на оселі одним режимом охоплені, від раня до вечора. Навчаються шанувати власність один одного, допомагати один одному. Літні оселі — це великий допоміжний чинник у вихованні й навчанні дітей та молоді, тому їх треба, за всяку ціну, затримати!

Як підсумок всього сказаного в ділянці шкільної референтури: нам треба затримати українську мову, підтримувати й берегти рідну Українську Православну Церкву, треба виховувати дітей і молодь в дусі національно-релігійному, на позитивних громадян Канади, бо від цього залежить і добро української спільноти. Треба давати моральну й матеріяльну поміч нашому ОСЕРЕДКОВІ — УКРАЇНСЬКІЙ ПРАВОСЛАВНІЙ КАТЕДРІ СВ. ВОЛОДИМИРА.

Хочу подякувати Катедральній громаді, що наклала на мене обов'язок шкільного референта. Це була велика честь для мене — послужити своїм людям, великій громаді, рідній церкві. Цю клопітливу роботу я любила, вважаю це за Боже благословення! Тільки за Його поміччю я могла вистояти на цій многогранній праці. За ці довгі роки я працювала з сотнями різних людей, чудових людей, які залишаться в моїй пам'яті, як сердечні друзі. На цій позиції я навчилась багато прощати, забувати, любити людей.

Дякую Богові, що дозволив мені вкласти і свою скромну частинку в розбудову культурного й виховавчого сектора при парафії.

Не можу поставити останньої крапки, щоб не додати моє привітання Достойній катедральній громаді в її ЗОЛОТИЙ ЮВІЛЕЙ.

Тільки Божа воля, Божа ласка, Боже благословення допомогли Катедральній громаді розвинутись до тих розмірів, якими вона втішається в своє 50-літнє святкування. Я була свідком, скільки любови, посвяти, праці, недоспаних ночей, віддавали члени парафії, зокрема Управи, з головами, щоб тільки тримати авторитет Катедри на висоті.

Що давало поштовх до цієї відданої, безкорисної праці? Любов, і тільки любов до своєї прадідної Церкви, свідомість приналежности до неї, любов до народу, з якого походимо, підкріплювали силу і заставляли працювати, а тим самим умурувати й свою цеголку, в свій час, щоб наше життя церковне й громадське йшло в майбутнє непохитно.

Вітаю всю хорошу, культурну громаду, де я, особисто, знайшла працю, дружбу, любов, співчуття і підтримку в хвилинах потреби. Я часто бачила в очах людей приязнь і щирість. Це скріплювало в мені сили витримати чверть століття на цій позиції.

Я вірю в силу духа свідомости громади та глибокої релігійности її. Вірю в її світле майбуття! Прийміть, дорогі й любі парафіяни, в заслужений Ювілей, це моє скромне, але з глибини душі щире привітання. Нехай Божа Благодать й надалі спочиває над усією ПАСТВОЮ!

Добродійка **М. Фотій,** шкільний референт

Перше таборування на оселі "Київ" 1954 року. Денна виховна програма закінчена. Перед заходом сонця молитва. За дітьми під вербою куховарські господині. Побіч пізнаємо п. Лойовського, а праворуч виховник Юрій Фотій. Наперед з прапорами стоять: Марта Фотій, Віктор Гетьманчук і Олег Літвінов. Праворуч, між прапорами стоять ініціятори, перші організатори й опікуни дітей: о. Дмитро Фотій, добр. Мінодора Фотій і пані Євфросинія Літвінова.

Останній день таборування дітей на оселі "Київ" 1957 року закінчився концертом мистецької самодіяльності маленьких таборовиків у таборовій залі. Діти й батьки задивлені на виконавців концерту на сцені.

На таборі 1958 року був конкурс вишивальниць, а потім вистава ручних робіт. Представник чоловічого роду, Борис Мельник, сидить спереду й показує свою вишивку, також брав участь і здобув першу нагороду. Такого успіху не мали учительки, які сидять, зліва направо: Ліда Мельник, Катруся Синишин, Таїсія Шкурка, добр. М. Фотій, Марія Квас, Ліда Виноград, Марія Глушко, біля якої сидять Тамара Шкурка і Славка Олексюк. За ними виховниці: Марта Фотій і Валя Літвінова, мабуть, більше зацікавлені фотографом як вишиванням.

Дружина футболістів на оселі "Київ" 1958 року. Керівником спортових вправ і комендантом футбольної дружини був Теодор Іленчук, який на світлині стоїть перший ліворуч.

На оселі "Київ" 1959 року. На площі перед "білою хатою", перед сніданком, збірка і руханка. Комендантка дівочого спорту пані Лідія Мельник.

В час літнього табору на оселі "Київ" 1960 року. Після концерту, під вербою, Таня Дрозд розмовляє з о. Дмитром Фотієм. До розмови прислухаються, зліва направо: дівчинка із Ст. Кетринс, Оля Гайсанюк, Наталка Фотій, Оксана Руденко, Катруся Романко, Віктор Духнай, Юрій Оранський Борис Балан і, сидить, Валя Духнай.

У неділю літом 1960 р. таборовики на оселі "Київ" ідуть у церкву Пресвятої Богородиці на Богослуження. Дівчата вже увійшли, а хлопців провадять виховники: Іван Радченко, Віктор Гетьманчук, Олег Літвінов, Володимир Степура, Іван Котульський і Микола Сачко.

Учительські опікуни і виховники малих таборовиків 1961 року. У першому ряді: Володимир Степура, біля нього, на жаль, не пізнаємо, Микола Сачко, Олег Літвінов і Валерій Глушко. Стоять зліва направо: Маруся Глушко, Марта Фотій, Марія Глушко, Іван Котульський, добр. Мінодора Фотій, Віктор Гетьманчук, о. Дмитро Фотій, Іван Радченко, Надія Ключко, Трипільський, Таїсія Шкурка і Валя Літвінова.

Кожне таборування на оселі "Київ" закінчувалось дитячим концертом. Так було й 1962 року. На польовому майдані під розлогим берестом танцюють: Валя Духнай, Галя Шліхта, Тамара Руденко, Леся Нечипорчук, Дарія Майнер, Маруся Наумчук і Леся Шліхта. Однієї танцюристки, яку Тамара заслонила, не пізнаємо.

На закінчення другої двотижневої частини таборування на оселі "Київ" 1966 р. було свято Володимира Великого. Архиєпископ Михаїл служив архиєрейське Богослуження в асисті о. Дмитра Фотія і в супроводі шкільного хору таборовиків. Перед святковим концертом був обід. На краю столів біля дітей сидять: Ніна Козій, Таїсія Шкурка, Василь Руденко, Микола Гетьманчук —голова громади й Іван Баран — голова батьківського шкільного комітету. За головним столом, біля архиєпископа Михаїла сидять: Калина Сакалюк, Таїсія Бевш, Софія Іваницька, Оля Баран і Оля Гайсанюк. Побіч о. Дмитра Фотія сидять: Іван Грибінник — господар оселі, Володимир Степура, Володимир Шевчук, Володимир Климчук, Володимир Божик та три володимирівські іменинники, яких, на жаль, не можемо пізнати, але біля них пізнаємо добр. Мінодору Фотій — комендантку табору. У білому господині табору: Марія Руденко, Анна Шишко, Зоя Гречко і Анна Артишук.

Оселя "Київ" 1968 року. Керівник — Петро Шкурка, Сидять зліва направо: Ірина Оранська, Марта Ференців, Леся Галябар, Оксана Руденко — виховниці, Фріда Галябар, Іван Перепадченко — учителі, о. прот. Юрій Ференців — капелян, добр. Анна Ференців, Леся Павленко і добр. Л. Горгіца — учительки, Ігор Шевчук — виховник, А. Шах, Марія Руденко, Н.Н. — господині, Таїсія Шкурка — медсестра і В. Семеген — виховник.

Літом 1973 року діти відзначали 20-річчя таборувань на оселі "Київ". Це друга група таборовиків, які закінчили двотижневе таборування ювілейним концертом мистецької самодіяльности, якої їх навчали старші опікуни й молодші виховники. Сидять, зліва направо: пані Хомич, пані Осійчук, Петро Копил, пані Аделя, Ніна Козій, о. Дмитро Фотій, добр. Мінодора Фотій, Людмила Смайт, Анастасія Красиловець і пані Шах. Виховниками були: Ігор Роговський, Павло Славченко, Оксана Безкровна, Ольга Литвинчук, Лариса Роговська, Ірина Литвинчук і Гриць Мельник.

Андрій Ліщина

КУРСИ УКРАЇНОЗНАВСТВА ІМ. ІВАНА КОТЛЯРЕВСЬКОГО

Масовий рух переселення українців з України, який розпочався перед закінченням Другої Світової війни й масово продовжувався майже десятиліття, відчувся і в нашій православній громаді святого Володимира. За ці роки громада помітно збільшилася членами, прихожанами, молоддю та дітьми, особливо з повоєнної імміграції.

Ще перебуваючи в дорозі до нових місць поселення, багато людей раділи й вважали себе щасливими, що, нарешті, вони дочекалися виїхати з тимчасових пересельних таборів й оселяться у вільній країні світу, але обіймала журба й тривога про те, де доведеться улаштуватися жити, яку працю виконувати, щоб забезпечити своє існування, якою мовою порозумітися з навколишнім населенням тощо. Ще більше непокоїло батьків, які мали дітей. Всі знали, що державною мовою в Канаді є англійська, але не знали чи буде можливість вивчати дітям і українську мову, перебувати їм в середовищі дітей української національности, зберігати традиції свого народу й батьківську церкву. Але воно виявилось значно легше, ніж багатьом думалось. В той час, коли почали приїжджати нові поселенці, при громаді вже існувала Рідна школа. Тепер її називають Українська школа. Вписуючись в члени церковної громади, або стаючи її прихожанами, батьки вписували й дітей до школи.

Минуло кілька років і виникла потреба організувати новий навчальний заклад, щоб уможливити дітям продовжувати вивчення українознавчих предметів.

Із інформації про школи, виголошеної директоркою Української школи добр. М. Фотій 7-го вересня 1955 року, дізнаємося таке:

"3. КУРСИ УКРАЇНОЗНАВСТВА. Молодь, що пішла в середню школу (гайскул) і що не має можливості відвідувати Українську школу три рази в тиждень, для неї створено ці курси по суботах. Тут ходить молодь від 13 років вгору. В цій ділянці працюють такі учителі: о. Дм. Фотій — Закон Божий, Ю. Головко — спів, Б. Олександрів — українська мова й література, проф. І. Власовський — історія України, історія українців в Канаді — о. П. Самець, проф. М. Муха — географія. Ця ділянка має свій Батьківський комітет, що входить у склад Комітету Української школи".

Ця інформація має виняткове значення. Вона ґрунтовно стверджує, що: Курси українознавства засновано у вересні 1955 року; основний континґент курсу складався з бувших учнів Української школи; хто належав до педагогічного персоналу та які навчали предмети. Із звіту 29 січня 1956 року перед Загальними зборами громади довідуємося, що вписаних на перший курс було 17 осіб.

Головною ініціяторкою відкриття Курсів і першим їх директором протягом трьох навчальних років була по сумісництву з Українською школою добр. М. Фотій.

У тодішніх обставинах, коли не було ні навчальних програм, ні підручників, ні коштів, щоб звернути вчителям витрачені гроші за про-

їздні квитки, ні багато дечого іншого аж до вирозуміння й співчуття широкого громадянства, директорка й учителі, не звертаючи уваги ні на які перешкоди, в межах своїх можливостей продовжували навчання й виховання курсантів.

З 1958-59 навчального року Курси починають виразніше оформлятися в окремий навчальний заклад. Директором був п. В. Літвінов. Навчання відбувалося в кясному приміщенні Народного дому. Батьківський комітет, очолюваний п. М. Ґавою, унезалежнюється в своїй праці від Комітету Української школи. Частково змінився склад викладачів, курсантів навчалося 11 осіб.

Щоб виразніше виділявся Курс з поміж інших, яких було в той час багато, директор з педагогічним персоналом присвоїли йому ім'я Івана Котляревського й воно зберігається донині. Збереглися фотокартки з таким написом: "Курс Українознавства ім. І. Котляревського при Православній Катедральній Громаді в Торонті — 1958-1959", який свідчить про свою приналежність до нашої громади.

На початку наступного навчального (1959-60) року відбулася подія, яка виходить поза тему короткого опису про курси, але вона мала вплив на дальший розвій праці на курсах, тому належитсья її згадати хоч кількома словами.

З метою піднесення навчально-виховної праці в школах під проводом Архиєпископа Михаїла відбулася Учительська конференція. Участь в її праці брали всі отці настоятелі церковних громад та вчителі шкіл Східної Єпархії. На конференції доповідачі відчитали доповіді на різні теми пов'язані з працею в школах та на курсах, відбулися дискусії по доповідях та вибрано Раду Української Школи на Східну Канаду. В обов'язок голови та членів Ради входило: обстежувати школи й курси під час їхньої праці, подавати допомогу вчителям організаційну, методичну та дорадждувати головам батьківських комітетів як усувати перешкоди, залежні від грошових витрат. Публікації про стан обстеження шкіл у "Віснику", привернули пильнішу увагу й управ громад до своїх шкіл.

Восени управа громади затвердила на посаду директора Курсів п. М. Битинського. Курси зросли до двох груп — 1-ий і 5-ий курс. Поновився й педагогічний склад викладачів, головою Батьківського комітету обрано п. М. Валєра, а навчання відбувалося в приміщеннях будинку Катедральної громади. В цьому році був перший випуск абітурієнтів Курсів українознавства ім. Івана Котляревського при Православній Катедральній громаді св. Володимира.

Із будь-якої зернини, посадженої чи посіяної в найкращий ґрунт треба чекати її плоду доти, поки в зернині відбудуться різні ферменти, стадії росту, укріплення в землі. Аналогічне відбувається й у розвитку людського суспільства. Це закономірне явище існування. Треба було п'ятьох років наполегливої праці директорів, викладачів, батьків і курсантів, щоб дочекатися цього першого випуску. Хоч Курси й унезалежнилися від початкової школи окремим адміністративним апаратом та переорганізували навчально-виховну систему, але мета, яку прагнуть осягнути школа й курси — спільна й взаємнозалежність існування об'єднують їх, ніби, в одну навчальну інституцію при громаді.

Дівочий ансамбль Курсів українознавства 1956 року в часі концерту на честь Тараса Шевченка. Зліва направо стоять: Онися Гарбар, Гиня Литвин, Зіна Ліщина, Валя Літвінова, Наталя Безручко, Надя Котульська, Марта Фотій, Рая Конопуд, Дарія Дацишин і Галя Романенко. Диригент Юрій Головко.

За чотирирічний термін (1960-64) перебування директором проф. М. Мухи, щороку кількість курсантів повільно збільшувалась і досягла чотирьох курсів (кляс). Під його керівництвом й за допомогою Батьківського комітету п. М. Валєра роздобуваються кошти на придбання книжок, географічних карт, проєкційного апарату тощо. Видано друком підручник "Українське мистецтво ч. 1: Архітектура" — автор проф. М. Битинський. Зроблено табльо абітурієнтів другого випуску (1963 р.).

Книжки, наочні посібники й інші навчальні приладдя сприяли в допомозі цікавішого й кращого перепровадження навчального процесу й легшого засвоєння знань з навчальних предметів.

Пані Г. Одаренко була директором Курсів 1964-65 року, а п. Л. Мельник очолювала Батьківський комітет. Зроблено табльо з абітурієнтів 1963-65 року.

Від осени 1965 року й до цього часу керівництво Курсами очолює директор А. Ліщина з допомогою голів батьківських комітетів — Олекси Реви, Нестора Михальчука та Веніяміна Чміленка. Поступове збільшення числа курсантів вимагало запровадити курсантське самоврядування. Обираний курсантами Студентський комітет впливав на скріплення дисципліни на курсах, керував підготовкою й переведенням свят, коляди, розвагових вечорів тощо. Цей комітет придбав для Курсів портрет І. Котляревського, намальований мистцем П. Магденком.

КУРСИ УКРАЇНОЗНАВСТВА
ім. І. КОТЛЯРЕВСЬКОГО
при Катедрі св. ВОЛОДИМИРА в Торонті.
АБІТУРІЄНТИ
1973
РОКУ.

Крім основної навчально-виховної праці на Курсах учитель І. Перепадченко накреслив й розмалював багато географічних й історичних карт та таблиць з написом українських слів для улегшення перепровадження навчального процесу. От. Ю. Ференсів написав й видав "Лекції з історії Української Православної Церкви для курсів українознавства". Видано друком підручник з українського мистецтва (частину другу) "Українське малярство", автор проф. М. Битинський, а як РУШ укладала "Навчальні програми українських шкіл та курсів українознавства" то викладачі уклали програмний матеріял навчальних предметів на курсах.

Батьківський комітет робив таблю випускників кожного року, допомагав у організації кращих умов для навчання, у влаштуванні імпрез, свят, вечорів; улаштовував зустрічі вчителів з батьками; щороку скликав збори батьків та добував кошти на купівлю нагород для відмінників, купівлю книжок у бібліотеку та на інші витрати.

Надаючи великого значення вивченню мови, історії, віри, культури й традицій українського народу, наші організації, установи, підприємства й поодинокі добродії, щорічно жертвують кошти на відзначення нагородами відмінників у навчанні й за виявлення зразкової поведінки. До них належать: Кредитова спілка — "Союз", Українська кредитова спілка з 297 Коледж вул., Жіночі організації: "ім. кн. Ольги" та "Тризуб", Фютчер Фюіл, Супермаркет Ай Джі Ей, Централ Армадейл Міт Маркет, добродії: панство Р. і П. Шкурка, д-р Т. Рева та К. Роговський, панство Л. і К. Дорковські та інші.

Такі короткі відомості про Курси в хронологічній послідовності. Розповідати про значення курсів для молоді, громади або всієї української спільноти немає потреби, бо це всі знають й розуміють.

Склад педагогічного персоналу під впливом найрізноманітніших причин та обставин часто змінювався.

Переглядаючи прізвища викладачів, не можна не помітити, що вони різного віку, мабуть, була різниця в освіті та в стажі праці. Наприклад, професори М. Битинський, І. Власовський, С. Килимник, М. Муха та викладачі П. Гавриш, О. Гавриш та О. Ткаченко належали до покоління старшого віку, мали закінчену вищу освіту й багаторічний педагогічний стаж праці у вищих учбових закладах в Україні. Напрошується питання: що їх зацікавило вчити молодь, яка не мала ґрунтовної освіти навіть за початкову школу з українознавства? Грошевої оплати за лекції тоді майже не було. Це питання відноситься і до викладачів середнього віку.

Найбільшими об'єднуючими чинниками були велика любов до молоді та спільність мети — вчити й виховувати її. Викладачам, інколи, треба було витрачати багато часу на підготовку до лекцій. Доводилося користуватися книжками, в яких деякі оповідання та описи не відповідали змістом та мовою, а кращих не було. Клясні приміщення, шкільні меблі та інші обладнання й устаткування мало відповідали своїм призначенням. Але ніщо не зраджувало викладачів продовжувати навчання, а згодом перешкоди й недостачі змаліли до мінімуму.

Закінчили чотирирічне навчання на Курсах й отримали дипломи 311 випускників. Частина з них закінчила державні університети або

фахові заклади й працюють лікарями, інженерами, вчителями та за багатьма іншими фахами; багато подружилися й мають дітей, які вже навчаються на Курсах, але найбільша частина продовжує студії в державних вищих і фахових закладах. Багато належать до українських молодечих організацій, хорів, танцювальних груп та до членів управи громади й Інституту св. Володимира. Напевно є й такі, що не беруть участи ніде, хоч мають можливості її проявляти. Та проминуть роки, час опромінить мислення й свідомість у найінертніших, пригадаються дитячі й юнацькі роки, а з ними українська школа й курси, пригадається курсантське товариство, отці, учителі та їхні слова й слова... І оті слова в них пробудять любов до праці для добра своїх дітей і українського народу.

Кожного року Блаженніший Архиєпископ Митрополит Михаїл був присутній на вечорах абітурієнтів на закінчення навчального року. У своїх промовах до випускників і курсантів, він завжди закликав вивчати мову та духовні надбання українського народу, користуватися українською мовою в родині та українському середовищі. Радів успіхами курсантів і за це багатьох нагороджував книгами своїх видань — "Світова епопея", "Коротка св. Біблія", "Духовий світ, душа людини і парапсихологія", "Біблійні оповідання" та "Ювілейна книга". З багатьма курсантами часто зустрічався в Катедрі, як вони були в асисті обслуги під час архиєрейських відправ. Владика, як куратор Курсів, добре знав, в яких умовах протягом багатьох років відбувалося навчання й виховання курсантів, які знання здобула молодь, навчаючись на Курсах, та яке значення має знання рідної мови для існування церкви.

За здобуття знань з українознавчих предметів та за працю на користь Українській Православній Церкві в Канаді, курсантам була дана Благословенна Архиєрейська Грамота.

За багаторічну адміністративну й учительську працю на курсах директор й учителі були також нагороджені Благословенною Архиєрейською Грамотою.

Відомості про директорів, викладачів, голів Батьківських комітетів та абітурієнтів за час 1955-1977.

Директори Курсів Українознавства: Мінодора Фотій — 1955-58 р., Вікентій Літвінов — 1958-59 р., Микола Битинський — 1959-60 р., Михайло Муха — 1960-64 рр., Галина Одаренко — 1964-65 р., Андрій Ліщина — 1965-1977 рр.

Викладачі Курсів Українознавства: о. Петро Самець — 1955-57 р., о. Дмитро Фотій — 1955-64, 1968-77 р., Юрій Головко — 1955-57 р., проф. Михайло Муха — 1955-57, 1963-64 р., проф. Іван Власовський — 1955-57 р., Борис Грибінський — 1955-57, 1958-59 р., проф.. Микола Битинський — 1956-57, 1958-63 р., проф. Валерій Ревуцький — 1958-59 р., Ольга Гавриш — 1958-60 р., Павло Гавриш — 1958-61 р., Вікентій Літвінов — 1958-59 р., Олена Ткаченко — 1959-60 р., проф. Степан

Килимник — 1960—61 р., проф. Дмитро Кислиця — 1960-61 р., Андрій Ліщина — 1960-63, 1964-77 р., Ярослав Балан — 1961-71 р., Галина Одаренко — 1961-66 р., Дмитро Романик — 1961-66, 1968-77 р., Петро Магденко — 1963-65, 1969-77 р., о. Юрій Ференців — 1964-77 р., Іван Перепадченко — 1965-66 р., Іван Боднарчук — 1966-70 р., Сергій Дем'яненко — 1966-68 р., Віра Ліщина — 1967-76 р., Петро Роєнко — 1970-71 р., Петро Шкурка — 1969-70 р., Юлія Триріг — 1970-73 р., Параскевія Кумпан — 1971-74 р., Григорій Певний — 1970-71, 1972-74 р., Василь Шимко — 1971-77 р., Степан Росолянка — 1971-72 р., Олександер Харченко — 1973-75 р., проф. Микола Павлюк — 1975-76 р., Іраїда Черняк — 1975-76 р. і Марія Харчун — 1976-77 року.

Голови батьківських комітетів Курсів Українознавства: Михайло Ґава — 1958-59 р., Микола Валєр — 1959-64 р., Лідія Мельник — 1964-66 р., Олексій Рева — 1966-68 р., Нестор Михальчук — 1968-74 р. і Веніямін Чміленко 1974-77 р.

Абітурієнти Курсів Українознавства ім. Івана Котляревського — 1960 р.: Онися Гарбар, Надія Котульська, Валентина Літвінова, Зіна Ліщина, Олександер Парубченко, Валентина Сущик і Марта Фотій.

1963 р.: Олег Валєр, Людмила Гарбар, Віктор Гетьманчук, Марія Глушко, Вадим Корженівський, Василь Корженівський, Іван Котульський, Олег Літвінов, Степан Ліщинський, Мирослава Олексюк, Галина Поливко, Ольга Романенко і Олекса Тимошенко.

1964 р.: Марія Бойко, Володимир Боздек, Микола Гайдамака, Борис Мельник і Марія Наумчук.

1965 р.: Петро Артишук, Ольга Баран, Ольга Гайсинюк, Петро Петросоняк, Ольга Огоновська, Леонід Руденко і Наталка Камад.

1966 р.: Марія Бідюх, Христина Велигорська, Віктор Духнай, Антін Іленчук, Юрій Мельник, Богдан Оленич, Юрій Оранський, Марія Семеген, Леонід Терпиляк, Надія Цибенко, Раїса Шестацька і Марія Шпика.

1967 р.: Василь Балан, Юрій Божик, Галина Ґава, Володимир Добровольський, Ольга Клименко, Люба Коваль, Михайло Каніболоцький, Ярослав Калата, Ольга Легка, Петро Наумчук, Ірина Оранська, Софія Степова, Ярослав Сенишин, Христина Ференців, Анна Чепесюк, Леся Шліхта, Тамара Шкурка, Володимир Шевчук, Петро Шпика і Ярослав Шух.

1968 р.: Леся Галябар, Валентин Добровольський, Галина Жежела, Володимир Заїць, Володимир Калата, Юрій Ковар, Олена Олешня, Юрій Рева, Іван Топіха, Люба Цибенко, Галина Шліхта, Ігор Шевчук, Юрій Яблонський і Богдан Ямищак.

1969 р.: Віра Беюмен, Ігор Балан, Оксана Волянюк, Христина Галич, Надія Ґресько, Володимир Деркач, Ігор Душний, Марія Кучеренко, Володимир Легкий, Ігор Михальчук, Олександра Микитенко, Леся Ничипорчук, Роман Николишин, Оксана Руденко, Тамара Романик, Наталка Сандул, Ярослава Семеген, Юрій Сенишин, Ірина Сімкін,

Павло Сімкін, Ліда Стечишин, Людмила Трутенко, Тамара Фролова, Марія Цимбалюк, Марія Шкурка, Ольга Ющенко і Василь Яремчук.

1970 р.: Балдецька Марія, Леся Баран, Віра Бура, Ігор Волянюк, Ірина Головата, Олександра Груненко, Юрій Груненко, Валентина Духнай, Павліна Душна, Марта Корнієнко, Петро Маслівець, Микола Міщенко, Андрій Пулінець, Володимир Семеген, Тетяна Смутюк, Лариса Смутюк, Марта Ференців і Василь Чепесюк.

1971 р.: Галина Артишук, Софія Бочар, Анатолій Бочар, Галина Гудзовська, Тарас Гудзовський, Галина Давидюк, Марія Данилюк, Григорій Данильченко, Люба Дем'яненко, Людмила Дорковська, Орест Дорковський, Ірина Заячківська, Віктор Калашник, Ольга Костюк, Михайло Кукулевич, Андрій Латишко, Марія Лисенко, Одарка Майнер, Галина Михальчук, Петро Мишкевич, Іван Муха, Наталка Наумчук, Марія Олешня, Данило Плішка, Микола Поліщук, Петро Пулінець, Тамара Руденко, Олег Сотник, Михайло Строчук, Галина Цікало, Григорій Шишко, Ліля Шлапак і Леся Яхимець.

1972 р.: Олена Балдецька, Марія Баран, Володимир Божик, Галина Данилюк, Роман Калата, Ірина Кожушко, Роман Конопуд, Марія Корнійчук, Наталка Красиловець, Євген Криштальський, Богдан Криштальський, Віктор Крізель, Юрій Кухарчук, Ольга Литвинчук, Валентин Максимлюк, Леся Несторук, Іван Пертосоняк, Юрій Радченко, Ігор Савдик, Богдан Семенюк, Раїса Сотник, Василь Тимошенко, Наталка Топіха, Надія Цехош, Володимир Швець, Руслана Шлапак і Петро Шліхта.

1973 р.: Володимир Бабенко, Павло Балан, Оксана Безкровна, Божена Волощук, Едвард Гавриш, Оксана Галай, Ярослав Галябар, Діяна Галятовська, Борис Демчишин, Борис Заячківський, Галина Звірховська, Люба Макей, Галина Муха, Анастасія Наумчук, Ольга Немченко, Ліда Павленко, Степан Петросоняк, Тетяна Підлісна, Наталка Рева, Ліда Савер, Петро Сандул, Катерина Станько, Степан Станько, Олекса Строчук, Ліда Супрун, Ірина Супрун, Ліда Ференців, Володимир Цімовський, Віктор Яблонський і Галина Яремчук.

1974 р.: Борис Балан, Олександра Вакуловська, Василь Данилюк, Лариса Дрозд, Тарас Косар, Юрій Костюк, Олена Красиловець, Петро Критюк, Наталка Латишко, Ірина Литвинчук, Віктор Ліщина, Петро Малайчук, Юрій Малик, Анатолій Маслівець, Михайло Маслівець, Іна Михальчук, Зенон Мишкевич, Іван Міщенко, Одарка Москалюк, Ігор Оленич, Юрій Павлюк, Ліда Цимбалюк, Мартин Чепесюк, Микола Щербань, Галина Ющенко, Сузана Якута і Дмитро Якута.

1975 р.: Теодор Галятовський, Марія Дзюба, Софія Заїць, Олексій Звірховський, Петруся Ковальчук, Юлія Кукурудза, Олександер Лемеза, Ліля Лисенко, Катерина Матковська, Галина Матковська, Михайло Наум, Тереса Олійник, Володимир Пулінець, Лариса Роговська, Олена Саранчук, Мирон Ференців, Ніна Христоя і Михайло Чагівець.

1976 р.: Петро Байрачний, Зіна Виковська, Раїса Гладун, Олесь Грибінський, Віктор Данильченко, Людмила Дрозд, Ліда Кавун, Леся Конечна, Ярослав Конечний, Ліля Корнієнко, Марія Критюк, Василь Логуш, Ірина Маслівець, Оксана Онищук, Наталка Павленко, Петро

Палієнко, Рената Пилипів, Христина Плішка, Ірина Поліщук, Ірина Семко, Петро Степура, Віра Харченко, Андрій Цімовський, Мирослава Цурковська, Тетяна Шапка і Тетяна Яців.

1976-77 р.: Туся Гладун, Володимир Головатенко, Левко Головатий, Марта Гільчук, Тарас Гільчук, Тетяна Дрозд, Лінда Коротка, Володимир Красиловець, Тарас Ліщина, Роман Литвинчук, Люба Магденко, Антін Малайчук, Григорій Мельник, Ірина Мельник, Софія Подружна, Ніна Ринковська, Ліда Рихліцька, Наталка Семеген, Олег Трохлюк, Єлисавета Трофимович, Ліда Уманець, Аделя Уманець, Христина Чепиного, Віктор Чумак, Віктор Чміленко і Ольга Шлапак.

Андрій Ліщина

Іван Пасерб

МУЗИЧНА ШКОЛА Й ОРКЕСТРА КАТЕДРАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

У 1959 році пані добр. Мінодора Фотій, директорка Рідної школи при катедрі св. Володимира запропонувала катедральній управі додати навчання інструментальної музики до їхньої шкільної програми. Хоч молодь у Торонто має всяку нагоду вчитись музики, чи то в консерваторії, чи в інших державних школах, все ж таки, навчання української музичної тематики в нашій програмі найкраще ознайомлює наших дітей із спадщиною української музичної культури. А з практичного боку можна було сподіватись, що з наших молодих музикантів остаточно вдасться сформувати оркестру, яка б брала участь у наших різних концертових імпрезах.

З апробатою управи, пані добр. М. Фотій заанґажувала до цього проєкту мене — учителя музики в місцевій державній школі, а згодом ще й Павла Шульгу, який мав довголітній досвід учителя при різних українських громадах у західній Канаді та в північнім Онтаріо.

По короткому часі оркестра почала свої виступи на різних рідношкільних концертах — День матері, св. Миколая, в честь Тараса Шев-

Оркестра музичної школи 1962 року. Учитель музики Іван Пасерб, піяністка Марта Фотій і допоміжний диригент Павло Шульга. Між музикантами пізнаємо: Віктора Ціхонського, Антона Іленчука, Петра Петросоняка, Миколу Жаботинського, Василя Балана, Юрія Божика, Володимира Шевчука, Романа Николишина, Бориса Мельника, Богдана Лаврентіва, Лесю Ничипорук, Ігоря Шевчука, Володимира Заїця та Ігоря Балана.

ченка, Лесі Українки, княгині Ольги і на формальних закінченнях шкільного року. З кожним виступом наші молоді оркестранти ставали на вищому рівні, збагачували свій репертуар і краще ознайомлювались з українською музикою і її красою.

В ряди оркестри вступала й молодь, яка побирала лекції в консерваторії або в державних школах. Крім народних пісень, деякі більш улюблені твори українських композиторів у репертуарі оркестри були: "Українська думка" — М. Грисовського, "Не шуми калинонько" — І. Шамо, "Києве мій" — І. Шамо, "Спомини з гір" — В. Безкоровайного, увертюра до оперети "Наталка Полтавка" — М. Лисенка.

Остаточно оркестра почала виступати й поза межами Торонто. Зі співучастю танцювального гуртка під управою п. Миколи Воробця, катедральна оркестра виступала з концертами по українських православних громадах в Скарборо, Ошаві й Оттаві. Мабуть найамбітнішим проєктом оркестри був ряд виступів 1968 року в Саскатуні на Ювілейному Соборі УГПЦеркви, а потім по західній Канаді, як складова частина Ансамблю української православної молоді.

По п'ятнадцятьох роках молоденькі студенти, які започаткували катедральну оркестру, вже повиростали, покінчали школи, а декотрі вже поженились. Їхня активна участь замолоду в громадській праці вщепила в них любов і пошану до своєї церкви й українського народу. Хоч різні зобов'язання обмежують їм вільний час, декотрі з наших колишніх вихованців ще й досі приходять час-від-часу дати братню поміч новим, ще недосвідченим рядам, які заповнили їхні місця.

БІБЛІОТЕКА ПРИ УКРАЇНСЬКІЙ ПРАВОСЛАВНІЙ КАТЕДРІ СВ. ВОЛОДИМИРА В ТОРОНТО

У 1943 р. при українській православній катедрі св. Володимира в Торонто існувала бібліотека, яка складалася в більшости з брошур — сцен і п'єс для театральних вистав і яка була під управою аматорського гуртка при церкві.

В грудні 1943 р. Товариство Українських Самостійників (скорочено ТУС) на річних зборах вирішило організувати бібліотеку при Громаді, призначивши для цієї праці п. Петра Гайовського, який і зібрав 1,800 книжок. Після п. Петра Гайовського працювали в бібліотеці такі особи: п. Нестор Грабовський, ред. Петро Волиняк, проф. Михайло Муха, проф. Василь Іванис, а останні 15 років працював п. Петро Шевчук.

В 1970 році ТУС вирішило передати бібліотеку в кількости 1,080 книжок до Інституту св. Володимира в Торонто, де гуртується осередок нашої молоді. Решту 738 книжок організація ТУС залишила при катедрі св. Володимира. Ця кількість складалася з книжок і брошур переважно в м'якій оправі, а деякі потребували оправи .

В 1972 році, спостерігаючи, як телевізори своїми програмами в українських родинах все більше витісняють книжку, у мене зародилася думка організувати і працювати в бібліотеці, яка б обслуговувала нашу молодь. Поділившись моїм бажанням з референтом шкільництва пані добр. М. Фотій, вона, одобривши мій намір, сказала таке: "Пані Скрипківська, організуйте бібліотеку при нашій катедрі".

За три роки праці мені удалось зібрати близько 3,900 українських книжок, які увійшли до каталогу за абеткою авторів. Близько 1,000 книжок (як зайві примірники) передано до нашої парафії на Скарборо, як дарунок. 1,000 книжок є чужомовних, але вони, за браком місця в бібліотеці, ще не закаталогізовані і лежать без руху.

Всі книжки, які увійшли до каталогу поділені на відділи, а саме: твори письменників до XX століття, твори письменників XX стол., релігійна література, народна творчість, поезія XX стол., суспільно-політична література, перекладна література, збірні твори (книги, де є більш, як один автор), театральна бібліотека, чужомовний відділ.

Працівники бібліотеки мають повний контакт з дирекцією і учительським складом Курсів українознавства ім. Івана Котляревського при нашій Громаді.

На початку кожного навчального року бібліотека забезпечує курсантів книжками в кількості 8-10 примірників кожного твору і тим самим має змогу обслужити одноразово 8-10 курсантів. Курсанти масово позичають книги в нашій бібліотеці.

Крім курсантів бібліотекою користується і старше громадянство, але кількість читачів порівняно невелика. В пляні праці на 1976-1977 рік працівники бібліотеки мають знайти заходи, які мали б притягти старшого читача до книги.

Джерелом надходжень до бібліотеки є дарунки книжок від нашого суспільства і пожертви грішми-готівкою. Основні жертводавці — Кредитова спілка "Союз" при нашій катедрі і Кредитова спілка при УНО. Оскільки бібліотека побудована виключно на пожертвах і дарунках нашого громадянства, час від часу, через часопис "Український голос" у Вінніпезі інформую наше суспільство про працю в бібліотеці.

В бібліотеці зі мною працюють такі особи: пані д-р З. Плітас, п. Є. Уманець та пані Н. Дубилко. Пан Є. Уманець, подарувавши для бібліотеки картотеку, уможливив нам опрацювати і уложити картотеку за назвою творів.

Всі читачі користуються бібліотекою безкоштовно. Всі працівники працюють у бібліотеці безкоштовно. Бібліотека під час навчання на курсах українознавства імені І. Котляревського, завжди відкрита. Приміщення бібліотеки є при курсах. Бібліотека відкрита кожної п'ятниці від години 5-9 веч., а в неділю — після служби Божої до 2-ої години дня.

Бібліотекар **О. Скрипківська**

25 червня 1976 р.
Торонто.

Бібліотека при катедрі св. Володимира 1976 року. Олександра Скрипківська, д-р Зоя Плітас і Євген Уманець видають курсантам книжки.

ОЛЕКСАНДРА СКРИПКІВСЬКА

Олександра Скрипківська

учителька і завідуюча катедральною бібліотекою 1972 - 76 року.

Пані Олександра Скрипківська, народжена 21 березня 1904, несподівано відійшла у вічність 5 січня 1977 року в Оттаві, похована в Торонто на Маунт Плезант.

Вона походила з української родини, де плекалася традиція праці для народу. Після закінчення Маріїнської Дівочої гімназії зі золотою медалею та двох років медичного факультету, пані Скрипківська перейшла в бухгалтерську професію, у якій проявлялася протягом літ як головний адміністратор ряду кооперативних спілок. На еміґрації, пані Скрипківська проявилася у суспільно-харитативній праці при Українському Комітеті, особливо в ділянці допомоги українським полоненим.

В Канаді, після довгих літ учителювання при громаді, пані Скрипківська у ролі бібліотекарки при катедрі св. Володимира дбала в першу чергу про придбання у достатній кількості книжок, які входять у програму навчання Курсів українознавства. Крім цього, стреміла поширити театральну секцію, сподіваючися створити для творчої української молоді джерело знання та інспірації.

У своїх стремліннях вона знаходила щедру моральну і матеріяльну підтримку у отців-настоятелів, в катедральній управі, серед численних українських меценатів. Пані Скрипківська, за посередництвом українських радних, вела також активну кампанію за приєднання прихильности міської управи, звідки сподівалася фінансових дотацій на закупи українських книжок.

Своїм запалом до діла вона з'єднувала для бібліотеки ентузіястичних прихильників, які жертвуючи для бібліотеки свою працю і час, випозичаючи книжки, чи просто товариськими дискусіями в бібліотеці по п'ятницях, робили її працю вдячною і радісною.

При кінці 1976 року, з нагоди 50-ліття Свято-Володимирської громади, О. Скрипківську відзначено Почесною грамотою за її працю в громаді, де на протязі літ вона була хористкою, учителькою, бібліотекаркою і приятелькою, особливо у відношенні до молоді, якій вона присвятила всю свою працю і увагу. "Завдяки ласкавому слову, ласкавому поглядові, наш Петрусь виріс великодушний і ласкавий до людей", каже Петрусева мати. Одною з тих, які оточували ласкою нас і дітей наших, була пані Олександра Скрипківська.

Анна Палієнко

РАДА УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ (РУШ) НА СХОДІ КАНАДИ

Із напливом нової еміґрації (третьої) в Канаду, на Сході Канади значно розвинулось українське шкільництво. Шкільництво стало важливою ділянкою громадського життя і це поставило перед учителями-педагогами питання про оформлення його проводу. В. 1954 році, під час з'їзду СУС у Віндзорі, було влаштовано вчительську конференцію, на якій з доповідями на педагогічно-методичні теми виступали: проф. Дмитро Кислиця, добр. Мінодора Фотій, Варвара Логин, Іван Боднарчук. В обговоренні взяли участь: добр. Марія Керніцька, Калина Сакалюк і інші. За ініціятивою досвідчених педагогів 13 і 14 вересня 1959 року влаштовано при Катедрі св. Володимира в Торонто другу ширшу Конференцію учителів Східньої Канади, на якій прийнято правильник Ради Української Школи на Східню Канаду.

Згідно з правильником Рада Української Школи (РУШ) поставила собі за мету: 1) вивчати працю існуючих шкіл, 2) провадити інструктаж, 3) організувати нові школи, 4) покликати до праці підручникову комісію, 5) забезпечувати школи стабільними програмами навчання, 6) розробляти шкільну документацію, 7) вести облік учителів, 8) влаштовувати семінарі й курси вчителів, 9) скликати загальні збори та конференції вчителів, 10) розвивати видавничу діяльність, 11) обстежувати школи, 12) підчинятися та звітувати про свою діяльність проводові Консисторії УГПЦ, митрополитові та єпископові Східньої Єпархії.

По громадах оживилось рідношкільне життя, живчиком якого стали отці настоятелі з добродійками й учителями.

З того часу рік-річно влаштовуються вчительські конференції, на яких крім офіційної частини — звітування, вибору управи, й схвалення різних рекомендацій, — відбуваються доповіді, показові лекції й обговорення їх. З доповідями виступали, або проводили показові лекції: проф. Д. Кислиця, Анна Токарик, Мінодора Фотій, Варвара Логин, проф. Василь Іванис, проф. Михайло Муха, Андрій Ліщина, Віра Ліщина, о. прот. Микола Дебрин (теперішній Владика), о. прот. Федір Легенюк, Дмитро Романик, Іван Боднарчук, Іван Перепадченко, о. Тимофій Міненко, Олена Ткаченко, Віра Візнюк, Наталія Когуська, Орися Сушко, Дарія Бродгед, о. Тарас Славченко, мґр. Тоня Горохович, п. Ковальчук (з Вінніпеґу), о. прот. С. Кіцюк (голова Централі РУШ) і ін.

Урухомлено видавничу діяльність і до цих пір видано: програми навчання, шкільні журнали, картки успішности, похвальні грамоти, рухому абетку та деякі доповіді.

Рік-річно голова РУШ постійно обстежує школи й звітує про стан українського шкільництва на з'їздах Східньої Єпархії, в обіжниках та в пресі.

Першим головою РУШ був проф. Михайло Муха, другим з черги — проф. Василь Іванис, а від шести років діє РУШ в такому складі: Іван Боднарчук — голова, о. протопресв. Дмитро Фотій — заступник, Віктор Павленко — секретар, Андрій Ліщина — скарбник, Варвара

Учителі і гості Першої Учительської Конференції українських православних шкіл у Східній Канаді 1959 року. Перший ряд:проф. Дмитро Кислиця, проф. Іван Гончаренко, о. Микола Овчаренко, інж. Іван Янішевський, о. Іван Маґас, проф. Андрій Степовий, архиєпископ Михаїл, проф. Михайло Муха, о. д-р Семен Савчук, о. Володимир Слюзар, о. Теодор Кисилюк і о. Василь Федак. Другий ряд:Варвара Логин, добр. Анна Пелешук, пані Лантух, Софія Солотвінська, Марія Глушко, добр. Мінодора Фотій, о. Дмитро Фотій, добр. Марія Маґас, добр. Ольга Вишиван, о. Петро Самець, Калина Сакалюк, добр. П. Федак, о. Федір Легенюк, добр. Марія Легенюк і Віра Ліщина. Третій ряд: Пан Ігнатюк, Женя Шкурат, Петро Волиняк, невідома, Віра Радченко-Нечай, невідома, Надія Ключко, Павло Степ-Гавриш, Михайло Гава, Андрій Ліщина, Наталка Тарасівська, Зоя Гречко і Варвара Костюк. Четвертий рядь Пан Іващенко, Андрій Радиш, Дмитро Пригорницький, Петро Семеген, Олександра Пригорницька, Павліна Муха, Неоніла Гава, Євфросинія Літвінова, Вікентій Літвінов і Микола Сакалюк.

Сімнадцята Учительська Конференція українських православних шкіл східньої Канади, що відбулась у Гамільтоні 1975 року. Сидять: о. Микола Равлюк, о. Федір Легенюк, о. Дмитро Фотій, Іван Боднарчук — голова Ради Української Школи, єпископ Миколай, о. Василь Федак, о. Олександер Костюк і о. Федот Глуханюк. Другий ряд: Варвара Логин, панна Кульчицька, добр. М. Легенюк, добр. П. Федак, добр. М. Фотій, добр. М. Горгіца, Віра Вознюк, Орися Сушко, М. Семенюк, пані Кульчицька, пані Метулинська, о. Тарас Славченко і Дарія Бродгед. Третій ряд: Андрій Ліщина, Віктор Павленко, (?), Галя Роєнко, (?), Федір Ткаченко, Василь Ковальчук, Ліда Власенко, Галя Українець.

Логин і Дарія Бродгед — члени. На всіх засіданнях дуже корисними порадами служить Контрольна комісія, зокрема добр. М. Фотій, о. митр. Василь Федак й о. прот. Юрій Ференців.

За час свого існування РУШ на Сході Канади проявила неабияку діяльність, засвідчуючи цим необхідність свого існування.

І. Боднарчук

ПЕРШИЙ ВІДДІЛ СОЮЗУ УКРАЇНЦІВ САМОСТІЙНИКІВ У ТОРОНТО

1976 року припадає 50-річчя існування Української православної громади св. Володимира в Торонто. Відділ Союзу Українців Самостійників ввесь час відогравав значну ролю в розвитку цієї церковної громади, тому належиться сказати слово про СУС і його сучасний відділ у Торонто — Товариство Українців Самостійників — у ювілейній книзі Катедральної громади.

Початок поселення українців у Торонто сягає 1903 року. Перше Русько-українське запомогове товариство св. Михаїла засновано тут 1910 року, але воно не було довго активне, бо вже 1926 року велика частина його членів перейшла до 8-го відділу Взаємної Помочі.

Читальня "Просвіти" ім. Тараса Шевченка постала в Торонто 1917 року і проіснувала до 1925 року, тобто до часу, коли одержано чартер Товариства Український Народний Дім. В 1927 році корпорація УНДім купила будинок при 191 Ліппінкотт вулиці, його відбудували і 1928 року відкрили своє власне приміщення. У тих роках багато українців у Торонто, як і майже всі члени УНДому, читали часопис "Український голос", що 1910 року почав виходити у Вінніпезі, завдяки організаційному рухові українських учителів Манітоби. Часопис "Український голос" поширював ідею самостійного єднання, народно-організаційної діяльности та свідомого національного розвитку життя українців, без чужих впливів і контролі.

Союз Українців Самостійників формально зорганізовано 1927 року із його самостійницькою ідеологією, пропаґованою в часописі "Український голос". Рік пізніше, тобто 1928 року, постав перший відділ СУС у Торонто і приміщувався в Українському Народному Домі.

Завдяки тому ж гурткові свідомих людей, — 1926 рік був першою спробою створення в Торонто Української православної громади з священиком о. Петром Білонем, як парохом, про що він написав у своїх спогадах. Але тому, що багато обов'язків падало на тих самих ініціятивних людей та й через економічну кризу й матеріяльні труднощі, церковна громада припинила своє активне існування аж до 1931 року. Під час тієї перерви, два видатні церковні місіонери, о. Володимир Слюзар з Монтреалу і о. Семен Савчук з Вінніпеґу, обслуговували православних українців у Торонто та в інших місцевостях Східньої Канади.

За ініціятивою торонтонського відділу СУС Перший з'їзд українців Східньої Канади відбувся 1929 року в Торонто в Українському Народному Домі. Крім місцевих учасників, на той з'їзд прибули делеґати з Монтреалу від Товариства "Січ", з Ошави від Товариства ім. Михайла Грушевського, з Віндзору від Товариства "Просвіта", з Престону від УНДому і від Товариства "Просвіта" з Західнього Торонто.

Той Перший з'їзд письмово вітали: УНДім у Вінніпезі, Відділ СУС у Монтреалі, Видавництво "Український голос", Взаємна Поміч, Інститут ім. Петра Могили в Саскатуні та Інститут ім. Михайла Грушевського в Едмонтоні.

З'їзд відкрив голова УНДому Мар'ян Кунікевич. Головою Президії був Осип Лисий, а секретарями — Дмитро Николяк і Андрій Гукало.

Учасники Першого з'їзду українців східньої Канади, що відбувся в Торонто 31 серпня — 2 вересня 1929 року, в Українському Народньому Домі. Названі ті учасники, яких імена і прізвища запам'ятались. Перший ряд, зліва направо, сидять: Олександер Лазар, Степан Задорожний, —, Юрій Гасан, Осип Лисий, Мар'ян Кунікевич, Теодор Гуменюк, Пулхерія Мошук, Дмитро Николяк, Андрій Гукало, Василь Фастрига і Семен Юсипчук. Другий ряд, зліва направо, стоять: Михайло Деренко, —, —, —, Петруня Кейван, Антін Берик, Антоніна Кунікевич, Меланія Мишкевич, Мирослава Материн-Яремко, Емілія Деренюк, Марія Шевчук, Катруся Радик, Марія Гуменюк, Калина Сакалюк, пані Бойко, Михайло Мишкевич, —, Михайло Мех і Семен Олійник. Вище, зліва направо, стоять: —, Софія Кушнірик, Микола Хабаль, Роман Карман, —, Микола Храпко, Микола Сакалюк, Василь Бульбук, Трохим Гураль, Михайло Манич, маленька Катруся Кушнірик, Микола Крисак, Михайло Материн, Михайло Дорош, Петро Бульбук, Прокіп Гуменюк, Михайло Савицький, Стефан Димитрак і, у вікні, Дмитро Кейван і Стефан Савицький.

Другий З'їзд українців східньої Канади в Торонто, що відбувся 1930 року в УНДомі. Учасники того з'їзду: Дмитро Гуменюк, Микола і Калина Сакалюк, Петро і Марія Шевчук помогли написати імена і прізвища тих осіб, яких запам'ятали. Спереду сидять на килимі: Борис Яремійчук-Ярий, Віктор Мошук, Мирослава Материн-Яремко, Ольга Гуменюк, Марія Гуменюк-Василенко, Марійка Храпко і Микола Храпко. Перший ряд, зліва направо, сидять: Семен Олійник, Михайло Сенюта, Іван Зварич, Михайло Семчишин, Тюхтій, Марія Хабаль, Мирослав Стечишин — ред. "Українського голосу", Михайло Мех, —, —, Павло Гулай, Василь Фастрига. За першим рядом, між учасниками з'їзду, зліва направо, стоять: Михайло Олексевич, Григорій Мазурок, Мар'ян Кунікевич, Трохим Гураль, Пулхерія Мошук, Софія Кушнірик, Юрій Гасан, Параскевія Буртник, Антоніна Кунікевич, Михайло Мишкевич, Дмитро Николяк, Нестор Грабовський, Олександер Лазар, Семен Юсипчук, пані Лазар, Емілія Деренюк, Марія Шевчук, Марія Гуменюк, Анна Романко, пані Юрійчук і Михайло Деренюк. А вище між учасниками стоять: Микола Сакалюк, Гнат Гужда, Іван Габа, Оксана Гуменюк, Михайло Материн, Іван Пиндиковський, Петруня Юрійчук, Олена Венґер, пані Даниляк, Олекса Федорів, Юрій Гуменюк, Дмитро Гуменюк, Софія Кушнірик, Петро Шевчук, а у вікні: Роман Карман і Микола Хабаль.

Головну промову, яка тривала три години, виголосив адвокат Теодор Гуменюк. Після дискусій прийнято ідеологічні резолюції СУС, постановлено, що офіційним пресовим органом СУС є часопис "Український голос" і вибрано Екзекутиву СУС на Східню Канаду: Теодор Гуменюк — голова, Дмитро Николяк — писар, Мар'ян Кунікевич — скарбник, Юрій Гасан і Пулхерія Мошукова — члени екзекутиви. Вибраній Екзекутиві дано завдання приготовитись і скликати Другий з'їзд наступного року.

Другий з'їзд СУС у Східній Канаді відбувся в Торонто в УНДомі 30—31 серпня та 1 вересня 1930 року. Прибули делеґати з Гамільтону, Монтреалу, Зах. Торонто, Ошави, Ст. Кетринс, Вотерфорду, Торолд, Смут Рок Фаллс, Порт Колборн, Ейджінкорту і Престону. Прочитано привітання від посла Михайла Лучковича з Оттави, а також одинадцять привітів від різних українських установ у Канаді, навіть з таких віддалених міст, як Ванкувер, Б. К. і Сідней, Нова Шкотія.

Головну доповідь на ідеологічну тему виголосив Мирослав Стечишин — тогочасний голова Головної Екзекутиви СУС на Канаду. Після доповіді були дискусії і прийнято відповідні резолюції та затверджено Східню Екзекутиву СУС у тому самому складі, що була обрана на Першому з'їзді. Обидва з'їзди були вельми успішні. Учасники тих з'здів задокументували свою участь спільними фотографіями.

День 15 лютого 1931 року пам'ятний тим, що тієї неділі, після Богослуження в англіканській церкві св. Стефана, яке служив о. Семен Савчук, і при його участі, відновлено Українську православну громаду св. Володимира в Торонто. Було вибрано церковну управу, яку очолив адв. Теодор Гуменюк. На прохання членства, Громаду прийнято в Консисторію УГПЦеркви в Канаді.

В 1932 році прибув о. Дмитро Лещишин на постійне перебування і службу православним українцям в Торонто. 1933 року була перша архиєрейська візитація Архиєпископа Іоана Теодоровича, тогочасного Первоієрарха УГПЦеркви в Канаді і УПЦеркви в США. Те велике церковне свято з великою кількістю учасників також увічнено спільною великою фотографією, у центрі якої бачимо владику Іоана, о. Дмитра Лещишина, о. Володимира Слюзаря та активних членів СУС, що докладали багато праці для розвитку церковної громади.

Організаційна діяльність СУС попередніх років, включно з відбутими двома з'їздами в УНДомі, підготовили пригожий організаційно-моральний ґрунт для відновлення церковної громади в Торонто й інших місцевостях та успішної першої візитації Архиєпископа Іоана.

Багато українців, які були членами УНДому і членами СУС та цікавились церквою, зосередили свою активність і працю та матеріяльну допомогу на вдержання церковної громади, яка до 1938 року із своєю церквою мусіла перебувати у найманих приміщеннях.

У 1935 році члени церковної громади купили площу, на якій нині стоїть Катедра св. Володимира. Помимо всіх трудноців, члени СУС і їхні прихильники дбали також про підростаючу молодь і в кінці 1936 року, при церковній громаді був зорганізований Союз Української Молоді Канади — СУМК.

Надмірна навантаженість справами церковної громади і недостача потрібної кількости досвідчених, активних людей — були причинами, що Третій з'їзд СУС у Східній Канаді відбувся аж 1937 року в Гамільтоні. У тому часі СУМК у Торонто об'єднував майже 120 молодих хлопців і дівчат, які мали середню і вищу освіту.

В часі приготувань до з'їзду СУС, молодь одночасно зорганізувала З'їзд СУМК у Гамільтоні. Від того часу з'їзди СУС відбуваються кожного року.

Хоч СУС не є політичною організацією, але завжди мав на увазі політичні події в Україні і слідкував за діями ворогів незалежности України та брав активну участь у політичних діях на користь українців у Канаді й на землях поневоленої України. Діячі СУС зареаґували, 26 жовтня 1926 року, коли Торонто відвідала румунська королева Марія. Маючи на увазі українські території, Буковину й Бесарабію, що були під румунською окупацією, де українці були позбавлені належних їм прав, — у тій справі був написаний протест за підписами Мар'яна Кунікевича — голови й адв. Теодора Гуменюка — секретаря УН-Дому.

З допомогою приятеля українців пана Снайдера, редактора англомовного щоденника "Телеґрам", — Теодор Гуменюк, в ролі кореспондента, пройшов кордон поліційної охорони і, коли королева висіла з поїзду, він вручив їй той документ протесту. Того ж дня, на першій сторінці щоденника "Івенінґ Телеґрам" було надруковано під великим наголовком: "Королева Румунії одержала несподіваний привіт від українців". У репортажі була інформація про причину українського протесту. У зв'язку з цим румунський консул телефонічно повідомив Мар'яна Кунікевича, що королева перший раз чує якісь знущання румунів над українцями.

17 січня 1934 року, англомовна преса в Торонто повідомила, що 19 січня 1934 року жиди в Торонто влаштовують віче, на якому буде промовляти Шолом Шварцбарт, — убивник Симона Петлюри, Головного Отамана Армії Української Народної Республіки. Відділ СУС уважав це черговою комуністичною провокацією та очорнюванням українського визвольного руху. Отець Дмитро Лещишин, генерал Володимир Сікевич і адвокат Теодор Гуменюк негайно запротестували в еміґраційному і міському урядах та в поліції. У результаті, виступ Шварцбарта заборонено, з наказом йому якнайскорше вибратися з Торонто.

У процесі організаційного розвитку СУС на сході Канади, Іван Федан з Арнольд у Пенсильванії, США, подав рекомендацію, щоб почати збірку фондів на Інститут св. Володимира в Торонто. Відділ Товариства Українців Самостійників почав ту ідею реалізувати 1945 року. При постійній допомозі відділу ТУС, праця керівних органів Інституту св. Володимира увінчалась успіхом і 1962 року придбано будинок при Спадайна вулиці ч. 651. Завдяки жертвенним старанням членів ТУС у Торонто та в інших місцевостях, Інститут св. Володимира має від 1969 року модерний дім при цій же Спадайна вулиці, ч. 610-20. Нове приміщення заповнене переважно студентами університету, які знають, що вони українці й чого від них українське суспільство сподівається.

Піонерські діячі СУС були також ініціяторами створення Щадни-

чої каси при Православній громаді під головуванням Теодора Гуменюка. Коли організувалась церква св. Андрія в західньому Торонто 1951 року, Щаднича каса допомогла тій церковній громаді позичкою 7,500 долярів, щоб купити площу, на якій нині збудована Українська православна церква св. Андрія. Пізніше члени Щадничої каси стали членами Кредитової спілки "Союз", якої основниками також були більшістю члени ТУС. Відділ ТУС започаткував і провадить відділ Ордену св. Андрія, що має завдання стояти на сторожі розвитку і матеріяльного забезпечення Колегії св. Андрія у Вінніпезі, — богословської школи православних українців у Канаді.

Коли пресовий орган Союзу Українців Самостійників "Український голос", 1970 року відзначав свій ювілей 60-річчя видавничої діяльности, — Відділ ТУС спричинився до збільшення ювілейного фонду сумою понад 6 тисяч долярів.

Стараннями ТУС та при допомозі членства Катедральної громади при катедрі існувала бібліотека. Збори членів ТУС 1970 року рішили розділити бібліотеку й перенести приблизно 1,500 книжок і журналів до Інституту св. Володимира, а книжки дитячої і театральної літератури залишити в катедральній бібліотеці.

З-поміж членів ТУС в Торонто, керівні становища в Провінціяльній екзекутиві і Головній екзекутиві СУС на Канаду займали: адв. Теодор Гуменюк, д-р Павло Охітва, д-р Йосип Горчинський, Петро Гайовський, Нестор Грабовський, Павло Кіт та інші. Теодор Гуменюк був дев'ять років головою Відділу КУК в Торонто, почавши з першого року його існування.

Торонтонський Відділ ТУС брав активну участь у переведенні трьох Домініяльних з'їздів СУС, брав участь на Конґресах СКВУ і має представника у його Президії. ТУС має представника у Представництві УНРади на Канаду і ввесь час має своїх представників у місцевому відділі Комітету Українців Канади.

Ідею створення Фундації СУС також заініціювали члени відділу ТУС у Торонто, щоб змагатись аби Фундація стала мільйоновою й могла спричинитись до вдосконалювання всього самостійницького православного середовища в Канаді.

До управи відділу ТУС в Торонто 1976 року вибрано таких осіб: Павло Кіт — голова, Ярослав Балан — писар, Михайло Івасів-Джонсон — скарбник, Богдан Микитюк — член управи. Дорадча Рада СУМК: Володимир Іваницький, Юліян Романко, Микола Воробець і Михайло Плішка. Контрольна Комісія: Нестор Грабовський, Василь Григоряк і Петро Шевчук.

Нестор Грабовський

СОЮЗ УКРАЇНОК КАНАДИ
відділ ім. княгині Ольги

"Як ідеш далеко у світ і коли береш діти з собою то мусиш брати також і церкву й коляду і великдень, бо що ж вони робитимуть без них в чужині?" І. Киріяк, "Сини Землі"

Церква, школа та організації, які при церкві гуртуються, — це наче мозок, серце і кров живого українського організму. Де б не зупинилось кількох українців і в яких би це не було обставинах, зразу зроджувались у них бажання мати свою церкву, школу й організоване суспільне життя.

Не інакше було і з українцями міста Торонто. Для православних українців у Торонто пам'ятним став рік 1926, коли група свідомих громадян зважилась зорганізувати церковну громаду з о. Петром Білонем — настоятелем. Почалась жвава праця довкола рідної матері-церкви. При цій праці зразу далась відчути потреба жіночих рук.

У Торонто вже на початку 1920-их років був гурт українського жіноцтва, яке, свідоме свого походження та культури свого народу, виявляло себе принагідно, влаштовуючи виставки за піддержкою пані Вест та П. Крата, а опісля вдержуючи постійний куточок-виставку українського народнього мистецтва в будинку Канадської національної вистави.

Зорганізування Української православної громади дало поштовх цим активним жінкам до зформування постійного Жіночого товариства. 17 квітня 1927 р. зійшлось шість сміливих і найактивніших жінок, а саме — Калина Єремійчук-Сакалюк, Пульхерія Мошук, Марія Богуцька, Марія Гуменюк, Емілія Деренюк і добр. Катерина Білон на ініціятивні сходини в справі зорганізування Жіночого товариства при церкві. На цих сходинах намічено день основуючих зборів і плян праці. Основуючі збори відбулись 20-го квітня 1927 р. в присутності 12-тьох жінок; предсідницею була добр. К. Білон, секретаркою — Марія Гуменюк. Вибрано управу Жіночого товариства в складі: голова — Пульхерія Мошук, секретарка — Марія Гужда і касієрка — Марія Гуменюк. Схвалено членську вкладку 15 центів місячно і 25 центів вписове. На цих же зборах переведено ще збірку на свіжі квіти до церкви, що разом з членськими вкладками принесло до каси суму $5.85. Маленька це сума за теперішним стандартом, але коли взяти до уваги безробіття і марево депресії на овиді, то ці перші пожертви перших членок — це неначе біблійної вдови лепти, щирі і від серця, на найвищу ціль — свою церкву й організацію.

Намічений плян праці малого гуртка членок Жіночого товариства був: дбати про прикрасу церкви, в неділі ходити з тацою, дбати про українську школу при церкві і допомагати їй морально і матеріяльно, влаштовувати вечірки для шкільної дітвори, переконувати батьків посилати дітей до школи, приєднувати нових членок та ширити усвідомлюючу роботу серед свого членства й українського загалу. Та невелика українська православна громада не встоялася тоді під напором всякого роду труднощів, а вслід за тим і Жіноче товариство мусіло припини-

ти свою діяльність. Правда, воно продовжувало деякий час свою працю при Народньому Домі, але тут не йшло так гладко, як при церкві.

Свідомі одиниці, певні правильності своїх стремлінь, не переставали готовити ґрунт, щоб відновити церковне життя. В жовтні 1932 р., з приїздом до Торонта о. Дмитра Лещишина, відновлено життя церковної громади, а в слід за тим відновилась діяльність Жіночого товариства, вже як Сестрицтва при Українській православній церкві св. Володимира.

31-го січня 1933 р. на зборах вибрано управу Сестрицтва в складі: голова — добр. Михайлина Лещишин, секретарка — Анна Романко, скарбничка Катерина Материн. Сестрицтво повело жваву працю. Проєкти були різні: вишити обруси і рушники для церкви, написати 200 писанок і роздати їх біля церкви, щоби відновити призабутий старий український звичай обміну писанками на Великдень, придбати вишиті речі на церковний базар, дітям Рідної школи влаштувати забаву. Протоколи і звіти показують, що рік праці був дуже добрий — каса принесла $386.94, що на тодішні обставини було багато.

В 1934 р. Сестрицтво продовжує свою працю, членок стає більше, а в 1935. число їх зросло до 31. Постійного приміщення Сестрицтво в той час не мало і збори чи засідання управи відбувалися все в іншому місці, — як це точно відмічують тодішні секретарки Марія Ґужда, Анна Романко, Марія Чорнюк, Пульхерія Мошук, Ґафія Ґаба та Софія Просим'як, — часто по приватних гостинних домах Г. Ґаби, М. Ґужди, М. Охримович, М. Колодій, М. Зарицької та багатьох інших. Коли церковна громада згодом набула будинок при вул. Бетирст, сходини Сестрицтва стали відбуватися в церковному приміщенні.

Важкі це були обставини праці, однак жінки працювали витривало і з посвятою, зокрема звертаючи пильну увагу на релігійне виховання дітвори. В тому часі створено Недільну школу і жінки нею також дбайливо заопікувалися. Помагали влаштовувати концерти і забави шкільній дітворі на св. Миколая, День матері, Валентайн; клопоталися дарунками для кожної дитини, коли це було на Миколая. Під впливом наполегливої праці Сестрицтва і вчителів, школи збільшались і 27 грудня 1942 р. вибрано на зборах осібний комітет Рідної школи, до якого ввійшли пані Калина Сакалюк і К. Христинич. Коли після 1950 року Рідна школа уважала за потрібне створити Батьківський комітет, то Відділ Союзу Українок замінив жіночий комітет Рідної школи на референтуру шкільництва і в цей спосіб задержав живий зв'язок зі справами і потребами Рідної і Недільної шкіл при Катедрі св. Володимира. Кожного року відділ дає фонди на нагороди найліпшим учням Курсів українознавства чи одноразові пожертви на нагороди учням Недільної школи, або оплачує побут 1-2 дітям на літній оселі. Довгі роки референткою шкільництва є добр. Мінодора Фотій.

***

Перегортаючи пожовклі листки протоколів за роки 1927-1941, стають перед очима живі постаті тих членок, що проявили таку многогранну працю, велику жертвенність і самопосвяту на те, щоб другим

Жіноче Товариство — Сестрицтво в 1933 р.
Сидять на землі: пані Іванна Петрівська і Марія Чорномаз. Сидять зліва: пані О. Гуменюк, А. Чумак, добр. М. Лещишин, о. Д. Лещишин, М. Шевчук, А. Романко, Р. Романко. Стоять зліва: О. Юрійчук, М. Богуцька, М. Дорманська, Давискиба, О. Венгер, М. Гуменюк, Е. Деренюк, М. Охримович, А. Габа. Стоять II-ий ряд: М. Шеремета, А. Романко (Стефанова), О. Радик-Козак, О. Мандзюк, М. Сотник, Бундза, М. Охримович.

принести радість. Для церкви придбано чимало вишитих обрусів, рушників, серветок, квітів, приготовлено для громади безчисленну скількість обідів, вечер з різних нагод, базарів, перекусок і т. п. Не занедбано поширювати при тому українську свідомість через організацію вечорів з доповідями, концертів, театральних вистав. Для театральних вистав жінки з Сестрицтва шили костюми, вишивали сорочки, жертвували гроші так, що перед Другою світовою війною була при церкві гарна і багата театральна ґардероба. Придбані фінанси жінки передавали управі громади.

Контакт з централею Союзу Українок Канади Сестрицтво утримувало від самого початку свого існування, хоч увійти в склад Союзу рішено лише в 1935 році на річних зборах 30 січня. Відділ названо ім. княгині Ольги аж 13-го січня 1941 р. на річних зборах на внесок тодішньої голови пані О. Антонюк. Того ж року на вимогу пані Калини Сакалюк схвалено вислати першу делеґатку, паню Е. Деренюк, на 15-тий Краєвий з'їзд Союзу Українок у Вінніпезі. Після того з Централею нав'язується живий зв'язок і вже 25-го травня 1941 р. відвідує відділ голова Централі Союзу пані М. Ткачук, 24-го травня 1942 р. А. Рурик, 7-го лютого 1943 р. Н. Клюкевич і 17-го травня 1943 р. Н. Когуська.

Відділ княгині Ольги більшу частину свого труду вкладав для здобуття фондів на заплянóвану будову нового храму Божого. Багато уваги присвячувано також молоді, згуртованій в молодечій організації СУМК. У 1938 р. схвалено уфундувати перехідну чашу для СУМК-у за участь у драматичному фестивалі Провінціяльної екзекутиви на Східню Канаду. Для самоосвіти організовано вечірки з доповідями на різні теми, одержувано журнали з Европи, як "Нова Хата" та "Жіноча Доля", а в 1939 р. рішено на зборах закласти власну бібліотеку.

Коли ж появилась в "Українському Голосі" Жіноча сторінка, відділ княгині Ольги підтримує її фінансово пожертвами, а опісля так само з повним зрозумінням піддержує фінансово до сьогоднішнього дня свій власний журнал "Промінь". Для поширення українського народнього мистецтва влаштовує відділ у себе курси вишивання, писання писанок, шиття, домашнього господарства і т. п. У цей спосіб серед жінок шириться українська свідомість та зменшується почуття меншевартости. В 1938 р., на вістку про припинення польською поліцією діяльности матірного Союзу Українок у Львові, жінки Торонто влаштували гарячі протести.

Зі зростом відділів у різних провінціях Канади, централя Союзу, для кращої координації адміністраційної праці, організувала Провінціяльні екзекутиви. З членок відділу княгині Ольги вибрано більшість Провінціяльної екзекутиви на Східню Канаду (на провінції Онтаріо і Квебек). Першою головою була п. Марія Шевчук, опісля Калина Сакалюк в роках 1938-39. Вона ж і відновила з'їзди Провінціяльної екзекутиви Союзу Українок і в 1949 році відбувся по 10 роках успішний з'їзд в місті Торонто. З відділу княгині Ольги очолювали опісля Провінціяльну екзекутиву Союзу Іванна Вахна в 1957-58, Таїса Бевш-Копил 1961-65 р., та Анна Євчук 1965-67 р. За віддану і плідну працю

Відділ Союзу Українок Канади ім. Св. Княгині Ольги в 1951 р.
Сидять зліва направо: пані П. Рачинська, Єлис. Охітва, П. Гавриляк, добр. К. Самець, М. Колодій, А. Романко — голова, А. Євчук, добр. М. Фотій, О. Левінська. Стоять І-ий ряд зліва: А. Бельбас, А. Токарик, А. Федун, М. Пелешок, А. Бойко, К. Грабовська, С. Просим'як, Н. Н., С. Іваницька, А. Цалин, М. Карпюк. Стоять ІІ-ий ряд: Е. Воробець, А. Дацишин, М. Йонка, М. Гавричинська, М. Кримко, О. Гуменюк, А. Чумак. Стоять ІІІ-ий ряд: І. Никорчук, О. Юсипчук, П. Ясінська, О. Мандзюк, Н. Н., Т. Тутчак, К. Метельська.

одержали почесне членство Провінціяльної екзекутиви на Східню Канаду слідуючі членки: К. Сакалюк, Анна Євчук, Т. Копил, І. Вахна, Д. Мандзюк.

В ділянці харитативної праці жіноцтво з самих початків виявляє себе дуже активним. Членки комітету відвідують хворих по шпиталях та потребуючих помочі. Сестрицтво стає членом Червоного хреста і з дрібних збірок купують дарунки потребуючим, плетуть светри, панчохи, шалі для Червоного хреста. Війна в Европі в 1939 р., а вслід за нею всі потрясаючі події, не могли пройти побіч членок Сестрицтва байдуже. Тисячі українських синів пішли в ряди канадського війська, а слідом за ними журливі думки їх матерів та сестер. 3-го січня 1940 р. вибрано на зборах Сестрицтва Комітет для тіснішої співпраці з англійським Червоним хрестом, у склад якого увійшли пані: К. Сакалюк, М. Гуменюк, М. Дутчак, Е. Деренюк. Почалась гарячкова праця. Приїхала з доповіддю на тему "Участь українців у сучасній війні" панна Г. Романчич, а далі зорганізовано збірки і всякі імпрези на воєнні цілі. 13-го грудня 1940 р. влаштовано чай на користь Фінського Червоного хреста, вислано пожертву на фонд закупу амбулянсу для канадської армії Союзом Українок, влаштовано багато обідів і вечер для українських вояків з канадської армії, які тимчасово перебували в Торонто. На деяких прийняттях бувало й до 50 вояків. Влаштовувано бенкети, вечірки з доповідями на воєнні цілі для Червоного хреста. Також збирано фонди на закуп різдвяних дарунків для українських вояків за океаном.

Сьогодні членки Комітету для відвідування хворих пильно виконують своє завдання, відвідуючи хворих і по домах, а на Великдень заносять хворим писанки і пасочки. На Різдво часто теж провідують хворих, немічних членок з кутею. Засилають їм рівнож квіти до шпиталів чи додому, карточки з побажаннями швидкого видужання.

Від часу створення Комітету Українок Канади (КУК) в Торонто, відділ княгині Ольги стає його активним членом. Першою головою КУК була пані К. Сакалюк в році 1944, вибрана вдруге в р. 1952. Оля Карманін була головою 1953-1955 р., опісля д-р Зоя Плітас в 1961-63 і в друге 1969-71 р.

На вістку, що після Другої світової війни в Европі по таборах залишились тисячі українців у невідрадних обставинах, відділ княгині Ольги включився в акцію Фонду допомоги Комітету Українців Канади і бере в ньому живу участь. І знову збірки грошей, одежі, харчів, пакування важких скринь одежі, таки в приміщенні громади св. Володимира, для жертв війни — своїм братам і сестрам, які потерпіли в часі війни. Коли ж прибули перші українці залишенці, їх вітали сердечно, допомагали влаштуватися і знайти працю.

Організована праця жінок під час воєнного періоду притягала щораз більше жінок так, що в 1944 р. відділ нараховує 71 членок. Того ж пам'ятного 1944 р. 16го лютого- засновано паралельний молодший відділ Союзу Українок Канади при церкві св. Володимира "Тризуб", що невдовзі нараховував біля 70 членок. Та тут наочно справдилась стара римська приповідка "divide et impera". Доплив молодих членок до відділу княгині Ольги затримано, а в "Тризубі" молоді жінки спочатку

Союз Українок Канади, відділ ім. св. кн. Ольги при катедральній громаді 1958 року.
Перший ряд, сидять зліва направо: Павлина Гаврилюк, Климентина Грабовська, Ольга Антонюк, Анна Євчук, Калина Сакалюк, добр. Катерина Самець, Таїсія Бевш, добр. Мінодора Фотій, Анастасія Бельбас, Емілія Деренюк, Марія Колодій і Катерина Материн. Другий ряд, зліва направо: Осипа Юсипчук, Домнікія Кулик, Анна Друль, Юстина Тринда-Материн, Олена Дячук, Катерина Богута, добр. Ольга Вишиван, Анастасія Гунькевич, Єлисавета Охітва, Меланія Буряник, Марія Макітра, Оксана Гуменюк, Наталія Ковальчук, Валентина Завадська і Анна Триріг. Третій ряд, зліва направо: Стефанія Григоряк, Юлія Сулима, Розалія Баус, Анна Бойко, Марія Палій, . . . , Анна Федун, Анна Дацишин, Анна Стахів, Павлина Стадник, Анастасія Біла і Розалія Романко. Четвертий ряд, зліва направо: Надія Дубилко, Анна Коропецька, Параскевія Ясінська, Марія Квас, Юстина Гочарик, добр. Марія Улян, Анастасія Стрільчук, Софія Іваницька, Марта Мандрик і Іванна Вахна. П'ятий ряд, зліва направо: Агафія Шклярук, Марія Гужда, Катерина Прокопович, Анастасія Чумак, Катерина Метельська, Марія Йонка, Тетяна Тучак, Марія Михайлюк і Магдалина Антонишин.

працювали гарно біля церкви, влаштовували часто спільно з відділом княгині Ольги імпрези, але опісля стали більше уваги й часу присвячувати англійським організаціям і по 25 роках існування відділ припинив свою діяльність. Декілька членок "Тризубу", свідомих свого місця при українській церкві, — бо все промине, а церква буде вічна, — стали членками відділу княгині Ольги.

В 1944 р. відділ "Тризуб" вирішив стати членом місцевої Національної жіночої ради Канади, щоб мати голос у справах, які дотичать загалу жінок Канади. Зв'язок з Нац. радою вдержували членки "Тризубу" до 1974 р., коли цей відділ перестав існувати, відділ княгині Ольги став членом в 1974 році і бере активно участь у праці Нац. ради.

Вироби українського народнього мистецтва, популяризовані всіма членками Союзу, стали предметом широкого зацікавлення серед загалу українців і чужинців. Прекрасні вишивки, писанки, різьба, кераміка, народня одежа знайшли визнання на багатьох міжнародніх виставках. Централя Союзу Українок заснувала вже в 1935 році Музей народнього мистецтва в Саскатуні, а згодом музейні філії по столичних містах провінцій Канади. В 1944 році засновано філію Музею народнього мистецтва на провінції Онтаріо і Квебек в Торонто. До музейного комітету увійшли членки відділу княгині Ольги і "Тризуба". На зборах 20-го квітня 1944 р. винесено рішення, що "музей буде все приміщуватись при Українській православній церкві св. Володимира, коли б навіть осідок Провінціяльної екзекутиви змінив місце свого побуту".

Хвиля нової української еміґрації до Канади після 2-ої світової війни поповнила ряди членок відділу княгині Ольги, який під цю пору нараховує понад 120 членок. Об'єднала всіх членок рідна українська мова, любов до єдиної Української православної церкви, українські звичаї і багатство нашої культури. Праця у відділі пішла гармонійно обраним шляхом, ставши ще більш різноманітною. Щоб успішніше виконати свої завдання створено окремі комітети і референтури чи представництва, розділюючи поміж них всю працю.

І так Комітет сестриць дбає про чистоту, потреби і прикрасу храму Божого, збирає на свіжі квіти до Божого гробу в часі посту, в кожну неділю членки ходять з "тацою", що дає річно для катедри кілька тисяч прибутку (за 1975 р. 8,685.00 дол.). Довгі роки головою цього Комітету була пані Тетяна Тутчак.

Базаровий комітет рік-річно займається влаштуванням осіннього базару для Катедральної громади св. Володимира. У відділі княгині Ольги влаштовує цей Комітет "базаровий шавер", на якому всі членки відділу складають свої пожертви на базар, чи то грішми, чи даруючи нові всякі речі на бінґо. Членки Комітету збирають ще пожертви від власників крамниць і інших підприємств. Найбільше праці і труду присвятила в цьому Комітеті довголітня його голова пані Марія Гужда.

Комітет випродажу вживаних речей займається їх збиранням від громадян і влаштовуванням випродажі, що є добрим фінансовим ресурсом, а вимагає лише праці та ініціятиви.

Комітет господинь довгі роки очолює пані Марія Мудра, яка вміло і з посвятою виконує свої обов'язки. На цей комітет спадає обов'язок

Союз Українок Канади, відділ ім. св. княгині Ольги при катедральній громаді 1966 р.
Перший ряд, зліва направо: Анна Козак, Анастасія Стрільчук, Марія Гужда, Калина Сакалюк, добр. Єлисавета Василів, добр. Мінодора Фотій, о. Дмитро Фотій, Марія Божик, о. Юрій Ференців, добр. Анна Ференців, Валентина Лавринюк, Анна Чабан і д-р Ганна Янішевська. Другий ряд, зліва направо: Ольга Челюк, Анастасія Бельбас, Марія Мудра, Анна Друль, добр. Ольга Вишиван, Тетяна Тучак, Діна Гетьманчук, Марія Квас, Марія Колодій, Марта Савченко, Олександра Пригорницька, Деонісія Гураль, Ніна Козій, добр. Марія Магас, Таїсія Копил і Іванна Вахна. Третій ряд, зліва направо: Марія Руденко, Агафія Боднар, Параскевія Ясінська, Анна Криштальська, Агафія Оленич, Розалія Стефанович, Анна Стахів, Стефанія Григоряк, Доця Лазарович, Василина Тіболт і Надія Дубилко. Четвертий ряд, зліва направо: Марія Думка, д-р Зоя Плітас, Катерина Гутий, Софія Іваницька, Марія Йонка, Юстина Материн, Пелагія Остапчук, Анна Коропецька, Магдалина Антонишин, Марія Михайлюк і Павлина Стадник.

приготовити всякі обіди, вечері та перекуски з різних традиційних нагод, що їх на протязі року в Катедральній громаді є чимало. Останні 4 роки відділ княгині Ольги допомагає переводити "Караван", під час якого катедральна громада веде свій власний павільйон "Полтава". Тут членки Комітету господинь на протязі 9-10 днів забезпечують кухню українськими стравами і печивом. Другі комітети влаштовують виставку народнього українського мистецтва, забезпечують дижурами на всі дні і ведуть куточок з продажем сувенірів.

Культурно-освітній комітет, дуже активний на протязі всіх років свого існування, займається влаштовуванням заплянованих імпрез. Так відбувались академії з нагоди історичних чи національних подій, відмічування річниць визначних осіб з історії чи літератури — Т. Шевченка, І. Франка, Л. Українки, О. Кобилянської, О. Пчілки, Г. Сковороди, П. К. Сагайдачного, І. Мазепи, М. Вовчок, С. Петлюри, Ольги Петлюри, М. Лівицької, С. Русової і інших, літературні вечірки з участю авторів, виставки вишивок, килимів, писанок, різьби, картин різних малярів, покази української народної ноші, вишиваної модерної одежі, історичної ноші. При показах ноші чи вишивок незаступимою була довголітня голова філії Музею Союзу Українок Канади пані Іванна Вахна.

Відділ присвячує багато уваги плеканню рідної мови та поширенню літературних знань і зацікавлень. Кожного року влаштовується День книжки з доповіддю, виставкою книжок, журналів та часописів. У 1964 році відбувся двотижневий цикль доповідей на виховні та культурно-освітні теми. Довгі роки працював у відділі гурток книголюбів вміло ведений д-ром Ганною Янішевською. Відбувались кількатижневі курси української мови для дорослих. У 1972 році відновлено бібліотечку у відділі і з того часу займаються нею пані Марія Божик та Олена Олексюк. Довгі роки головою Культурно-освітнього комітету в останніх 2-ох декадах була пані д-р Ганна Янішевська, опісля п. Марія Божик і п. Валентина Лавринюк.

Окремий комітет, очолений панею Діною Гетьманчук і Оленою Олексюк, придбав для Катедри св. Володимира вишивані хоругви, великопісні обруси, два великі образи до притвору та комплект білих вишитих обрусів. За віддану працю на церковнім полі Блаженніший Митрополит Михаїл нагородив відділ в 1975 р. архиєрейською грамотою, а Братство в Аргентині почесною грамотою.

Важко перечислити всю працю і труд жінок, згуртованих біля своєї церкви на протязі 50-ти років. Багато, багато цієї праці не записано, багато покрив серпанок забуття. Більшу частину своїх фінансових ресурсів відділ княгині Ольги передає катедральній громаді, що становить за її звітом по ювілейний рік включно, суму близько $60,000.00. З свого бюджету деякі суми призначує відділ рік-річно на установи, пов'язані з нашим церковним і громадським життям: на Колеґію св. Андрія у Вінніпезі, Шкільну раду при Консисторії, на видання ювілейної книжки у 50-ліття Катедральної громади св. Володимира. З Інститутом св. Володимира через своїх представниць відділ вдержує близький зв'язок, жертвує кожного року певні суми грошей на його потреби, а членки допомагають в праці при різних імпрезах. Посилав

Відділ Союзу Українок Канади ім. Святої Княгині Ольги в 1976 р.

Сидять зліва направо: пані Л. Килимник, Ніна Козій, Л. Олешня, А. Бойчук, добр. М. Фотій, о. Д. Фотій, М. Божик — голова, о. Ю. Ференців, добр. А. Ференців, В. Лавринюк, Л. Хорош-Грегорі, В. Лисенко, Ю. Головата. Стоять І ряд зліва: пані Д. Гетьманчук, М. Шевчук, С. Яхимець, д-р Г. Янішевська, добр. О. Вишиван, С. Степанюк, О. Гамара, С. Олійник, А. Бельбас, О. Станько, К. Майнер, М. Мудра, А. Бойко, М. Яніцька, Г. Троян. Стоять ІІ ряд: О. Левінська, Л. Мельник, К. Штельма, П. Остапчук, В. Кузьменко, А. Коропецька, П. Муха, Т. Тутчак, М. Йонка, А. Романко, С. Іваницька, Е. Таборовська, М. Гужда, д-р З. Плітас, М. Квас. Стоять ІІІ ряд: добр. Є. Василів, М. Москалюк, С. Лемеза, Є. Звірховська, В. Богдан, К. Щербань, добр. О. Мирошниченко, А. Гарасименко, Н. Дубилко, О. Топіха, П. Даньків, Т. Копил, О, Стрижовець, М. Карпюк. Стоять ІV ряд: Ю. Сулима, Ф. Хряків, Л. Мулевич, М. Савченко, Н. Битинська, О. Пригорницька, К. Гутій, В. Захарків, М. Пелешок, Н. Н., Л. Драпак, С. Крізел, П. Плішка, Є. Легун, М. Михайлюк. Стоять V ряд: А. Чабан, В. Шевчук, Н. Саґден, С. Гузій, А. Ралько, А. Пасерб, А. Стахів, А. Гураль, А. Боднар.

відділ свої пожертви і на храм св. Симона в Парижі, на бібліотеку Симона Петлюри та довгі роки слав допомогу св. п. Ользі Петлюрі, вдові по гол. отаманові С. Петлюрі. Більшу пожертву склав на православну церкву в Арґентіні. Відділ княгині Ольги жертвував і на будову пам'ятника Тарасові Шевченкові у Вінніпезі, Вашінґтоні, Буенос Айрес та Лесі Українці в Торонто. Часто давав пожертви на Українську Національну Раду, Музейну Фуидацію Союзу Українок Канади, стипендії студентам у Канаді та інших державах, нагороди учням школи і курсів українознавства при Катедрі св. Володимира, в випадках потреби оплачував побут дітям на літній оселі "Київ".

Відділ Княгині Ольги веде всесторонню працю, співпрацює з КУК, Національною радою жінок Канади та Суспільною службою українців Канади, завжди підтримує централю Союзу Українок морально і фінансово, виконуючи свої зобов'язання та висилаючи на всі з'їзди своїх делеґаток. З відділу Княгині Ольги членки займали позиції і в централі Союзу: п. Калина Сакалюк, д-р Ганна Янішевська, п. Доця Мандзюк, панна Віра Шевчук, добр. Анна Ференців і п. Леся Хорош-Ґреґорі, яка очолювала централю на протязі 4-х років. За довголітню працю від перших днів існування жіночого товариства, за подивугідну активність, за велику любов і посвяту в плеканні всього українського, централя Союзу наділила паню Калину Сакалюк найвищою відзнакою — почесною членкою централі Союзу Українок.

Почесні членки відділу, наділені цією почестю за свою довголітню і віддану працю для рідної церкви і свого відділу — це пані: Калина Сакалюк, Єлисавета Охітва, Марія Ґужда, Тетяна Тутчак, Марія Мудра, д-р Ганна Янішевська, добр. Мінодора Фотій, д-р Зоя Плітас, пані Анна Романко, Таїса Копил, Софія Іваницька та добр. Анна Ференців.

Відділ Княгині Ольги на протязі своєї 50-літньої діяльности завжди живо цікавився та йшов на зустріч молодечим організаціям, а зокрема молоді згуртованій в СУМК. Активно виявляв це в часі з'їздів, конференцій, драматичних фестивалів, зустрічей, не жаліючи своїх рук ні сил.

Через вибраних референток був і є в контакті з молоддю та їхньою працею.

Крім попередньо згаданих секретарок відділу треба ще додати слідуючих: Павлина Гаврилюк, Оля Друль, Надя Конопуд, Лариса Копил, Калина Сакалюк, Марія Божик, Марія Фролова, добр. Єлисавета Василів, Надя Дубилко, Анна Бойчук і Наталка Саґден.

На закінчення згадаймо й імена голов відділу і в цей найскромніший спосіб передаймо історії їх незламну волю, любов і віру в доцільність жіночої праці біля церкви.

Першою головою Жіночого товариства, обраною в 1927 р., була пані Пульхерія Мошук, 1933 — добр. Михайлина Лещишин, 1934-36 — Марія Гуменюк, 1937-38, 1944, 1955-56 — Калина Сакалюк, 1939 — Емілія Деренюк, 1940 — О. Мандзюк, 1941 — С. Антонюк і від 13-го березня П. Гаврилюк, 1942 — М. Танчак і К. Грабовська, 1943 — К. Христинич, 1945-1948, 1952, 1965 — Анна Євчук, 1949 — Оксана Гуменюк, 1950 — Марія Колодій, 1951 — Анна Романко, 1953, 1954, 1957

1927 — 1977

У П'ЯТДЕСЯТУ РІЧНИЦЮ ІСНУВАННЯ СОЮЗУ УКРАЇНОК КАНАДИ.

На цій знимці бачимо частину основоположниць, колишніх голів і частину визначних членкинь відділу Союзу Українок Канади ім. кн. Ольги в Торонто. Перший ряд зліва направо: Юлія Головата, Емілія Деренюк, Калина Сакалюк, о. прот. Юрій Ференців, добр. Анна Ференців, о. протопр. Дмитро Фотій, добр. Мінодора Фотій, Павлина Гаврилюк, Анастасія Бельбас, Таїсія Копил і Анна Романко. Другий ряд, зліва направо: Ніна Козій, Надія Дубилко, д-р Зоя Плітас, Агафія Боднар, Марія Божик, Марія Шевчук, Александра Пригорницька, Діна Гетьманчук, Марія Мудра, Марія Гужда, Тетяна Тучак і Анна Євчук. Відсутні пані: Валентина Лавринюк, Марія Йонка, Іванна Вахна, Розалія Романко, Марія Давіскиба, Доця Мандзюк, Юлія Сулима, Пулхерія Мошук, Катерина Христинич, Анна Стахів, Марія Макітра, добр. Єлисавета Василів, Анна Бойко, Анна Коропецька, Клементина Грабовська, Анна Бойчук, д-р Ганна Янішевська, Катерина Гутій, Марія Квас, Софія Іваницька і Марія Михайлюк.

– Анастасія Бельбас, 1958, 1961, 1967-68 і 1972-73 — Таїса Бевш-Копил, 1962 — Ю. Сулима, 1963-64 — Ніна Козій, 1966 і 1970-71 — Марія Божик, 1969 — Іванна Вахна, 1974-75 — Діна Гетьманчук, — 1976 знову Марія Божик, а на 1977 рік вибрано Юлію Головату.

Довгий шлях пройдено, багато праці виконано, часто ніде не відміченої і ніким не оціненої, але вірні дочки Української Православної Церкви і далі віддаватимуть свої сили для її добра і слави!

Матеріял зібрали й упорядкували:

д-р Ганна Янішевська
добр. Анна Ференців

23 квітня 1963 р.

Союз Українок Канади.
Провінційний з'їзд у Ватерфорд.

Шановний з'їзде!

Шлю Вам усім урочисте привітання ХРИСТОС ВОСКРЕС!

Вітаю З'їзд і бажаю добрих успіхів. Засилаю Вам моє Архипастирське БЛАГОСЛОВЕННЯ і прошу у Бога доброї Вам помочі.

Українське Православне Жіноцтво, об'єднане в Канаді в Союзі Українок, виявило себе Достойними Деньками українського народу. Та робота, яку Ви виявили при наших православних церквах, виткала незабутню золоту мережу на Божу славу, на користь нашій церкві і на добре ім'я українців у Канаді. Союз Українок Канади переріс наші внутрішні потреби і вже вийшов на міжнароднє широке поле союзів жіноцтва. Це також на славу нашого народу. Кожна клітина Вашого союзу при парафіях тут на Сході виявила себе незвичайно діючою. При будовах нових храмів жіноцтво взяло на себе майже половину всієї праці, пожертвами й услугами добре допомогло матеріяльно. Жіноцтво взяло на себе всі тягарі прийнять з нагоди свят і імпрез, готуючи смачні обіди і цим ті прийняття робило теплими, веселими, рідними. Жіноцтво, як матері, не забули й про дітей і школи, бо кому ж рідніші діти, як не Вам. Та всього не перелічиш. Тож, як Правлячий Єпархією Архиєпископ, висловлюю Вам моє признання і запрошую до дальшого діяння на славу Божу, на славу нашої Рідної Православної Церкви та добре ім'я нашого народу. Нехай Вам допоможе Бог.

З молитвами за всіх Вас ХРИСТОС ВОСКРЕС!

† Архиєпископ МИХАЇЛ

ВІДДІЛ СУМК ІМ. Ю. ГАСАНА В ТОРОНТО

Союз Української Молоді Канади створено в Західній Канаді у провінції Саскачевані 1930 року, а у Східній Канаді — 1932 року (у Гамільтоні).

Союз Української Молоді Канади зорганізовано на засадах самопошани, самостійности і самодіяльности, які є засадами організації СУС (Союзу Українців Самостійників). Сумківська молодь вихована в релігійнім та національнім дусі, багато колишніх сумківців стали провідниками наших релігійних і національних організацій, тому розвиток СУМК для українців у Канаді — це найкраща запорука нашої світлої будучности.

СУМК (Союз Української Молоді Канади) відділ 134 ім. Юрія Гасана заснований в Торонто 18-го грудня 1936 р. при церкві св. Володимира, яка приміщувалася у старій хаті при 180 Симко вулиці. Зорганізовано цей відділ завдяки Дмитрові Кримкові, і Вікторові Мошукові з рамени Провінціяльної управи СУМК Східньої Канади. Перша Надзірна рада складалася з пп. Т. Гуменюка, К. Сакалюкової і Д. Кримка. Відділ названо ім'ям Юрія Гасана. Юрій Гасан належав до славної капелі проф. Олександра Кошиця, яка вперше виступала у Торонто у Мессі Гал ще 1923 р. В 1924-му році Юрій Гасан вернувся до Торонто на сталий побут. Будучи знаменитим дириґентом як також талановитим співаком, він відразу зорганізував хор при Українськім Народнім Домі. Невдовзі його праця уквітчалася надзвичайними успіхами. Його хор, своїми концертовими виступами і блискучими строями, чарував не лише українців, але і чужинців. У той час це була перша нагода чужинцям побачити і пізнати українську культуру й мистецтво й про них англійська преса похвально писала. У 1932-ім році Ю. Гасан став дириґентом церковного хору св. Володимира. Юрій Гасан помер у молодім віці, переживши тяжкі часи після закінчення університетських студій рільництва у місті Ґвелф, Онтаріо. Поховано його на цвинтарі Проспект.

Першим провідником СУМК був Прокіп Гуменюк, а першою провідницею Софія Дутчак (Ялова). Приміщення (одна кімната), в якому містилася громада, було мале і невигідне. В неділі відбувалося тут Богослуження, а в будні дні, вечорами, відбувалися сходини, проби, вечірки і інше.

З великими труднощами доводилося провадити культурно-освітню працю. Але число членів зростало і праця розвивалась. Сумківці співали в церковному хорі, улаштовували вечірки, забави, доповіді, дебати, — робили все, що тільки могли, щоб допомогти громаді якнайскорше набути свій власний будинок.

Цей радісний день, здійснення довгожданої мрії, прийшов у місяці березні 1938 року, коли громада набула будинок при 404 Бетурст вулиці. Перші збори СУМК у новому приміщенні відбулися 7-го березня 1938 року. На ці збори прибув Іван Данильчук зі Саскатуну, головний організатор СУМК на Канаду. Відділ СУМК при церкві мав тоді поверх 60 членів. Вказівки Івана Данильчука СУМК прийняв з ентузіязмом.

У новому будинку сумківці працювали ще інтенсивніше. Розумію-

чи обов'язки, вони працювали в тіснім зв'язку з громадою. Церковний хор і світський складався майже виключно з сумківців. Сумківці виступали не лише у своїй громаді, але також на різних імпрезах, як у Торонто, так і в інших містах. Не було неділі без якоїсь імпрези: вистави, концерти, вечори сміху і гумору, дебати та театральні виступи. Пан Мошук, як знаменитий режисер, найбільше причинився до виступів на сцені. Хоч праця у підготовці до різних імпрез забирала багато часу, сумківці залюбки працювали у своєму середовищі, почуваючись добре між своїми. Талановитими акторами були: Прокіп Гуменюк, Михайло Мишкевич, Епифаній Коча, Оля Ковбель (Карманін), Никола Воробець, Григорій Ковалишин, Анна Васильців (Дутчак), Стефан Школьний, Катерина Іваницька (Майнер), Доця Лабюк (Гриньків), Доця Ковалюк (Бяла), Матілда Юнґ (Лазарович), Антін Лазарович, Василь Самець... Режисерові часто помагали: о. П. Самець, п. Семен Олійник, п. Іван Федусь і дириґенти хору п. Володимир Лах і п. Василь Каспрук. Довголітній працівник при громаді п. Іван Федусь доглядав ґардеробу, шив козацькі шаравари, жупани і робив усе, що було потрібне для декорації.

Ніколи не забудемо господаря п. Василя Дячука, який був немов батьком для сумківців. До пізної ночі засиджувався разом з молоддю.

У той час велике значення для молоді мала школа українських танців, під умілим проводом інструктора пана Віктора Мошука. З його школи вийшли молоді інструктори: Никола Воробець, Іван Козак і Борис Олійник. Никола Воробець і досьогодні, цілих 25 років, веде школу українських народних танців. Танцюристи його вишколу є гордістю не лише нашої громади, але і сусідніх громад. Тепер уже його учні (третє покоління) є молодими інструкторами: Андрій Малет, Марко Олійник і Роман Николишин, які сьогодні вчать молодших танцюристів. П. Віктор Мошук був активний у праці з молоддю від самих початків як організатор, відтак режисер і інструктор танців. У додатку був фаховим кухарем і завжди ставав у пригоді під час сумківських і громадських обідів та бенкетів.

Сумківці рівночасно займалися спортовими змаганнями. Славка Гарасимик багато років організовувала змагання з іншими дружинами у Торонто, по Канаді і поза Канадою. Багато часу вона присвятила придбанню фінансової допомоги на спортові одностроїі і приладдя. На площі, де тепер своїть катедра, сумківці тоді, у свій вільний час, грали відбиванку і теніс.

Одним із кращих сумківських провідників був Левко Фарина, який приїхав з Едмонтону до Торонтонського університету на студії. Поза своїми студіями, багато приділяв він праці для того, щоб кожні сходини були змістовні, цікаві і корисні. У програмах сходин були доповіді, дебати, приготовлення до з'їздів: спів, танці, вправи, красномовство.

Перший сумківський з'їзд відбувся дуже успішно в місяці серпні 1937 року у місті Гамільтоні в залі Т-ва "Просвіта" при церкві св. Володимира. На ньому було 150 сумківців, а всіх учасників — около 500. З'їзди 1938 і 1939 відбувалися в Торонто. Конкурси між відділами Східньої Канади проходили в таких ділянках: хоровий спів, деклямації,

І-ий З'їзд СУМК Східньої Канади — Гамільтон, Онтаріо, 1937 р. 2-ий ряд зліва: М. Мишкевич, п-ні М. Шевчук, Г. Юрійчук, О. Олійник, Л. Кобітович, Т. Гуменюк, Яців, о. П. Галицький, П. Яворський, о. Д. Лищишин, В. Мошук, Романів, д-р М. Зарицький, п-ні К. Сакалюк.

красномовство, фізичні вправи, українські національні танці, а також вибір сумківської королеви Східньої Канади. Винагороджувано переможців конкурсів чашами, щитами і жетонами. Велику увагу звертали тоді на плекання української мови, рідної пісні, культури, звичаїв і обичаїв. На з'їзді в Торонто в 1938 році СУМК ухвалював резолюції, в одній з яких писалось: "...Якнайгостріше осуджуємо відбирання та нищення українських церков на автохтонних українських землях під Польщею". Було включено в резолюції також протест сумківців, висланий урядові Канади, проти окупантів українських земель та переслідування.

У 1939 році на з'їзді в Торонто наші сумківці виграли першу нагороду за хоровий спів під дириґентурою Мирослави Материн (Яремко). Головним гостем на цьому з'їзді був генерал Володимир Сікевич. Подаємо уривок звіту про з'їзд: "...входить, в супроводі членів Президії з'їзду, стрункa постать одного з чільних провідників українських збройних визвольних змагань. Генерал Сікевич здоровить молодь і учасників з'їзду і бажає успіхів. Всі присутні дружньо відкликуються з привітним поздоровленням, а сумківці виголошують шановному генералові свій сумківський клич".

Найбільшим джерелом прибутку громади був вибір королеви базару з-поміж сумківок. Сумківці були задоволені із своїх старань і здобутків і раділи, що їх праця увінчувалась успіхами. Вони мріяли про ще кращі здобутки, але не так сталося. Вибухла Друга світова війна і зайшли великі зміни. З болем у серцях наші молоді хлопці залишали свою рідню, свої доми, свою церкву, організацію, і вступали до збройних сил Канади, виїжджаючи за море боротися проти ворогів, що загрожували цілому світові. Сумківці, які залишилися вдома бажали причинитися до боротьби і організували матеріяльну і моральну допомогу на домашньому фронті. Для цього створено Допомоговий комітет. Той Комітет створився при громаді стараннями трьох сумківок: Олі Олійник, Олі Гамари і Розалії Фарини. До Комітету включилися всі членкині СУМК і завзято в ньому працювали.

Комітет, який проіснував чотири роки, був найбільший і найактивніший на цілу Канаду. Щоб здобути фонди, заряджувано різні імпрези, прийняття, збірки. Членкині плели панчохи й інші речі для вояків, висилали пачки харчів, плетених речей, цигарки, пересилали фонди до української кантини в Лондоні, Англія, писали листи до вояків. Висилали ці пачки на адреси воякам без огляду на їхні віровизнання чи політичну приналежність. І так вислано поверх 400 пачок. Надходили зворушливі листи із подяками:

"Дорогі Сумківці — Тут складаю Вам щиру подяку за Ваш такий смачний та знаменитий дарунок. Для мене це була дуже радісна несподіванка і Ваш дарунок є для мене неоціненою вартістю... Ще раз красно Вам дякую і бажаю Вам всім і Вашим любим красних та Веселих Свят".

***

"В імени українсько-канадійських вояків в Італії складаю щиру подяку за одержаний дарунок, який я передав до Риму на руки Єпископа Бучка для наших вояків. Будучи в боях від довгого часу, ми

1941 рік. Ряд 1 зліва: Е. Коча, О. Ковбель, д-р Л. Фарина — голова СУМК, В. Мошук — голова Схід. Екз. СУМК, о. П. Самець — капелян, о. С. Савчук — капелян СУМК на Канаду, К. Сакалюк — Надзірна Рада, Т. Гуменюк, О. Олійник, Г. Ковалишин; ряд 2: М.—, Д. Лабюк, М. Школьний, В. Стойко, —, Я. Воробець, М. Тучак, Р. Фарина, —, Я. Романів; ряд 3: К. Іваницька, О. Романко, М. Мандрик, О. Коруна, М. Юнґ, Г. Цьвора, Д. Ковалюк, Е. Гарасим, С. Олійник, С. Чижик, —, Т. Гуменюк; ряд 4: Д. Благут, Д. Квас, А. Лазарович, М. Материн, Благут, О. Чехова, В. Гуменний, А. Василів, З. Самець, М. Гніда, Б. Радиш; ряд 5: д-р Б. Ярій, В. Габа, Г. Дудниченко, В. Гаджоса, Н. Калтурник, Н. Воробець, В. Христинич, Г. Васильців, С. Школьний, М. Марусик, В. Іваницький.

Сумківці на площі 400 Бетирст 1945 р. 1-ий ряд зліва: М. Дяковський, о. М. Юрківський, д-р Й. Горчинський, о. Т. Ковалишин, д-р С. Климашко, д-р М. Лазарович, д-р В. Зінчишин. 2-ий ряд: —, д-р І. Вахна, д-р П. Охітва, —, —, —, А. Котелко, —. 3-ій ряд: Г. Ковалишин, д-р В. Титанич, Л. Войціховський, Я. Кульба, д-р В. Олійник.

українсько-канадійські вояки, засилаєм щирий привіт для всіх українських громадян при Українській Православній Церкві св. Володимира в Торонто".

***

"На днях одержав пакунок, котрий Ви вислали на мою адресу. Все прийшло в порядку, ще й так гарно позавивано по Різдвяному. Нині все доручив до гостинниці. Поза загальну подяку від гостинниці, котру залучаю, хочу й особисто подякувати Вам за Вашу жертвенність і прихильність. Запевняю Вас, що через зусилля українців у Канаді було можливо відсвяткувати Різдво Христове тут у Лондоні і при помочі оо. Капелянів все було справді Українське. Сердечно дякуємо, що Ви про нас не забули".

В Англії сумківці багато причинилися до зорганізування С.У.К.В. Союз Українських Канадійських Вояків) в Лондоні, де вони були у проводі. Один з них, сотник Богдан Панчук, був головою С.У.К.В.

Подаємо листу членів відділу СУМК при катедрі, які були в канадському війську між 1939-1945 роками: Благут В., Буртник В., Василик С., Вахна Т., Гавриш Я., Гавриш Н., Гавриш І., Гуменний В., Гуменюк В., Гуменюк Е., Габа В., Гаджоса А., Гаджоса В., Ґорчинський Й., Дутчак П., Жінчишин В., Зарицький М., Іваницький В. Йонка С., Кардинал Л., Келер Г., Кіндрачук П., Кіт П., Климашко С., Ковалишин Г., Ковалишин П., Ковалишин С., Ковалишин Т. о. капелян, Козак М., Козаченко І., Котелко А., Кравець Д., Лазарович А., Лазарович М., Мазуркевич П., Наторос П., Никіфорук П., Олійник В., Охітва П., Рачинський І., Романюк М., Семенців В., Семенців С., Табовський В., Титанич В., Христинич В., Цьона В., Школьний С., Яремко І., Яремович В.

Українська православна молодь, більшістю зорганізована в СУМК, Добровольці Канадської армії, будучи в Торонто 1945 року були в церкві св. Володимира і з отцем Петром Самцем зфотографувались на спогад собі і своїм дітям.

**Сумківець Василь Габа.
Вояк канадського війська.
Згинув під час війни.**

**Сумківець Мирон Тучак.
Вояк канадського війська.
Згинув під час війни.**

Торонто було осередком і зупинкою сумківців-вояків, які переїжджаючи на фронт, зупинялися у православній громаді. Тут їх часто угощали по-родинному, після чого залишався в них милий спогад із побуту в Торонто.

Сумківці, звідки вони не приїжджали б, почувалися тут немов у своєму рідному домі. Православна громада була для них, як вони казали "домом поза домом".

Сумківці концертували у військових станицях, як Кемп Борден, де мали надзвичайно гарний успіх. Прибуток з цих концертів ішов на Червоний хрест. Сумківці виступали також на міжнародному мировому зібранню, на площі Каса Лома.

Після закінчення війни сумківці зорганізували величавий бенкет при громаді, щоби привітати українських вояків, які повернулися з війни. Около сто вояків прибуло на цю гостину. Сумківці також брали участь у величавім концерті, що його влаштовував Комітет Українців Канади у Мессі Гал для вшанування канадських українських вояків, які брали участь у Другій світовій війні. Не всі вояки мали щастя повернутися до своїх домів. Жорстока війна взяла двох наших визначних і дуже дорогих нам сумківців: Мирослава Тучака і Василя Габу. Мирослав Тучак був літуном-старшиною, сином нашої довголітньої сестриці при катедрі, пані Тетяни Тучак. Він був активним сумківцем, активним при службі С.У.К.В. в Англії. Здібний танцюрист і спортовець, вирізнявся своєю активністю серед членства, як примірний член СУМК.

Проба хору "Десна" відділу СУМК ім. Юрія Гасана при катедральній громаді св. Володимира в Торонто. У першому ряді, зліва направо, сидять: Одарка Куць, Дебі Деміда, Доня Деміда і Соня фарина. У другому ряді, зліва направо, сидять: Галя Матковська, Юлія Кукарудза, Ліза Компач, Маріянна Писюк, Христина Воробець, Христина Куць, а за ними: Віктор Крізель, Андрій Малет, Браєн Прокопів, Данило Плішка і акордіоніст, Роман Николишин.

Василь Ґаба, — син Степана і Агафії Ґабів, належав до СУМК від початку заснування відділу. Був надзвичайно талановитим, цікавився музикою, сценою, журналістикою, писав поезії, редаґував сумківський журнал. Був щирим працівником і відданим справі своєї церкви. Вістка про їх трагічну і невчасну смерть потрясла до глибини душі не лише їх родини, але й цілу нашу громаду, а зокрема наше товариство СУМК.

Повоєнне життя у відділі поволі устійнилося, праця відбувалася пляново на всіх ділянках і відділ знову зріс до поверх 100 членів. Вся активність була спрямована на побільшення фондів для будови церкви на площі при вулиці 400 Бетирст.

У 1947 році на ювілейному бенкеті СУМК (11-ліття існування) сумківці пожертвували три тисячі долярів на будову церкви. У 1948 і 1949 роках сумківці знову склали пожертву в сумі $1999.00 на сплату боргу. Це була найбільша пожертва на збірковій листі тих років. До збіркового комітету входили сумківці: Е. Коча, Н. Зеліско, А. Лазарович, П. Охітва, А. Котелко і В. Самець. 7-го листопада 1948 року, на відкритті новозбудованої церкви, висловлено признання СУМК-ові за це. Голова громади, А. Орищак, звертаючись до присутніх сумківців, сказав: "При вашій помочі, українська молоде, збудували ми цю Катедру для себе і для будучого покоління". Ми, сумківці, тоді почувалися гордими, що так багато причинилися до будови цього Божого храму.

Поза господарсько-організаційною працею, проводилась і громадсько-культурна праця. Редакційний комітет видавав сумківський журнал, яким цікавилася не лише молодь, але і старше громадянство. Висилали журнал до різних відділів, а під час війни, навіть за море українським воякам. Дописували до журналу, на різні теми, члени СУМК, а також капелян о. П. Самець і інші.

Але в загальному — Друга світова війна причинилася до занепаду організації. Старші члени відійшли до війська і тоді зайшла потреба організувати молодші відділи. Молодші відділи існували між роками 1944-1970. Члени молодшого СУМК були від 10 до 18 років. Зміст їх праці: офіційні збори, сходини, спів, українські танці, мистецтво, писання писанок, кераміка, ручні роботи, вишивки, куховарство, спортові змагання, вправи, прогульки і екскурсії. У роках 1967-1970 відбувались драматичні фестивали молодших відділів СУМК Східньої Канади, у яких торонтонський відділ брав активну участь. Наші молодші сумківці під режисурою п. Романа Лібера брали участь у конкурсах, що відбувалися в Торонто, Гамильтоні, Віндзорі і Сент-Кетринс.

На з'їзді Ов'єднання працівників літератури для дітей і молоді, який відбувся в Торонто в Інституті св. Володимира, сумківці вітали автора п'єс, ними виконаних, Романа Завадовича.

З молодшими сумківцями працювали дириґенти п. Михайло Левак, п. Юрій Головко і п. Нестор Олійник. Інструкторами танців були Никола Воробець і Борис Олійник.

Один із членів управи молодшого СУМК, Юрко Фотій, наглядав, щоб сумківці услуговували в церкві під час Служби Божої. Деякі з членів допомагали учителям Недільної школи, а решта співали у церковнім хорі. Наші Отці-настоятелі були нашими капелянами. Сумківці виступали із своєю праграмою у Пансіоні ім. Івана Франка.

СУМК, відділ ім. Юрія Гасана при церковній громаді св. Володимира 1947 року. Сидять зліва направо: Роман Мандзюк, Євдокія Галушка-Іваницька, Альфред Котелко, Марія Грабовська-Романко, Петро Метельський, Павло Кіт, Ярослава Гарасимюк, Богдан Радиш, Микола Воробець, Володимир Табовський, Орест Самець, Анна Васильців і Тадей Вахна. У середині третього і четвертого рядів пізнаємо Володимира Іваницького та Івана Гловацького.

В 1969 році молодший відділ СУМК, із своїх власних фондів закупив і подарував Отцям-настоятелям катедри святу Євангелію меншого розміру для місійних потреб.

З переходом членів молодшого відділу до старшого відбувся молебень і урочиста програма. Під час бенкету Блаженний Владика Михаїл промовляв до сумківців і дав їм своє благословення. Юрій Токарик, Анна Токарик, Ольга Ковбель, Дмитро Гунькевич, Клара Туз, Епіфаній Коча, Єлисавета Коча, Василь Гунькевич, Катерина Майнер, Михайло Шиповик, Ірина Шиповик, Василь Гамара, Оля Гамара, добр. Анна Ференців, Анна Москалюк, Ольга Станько, Стефанія Олійник і багато інших членів Надзірних Рад молодшого СУМК присвятили багато часу і труду до успішного ведення праці.

Рік-річно в Торонто відбувається Равт українських часописів і радіопрограм, де вибирають кралю преси. Головним критерієм вибору кралі є національна свідомість, участь в українському громадському житті, знання української мови і природна інтеліґентність. Сумківки брали участь у згаданих равтах. Вони репрезентували "Український голос" і українську радіопрограму: Анна Чепесюк (1967), Маруся Глушко (1968), Марта Ференців (1969), Леся Шліхта (1969), Леся Яхимець (1970), Одарка Майнер (1970), Софія Степова (1974).

Останніх кілька років відбувається в місті Торонто Міжнародний фестиваль, т. зв. "Караван" — культурно-мистецька виставки і програми всіх національностей. Від 1973 р. Катедральна громада бере участь у фестивалю під назвою "Павільйон Полтава", де сумківці допомагають у виступах. Кралею "Полтави" на 1976 р. була сумківка Одарка Москалюк. Сумківці також беруть активну участь у програмі в павільйоні "Одеса", при Інституті св. Володимира. Попередніми роками кралями "Одеси" були сумківки Даруся Майнер і Катруся Станько. Заступником майора павільйону "Одеса" був сумківець Василь Чепесюк.

Рік 1968 мав надзвичайно велике значення для всіх українських православних громадян Канади, бо в тому році відсвятковано 50-літній ювілей нашої Української Греко-Православної Церкви в Канаді. Щоб гідно і достойно відсвяткувати цю важливу подію в історії Канади, найвищий духовний провід Церкви уповноважив Східню Єпархію взяти на себе обов'язок підготовити програму для головного святкування ювілею в місті Саскатуні. З цією метою було сформовано Ювілейний хор молоді під проводом диригента Нестора Олійника, який був директором ювілейної програми. До програми включено п. Івана Пасерба, як диригента оркестри і асистента директора хору і п. Николу Воробця, як хореографа танцювальної групи. Цей ювілейний ансамбль молоді складався майже виключно з сумківців, які в числі поверх 120 осіб, репрезентували Східню Канаду. Участь брали сумківці з Оттави, Віндзору, Торонто, Гамільтону, Ст. Кетеринс, Ґримзбі і Ошави. Ювілейний комітет Східньої Єпархії складався з таких осіб: п. Ярослав Балан, голова; адміністратори: диякон Н. Малюжинський і п. А. Мартин. Від "Українського голосу" був п. Іван Боднарчук. В липні 1968 р. в місті Саскатуні відбулося торжественне свято з участю нашого Блаженнішого Митрополита Іларіона і всього духовенства. Величавий концерт,

Ювілейний Хор — 50-ліття УГПЦК — 1968 р. Дир. Н. Олійник.

Група членів СУМК ім. Юрія Гасана при катедральній громаді св. Володимира в Торонто. Зліва направо: Христина Воробець, Мартин Чепесюк, Діяна Твазняк, Євген Майнер і Одарка Москалюк.

що відбувся силами молоді, зворушив людей до сліз радости і гордости, особливо виступи нашої "східньої молоді": хористів, оркестрантів і танцюристів. Молодечий хор чарував слухачів своїм чудовим мистецьким співом і самим виглядом.

Було багато незабутніх моментів під час святкувань. Про це була стаття І. Боднарчука в "Українському голосі". Ніколи не забудемо тих хвилин, коли наші молоденькі хористи, у своїх блакитних строях вітали на летовищі в Саскатуні приїзд наших Владик співом . . . "Ввійшов Архиєрей". Несподівана врочиста зустріч зворушила Владик і всіх присутніх, що були в той час на летовищі.

Під час побуту в Саскатуні члени Міської ради вітали хористів у міській ратуші, де наші хористи мали знову нагоду пописатися своєю піснею перед громадянами міста. Крім головних святкувань у Саскатуні, цілий ансамбль відбув турне до Вінніпеґу і інших західних міст. Восени відбули турне у Східній Канаді, у містах: Гамільтон, Віндзор, Оттава, Монтреаль, Ошава, Сейнт Кетеринс.

23-го листопада 1968 р. у Раєрсон театрі в місті Торонто відбувся величавий концерт цілого ювілейного ансамблю. Тим концертом закінчилося святкування ювілейного року УГПЦК.

В ювілейнім році було вироблено пластинки ювілейного хору. Вшановано дириґентів пп. Н. Олійника, І. Пасерба та інструктора танців Н. Воробця у громаді церкви св. Димитрія в Лонґ Бренч за їх відданість в ювілейному році УГПЦК.

З закінченням ювілейного року зайшла потреба переформувати ювілейний хор, що був більш церковного характеру, на загальний світський хор. Ювілейний хор, що у своєму складі мав більшість сумківців,

Колядники старшого відділу СУМК 1976 року. Голова М. Даньків.

автоматично переіменувався на сумківський хор і прийняв ім'я Митрополита Іларіона. Від 1-го липня 1969 року ансамбль прийняв назву "Молодечий ансамбль ім. Іларіона"; дириґент — Нестор Олійник, танцювальна група ім. Іларіона — хореограф Н. Воробець, Оркестра ім. Іларіона — дириґент І. Пасерб.

Ансамбль часто виступав у місцевих і позамісцевих концертах, брав участь у Святі державности (КУК) у Мессі Галл, де всі виступи були дуже успішні.

Виступ у місті Монтреалі також був успішний і відбувся величаво. Різдвяний концерт, який відбувся в Раєрсон театрі в січні 1970 року, чарував присутніх прекрасним виконанням і багатою програмою. Перша частина була присвячена нашим колядкам, а в другій частині поставлена була оперета "Вечерниці" повним складом ансамблю: хор, оркестра, танцюристи. Цей виступ був майстрно приготований, блискуче виконаний усіма учасниками і залишив надзвичайно приємні спомини. Адміністраторами ансамблю ім. Іларіона були: Я. Балан, д-р М. Чепесюк, В. Іваницький, В. Данкович, Б. Климків.

Восени 1971 року з рамени Східньої Екзекутиви СУМК — голова Юрій Строгий і уступивший голова Василь Балан зробили домовлення з відомою французькою танцювальною групою з Монтреалю "Лей Сортилеж", щоб спільними силами відбути турне по Канаді. З допомогою дотації від федерального уряду група під назвою "УКСОР" (Українці і Сортилеж) з дириґентом Олегом Хмілем і українською танцювальною групою, під керівництвом Дениса Юрківського пустилися в дорогу на три тижні з концертовою програмою. Турне охопило міста: Монтреаль, Оттаву, Торонто, Вінніпеґ, Принц Альберт, Саскатун, Ковлд

Лейк (Альберта), Едмонтон, Калґарі і Бенф. Концерти відбувалися в найбільших містах у найкращих авдиторіях, як Сентеніял, Джубелі і Плес Дейзарт. До складу комітетів з українців входили: Юрій Строгий (адміністратор), Маріянка Запаринюк, Роман Єренюк, Денис Юрківський, Дарія Куць, Павло Ласько, Тимофій Охітва.

Подорожуючи з іншою національною групою (французькою), сумківці переконалися, мабуть, що наша пісня, наше мистецтво може конкурувати з мистецтвом будь-якого народу і може захоплювати не тільки українців.

Турне по Канаді скріпило ансамблі і заставило їх до ще інтенсивнішої праці. Хор прийняв назву "Десна" і в лютому 1973 року, при співучасті танцювальної групи п. Н. Воробця, виступив з концертом у Раєрсон театрі в Торонто. Турне по містах Детройт, Віндзор, Сарнія, Кіченер, Ошава, Торонто спонукало хор виробити платівку народних пісень під назвою "Десна". Адміністраторами були Ю. Строгий, Н. Климків, Я. Балан, В. Іваницький. В скорому часі зорганізувалася танцювальна група "Десна" під керівництвом Андрія Мелета і Марка Олійника, а опісля й Дарці Строгої.

Останніх кілька років відбувався практично-виховавчий культурно-освітній табір в наших літніх оселях. Перший такий табір відбувся дуже успішно в оселі "Київ" 1974 року зі співучастю сумківців цілої Канади. Програма включала українське мистецтво, літературу, релігію, історію, музику, танці і господарство. Навчання господарства здійснювалося практично. Сумківці присвятили дуже багато часу й труду при впорядкованню оселі "Київ" і при прикрашенні будинків, а головно їдальні і кухні в українському стилі. Сумківці, які вчащали на ці курси, багато скористали з лекцій, тому нетерпеливо чекали наступних курсів. Табори в 1975 році в Едмонтоні на оселі "Барвінок", 1976 року в Тандер Бей на оселі "Карпати", де багато наших торонтонських сумківців взяли участь, були проведені за зразком першого табору, який відбувся на оселі "Київ".

Не лише під час побуту на курсах, але кожного року, з приходом весни, сумківці допомагають в упорядкованню і прикрашенню оселі "Київ" до літнього сезону. Під час літніх дитячих відпочинкових таборів, декотрі сумківці працюють виховниками.

Належить згадати, що наші сумківці навчались в українських школах, а доповнювали свою освіту на Літніх курсах українознавства на оселі "Київ", які започаткував тут п. Іван Боднарчук із панею Анною Токарик. Курси на оселі "Київі", започатковані 1958 року, проіснували десять років до часу перенесення курсів до новозбудованого Інституту св. Володимира при вул. 620 Спадайна. Душею цих курсів були директори: сот. Б. Панчук, д-р Ст. Климашко, Н. Олійник, І. Боднарчук. Із цих курсів вийшли провідники сумківської організації та визначні одиниці як Тарас Шиповик, о. В. Макаренко, інж. В. Гетьманчук, інж. Данило Садовий, Смильські, Климашки, Сенчуки, Панчуки і багато інших. Літні курси українознавства на оселі "Київ" дали початок до відродження молодечої організації СУМК у Східній Канаді. Тоді і започатковано журнал "Сумківець". Першим його редактором був І. Боднарчук.

Група спортовців відділу СУМК ім. Юрія Гасана із здобутими трофеями. Сидять, зліва направо: Віктор Крізель, Одарка Москалюк і Іна Михальчук. Стоять, зліва направо: Христина Плішка, Мар'янка Тисюк, Донна Шиповик, Борис Балан і Богдан Москалюк.

Останніх кілька років скликали семінари і так звані "воркшапс", на теми мистецькі, релігійні і інші, як також спортові змагання. Сумківці навчаються гри на бандурі під керівництвом колишнього сумківця, Мирослава Дяковського.

Тут подано тільки скорочений перебіг активности відділу СУМК при катедрі від початків існування до ювілейного року (1976). Неможливо описати на кількох сторінках повну діяльність сумківців за 40 років існування. Годиться ще згадати про нашого дорогого сумківця сл. п. Василя Жінчишина, який багато праці посвятив для СУМК і для громади. Завдяки його стараннням громада збагатіла набуттям оселі "Київ". Він був і головним основником Кредитової спілки "Союз" при катедрі.

З гордістю можна підкреслити, що наші колишні сумківці не пропали для українського суспільства, а навпаки, займають високі становища і позиції в управах централь СУС, ТУС (Товариство Українців Самостійників) і Союзі Українок Канади, в їх Провінціяльних Екзекутивах і у місцевих відділах. Займають вони становища у церковних управах, при Консисторії, при Інститутах, у Колегії св. Андрея і у різних українських громадських установах.

Катерина Майнер
Анна Москалюк
Стефанія Олійник

ВІДДІЛ СОЮЗУ УКРАЇНОК "ТРИЗУБ"

Відділ Союзу Українок Канади "Тризуб" зорганізовано при Катедрі св. Володимира в Торонто в 1944 р. Молоді жінки і дівчата, які вже переросли СУМК ще не почували себе готовими стати в ряди відділу Союзу Українок Канади ім. кн. Ольги — нашої матірної організації. Поза працею при громаді і церкві, їх цікавив також і ширший світогляд, включно з працею українців на загальній канадській арені.

Ініціятивний комітет, який складався з трьох осіб (Оля Охітва-Гамара, Ірина Котелко-Орищак (пок.) і Марія Храпко- Шередан), звернувся в цій справі до Провінціяльної екзекутиви Союзу Українок Канади, яка тоді була пид головством пані Марії Шевчук.

Організаційні Збори відбулися 3-го лютого 1944 р. і того самого року "Тризуб" став відділом Союзу Українок Канади при Катедрі. Багато членок були дочками членок відділу ім. кн. Ольги.

Першими вписалися до відділу "Тризуб": Оля Гамара, Галя Яремій, Марія Храпко-Шередан, Ірина Орищак, Йоанна Чарнецька, Стефанія Юрківська (тепер добр.), Софія Дутчак-Ялова, Орися Романко-Садова, Павліна Хабаль-Бучовська, Наталя Волохатюк-Вал, Франя Гункевич, Анна Добровська, Віра Лазар, Анна Лазар, Галя Боднарчук-Ласько, Оля Коруна-Янів і Аделя Савчук.

Першою головою відділу "Тризуб" була Оля Гамара, яка й досі є активною членкою Союзу Українок Канади. Пізніше головами відділу "Тризуб" були: Віра Лазар, Ірина Орищак, Марія Стокало, Оля Олійник-Лемю, Мирослава Материн-Яремко, Леся Кобітович-Хорош, Юлія Кулачковська, Єлисавета Коча, Наталя Туз, Галя Бевш, Розалія Самець, Оля Приходько, Леся Кибець-Лефебвр, Іванна Просимяк-Іваночко, Іванна Вахна, Маруся Грабовська-Романко, Наталя Шевчук-Саґден, Стефанія Олійник і Клавдія Коропецька-Микитюк.

Головними завданнями своєї діяльности відділ уважав культурно-освітню працю, ознайомлення своїх членів з українською літературою, поширювання знання про українське народне мистецтво, щоб ним зацікавити молодих українських жінок, поширювання праці Союзу Українок Канади, участь у канадських жіночих організаціях, щоб інформувати їх членів про українські справи, працю для добра української спільноти і для добра Канади. Все це їх цікавило в додатку до праці при церкві і громаді.

Тому що відділ "Тризуб" постав під час воєнних часів, з перших днів свого існування члени відділу звертали увагу на потреби нашої держави — Канади, яка була заанґажована в Другій світовій війні. Праця для воєнних потреб була ріжноманітна: пожертви потерпівшим від війни в Британії і в Европі, продаж щадничих значків, висилання харчових і інших пакетів для українських вояків в Европі і в Британії і т. п.

Після закінчення війни "Тризуб" продовжував свою харитативну працю, помагаючи українським скитальцям в Европі і новоприбулим до Канади.

"Тризуб" — 1950-51. 1-ий ряд — зліва: добр. М. Керніцька, Ю. Никифорук, М. Яремко, Т. Олійник, Л. Кобітович, О. Гамара; 2-ий ряд: С. Гарасим, М. Юнг, А. Голота, І. Орищак, О. Химій, С. Олійник, Б. Смильська, А. Григоряк; 3-ій ряд: О. Лібер, С. Гуджа, Й. Горчинська, А. Горецька, О. Ковбель, А. Васильців, О. Пелешок, П. Комгир, О. Деренюк, А. Якимишин, К. Іваницька; 4-ий ряд: Й. Ласько, А. Павлюк, С. Воробець, М. Марусик, С. Дутчак, Е. Коча, А. Воробець, Г. Ласько.

У першім році існування, "Тризуб" видав двомовну куховарську книжечку, а в 1946 р. відділ видав двомовну книжку "Домашніх порад", яку зредаґувала Оля Химій-Цікало.

Члени також застановлялися над потребами нашої церкви — зокрема під час плянування і будови теперішньої катедри. Пані Гамара і Шередин були членами Комітету, який зібрав 50,000 долярів на будову нової церкви. Протягом свого існування "Тризуб" подарував коло 5,000 долярів церковній громаді на сплату боргів.

Окрім фінансової пожертви, відділ подарував мідні вази для престолу, два стихарі, пошиті членкою Наталею Саґден для хлопців, які обслуговують Владику. Довгі роки членки "Тризуба" опікувалися прикрасою престолу церкви свіжими квітами кожної неділі.

Але матеріяльна поміч церкві не була найважливішою працею відділу. "Тризуб" звернув увагу на релігійне виховання дітей, уважаючи, що тільки в Недільній школі можна систематично навчати наших дітей православної віри й респекту до православної церкви. В 1947 р. Оля Олійник-Лемю зорганізувала першу Недільну школу при катедрі. В початкові роки відділ "Тризуб" повністю опікувався недільною школою. Члени Оля Гамара, Ірина Орищак, Параня Комгир, Анна Дутчак, Славка Буряник-Охітва, Юлія Боднарчук-Никифорук, Леся Хорош-Греґорі, Анна Григоряк-Балан, Олена Пелешок-Гринь, Юлія Кулачковська, Віра Шевчук, Наталя Шевчук-Саґден, Стефанія Олійник, Оля Романко-Воробець, Анастазія Пасерб, Катерина Іваницька-Майнер, і Клавдія Коропецька-Микитюк на протязі довгих років займалися працею при Недільній школі. Члени відділу також приготовляли спільне снідання для дітей після сповіді і причастя.

Деякі члени були заанґажовані і в інших ділянках церковно-громадського життя нашої церкви — співали у церковнім і світськім хорі, вчили у Рідній школі або були вихователями на літній оселі "Київ". Пані Яхимець вклала багато праці у прикрашення будинків на оселі. Інші члени допомагали прибирати будинки для ужитку дітей.

Відділ "Тризуб" оплачував утримання декількох дітей на оселі. Також членки відділу помагали на громадських базарах та різних імпрезах чи обідах.

Довший час "Тризуб" відповідав за приготовлення Спільного Святченого. "Тризуб" подарував громаді обруси на столи і посуд, як також 100 чайних чашок з підставками.

В своїй культурно-освітній праці відділ влаштовував сходини з доповідями та рефератами, як також читання творів українських письменників, та статтів з часописів. "Тризуб" влаштовував також спільні імпрези — концерти, доповіді і вечірки з відділами ім. кн. Ольги, Товариства Українців Самостійників і Союзу Української Молоді Канади при катедрі.

Цікаво зауважити, як часто згадується у протоколах про купівлю подарунків срібних пожечок для новонароджених дітей у членок "Тризуба". Це ввійшло в традицію відділу. Як вже ті ново-народжені попідростали до дев'ять-десять літ, їхні матері відчули потребу знову відновити молодший відділ СУМК, щоб пригорнути дітей до свого рідного гурту. Потрібно зацікавити і затримати своїх дітей в православній вірі,

"Тризуб" — Ювілей 25-ліття 1969 року. Зліва: С. Олійник, Н. Шевчук-Саґден, М. Романко, І. Вахна, Г. Бевш, Е. Коча, Я. Охітва, Л. Хорош-Ґреґорі, М. Яремко, В. Лазар, Г. Яремій, О. Гамара.

в українському дусі і в самостійницькім русі від чого розпочалося наше українське церковно-громадське життя в Канаді. Провідниці молодшого СУМК при катедрі, пані Єлисавета Коча і пані Ірина Шиповик, зуміли зацікавити молодь і записали 24 члени у 1960 році. Заохочували молодь до праці при церкві, навчали дітей ручних робіт, вчили їх правил провадження зборів, організували прогульки, приготовляли дітей до фестивалів і з'їздів. Цю працю продовжували Стефанія Олійник, Оля Станько, Катерина Майнер і Анна Москалюк з поміччю добр. Анни Ференців. "Тризуб" також мав членів у Дорадчій раді старшого відділу СУМК ім. Юрія Гасана, які старалися допомагати сумківцям у їхній праці. Оля Воробець вклала дуже багато щирої праці у сумківські заняття.

В додатку до курсів мистецтва для молоді, відділ організував курси для своїх членок. Кожного року "Тризуб" влаштовував виставки мистецтва, українського традиційного печива і т. п. на Веснянім Чайнім прийнятті, з музичною програмою, що давала нагоду виступати нашим молодим талантам.

Відділ "Тризуб", як складова частина Союзу Українок Канади, старався виконувати свої організаційні обов'язки в Союзі Українців Самостійників і брав активну участь у з'їздах нашої батьківської організації. Члени приймали обов'язки в Провінціяльній Екзекутиві, в Східній філії Музею Союзу Українок Канади і також у Центральній управі, яку очолювала членка Леся Хорош-Ґреґорі чотири роки. П'ять інших членок "Тризуба" були також в управі централі Союзу.

В 1967 році, — рік сторіччя Канади, — Центральна управа Союзу Українок Канади створила Комітет з 3-ох членок тодішньої управи — Оля Гамара, Анна Балан і Стефанія Олійник — який мав завдання запропонувати спосіб відзначення 100-ліття Канади Союзом Українок Канади. Комітет зарядив конкурс українських мистців малярів на тему " Українська жінка-піонерка". Найбільше причинився до цього проєкту мистець-маляр Василь Курилик. Збірка 12-ти картин, виконаних Куриликом, остається великим і дорогоцінним скарбом Союзу Українок Канади.

Відділ підтримував фінансово та працею головний Музей у Саскатуні, як також Східну філію Музею в Торонто, яку тепер очолює пані Оля Гамара. Пані Іванна Вахна продовжує свою працю при Музею від 1954 р., тепер як головна кураторка.

Відділ складав пожертви на Колегію св. Андрея у Вінніпезі, на Консисторію Української Православної Церкви Канади, на "Вісник", на "Промінь" (журнал Союзу Українок Канади), на "Український голос" і на сумківську працю — все це в додатку до інших громадських пожертв.

Багато членок помагають у розвитку і праці при Українськім інституті св. Володимира. Це не дивно, бо багато з них були питомцями або з родин питомців перших Українських інститутів у Канаді: Петра Могили в Саскатуні, св. Івана в Едмонтоні та Адама Коцка в Вінніпезі. Подаровано телевізію для Інституту. Через те що Союз Українців Самостійників — це одна зо складових організацій, що входять до Комітету Українців Канади, відділ "Тризуб" був активний у жіночому секторі

"Тризуб" — кінець сезону. 1-ий ряд — зліва: С. Яхимець, Н. Шевчук-Саґден, С. Карпяк, Л. Янкович, пані Н. Когуська — гість-редактор журналу "Промінь", С. Олійник, О. Козак, О. Гамара, Л. Хорош-Ґреґорі; 2-ий ряд: А. Фіґус, А. Дутчак, О. Крепякевич, В. Шевчук, О. Смильська, О. Приходько, М. Романко, І. Вахна, Г. Бевш, С. Охітва, Н. Кулик, О. Ґудзовська, Р. Бойко, Т. Олійник, Л. Мельничук, Л. Волошин; 3-ій ряд; О. Воробець, О. Цікало, О. Садова, А. Пасерб, Л. Цікалик, О. Станько, А. Москалюк, —, Й. Ласько, Г. Мартинюк, А. Балан, М. Федак, К. Микитюк, Я. Іваницька, Г. Цукорник, К. Майнер, Е. Немеровська.

КУК з першого дня організації в Торонто. Членка Оля Карманін була головою КУК. Під час другого СКВУ, членки допомагали при реєстрації делеґатів і гостей Світового Конґресу, який відбувся в Торонто в листопаді 1973 року.

Харитативна праця серед українського середовища відбувалась у формі відвідування хворих, зокрема під час Різдвяних Свят, пожертв на будову Пансіону ім. Івана Франка, участі у праці при відкритті Пансіону, якому також подаровано телевізію і т. п. Члени також не забували про потреби українців поза Канадою і пожертвували значну суму на українську православну церкву у Буенос Айрес в Арґентіні.

Члени відділу особливо виявили себе в суспільній праці серед неукраїнських жіночих і добродійних організацій. Відділ записався до місцевої Жіночої Ради у 1945 році. Наші представниці займали відповідальне становище в управі Ради Жінок. Стефанія Яхимець одинадцять років служила секретаркою, а тепер — касієркою. Представниці багато причинилися до більшого зрозуміння наших проблем і зацікавлень українцями між неукраїнською спільнотою.

Відділ брав участь у кампаніях для поборювання недуги рака, "Нейві Ліґ Теґ Дей", "Вименз Валунтір Сервис". Також брали участь в кампаніях збірки фондів для сліпців і в кампанії Червоного хреста.

В 1973 році відділ "Тризуб" розв'язався і членки вписалися до відділу ім. кн. Ольги, щоб спільними силами далі продовжувати потрібну працю Союзу Українок Канади при громаді св. Володимира і на загальній канадській ниві.

Клявдія Микитюк

ДІЯЛЬНІСТЬ ОДУМ НА КОРИСТЬ РІДНОЇ ЦЕРКВИ

Об'єднання Демократичної Української Молоді (ОДУМ) було зорганізоване в Торонто весною 1950 року. Як між основоположниками УГПЦеркви в Канаді так і серед молоді, яка організувала ОДУМ, були хлопці і дівчата православного і греко-католицького віровизнання Історична подібність також і в тому, що на початку діяльність ОДУМ-у відбувалась в Українському Народньому Домі так, як і перших організаторів Української Православної Церкви св. Володимира в Торонто. Філії ОДУМ-у, які творились в інших містах — всі єднались біля українських православних церковних громад. У Торонто, раніш і тепер, батьки одумівської молоді переважно були і є членами катедральної громади св. Володимира.

Священики, управи й учителі церковної школи завжди стреміли до того, щоб діти і молодь були з батьками біля рідної церкви. За ініціятивою священиків і при допомозі управи й учителів, 7 червня 1953 р., відбувся святковий "День української православної молоді" в Торонто. В часі того святкового дня молодь ОДУМ-у взяла участь у Богослуженні й на концерті, на якому тогочасний член управи ОДУМ-у Іван Дубилко виголосив доповідь. Восени того ж року церковна управа просила ОДУМ помогти влаштувати "базар" і дати контестантку на "принцесу". З того часу молодь ОДУМ-у включилась у працю громади, ходила колядувати на користь церкви і помагала влаштовувати інші імпрези.

У 1954 році, за ініціятивою добр. Мінодори Фотій і пані Єфросінії Літвінов, зорганізовано перше літнє таборування дітей на оселі "Київ". Того року і протягом усіх років таборування старші члени ОДУМ-у були опікунами, а молодші одумівці допоміжними виховниками. На прохання управи, 1953 і 1955 рр., старші члени ОДУМ-у помагали переводити збірки грошей на будування іконостасу і малювання катедри. З приводу посвячення катедри св. Володимира 1955 р., у пропам'ятній книзі поміщено інформаційну статтю про ОДУМ.

Восени 1958 р. Виховна Рада ОДУМ-у зорганізувала в УНДомі Курси українознавства ім. Івана Котляревського під керівництвом Вікентія Літвінова. Учителями були: Микола Битинський, Павло Гавриш, Валеріян Ревуцький і Борис Олександрів. Члени церковної громади домагались, щоб ті курси були переведені до катедральної громади й поєднані з курсами, раніш започаткованими при церкві. Також батьки домагались, щоб ОДУМ містився при церкві і співпрацював з організацією молоді СУМК. На річних зборах, у січні 1959 р., проф. Степан Килимник вияснював присутнім, що доля церкви й громади буде залежати від наших дітей і радив, аби молодь ОДУМ-у була при катедральній громаді. Присутні поставились позитивно до тієї справи. В. Літвінова обрано в церковну управу культурно-освітнім референтом. Курси ім. Івана Котляревського тієї зими перенесено до школи при катедрі. Того ж року ОДУМ перейшов з УНДому до приміщень церковної громади. Молодь ОДУМ-у почала ходити на спів катедрального хору. Почавши від 1950 року, чимало батьків одумівської молоді і старші члени ОДУМ-у були членами церковної громади, входили в

склад управи, шкільні комітети та в різні комісії розбудови громади і її оселі "Київ": Григорій Романенко, Вікентій Літвінов, Микола Сотник, Іван Баран, Борис Дрозд, Панас Степура, Іван Дубилко, Степан Шишко, Михайло Гава, Петро Родак, Микола Валєр, Андрій Кулик, Андрій Ліщина, Василь Руденко, Олександер Харченко, Леонід Ліщина, Віктор Педенко, Степан Штик і багато інших були по кілька років у управі і були жертвенними працівниками в розбудові громади і її шкільництва.

Від 1961 р. мистецькі одиниці ОДУМ-у брали участь у таких імпрезах церковної громади: Листопад 1962 р. — 20-ліття архиєрейства Архиєпископа Михаїла. Грудень 1962 р. — 80-ліття Митрополита Іларіона. Червень 1963 р. — 70-ліття митр. прот. Петра Самця. Жовтень 1966 року — 40-ліття церковної громади св. Володимира, перший виступ ансамблю бандуристів. Квітень 1967 р. мішаний хор молоді ОДУМ-у на концерті на честь 85-ліття життя Блаженнішого Митрополита Іларіона. Листопад 1968 р. — хор "Молода Україна" і ансамбль бандуристів ім. Гната Хоткевича на ювілейному концерті 50-ліття УГПЦеркви в Канаді. Березень 1969 р. — хор "Молода Україна" і ансамбль бандуристів на концерті відзначення тисячоліття з дня смерти св. кн. Ольги. Червень 1970 р. — хор і ансамбль танцюристів ОДУМ-у "Веснянка" на концерті Року української православної молоді. Листопад 1970 р. — хор і бандуристи на концерті на честь 85-ліття життя і 50-ліття архиєрейства Архиєпископа Михаїла. Червень 1971 р. — капеля бандуристів на концерті рідношкільної округи — закінчення шкільного року і відзначення століття з дня народження Л. Українки. Листопад 1971 р. — капеля бандуристів на концерті відзначення 50-ліття відродження Української Автокефальної Православної Церкви в Україні. Березень 1972 р. — бандуристи на концерті на честь Т. Шевченка, — ОДУМ відповідальний організатор концерту. Лютий 1973 р. — бандуристи на концерті на честь гетьмана Петра Конашевича Сагайдачного у 350-річчя його смерти. Крім того, мистецькі групи ОДУМ-у брали участь на академіях на честь Симона Петлюри, на імпрезах Союзу Українок, Братства св. Володимира й інших організацій при церковній громаді. Почавши від 1973 року, ансамбль бандуристів і ансамбль танцюристів ОДУМ-у "Веснянка" кожного року брали участь у виконуванні концертової програми павільйону "Полтава".

Члени філії ОДУМ-у і юнацтво ходять до Рідної школи, недільної і на Курси українознавства, прислуговують у катедрі в часі Богослужень, щорічно ходять колядувати на користь громади. Молодь ОДУМ-у і їхні батьки співають у катедральному хорі. Валентина Родак була один рік дириґенткою катедрального хору. У катедральній школі учителювали: Оля Огоновська, Надія Цибенко, Наталка Сандул, Лідія Лебединська, Валентина Родак і Олександер Харченко. У березні 1976 р. організатором концерту на честь Т. Шевченка був ОДУМ з участю капелі бандуристів. У листопаді 1976 р. мистецькі ансамблі ОДУМ-у — хор, бандуристи і танцюристи — 129 душ молоді брали участь на ювілейному концерті 50-річчя Катедральної Громади св. Володимира в Торонто.

Валентина Родак

ТАБОРОВІ КУРСИ ВИХОВНИКІВ І ЮНИЙ ОДУМ

Виховання українського молодого покоління узалежнене від родини, церкви, своєї школи і молодечих організацій. Тільки вони можуть зберегти нашу молодь для української спільноти, її рідної церкви, виховати на повноцінних громадян Канади, які з часом активно включаться у працю української громади на користь нашої Батьківщини-України. У цьому відношенні важливу ролю виконує Об'єднання Демократичної Української Молоді. На керівних становищах ОДУМ має людей, які по своєму фаху є кваліфіковані педагоги, для яких праця з підростаючою молоддю є щоденним заняттям.

Праця з юнацтвом вимагає досвідчених виховників, які розуміють психологію дітей і своїми знаннями вміють прищепити дітям найкращі властивості людини. Функцію підготовки кваліфікованих виховників виконує Постійна Команда Виховників Юного ОДУМ-у, яка щорічно приготовляє програму і переводить таборові курси, відповідає за підбір виховників і розподіляє їх на працю по літніх таборах. Упродовж року, в міру своїх можливостей, виховники працюють з роями юнацтва ОДУМ-у у своїх філіях. Ці виховники в більшості студенти середніх шкіл та університетів. Багато старших виховників є вчителями наших шкіл українознавства.

На курси молодших виховників приймають кандидатів у віці 15-16 років життя. Від усіх кандидатів вимагається знання української мови, літератури, історії і географії. Програма курсів провадиться виключно українською мовою. Програма таборового курсу триває протягом двох років, по два тижні кожного літа. Після успішного закінчення курсант чи курсантка отримує грамоту виховника Юного ОДУМ-у. Цей ступінь дозволяє самостійно працювати з роєм Юного ОДУМ-у (діти у віці 7-13 років). Щоб стати виховником — молодий юнак чи юначка мусить багато вчитись, мати упевнену свідомість своїх завдань і здати іспит.

Курси відбуваються щороку, на оселі ОДУМ "Київ" біля Нью-Йорку, або на оселі "Київ" біля Торонто. На катедральній оселі "Київ" відбулось чотири таборові курси виховників, на яких було біля 150 курсантів. Навчання відбувались під керівництвом д-ра Юрія Криволапа і інж. Павла Лимаренка. Духовним опікуном курсів був капелян ОДУМ-у, настоятель катедри св. Володимира о. протопресвітер Дмитро Фотій, який разом з о. протоієреєм Юрієм Ференцівим є духовними опікунами всіх дітей і молоді при нашій Катедрі. Господарські приготування й адміністрацію таборових курсів виконував голова Товариства Одумівських Приятелів Іван Данильченко при допомозі членів ТОП, які в Торонто є довголітніми членами катедральної громади.

Виховні заняття з юними одумівцями відбуваються під час шкільного року, кожної суботи від 1-ої до 5-ої години вечора. У систему занять входять гутірки на історичні, релігійні і мистецькі теми, ручні вправи, спорт, гра на бандурі, танці, співи, ігри, прогулянки тощо. В час зайнять діти поділені на гуртки. У кожному гуртку є пересічно біля 10 дітей. У Торонто, у роках 1964-1970 було пересічно по 5 таких гуртків, а в роках 1970-1976 по 7 гуртків. Мистецької самодіяльности

Семінар виховників Юного ОДУМ-у 1969 р. Між учасниками семінара сидять члени Виховної Ради: Петро Родак, Петро Волиняк, Микола Валєр, Михайло Муха й Іван Данильченко.

Дефіляда юнацтва ОДУМ на оселі "Київ" літом 1969 р. на святі "День української молоді" з участю: ОДУМ, ПЛАСТ, СУМ, СУМК, МУНО і УКЮ.

— гри на бандурах, танців і співу навчають дітей кваліфіковані старші виховники та їхні помічники. У загальній виховній праці з гуртками працюють виховники, які відбули вишкіл на таборових курсах. Дотепер всіх тих, які у згаданих галузях проводили працю з юними одумівцями в Торонто було понад 60 виховників і виховниць. Праця виховників ОДУМ-у й одумівської молоді широко відома нашому громадянству, а найбільше членству катедри св. Володимира, у якій ця молодь охрещена, навчається українознавства в катедральній школі й виростає біля своєї православної церкви.

С. В. Подюк

ТАБОРИ ЮНОГО ОДУМ-У

Літні табори Юного ОДУМ-у це доповнюючий виховний чинник у праці з юнацтвом. Мета таборів: під час шкільних вакацій відокремити наших дітей від вуличного неґативного окруження, і на лоні природи, в оточенні ровесників, виховувати юнацтво в рідному національному і релігійному дусі, навчати і плекати самодисципліну, навчати знання української мови і традицій нашого народу, — здійснювати це розвагово-виховними методами й спрямовувати нашу молодь на стежки розумного здорового розвитку життя. На протязі двох тижнів кожного таборування Юного ОДУМ-у проробляється багато виховного матеріялу гутірками, ручними роботами, плаванням, мандрівками, писанням таборових тем та інших новинок, різними іграми і спортом.

Головна Виховна Рада ОДУМ-у під проводом Петра Родака почала такі табори в Канаді 1963 року на катедральній оселі "Київ". З того часу було 14 таборів, з яких на православній оселі було одинадцять, а три на оселі УНО. До таборів Юного ОДУМ-у батьки привозили дітей з Торонто, Ошави, Гамільтону, Ніяґара Фаллс, Ст. Кетринс, Лондону, Монтреалу, Детройту, Баффало, Кіченер та інших місцевостей Канади і США. Пересічно кожного року в таборі було понад 120 душ юнацтва, хлопців і дівчат. Таборами керували комендант і його заступник, а їм помагали обозний господар, бунчужні і кільканадцять виховників і вихованиць, які щоденно проводили виховні заняття з гуртками.

Кожного року табір мав символічну назву: географічну або пов'язану якоюсь історичною подією того року, або особою, що виконала велику ролю в історії України. Назви таборів і їхні команданти: 1963 р.

Архиєпископ Михаїл між юнацтвом ОДУМ на оселі "Київ" на таборі "Канів" 1964 р. Комендант табору Петро Родак.

Табір Юного ОДУМ-у "Каменярі" 1966 р. на оселі УНО. Команданти табору: Петро Родак і Віктор Педенко.

"Запоріжжя" — командант Петро Родак; 1964 р. "Канів" — команд. П. Родак; 1965 р. "Дніпро" — команд. Олексій Коновал; 1966 р. "Каменярі" — команданти П. Родак і Віктор Педенко; 1967 р. "50-ліття УНР" — команданти Микола Балдецький і Леонід Ліщина; 1968 р. "Карпати" — команданти Л. Ліщина і П. Родак; 1969 р. "Івана Котляревського" — команданти Віктор Духнай, Вадим Корженівський і Леонід Сотник; 1970 р. "20-ліття ОДУМ" — команданти В. Педенко і В. Духнай; 1971 р. "Лесі Українки" — команданти П. Родак й Іван Данильченко; 1972 р. "Григорія Сковороди" — команданти Олександер Харченко й І. Данильченко; 1974 р. "Олександра Кошиця" — команданти Валентина Родак і В. Педенко; 1975 р. "25-ліття ОДУМ-у" — команданти Олег Сандул і Анатолій Терентів, 1976 р. "Симона Петлюри" — команданти Лідія Китаста і Віктор Педенко.

Кожного року табори відвідували головні керівники ОДУМ-у і батьки, яких діти були в таборі. Цікавилися таборовим вихованням юнацтва і відвідували табори Юного ОДУМ-у: Митрополит Михаїл, о. Дмитро Фотій, о. Юрій Цукорник, о. Юрій Ференців, о. Миколай Дебрин, о. М. Малюжинський і о. Тарас Славченко.

Господарські приготування здійснювала управа ОДУМ-у і члени Товариства Одумівських Приятелів, які переважно були у батьківських шкільних комітетах при катедрі св. Володимира. Одночасно вони помагали церковній управі приготовляти оселю для таборування тих дітей, що їх щороку організувала церковна управа і провадила виховне таборування перед таборами одумівського юнацтва.

Валентина Родак

ЗНАЧЕННЯ ЗУСТРІЧІВ ОДУМ-У

Крім корисного значення для самої молоді — зустрічі ОДУМ-у дають приємність тисячам громадян, які прибувають, щоб побачити масовий з'їзд молоді і її організованість в час Богослужень, дефіляд, доповідів, виступів хорових музичних і танцювальних ансамблів, спортових змагань та вечірніх ватр. Життєві обставини складались так, що ОДУМ об'єднує молодь українського православного віровизнання, тому молодь ОДУМ-у майже скрізь гуртується при українських православних церковних громадах, а зустрічі більшістю відбувались на катедральній оселі "Київ" біля Торонто.

Символікою кожної зустрічі завжди була відповідна дата історичного всеукраїнського значення, або важливіша дата в існуванні ОДУМ. Перша зустріч відбулась 1952 р. в Ніяґара Фаллс. Друга поблизу Ст. Кетринс, 8 і 9 серпня 1953 р., на якій Архиєпископ Михаїл, в сослуженні капеляна ОДУМ-у о. прот. Дмитра Фотія та інших священиків посвятив прапори ОДУМ-у. На зустрічі у липні 1955 р. було прийнято офіційний гімн і марш ОДУМ-у. В суботу у "Палас Пір" була забава з танцями, а в неділю на оселі "Київ" — архиєрейське Богослуження Владики Михаїла. Потім була мистецька концертова програма, спортові змагання й вечірня ватра. На ту зустріч прибув і вітав молодь Президент УНР в екзилі д-р Степан Витвицький. Головним доповідачем був Василь І. Гришко.

У 1957 р. була зустріч ОДУМ—СУЖЕРО—ДОБРУС на честь 40-річчя Української Національної Революції, а літом 1958 р. ті ж організації влаштували масову зустріч на честь 40-річчя проголошення державности Української Народньої Республіки. Літом 1959 р. була зустріч присвячена 250-річчю з дня смерти гетьмана України Івана Мазепи. Доповідачами були президент д-р Степан Витвицький і проф. Валеріян Ревуцький. У 1960 році ОДУМ відзначив 10-річчя свого існування. На бенкеті у "Палас Пір" було понад 600 осіб. У неділю 3 липня на оселі "Київ", після польового Богослуження, концертову програму виконала молодь різних філій ОДУМ-у Канади і США. Головним доповідачем був голова ЦК ОДУМ-у Євген Федоренко. Літом 1961 р. зустріч була присвячена сотим роковинам Тараса Шевченка. Промовцями були федеральний міністер Михайло Старчевський і письменник Улас Самчук.

Напередодні зустрічі 30 серпня 1963 р. помер видатний письменник Іван Павлович Багряний, почесний член ОДУМ-у, лідер й ідеолог УРДП і віцепрезидент УНР в екзилі. Тоді, замість танців, молодь зорганізувала на оселі жалібний вечірній концерт. У неділю була відправлена панахида за душу Івана П. Багряного. Під час мистецької програми головну промову виголосив інж. Олексій Коновал. 1965 року ОДУМ відзначив 15-річчя свого існування. Кількасот молоді започаткували свій ювілей спортовими змаганнями і вечірньою забавою. У неділю, 4 липня після Богослуження, перед тисячами глядачів відбулась дефіляда — марш колон молоді. Потім був концерт у виконанні багатьох мистецьких гуртків ОДУМ-у. Головну доповідь виголосив інж.

Молодь ОДУМ у катедрі св. Володимира на панахиді за душу почесного члена ОДУМ Івана Багряного, який помер у серпні 1963 р.

Леонід Ліщина. Своє 15-річчя ОДУМ удокументував виданням книги "Альманах-бірник", у якому статтями і світлинами описано діяльність ОДУМ-у.

Ювілейна зустріч 25-річчя ОДУМ-у, 29, 30 і 31 серпня 1975 р., також відбулась у Торонто. На бенкеті було понад 500 осіб. Митрополит Мстислав був почесним гостем і головним доповідачем. Ось уривки з тієї дуже змістовної доповіді: "Вітаю тут присутніх від тих православних українців, що постійно й творчо діють у вільному світі..., вітаю і від Собору Єпископів Української Автокефальної Православної Церкви... Моя присутність серед вас зумовлена небуденною поза межами України подією, що відзначує чвертьсторіччя діяльности українського національного організму, частини постійно прогресуючої в своїй творчій активності, частини, що здобула вже в українській громаді загальне признання, частини, яку в поточній мові звемо ОДУМ... В назву ОДУМ міцно вмуровано прикметник "демократична"... Демократія, в її найчистішому й неспотвореному розумінні, — це культ любови до ближнього... А коли так, тоді одумівці близькі й дорогі нам попутники, бо ж начальним завданням Христової Церкви — вчити людину любити іншу людину. ...основна маса членства ОДУМ-у є водночас і членами Української Православної Церкви. Головною вимогою нашої Церкви

"День української молоді": ОДУМ, ПЛАСТ, СУМ, МУНО, СУМК і УКЮ в Торонто 1966 р. на площі Канадської Національної вистави. Олег Літвінов приймає дефіляду дівочої колони ОДУМ, яку провадять Валентина Поляківська і Галина Романенко.

до православного загалу є домагання, щоб той загал постійно дбав про доріст молодих священичих кадрів, бо без такого дорості майбутнє нашої Церкви поза межами України буде безмежно трагічним. Це домагання скероване й до ОДУМ-у, як найбільш зорганізованої частини української православної молоді".

Більшість зустрічей ОДУМ-у звеличував Архиєпископ Михаїл архиєрейськими Богослуженнями, завжди в сослуженні капеляна ОДУМ о. протопресвітера Дмитра Фотія й інших священиків. Також на ювілейній зустрічі Блаженніший Владика Митрополит Михаїл служив святу Літургію і благословляв ОДУМ на майбутність.

Упродовж минулих 25 років на оселі "Київ" відбулось 15 зустрічей з участю біля 50 тисяч громадянства. Ті зустрічі давали всім велике моральне вдоволення. Члени катедральної громади, які є повноправними співвласниками тієї оселі, а особливо ті члени, яких діти згуртовані в ОДУМ-і знали, що крім моральної користи — церковна громада також завжди мала поважну матеріяльну користь, бо ж крім заплати за вживання оселі, на кожному Богослуженні збірки жертв серед маси людей "на тацу" нараховували поважні суми грошей на добро церковної громади і катедри св. Володимира.

Вадим Вакуловський

ХОР "МОЛОДА УКРАЇНА" Й АНСАМБЛЬ БАНДУРИСТІВ ОДУМ-У

Організація юнацького хору "Молода Україна" почалась з роєм дівчат "Лісові дзвіночки" 1963 р., а організування капелі бандуристів і наука гри на бандурах—в 1966 році, як висліди плянованої й послідовно здійснюваної виховної праці з юнацтвом ОДУМ-у. Хоч це дві окремі мистецькі одиниці, але їхнє зростання й себевиявлення між широкими колами українського й англомовного громадянства в Канаді і США — нерозлучні.

Довголітньою організаторкою, виховницею і вчителькою тих юних мистецьких груп ОДУМ-у була й понині є Валентина Родак, жінка, яких у нашій сучасній дійсності ми маємо дуже мало. Будучи студенткою, а потім учителькою в державній школі, вона одночасно ввесь час була регулярною виховницею Юного ОДУМ-у. Не втратила вона почуття обов'язку праці з молоддю й тоді, коли вийшла заміж і стала матір'ю. Побіч родинних материнських обов'язків, Валентина Родак дуже багато часу і праці віддає іншим українським дітям. Маючи освіту музичної консерваторії В. Родак найбільше часу і праці присвячує юнацтву в ОДУМ-і на науку співу і гри на бандурі. Батьки, які щоденно турбуються добрим вихованням своїх дітей, виявили респект до її праці і хор у скорому часі осягнув понад 100 осіб, хлопців і дівчат, склад капелі нараховував 25 юних осіб, а в загальному процесі навчання, гри на бандурах училися понад 50 дівчат і хлопців.

Концерти хору ОДУМ-у і бандуристів на церковно-громадських святах та імпрезах православної громади св. Володимира — названі у статті про црацю ОДУМ-у на користь рідної церкви. Поза церковною громадою ті юні мистецькі ансамблі, самі і з танцювальним ансамблем ОДУМ-у "Веснянка" виступали з концертами в таких містах: у Торонто шість "весняних концертів", у Ст. Кетринс, Гамільтоні, Лондоні, у Монтреалі, спільно з хором "Молода Україна" під керівництвом Івана Козачка, на святкуваннях 100-річчя Канади ("Експо 67"), в Оттаві на концерті "День молоді", на оселі СУМ "Веселка" в "День молоді", на оселі ОДУМ- "Київ" біля Нью-Йорку, в Торонто у Месей Голл на святочному концерті 50-річчя УНР, на святі 100-річчя Товариства "Просвіта", в Гамільтоні на святі державности України "Молодь Актам 22 січня", в Детройті на ювілеї 50-річчя капелі бандуристів ім. Тараса Шевченка, на концерті кубанських козаків, на святочному концерті на честь героїв Зимового походу Армії УНР, на ювілейному концерті 65-ліття мистецької діяльности Григорія Манька-Ярошевича, на оселі "Київ" на святі "Рік української православної молоді", на "Полтавських вечорах", у пансіоні ім. Івана Франка і на концертах ансамблю "Веснянка".

У репертуар цих ансамблів ОДУМ-у включені твори таких композиторів: Я. Степового, М. Фоменка, Г. Китастого, К. Стеценка, О. Кошиця, В. Ступницького, М. Леонтовича, Д. Роздольського, С. Людкевича, А. Филипенка, Гната Хоткевича, Д. Бортнянського, П. Майбороди, Надретного і інших.

Хор ОДУМ "Молода Україна" і капеля бандуристів ім. Гната Хоткевича на концерті Східньої Єпархії в Торонто на честь 50-річчя УГПЦеркви 15-17 листопада 1968 року. Диригент хору і капелі Валентина Родак.

Одумівський ансамбль бандуристів ім. Г. Хоткевича та хор "Молода Україна" 1969 р. Перший ряд — сидять зліва направо: Валентина Духнай, Марія Бойко, Надія Цибенко, Віктор Духнай, Ярослав Антоневич, Микола Поліщук, Олександра Микитенко, Стефанія Штик, Наталка Байрачна, Галина Звірховська. Другий ряд — стоять: Ліля Шлапак, Леся Баран, Ніна Данилюк, Маруся Баран, Надія Лойовська, Валентина Родак (керівник і диригент), Галина Гринь, Наталка Сандул, Ольга Лібер, Христина Бекесевич, Олена Олешня. Третій ряд: Ганна Черняк, Славка Семеген, Віра Беюмен, Ольга Огоновська, Оксана Черняк, Ганна Бисько, Ольга Байрачна, Діна Кравченко, Маруся Цимбалюк, Марта Корнієнко, Віра Семеніва, Ліда Чемерис, Люба Цибенко, Тамара Руденко, Олександра Груненко. Четвертий ряд: Варвара Хряків, Рая Шишко, Маруся Лисенко, Оленка Балдецька, Рая Сотник, Марія Балдецька, Оксана Руденко, Раїса Ліщина, Марія Данилюк, Галина Яремчук, Настуся Наумчук, Марта Черняк. П'ятий ряд: Валентина Поляківська, Раїса Юхименко, Марія Семеген, Галина Артишук, Катерина Сергієнко, Люба Дем'яненко, Таня Говорун, Ольга Баран, Маруся Наумчук, Ліда Савер, Наталка Красиловець, Ганна Адамів, Ірина Ковар. Шостий ряд: Леонід Тимошенко, Василь Корженівський, Григорій Шишко, Стефан Рожак, Володимир Семеген, Володимир Савранчук, Леонід Руденко, Павло Говорун, Зенон Зварич, Микола Мороз, Вадим Корженівський, Петро Родак (адміністратор). Сьомий ряд: Валентин Поляківський, Володимир Тимошенко, Петро Журавель, Юрій Груненко, Леонід Сотник, Анатолій Терентів, Іван Топіха, Михайло Пришляк, Петро Артишук, Юрій Артеменко, Микола Журавель, Павло Говорун.

Капеля бандуристів ім. Г. Хоткевича була першою юнацькою капелею не тільки в Торонто, а й у Канаді. Нині відомо, що добрий приклад з ОДУМ-у беруть інші українські молодечі організації і починають творити свої гуртки бандуристів.

Карпо Роговський

АНСАМБЛЬ ОДУМ-У "ВЕСНЯНКА"

Побіч хору й ансамблю бандуристів, танцювальний ансамбль ОДУМ-у "Веснянка" став серед української молоді найбільшим, найкращим і найширше відомим між українським і загальноканадським громадянством. Школа танців ОДУМ-у почалась з маленьким гуртком юнацтва 1958 року, коли учитель Микола Балдецький прибув у Канаду й поселився в Торонто.. В Україні, будучи учнем середньої школи, Микола любив музику і співи, але найбільше захоплювався він українськими народними танцями, яких навчався ще в шкільних роках.

З України виїхав Микола із своїм батьком. Тоді йому було 14 років. Після війни він з батьком поселився в Англії. Там жив кілька років, оженився і виїхав у Канаду з дружиною панею Гейзель і двома маленькими донечками, Марійкою й Оленкою. У Торонто приєднався до ОДУМ-у і почав учити юнацтво народних танців. Пильно студіюючи найновіші мистецькі твори українських народних танців і маючи мистецький талант, М. Балдецький робив аранжировки, компонував нові танці і хореографічні композиції. Школа ввесь час збільшувалась кількістю учнів. Молодь ОДУМ-у в Торонто вчилась танцювати у залях українських православних церковних громад: св. Дмитрія, св. Андрія і св. Володимира.

Зголошених дітей пан М. Балдецький ділить на дві групи. Діти від 10 до 15 років це початкуючі учні, а студентське юнацтво, нині понад 80 хлопців і дівчат, від 15 до 24 років, це заавансовані танцюристи, які впродовж минулих 10 років творять ансамбль "Веснянку". Від початку й понині під керівництвом М. Балдецького учились танцювати понад 300 учнів і учениць. У своєму репертуарі цей юний ансамбль має вивчених біля 20-ти мистецьки оформлених народних танців. Добре вишколені інструктори Марійка й Оленка Балдецькі, Славко Свербоус та Юрко Павлюк багато помагають своєму учителеві, особливо у навчанні молодших груп.

Справами здобуття грошей на народні строї для всіх танцюристів, аміністрування концертів, коштами транспорту у далекі міста, приміщеннями для науки і всім іншим турбується М. Балдецький і за все відповідає. Дружина Миколи, пані Гейзель Балдецька, високоінтеліґентна жінка англійського роду. Вона навчилась української мови, ознайомлена з історією і проблемами нашого народу в Україні і поза її межами. Вона виховала своїх дочок в українській свідомості з добрим знанням української мови. У багатьох справах, зв'язаних з існуванням ансамблю, пані Гейзель Балдецька є невідлучною помічницею. Вона турбується справами виготовлення добрих народних строїв танцюристам і дбає, щоб ті строї були в найкращому стані на кожен концерт.

Дотепер "Веснянка" дала понад 200 концертів у різних містах Канади і США, з яких назвемо: Торонто, Детройт, Чікаґо, Монтреал, Нью-Йорк — оселя ОДУМ-у "Київ", оселя УНСоюзу "Союзівка", Лондон, Рочестер, Гамільтон, Пітерборо, Ст. Кетринс, Ніяґара Фаллс, Овен Саунд і Саулт-Сте-Марі. Найбільше концертів було в Торонто. Частина

Танцювальний ансамбль ОДУМ-у "Веснянка" під керівництвом Миколи Балдецького

Перший ряд зліва: Маруся Карпинець, Марія Сторожук, Маруся Дзюба, Льорейн Грабчак, Оленка Балдецька, Микола Балдецький, Маруся Балдецька, Аделя Уманець, Андріяна Можарівська і Люба Бура. Другий ряд зліва: Петро Байрачний, Оленка Красиловець, Ліда Цимбалюк, Наталка Семеген, Маруся Богуславська, Туся Гладун, Олекса Шкабарницький, Христина Колодій, Леся Конечна, Катя Тимошенко, Віра Харченко, Роза Карпинець і Петро Уманець. Третій ряд зліва: Михайло Кон, Лариса Гриняк, Таня Чуприна, Ліда Пристойко, Василь Головатенко, Віктор Чміленко, Славко Свербиус, Юрко Павлюк, Володимир Кілик, Ярослав Морох, Гелен Білаш, Лінда Білаш, Ліля Корніенко і Віктор Ліщина. Четвертий ряд зліва: Тарас Стадник, Ярослав Конечний, Роман Гусаревич, Євген Павлюк, Віктор Гандза, Михайло Трачевич, Володимир Клочко, Юрко Новицький, Віктор Чумак, Віктор Гласко, Блейн Склярик, Микола Тхорик і Михайло Гречко.

Фрагмент сольовиконання в часі танцю "Веснянки" в авдиторії катедральної громади.

з участю хору "Молода Україна" й бандуристів ОДУМ-у, а частина з участю інших мистецьких груп Канади. Крім власних "весняних" концертів, "Веснянка" брала участь на імпрезах українських православних церковних громад на катедральній оселі "Київ", на імпрезах КУК і СКВУ. Перед загальноканадським громадянством танцюристи "Веснянки" виступали: в Онтаріо Плейс, Мейпл Ліф Гарден, на площі Канадської Національної Вистави, на концерті на честь присутньої королеви Єлисавети, на концерті перед прем'єром Канади П'єром Трудо в залі на вежі Сі-еН-аР, в Роял Йорк готелі і в залях багатьох відомих канадських клюбів. "Веснянка" є членом торонтонського мистецького об'єднання Фолкс Арт Каунсіл.

Почавши від 1973 р., "Веснянка" кожного року виступає з концертами під час "Каравану" в катедральному павільйоні "Полтава". Впродовж 9-ти днів, майже кожного вечора по кілька разів, наша молодь своїми танцями захоплювала глядачів досконалим умінням і красою українського танцювального мистецтва. Танцюристи, співаки і бандуристи ОДУМ-у з таким же ентузіязмом виступали на ювілейному концерті 50-річчя катедральної громади св. Володимира. Бо це ж церковна громада і катедра цієї молоді, у якій вони охрещені, біля катедри виростають, у православній рідній школі і на українознавчих курсах набувають знання про наш народ, його історію, релігію й культуру.

Василь Павлюк

ЖУРНАЛ ОДУМ-У "МОЛОДА УКРАЇНА"

Почавши від листопада 1951 р. ОДУМ видає свій журнал "Молода Україна". У першому числі було написано: "Випускаючи в світ перше число журналу "Молода Україна", ми розуміємо ті труднощі, які стоятимуть на нашому шляху. Але труднощі, мабуть, для того й існують, щоб їх поборювати, особливо коли для цього є віра в свою справу, в її користь". Молодь і прихильники ОДУМ-у мали віру й уміння, дарували свою працю і гроші і цей журнал існує понад 25 років. Редакторами "Молодої України" були: Борис Олександрів, Мар'ян Дальний, Іван Пишкало, Павло Степ і Микола Гавриш. Редакційній колегії багато років помагала Ольга Миколаївна Гавриш. Адміністраторами журналу були: Володимир Лисий, Іван Дубилко, Василь Павлюк, Михайло Лебединський і Володимир Корженівський.

Гроші на вдержання журналу присилала молодь і прихильники ОДУМ-у на передплату і пресовий фонд, а частина прибутків надходила з комерційних оголошень. Молодь ОДУМ-у давала велику поміч із кас своїх відділів. Але найбільшою допомогою в існуванні журналу була дарована праця редакторів й адміністраторів видавництва. Майже всі гроші видавались за друкування і пошті за пересилку журналу. Перше число коштувало 150 долярів. Нині випуск одного числа журналу коштує 850 долярів. За 25 років ОДУМ видав 250 чисел "Молодої України". Це найбільший тягар, але, одночасно, це найбільший моральний капітал і публічне свідоцтво про життєздатність ОДУМ-у. У квітні 1976 р. ОДУМ у Торонто відзначив 25-річчя існування свого журналу. Та імпреза відбулась у залі під катедрою св. Володимира. Учасникам, які виповнили залю, було влаштоване прийняття, концерт, вистава журналів "Молода Україна" і книжкових видань ОДУМ-у. Багато присутніх склали жертви на пресовий фонд журналу.

У "Молодій Україні" друкуються статті на теми виховні і студійні, теми історичні, релігійні, поезії та інші мистецькі теми, про важливіші суспільно-громадські українські справи і про боротьбу нашого народу в Україні під совєтською окупацією. Організаційна хроніка "З одумівського життя і праці" доповнюється фотосвітлинами юнацтва ОДУМ-у в різних місцевостях, яке майже скрізь гуртується біля своїх українських православних церковних громад.

Леонід Ліщина

РАДІОПРОГРАМА ОДУМ-У "МОЛОДА УКРАЇНА"

Ідея старших керівників ОДУМ-у мати свою радіопрограму — вельмикорисна. Крім одумівців і їхніх прихильників ці радіомовлення може слухати вся наша молодь і все українське громадянство в діяметрі сто миль довкола Торонто. Радіомовлення ОДУМ-у почались у вересні 1971 року на радіостанції CHIN і передаються слухачам по 30 хвилин вечорами кожної суботи. Приготовляли ці програми і були диктторами такі особи: Валентина Родак, Петро Родак, Леонід Ліщина, Валентина Духнай, Віктор Духнай, Надія Цибенко, Ірина Поліщук, Віра

Старші члени і юнацтво філії ОДУМ в Торонто 1969 р.

Перший ряд — зліва направо: Віктор Духнай, Ольга Огоновська, Микола Балдецький, Петро Родак, Леонід Ліщина, Діна Кравченко, Іван Данильченко, Надія Цибенко, Вадим Корженівський. Другий ряд: Славка Семеген, Галя Ющенко, Петро Сандул, Олександер Звірховський, Віктор Данильченко, Ярослав Антоневич, Оксана Безкровна, Ганна Черняк, Олександра Супрун Марійка Гринь, Наталка Семеген, Лариса Дрозд. (Таня Дрозд, Тарас Родак, Людмила Дрозд). Третій ряд: Оксана Черняк, Віра Беюмен, Ліля Шлапак, Маруся Баран, Галя Данилюк, Рая Сотник, Таня Підлісна, Люба Макей, Галя Яремчук, Оленка Балдецька, Ірина Супрун.Четвертий ряд: Ганна Бисько, Галя Артишук, Валя Духнай, Віра Семеніва, Ольга Байрачна, Марта Корнієнко, Ліда Чемерис, Люба Цибенко, Тамара Руденко, Олександра Груненко, Марія Данилюк. П'ятий ряд: Раїса Юхименко, Маруся Семеген, Варвара Хряків, Маруся Цимбалюк, Леся Баран, Надія Лойовська, Стефанія Штик, Ольга Лібер, Христина Бекесевич, Олександра Микитенко. Шостий ряд: Марія Бойко, Раїса Ліщина Люба Дем'яненко, Оксана Руденко, Ніна Данилюк, Ліда Савер, Наталка Сандул, Галина Звірховська, Наталка Байрачна. Сьомий ряд: Валентина Поляківська, Марта Черняк, Маруся Лисенко, Таня Говорун, Катерина Сергієнко, Марія Балдецька, Наталка Наумчук, Олена Олешня, Галина Жижела, Ірина Свелеба, Наталка Красиловець, Настуся Наумчук. Восьмий ряд: Леонід Тимошенко, Леонід Руденко, Григорій Шишко, Микола Мороз, Володимир Семеген, Юрій Гавриш, Володимир Саранчук, Павло Говорун, Микола Журавель, Василь Корженівський. Дев'ятий ряд: Валентин Поляківський, Петро Журавель, Микола Поліщук, Анатолій Терентів, Леонід Сотник, Петро Артишук, Юрій Артеменко, Михайло Пришляк, Григорій Данильченко, Володимир Тимошенко.

Харченко і Віктор Ліщина. Теми цих радіомовлень мають ідейно-національні мотиви. Подаються інформації про діяльність ОДУМ-у, про важні минулі й сучасні події в Україні та в житті українців у вільному світі. Виголошуються розповіді про славних українців і їхні великі осягнення у ділянках науки, літератури й інших галузях мистецтва, державної політики, церкви, про сучасних борців на Україні за права нашого народу і їхні терпіння в совєтських тюрмах. Теми цих радіомовлень супроводяться найкращими зразками народної і клясичної української музики і співу.

На радіопрограмі "Молода Україна" промовляли: Митрополит Михаїл, капелян ОДУМ-у о. Дмитро Фотій, проф. Іван Горішний, д-р Юрій Криволап, інж. Олексій Коновал, проф. Петро Плевако з Франції і голова Союзу Українок пані Марія Божик.

Грошові засоби на кошти за радіостанцію надходять від слухачів, а найбільше помагають комерційні оголошення таких українських підприємств: Українського Робітничого Союзу, Армадейл Міт Маркет, Фючер Фюел, Фючер Бейкері, Вілліямс Флаверс Шоп і оголошення нашої Кредитової Спілки "Союз", що міститься при катедральній громаді св. Володимира, якої одумівці і їхні батьки є довголітніми членами.

Ми щиро дякуємо за допомогу всім жертводавцям, дирекції Кредитової Спілки "Союз" і всім названим підприємствам. Щиро дякуємо опікунам ОДУМ-у за корисні нам поради і допомогу у приготуваннях програм радіомовлень і надіємося, що ця радіопраграма ОДУМ-у в майбутньому буде ще краще служити українській молоді і всьому нашому громадянству.

Віктор Ліщина
Віра Харченко

ПРИВІТ ОДУМ-у НА 50-ЛІТТЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ КАТЕДРАЛЬНОЇ ГРОМАДИ СВ. ВОЛОДИМИРА В ТОРОНТО, ОНТ.

З нагоди 50-ліття Української Православної Катедральної Громади св. Володимира в Торонто, ОДУМ в Канаді вітає Блаженнішого Митрополита Андрея, Блаженнішого Митрополита Михаїла, Преосвященнішого Єпископа Миколая, голову Президії Консисторії митр. прот. отця Дмитра Лучака, отця архипресвітера д-ра Семена Савчука, отця-настоятеля протопресвітера Дмитра Фотія, отця-настоятеля протоієрея Юрія Ференціва і все православне духовенство на цьому святі, а також вітаємо основоположників, дорогих гостей з інших громад, міст і провінцій; всі складові організації нашої громади, управу й голову громади п. Івана Дубилка; Курси українознавства ім. Івана Котляревського на чолі з п. Андрієм Ліщиною, Рідну школу ім. Тараса Шевченка на чолі з панею добродійкою Мінодорою Фотій, Недільні курси й Недільну школу на чолі з п. добродійкою Анною Ференців, всіх членів громади і молодь.

З нагоди ювілейних святкувань молимось, щоб Господь Бог благословив і надалі вживати в нашій православній церкві мову святого князя Володимира Великого, Митрополита Іларіона, князя Ярослава Мудрого, мову Богдана Хмельницького, Івана Мазепи, Григорія Сковороди, мову Лесі Українки, Тараса Шевченка й Івана Франка. Молитися мовою, за яку ще й нині кращі сини і дочки України мучаться у совєтських тюрмах та каторжних таборах.

Закликаємо всіх колишніх випускників Курсів українознавства ім. І. Котляревського та всіх тих, які перестали бути активними в громадському житті; повертайтеся до громади і включайтеся до громадської праці для добра нашого майбутнього і нашої православної церкви.

Вічна пам'ять членам-основоположникам і тим, які працювали для добра громади і відійшли у вічність.

Слава трудівникам, які своєю невтомною працею ведуть нашу громаду в друге 50-ліття!

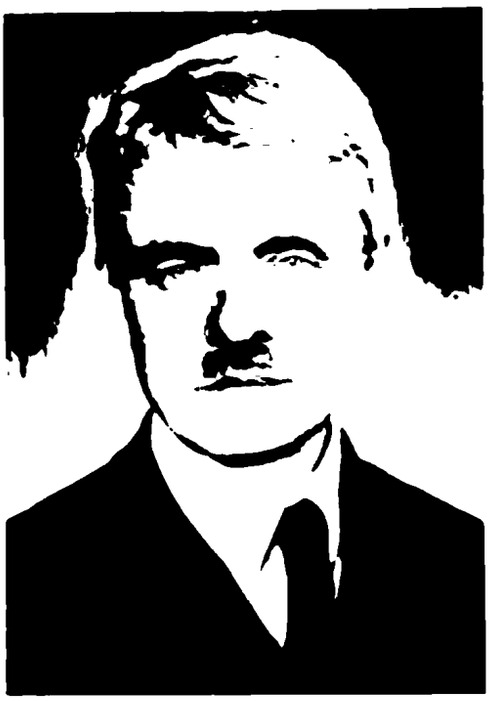
Хай буде Українська Православна Катедральна Громада святого Володимира в Торонто велика, дружня, щаслива!

(—) За Головну Раду Коша Старших Виховників ОДУМ в Канаді:

Олександер Харченко — кошовий

Михайло Муха

УКРАЇНСЬКЕ ПРАВОСЛАВНЕ БРАТСТВО СВ. ВОЛОДИМИРА

Проф. Михайло Муха,. голова управи Братства св. Володимира від 1972 р.

Українське Православне Братство св. Володимира в Торонто засновано за ініціятивою отця Пилипа Галицького 5 серпня 1938 року. На перших зборах були присутні: о. Пилип Галицький, Микола Заліско, Ілько Мандзюк, Гаврило Білик, Варвара Білик, Василь Юрійчук, Петро Шевчук, Михайло Олексевич, Теодор Козаченко, Григорій Дик, Дмитро Йонка і Юрій Фенюшко.

Братство мало тоді назву: "Українське Запомогове Братство св. Володимира". Згідно зі своїм статутом, воно мало морально й матеріяльно допомагати членам у потребі, дбати про свою парафіяльну церкву, про національні справи українського народу в Канаді та про збереігання добрих звичаїв і святощів.

Практична діяльність Братоства обмежувалась відвідуванням хворих, допомогою та участю у похоронах і обслуговуванням своєї церкви, яка в той час сплачувала борги за придбаний будинок. Фінансовий стан Братства був дуже обмежений, бо річна вкладка була тоді один доляр, а для влаштовування прибуткових імпрез не вистачало працівників.

Однак із документів видно, що управа ввесь час турбувалась долею убогих старших членів, особливо під час їхніх хвороб і матеріяльних труднощів у випадку чиєїсь смерти. Було багато розмов про придбання цвинтарних ділянок, щоб потребуючим убогим родинам зменшити похоронні кошти. З обмеженими можливостями, але з щирими братніми турботами про постійну взаємну допомогу, Братство проіснувало до 1953 року, який був переломовим в історії Братства.

Українське Православне Братство св. Володимира в Торонто 8 лютого 1955 року. У першому ряді сидять зліва направо: Оля Лобай, Олекса Федорів, Нестор Грабовський, Василь Гринь, Теодор Хохітва, проф. Василь Іванис, — голова Братства, Архиєпископ Михаїл — почесний голова Братства, о. Дмитро Фотій, Теодор Гуменюк, Семен Олійник і Оля Глібов.

У тому році Православна громада св. Володимира численно збільшилась новими членами, найбільше післявоєнними еміґрантами з України. На Річних зборах, 29 грудня 1953 року, були присутні Архиєпископ Михаїл, о. Петро Самець, о. Дмитро Фотій, проф. Василь Іванис та інші освічені й досвідчені особи, які тоді вписались у члени. Владика Михаїл став почесним головою Братства. Він радив зібраним, щоб Братство побіч допомоги потребуючим членам, в основу своїх завдань на майбутнє поставило діяльність на користь всього нашого суспільства, об'єднаного в українській православній церкві в Канаді та в інших країнах.

Саме в тих роках уніятська преса посилила свою аґітацію проти української православної церкви. Управа Катедральної громади св. Володимира звернулась до Братства з проханням допомогти доповідями, публікаціями у пресі й окремими виданнями протидіяти тим фальшивим та дезорієнтуючим уніятським писанням.

Постала потреба перегляду, змін і доповнень статуту Братства, — відповідно до нових завдань. Тією справою зайнялись проф. Іван Власовський, проф. Василь Іванис, проф. Степан Килимник, о. Петро Самець, о. Дмитро Фотій, Дмитро Пригорницький, Михайло Муха, Семен Олійник, Нестор Грабовський та інші активні члени Братства.

На Річних зборах, 28 лютого 1954 року, затвердили новий статут і вибрали управу, яку очолив проф. Василь Іванис. Братство розвинуло інтенсивну діяльність з участю найкращих сил української православної інтеліґенції в Канаді. Багато видатних громадських і церковних діячів, що перебували в інших країнах, теж приєднались до праці Братства в Торонто.

Весною 1954 року почато цикль лекцій на церковно-історичні теми, що їх започаткував проф. Іван Власовський трьома викладами п. н. **Берестейська унія 1596 року.** Базовані на історичних документах доповіді викликали зацікавлення серед багатьох громадян, які масово вчащали на ті виклади, а пізніше й на всі інші доповіді, що їх виголошували інші доповідачі Братства.

Крім перших трьох доповідей проф. І. Власовського, ще такі доповіді і тепер заслуговують на згадку:

Проф. Степан Килимник — **Король Данило Галицький,** Михайло Муха — **Проф. Микола Чубатий вияснює,** проф. Василь Іванис — **Церковні Братства та їхнє значення в історії українського народу,** Теодор Гуменюк — **Релігія й українська спільнота в Канаді,** проф. І. Власовський — **Християнське життя та його характер в Україні 18-го віку,** протопр. Філімон Кульчинський — **Острожська Академія — забороло православія,** інж. Євген Пастернак — **Мазепинське церковне будівництво і вплив на нього візантійської та західної европейської архітектури,** М. Муха — **Католицька акція проти Української православної церкви,** проф. Борис Лисянський — **Чому я православний?,** архиєп. Михаїл — **Православіє,** проф. І Власовський — **Безбожництво та причини його зросту в сучасному світі,** Олександер Воронін — **Хрестоносні походи і православний Схід,** Теодор Хохітва — **Нищення церков в Україні комуністичною Москвою,** інж. Є. Пастернак — **Боротьба за віру на Холмщині та на Підляшші,** архиєп. Михаїл — **Віра в дохристиянські часи і**

Управа Братства під головуванням проф. В. Іваниса 1954-1959 р.
Сидять зліва направо: О. Воронін, о. Петро Самець, проф. Василь Іванис, о. Дмитро Фотій і о. Федір Легенюк. Стоять зліва направо: Василь Гринь, Теодор Хохітва, Олекса Федорів, Василь Бевш, Олекса Рева і Олександер Мельник.

християнство, проф. Анатолій Котович-Холмський — **Минуле Болгарії і болгарська схизма,** О. Воронін — **Католицькі Вселенські Собори до Реформації,** проф. І. Власовський — **Видання журналу УАПЦеркви "Церква і життя",** М. Муха — **Український Християнський Рух, його ґенеза і завдання,** проф. А. Котович-Холмський — **Православне село Гриньки і його католицьке населення,** прот. Дмитро Фотій — **Надзвичайний Собор УГПЦеркви в Канаді,** архиєп. Михаїл — **Добро і зло; що таке гріх?,** О. Воронін — **Свята Афонська гора — твердиня православія,** архиєп. Михаїл — **Воскресіння з мертвих,** проф. І. Власовський — **Тарас Шевченко у світлі релігійної думки,** проф. С. Килимник — **Тарас Шевченко і ми,** інж. Арсен Шумовський — **Мої прощі до Почаївської Лаври,** проф. Іван Власовський — **Печерська Лавра та її значення,** інж. Є. Пастернак — **Руйнування українських православних церков на Холмщині та Підляшші,** о. прот Юрій Ференців — **Шукання Бога,** о. прот. Тимофій Міненко — **Покрова Божої Матері,** о. прот. Юрій Ференців — **Релігійна єдність українського народу.**

Крім того виголошували доповіді о. митр. прот. Петро Самець і о. митр. прот. Дмитро Фотій на Річних зборах і на інших ширших зборах членів Братства.

Від 1954 до 1959 року було понад 35 публічних, науково-популярних викладів, яких слухали кілька тисяч слухачів. Більшість тих допо-

відів, видрукувані в чотирьох книжках Братства — **В обороні віри,** — тиражем 5,500 примірників.

У наступних роках Братство видало праці таких авторів: інж. Арсен Шумовський — **Поклін Почаївській Лаврі,** проф. Іван Власовський **Києво-Печерська Лавра,** Митрополит Іларіон — **Як поводитись у Божому Храмі,** проф Дмитро Дорошенко (перевидано) — **Православна Церква у минулому і сучасному житті українського народу.** Останнє видання Браства — це біографічно-мемуарна книга для вшанування пам'яті про видатного історика проф. Івана Федоровича Власовського.

Думку про потребу видання цієї книги подав у листі до автора цих рядків сокурсник Покійного проф. Івана Власовського по Київській духовній академії св. п. протопресвітер Філімон Кульчинський. Почалася спільна їхня праця. Протопресвітер Ф. Кульчинський написав біографію Покійного проф. Івана Власовського та несподівана його смерть перервала нашу дальшу співпрацю.

Інших 19 авторів з Канади, США, Західної Німеччини, Австралії та Чехо-Словаччини підшукав М. Муха, з вдячністю прийнявши цінні поради проф. Івана Коровицького з США і його поміч у відредаґуванні статтей та допомогу п-ні Ольги Гавриш, як мовного редактора, а також допомогу всіх, що безінтересовно передрукували ці матеріяли, або були помічними в інших справах, пов'язаних з підготовкою до друку Пропам'ятної книги. Про це детально згадано в передмові.

М. Муха також зібрав у людей доброї волі більшу частину коштів на видання цієї книги, передавши її, готову до друку, Братству св. Володимира, виєднавши згоду управи Братства надіслати кожному жертводавцеві безкоштовно один примірник Пропам'ятної книги.

До зібраних грошей здепонованих у Кредитівці "Союз" Братство доплатило $250.00 і одержало з друкарні 1,000 примірників Пропам'ятної книги. Чотири роки витрачено на цю працю.

Загальний жираж видань Братства за ввесь час його праці становить 10,500 книжок.

Крім продажу в Канаді, видання Братства висилали православним українцям у США, Німеччину, Францію, Англію, Австрію, Арґентіну, Бразілію, Параґвай, Венесуелу, Австралію, Туреччину, Нову Зеляндію та в інші країни. Ті книжки також розіслано університетським бібліотекам в різних країнах вільного світу.

Від початку свого існування Братство користувалось приміщеннями церковної громади. В 1973 році управа Катедральної громади позитивно полагодила прохання Братства і йому призначено окрему кімнату. Відтоді у тій кімнаті відбувається пляномірна щотижнева діяльність. Членкині Братства в цій діяльності найактивніші. Вони виконують різні ручні роботи і навчають охочу молодь різних видів рукодільної народної мистецької самодіяльности.

Стараннями управи Братства, від 1973 року відбулось багато доповідів на різноманітні теми у кімнаті Братства, а також імпрез для ширшого кола громадян при участі осіб з молодої ґенерації. В. числі таких імпрез окремо згадаємо панель — **Чому відчужується від нас наша молодь?** У присутності великої кількости слухачів, у панелі взяли

участь: М. Муха, Андрій Ліщина, Іван Боднарчук, Тоня Горохович, Дмитро Кислиця, о. Тимофій Міненко, о. Юрій Ференців, інж. Віктор Гетьманчук, інж. Микола Мороз, Галина Гринь, Микола Валєр і Петро Шкурка. Також Вечір художнього слова під гаслом "Бог і Україна" виконано з участю 27-ох осіб молоді православного віровизнання.

Назви інших доповідів дають уявлення про культурно-освітню ланку діяльности Братства від 1973 року: д-р Ганна Янішевська — **Жінці героїні,** Лариса Килимник — **Жінка в творчості Тараса Шевченка,** М. Муха — **Наша церква в Канаді напередодні П'тнадцятого Собору,** пані Герасименко — **Сучасний стан в Україні.** Лариса Килимник — **Шануймо нашу матір,** Марія Шевчук — **Українська жінка в історії українців Канади,** Мінодора Фотій — **Найвидатніші жінки в нашій історії,** читані есеї, присвячені 200-річчю Запорозької Січі: "Запорозька Січ та її значення для України", "Події в Україні, пов'язані з Запорозькою Січчю від її початків", "Зруйнування Запорозької Січі". Новіші доповіді: Сергій Босий — **Життя і творчість Дмитра Бортнянського,** о. Дмитро Бурко — **Перша друкована книжка в Україні,** Марія Волосевич — **Причини, що привели до Базару,** М. Муха — **Позитиви і слабі місця в праці нашого Братства,** М. Муха — **Пам'яті проф. Олександра Лотоцького в 35-ту річницю його смерти,** М. Волосевич — **Почаївська Лавра,** Михайло Гава — **Мозаїка і фрески св. Софії в Києві,** М. Волосевич — **Спогад очевидця проголошення Четвертого Універсалу УЦРади в Києві,** Василь Шимко — **Бій під Конотопом,** П. І. Фурґаль — **Подорож по святих місцях,** Макар Мушта — **Дещо про інтерв'ю Леоніда Плюща з представниками преси,** Тоня Горохович — **Враження з відвідин України,** Тоня Горохович — **Релігійна тематика по Україні,** проф. Володимир Смірнов — **Образ Іуди в п'єсі Лесі Українки,** Борис Олександрів — **Поет Євген Плужник — до дня 40-річчя його смерти,** д-р Олег Валєр —**Догляд здоров'я у людей старшого віку,** Лариса Килимник — **Українська мати та її свято,** Дмитро Пригорницький — **Із заповіту Симона Петлюри,** А. Шумовський — **Масонство, його ідеологія і обряди,** Ольга Вишиван — **Враження з подорожі по Румунії,** Ф. Бульбенко — **Століття з дня народження благовісника відродження УАПЦеркви проф. Володимира Чехівського,** д-р Тетяна Рева — **Інформація про охорону здоров'я проти свинячої грипи,** Дмитро Пригорницький — **Спогад про Базар.**

Братство спільно з Союзом Українок влаштувало також святкову академію на честь 120-ої річниці з дня народження Івана Франка і 60-ої річниці його смерти. Більшість тих імпрез супроводили деклямації та інші мистецькі виступи молоді, або дискусії на дані теми.

Всі члени Братства є активними членами Катедральної громади св. Володимира, допомагають церковній управі у багатьох справах вдержання Катедри, а тому Братство користується безплатним приміщенням так, як інші організації, що співпрацюють з управою громади.

Фінансові засоби Братства складаються з членських вкладок, продажу друкованих видань та пожертв учасників культурно-освітніх імпрез. Останнім часом Братство одержало також допомогу з фонду опіки над старшими громадянами. Документи показують, яку загальну фінансову допомогу дало Братство для тих, що її потребують. Церковним

громадам, ієрархам, священикам, науковцям старшого віку, інвалідам та окремим убогим людям у Канаді, Німеччині, Австрії, Англії, Арґентіні, Франції, Бразілії, Венесуелі, Параґваю та в інших країнах вислано допомоги на суму 1,725 дол., Катедрі св. Володимира — 1,125 дол., Колегії св. Андрія у Вінніпезі — 1,100 дол., Інститутові св. Володимира — 1,000 дол., на фонд Юліяна Стечишина — 530 дол., катедральній Рідній школі ім. Т. Шевченка — 248 дол., на дім ім. Івана Франка — 200 дол., Консисторії УГПЦеркви — 150 дол., на радіопрограму "Благовісник" — 150 дол., оселі "Київ", заплата за дітей — 110 дол., на фонд ім. Сарчука — 100 дол., Раді Української Школи — 50 долярів. Чималу частину допомоги церковним установам здійснювано даруванням більшої кількости книжок, виданих коштами Братства.

Від 1938 до 1953 року головами Братства св. Володимира були такі особи: Василь Юрійчук — три роки, Теодор Козаченко — один рік, Михайло Білий — два роки, Харитонюк — один рік, Олекса Федорів — три роки, Дмитро Йонка — три роки, Микита Протас — два роки. Від 1954 до 1977 року головами управ Братства були: проф. Василь Іванис — шість років, Теодор Гуменюк — два роки, Ілля Гриців — два роки, інж. Іван Янішевський — сім років, Василь Гусак — один рік, Василь Григоряк — один рік, Михайло Муха — шість років.

Тепер найбільше уваги Братство приділяє культурно-освітній праці серед свого членства і православного загалу нашої громади. Кожної неділі, як нема перешкод, Братство відбуває зустрічі в своїй домівці.

В підготовці програм таких зустрічей беруть участь інтелектуальні сили нашого Братства, або особи з поза Братства, запрошені для опрацьовання окремих тем.

Сестриці Братства бсруть діяльну участь в підготовці господарчих справ, пов'язаних з такими зустрічами, а також займаються ручними працями, які під час "Каравану" 1977 року з успіхом продавали поруч із своїми виданнями і дитячою літературою. Ретельно й дружньо виконують свої обов'язки всі члени управи Братства. Урядова установа, яка опікується подібними домівками для старших, взявши під увагу сумлінну працю нашого Братства, виділила нам в 1977 році чергову дотацію в сумі 5,900 дол.

Ми і в цьому році продовжуємо з успіхом нашу харитативну працю, несучи допомогу тим, хто опинився в скрутному становищі. Наші опікуни хворих систематично відвідують їх у лікарнях або в їхніх мешканнях.

Складнішим в останніх роках став кольпортаж наших видань у зв'язку з усе зростаючим добробутом наших людей у Канаді і, водночас, із збайдужінням їх до набуття та читання будь-яких книжок, а особливо книжок релігійного змісту, якими в основному є наші видання.

Тому, маючи прикрий досвід з кольпортажем своїх видань у останніх роках, Братство змушене дуже обережно підходити до видавничих справ, а натомість більше своєї уваги присвятити виховній справі серед нашого членства.

Михайло Муха

ШЛЯХ 5-ОЇ СТАНИЦІ СБУВ У КАНАДІ

Тяжко втиснути 37 років життя і праці 5-ої Станиці СБУВ в рами цієї короткої статті, тим більше, що про постання і працю Станиці не можна говорити відірвано від життя цілого СБУВ, бо інакше не змогли б ми дати відповіді на цілу низку питань, а серед них на найголовніші: навіщо постала Станиця, які завдання стояли перед нею, і чи із цих завдань вона належно вив'язалася.

Ідея заснування СБУВ у Канаді постала ще перед Другою світовою війною в м. Монтреалі. Організаційні збори відбулися 27 квітня 1936 року, на яких обрано Управу 1-ої Станиці на чолі з чотарем УГА побр. Редкевичем. Тоді ж було обрано і Генеральну управу СБУВ на всю Канаду. Головою (командантом) став сл. п. полк. С. Вальштайн, членами — хор. С. Маґаляс (тепер архимандрит Святослав) і вістун Гукало. На голову Контрольної комісії обрано сл. п. о. протопресвітера Володимира Слюзара, який одночасно став капеляном 1-ої Станиці та генеральним капеляном всього СБУВ.

В місяці квітні 1937 року, канадська влада затвердила статут СБУВ і від того часу розпочалася праця організації станиць по всій Канаді.

Члени Генеральної управи С. Маґаляс та о. В. Слюзар нав'язали зв'язки з колишнім вояцтвом у Торонто, а 1-го березня 1939 року відбулися організаційні збори 5-ої Станиці СБУВ. Треба зазначити, що до того часу вже існували: 1-ша Станиця в Монтреалі, 2-га в Едмонтоні, 3-тя в Ванкувері і 4-та в Вінніпезі. Крім того, в різних містах Канади і США Союз мав свої представництва.

На 1-ших організаційних зборах обрано управу, яку очолив побратим бунчужий сл. п. Юрій Гуменюк. Членами Станиці були кол. вояки УНР і УГА, учасники визвольних змагань 1917-1921 років.

Життя 5-ої Станиці треба поділити на два періоди: від початку заснування до 6-го вересня 1950 року, і від 6-го вересня 1950 року донині.

Треба мати на увазі, що як Союз, так і 5-та Станиця постали в час тяжкої економічної кризи, яку переживала тоді Канада, а також напередодні 2-ої світової війни. Це не залишилося без впливу на працю управи Станиці, вимагаючи від неї, як і від усього членства, жертовної самопосвяти і далеко більших, як нормально, зусиль. У тому часі ще не існували ані Комітет Українців Канади, ані Український Конґресовий Комітет в США, а також щойно по війні прийшов до життя Канадський Леґіон і СУКВ (ЮВВА).

Тому життя поставило одразу перед Станицею специфічні вимоги воєнного часу. Збірки, наради, відвідування шпиталів з пораненими та хворими вояками, відпроваджування вояків на фронт, тощо, висувалися на перший плян у діяльності Станиці серед інших обов'язків її організаційного життя.

А коли війна скінчилася, постала проблема допомоги скитальцям. Треба було збирати та пересилати їм харчі й одяг із цілої Канади. Все це треба було сортувати, пакувати і висилати. До цієї праці стали всі активні члени громадських організацій, але головний тягар, все ж таки, лежав на членах СБУВ, в тому числі і 5-ої Станиці. Треба було

Члени 5-ої станиці Союзу Бувших Українських Вояків у катедрі св. Володимира посвятили прапора 16 січня 1955 року. Мистецьке оформлення прапора виконав полк. Микола Битинський. Прапора тримає прапороносець пор. Спиридон Кравченко.

також вишукувати спонсорів для підписування афідавітів, у цій справі ходити до людей, до канцелярій різних установ і т. ін. Перші транспорти зі скитальцями принесли нові обов'язки. Треба було вишукувати охочих до приняття прибуваючих, хоч на короткий час на мешкання, підшукувати для них працю і інше.

У тому часі не раз доводилось нашому Союзові репрезентувати наше вояцтво на різних виступах, таких, як Свято Другого листопада чи зустрічі Королівської Родини. Заслуговує на увагу пахвала Його Величности Короля Юрія 5-го, для 5-ої Станиці, надіслана на ім'я тодішнього її коменданта Юрія Гуменюка.

Згадати належить також і те, що багато членів 5-ої Станиці, як і Союзу, дали своїх синів і дочок до канадської армії, багато пішли самі добровільно до армії, як і комендант Юрій Гуменюк, багато з них зазнали болючих втрат: побр. Гарас із Монтреалю утратив сина-літуна, побр. Чаборек — сина в морській службі, сл. п. побр. Мандзюк — сина в піхотній формації.

6-го вересня 1950 року, як ми вже про це згадали, 5-та Станиця СБУВ розпочала 2-ий період свого життя. В той день відбулися Загальні збори членів Станиці, на які вперше масово з'явилося вояцтво різних рангґ, що прибуло з Европи та вписалося до складу членства Станиці. Підсилило воно Станицю як кількісно, так і інтелектуально, створюючи широкі перспективи її дальшого розвитку та праці. Комендант Станиці сл. п. Юрій Гуменюк на тих Зборах щиро привітав новоприбулих побратимів, висловлюючи радість з приводу зустрічі з ними

Осінню 1921 року вояки армії Української Народної Республіки, які перебували на території відродженої Польщі, вирушили в Другий Зимовий похід воювати проти комуністичних окупантів України. Біля містечка Базар на Волині 359 вояків армії УНР комуністи взяли в полон і тому, що всі відмовились перейти на комуністичну сторону, над викопаною могилою всіх розстріляли. Щороку у катедрі св. Володимира служиться панахида за душі героїв Базару. На цій фотографії бачимо, перед катедрою, після панахиди, з прапорами стоять члени 5-ої станиці СБУВ. Наперед стоять зліва направо: генерал Олександер Кузьмінський, майор Захарій Шкурупій, полковник Микола Битинський, полковник Іван Липовецький і сотник Василь Мулевич. Праворуч з прапором стоїть поручник Іван Радкевич.

на канадській землі. Святослав Маґаляс (архимандрит) вітав їх від імени Генеральної управи СБУВ, висловлюючи надію, що всі українські вояки знайдуть ґрунт до порозуміння і спільної праці.

Приплив нового елементу дав можливість перенесення осідку Генеральної управи СБУВ з Монтреалю до Торонто. Кількісний стан членів 5-ої Станиці на 1-го жовтня 1952 року досяг 150 членів. Одночасно почала активізуватися діяльність Станиці. Цей період її життя пройшов на наших очах, тому нема потреби на ньому докладніше зупинятися. Згадаємо, що у тому часі Станиця кожнорічно бере на себе ініціятиву урочисто відзначати роковини смерти сл. п. Головного Отамана Симона Петлюри, бою під Крутами, 1-го Зимового походу, героїв Базару та інших історичних дат. В організації цих імпрез помітне завжди виразне військове забарвлення. Станиця поглиблює свої зв'язки з українськими вояцькими і громадськими організаціями, перепроваджує часті збірки на УНРаду, помочі українським інвалідам, на бібліотеку ім. Симона Петлюри в Парижі, та на інші національні потреби; рівно ж, часто приходить з допомогою й окремим побратимам.

5-та Станиця провадила дуже інтенсивну працю для об'єднання українських ветеранських організацій у ширшому всеканадському ма-

штабі. Головним рушієм цієї справи був сл. п. пплк. Тиміш Омельченко, який цій справі присвятив останні роки свого життя.

5-та Станиця СБУВ видала книгу проф. Василя Іваниса — **Симон Петлюра — президент України,** видрукувала її в кількості 3,900 примірників. Видання книги перевів спеціяльний Комітет, у складі якого були: сл. п. Юрій Гуменюк, сл. п. Іван Кіріченко і Яків Тесля.

Коштом Станиці побудовано надгробний пам'ятник на цвинтарі "Проспект", де похоронені сл. п. полк. Олександер Петлюра, пплк. Тиміш Омельченко і сотн. Олександер Савченко.

На загальних Зборах 5-ої Станиці 26-го лютого 1961 року, було створено Комітет з метою розпочати збірку фондів, на терені Канади і США, для придбання сталого відповідного приміщення для Українського Військового музею в Торонто і потреб Станиці. Не з вини Станиці цю справу, в самих початках довелося занехати.

Кожночасний провід, як і члени Станиці в цілому, не виконували своїх функцій лише з обов'язку, а завжди шукали доріг, які б провадили Союз до дальшого розвитку, — доріг, якими можна було б прислужитися чимсь добрим як для вояцької, так і для загально-національної української справи.

Під сучасну пору членство Станиці значно зменшилось з приводу відходу у вічність великої частини побратимів — учасників визвольної війни з 1917-1921 рр. Складаємо вояцьке спасибі за їх віддану працю, схиляємо наші голови перед їх пам'яттю, Вічна їм пам'ять!

В році 1971 склад членства Станиці був підсилений молодшими членами — учасниками визвольних змагань 1942-1945 р., що дало можливість провадити працю в майбутньому.

5-та Станиця, як і СБУВ у цілому, є складовою організацією Комітету Українців Канади і співпрацює з іншими ветеранськими організаціями.

Від початку свого існування Управа 5-ої Станиці користала і користає з приміщень Української Православної Катедральної Громади св. Володимира в Торонто, за що їй сердечно дякуємо вояцьким спасибі!

В часі організаційного життя 5-ої Станиці СБУВ у Торонто, були командантами побратими: сл. п. бунч. Юрій Гуменюк, сл. п. пор. інж. Яків Нестеренко, сл. п. пплк. Тиміш Омельченко, сотник Юрій Стефанович, сл. п. Захар Шкурупій, бунч. Микола Гетьманчук і ппр. Іван Радкевич.

Ппор. І. Радкевич
Командант Станиці

Майор Дм. Сачківський
Секретар

УКРАЇНСЬКЕ ТОВАРИСТВО ВЗАЄМНОЇ ПОМОЧІ І 38-ИЙ ВІДДІЛ ПРИ УКРАЇНСЬКІЙ ПРАВОСЛАВНІЙ ГРОМАДІ СВ. ВОЛОДИМИРА В ТОРОНТО

1921 року у Вінніпезі було зорганізоване Українське Товариство Взаємної Помочі. Той перший відділ проіснував 5 років. 15 січня 1925 року Товариство одержало домініяльний чартер, тобто урядовий дозвіл на організування відділів Взаємної Помочі по всій Канаді. У тому часі існували й інші українські допомогові установи, але вони, у приєднуванні членів, часто послуговувались конфесійними або політичними мотивами.

Одержавши домініяльний чартер, Товариство Взаємної Помочі до 1935 року мало 43 відділи, у яких було понад 3,500 членів. Тоді членська вкладка була вісім долярів річно. За тих десять років, не включаючи виплат посмертного, Товариство Взаємної Помочі виплатило своїм членам 50,723 дол. допомоги. Крім того, з головної каси, а також з кас відділів було виплачено 6,993 дол. на народні потреби: поміч українським воєнним інвалідам, політичним в'язням, Рідним школам та іншим добродійним організаціям на землях України (поза межами Совєтського Союзу).

1943 року Департамент асекурацій федерального уряду Канади в Оттаві поставив вимогу, щоб Українське Товариство Взаємної Помочі підпорядкувалось державним асекураційним законам. Того року Товариство мало по всій Канаді 65 відділів і стало асекураційним товариством.

***

25 квітня 1925 року в Торонто при Українському Народному Домі зорганізовано восьмий відділ. Пізніше в Торонто постали ще три відділи: 26-ий, 38-ий і 53-ий. Восьмий відділ, після 20-ти років існування при УНДомі, мав труднощі у своєму розвиткові тому, що там діяв також відділ УРСоюзу. За ініціятивою Нестора Грабовського, Осипа Кваса і Василя Григоряка частина членів бажала перенести осідок відділу до Української православної громади св. Володимира. Тому, що частина членів, яку очолювали Михайло Яремович, Гнат Гужда і Мар'ян Кунікевич, бажали й надалі оставатись при УНДомі, — та справа стала суперечною. Не змогли того полагодити на Річних зборах 18 грудня 1945 року, ані на Надзвичайних зборах 12 лютого 1946 року. Листування з Дирекцією у Вінніпезі також тієї суперечки не вирішило. Справу остаточно вирішено на Конвенції у Форт Вільямі 1947 року. Делеґати тієї Конвенції ухвалили, щоб ті члени, які бажають перенесення відділу до Української православної громади створили собі 38-ий відділ, а ті, що не бажають перенесення, аби при УНДомі створили собі 58-ий відділ. Восьмий відділ вирішено зліквідувати, але він фактично й далі існував.

До 38-го відділу при Українській православній громаді св. Володимира перейшли 219 членів з капіталом 995.27 дол. Вибрано управу відділу в такому складі: Василь Григоряк — голова, Дмитро Гунькевич — заступник, Осип Квас — писар, Нестор Грабовський — фінан-

совий секретар, Микола Храпко — скарбник. У контрольну комісію було вибрано: Іван Гуменюк, Петро Шевчук і Семен Олійник. Мировий суд: Микола Сакалюк, Михайло Материн і Петро Вандиґа.

За вісім років активної діяльности 38-ий відділ зріс до 588 членів і подвоїв членський капітал. Той осяг треба завдячувати великим організаційним зусиллям і праці, що її щоденно виконували Епіфамій Коча, Іван Федун, Ілля Гриців, Нестор Грабовський і Василь Григоряк.

Головна Дирекція Взаємної Помочі звернула увагу на взірцеву організаційну працю й великі осягнення 38-го відділу тому Третя Конвенція Взаємної Помочі відбулась у Торонто 29 і 30 червня 1950 року у приміщеннях Української православної громади св. Володимира. Конвенція була вельми успішна і це було причиною, що Дирекція, у порозумінні з управою 38-го відділу, рішили й Четверту Конвенцію 1953 року відбути в Торонто.

Тогочасного фінансового секретаря 38-го відділу Н. Грабовського вибрали Директором Взаємної Помочі на Онтаріо. Його обов'язки у відділі перебрав Семен Олійник, а після його упокоєння 1961 р. — продовжувала його дочка Стефанія Олійник. 1962 року фінансовим секретарем відділу обрано Федора Строгого, який ту функцію виконує вже 15 років. Також Дмитро Пригорницький, від того ж часу, є постійним контролером 38-го відділу. Товариство Взаємної Помочі вважають в асекураційному департаменті в Оттаві одним з найкращих.

Товариство виплатило 1976 року 15% дивіденди, піднесло членам-піонерам посмертне від 600 до 700 долярів, має різного роду забезпеченеві поліси, платить комісове 60%, а 38-ий відділ платить 10 дол. за приєднання кожного нового члена.

Між Взаємною Поміччю та іншими асекураційними союзами є ще й та різниця, що Т-во Взаємної Помочі не витрачає великих сум грошей на виплати своїм урядникам та делеґатам на довготривалі й коштовні конвенції, а громадськими грішми господарює ощадно.

Натомість , Товариство ухвалює і жертвує значні суми на українські суспільно-громадські, наукові і релігійні потреби. Підтвердженням добродійности Взаємної Помочі хай частково послужать цифрові дані тих грошових сум, які лише 38-ий відділ пожертвував: Церкві св. Димитрія — 50 дол., Колегії св. Андрія — 100 дол., Інститутові св. Володимира — 1,430 дол., Катедрі св. Володимира й на оселю "Київ" — 1,215 дол. За приміщення на канцелярію виплачено Катедральній громаді за ввесь час 2,000 долярів.

Чотири торонтонські відділи 8-й, 26-й, 38-й і 53-й рішили відсвяткувати 50-річний ювілей Товариства у метрополії Торонто і вибрали Ювілейний комітет: Василь Григоряк — голова, Гнат Ґужда — секретар, Роман Савич — скарбник і Корнило Гонта — член комітету.

Бенкет відбувся 16 травня 1976 року в Українському Народньому Домі, тобто в осідкові заснування 8-го відділу 50 років тому. Учасників на бенкеті було понад 250 осіб, у тому числі представники відділів Взаємної Помочі з різних міст Онтаріо, а також представники Союзу Українців Самостійників, Інституту св. Володимира, Кредитової спілки "Союз", Українського Робітничого Союзу і Українського Народного Союзу.

Управа 38-го Відділу Товариства Взаємна Поміч 1976 р. Сидять зліва направо: Микола Сакалюк, Михайло Журавель, Василь Григоряк, Дмитро Гуменюк і Федір Строгий. Стоять зліва направо: Нестор Грабовський, Василь Грезюк, Петро Копил, Дмитро Білошицький і Дмитро Пригорницький.

Господарем бенкету був Василь Григоряк. Головним доповідачем був Президент Взаємної Помочі д-р Сергій Радчук з Вінніпегу. Промовляли також Осип Квас, Теодор Гуменюк, директор Взаємної Помочі на Онтаріо В. Паньків та інші. Ювілейний бенкет був успішним святом з надіями на майбутні кращі успіхи.

Сучасний склад управи 38-го відділу Взаємної Помочі такий: Василь Григоряк — голова, Дмитро Гуменюк — заступник, Михайло Журавель — писар, Федір Строгий — фінансовий секретар і скарбник і Василь Грисюк — член управи. Контрольна комісія: Дмитро Пригорницький, Дмитро Білошицький і Дмитро Горпинюк. Мировий суд: Нестор Грабовський, Микола Сакалюк і Петро Копил.

Управа старається приєднувати молодих членів і стремить до того, щоб керівництво та організаційну діяльність відділу передати молодим силам.

Нестор Грабовський
Василь Григоряк

КРЕДИТОВА СПІЛКА "СОЮЗ"

Д-р Василь Жінчишин — ініціятор і організатор та перший президент Кредитової спілки "Союз".

Від своїх початків у 1950-му році Кредитова спілка "Союз" тісно пов'язана з катедральною громадою св. Володимира. Коли інші установи, що гуртуються при соборі, займаються релігійним і національним вихованням, культурницькою працею — "Союз" це фінансова установа, що дбає про матеріяльний стан православних українців. Саме життя не раз показало, що розвиток всякої громади це багатоплановий процес і, що у цьому процесі громада мусить належно подбати про свій фінансовий ріст.

Ініціятива для створення кредитової спілки при катедральній громаді вийшла від д-ра Василя Жінчишина, який, ще живучи в місті Ріджайна в Саскачевані був членом Української кредитової спілки і вважав, що якщо українська громада не скріпить свою фінансову базу, то вона ніколи не зможе нормально розвинутися. Таку фінансову базу, вважав він, може дати лише своя кредитова спілка, зорганізована православними українцями, що не тільки дбатиме про добробут своїх поодиноких членів, але й зможе дати фінансову піддержку церкві та громадським установам.

Д-р В. Жінчишин поділився своїми задумами з другими особами, яких турбувала дальша доля громади; між ними треба згадати покій-

Управа Кредитової спілки "Союз" у 25-річчя свого існування 1975 року. Перший ряд зліва направо: Павло Кіт — управитель, д-р Володимир Олійник — директор, Антін Ковбель — директор, Михайло Шиповик — президент, Панас Степура — заступник президента, Іван Дубилко — директор і Іван Гловацький — секретар. Другий ряд зліва направо: Володимир Гунькевич — Кредитовий комітет, Василь Кирилюк — Контрольний комітет, Борис Оранський — Кредитовий комітет, Віктор Гетьманчук — директор, Орест Коропецький — Контрольний комітет, Ярослав Балан — Кредитовий комітет і Дмитро Пригорницький — касир.

ного Дмитра Гунькевича та д-ра Іллю Вахну. Почалася підготовча праця, що завершилася зібранням підписів під прохання на урядовий дозвіл. Потрібна кількість підписів була зібрана в січні 1950 року, а 14-го того ж місяця вислано відповідну просьбу до онтарійського уряду. Незважаючи на деякі перешкоди технічного порядку, вже чотири місяці пізніше ініціятивний комітет одержав "чартер", цебто статут-дозвіл, що правно оформив існування Кредитової спілки "Союз". Засновуючі збори відбулись 5 травня в будинку катедральної громади. Тоді вписалося 18 членів і вибрано першу управу. Д-р В. Жінчишин став першим головою ради директорів. Дехто з членів першої управи, як наприклад Павло Кіт чи Іван Гловацький, до сьогодні беруть жваву участь у проводі "Союзу".

На тих зборах члени зложили перші ощадності до каси "Союзу" — 197 долярів. Ця сума може сьогодні здаватись смішною, але це був скромний початок великого діла. Вже до кінця року "Союз" мав поверх 100 членів. За той час маєток спілки зріс до більше як 10 тисяч долярів. "Союз" одначе не був першою фінансовою установою при катедральній громаді. Коли постав "Союз", вже при громаді існувала Щаднича каса. В 1953 році Щаднича каса, її головою був тоді адвокат Теодор Гуменюк, прилучилася до "Союзу". З кінцем того ж року майно "Союзу" вже становило поверх триста тисяч долярів. Тисячного члена "Союз" приняв у 1954-му році, а до кінця того року маєток спілки вже перевищав "магічну" цифру — мільйон долярів. У п'ятдесятих і шістдесятих роках, у зв'язку з бурхливим ростом, що його переживало Торонто та зі зростаючими грошевими потребами українського суспільства, багато членів приходили до "Союзу" за позичками. Одним треба було грошей на купівлю домів, другим на домашнє устаткування, а третім, щоб мати початковий капітал при відкритті свого власного підприємства.

На початках "Союз" не мав сталого приміщення. Якийсь час кредитівка "урядувала" вечорами кожного понеділка і четверга у різних кімнатах громадського будинку. Згодом "Союзові" виділено постійну кімнату і в травні 1957 року бюро "Союзу" почало працювати вечорами і цілоденно. Постійними працівниками тоді були Павло Кіт і Григорій Литвин. У вересні того ж року "Союз" збільшив обсяг обслуг членам, бо вони могли вже через бюро "Союзу" платити належності за телефон, воду, газ і електрику. Від початку 1958 року члени могли користуватись чеками "Союзу". Число членів і майно "Союзу" постійно росли. Приміщення, у якому було бюро "Союзу" стало замалим. Дирекція Спілки, у порозумінні з управою катедральної громади, почала застановлятися над потребою просторішого місця для "Союзу". У червні 1965 року Кредитова спілка почала свою працю в новому будинкові громади при ч. 406 Батирст. У новому приміщенні з модерним устаткуванням, кімнатами для засідань дирекції та комітетів з окремим бюром для управителя, нинішний осідок "Союзу" набрав всіх зовнішних прикмет, що притаманні фінансовим інституціям. І це не випадково, бо того ж 1965 року у спілці було приблизно три тисячі членів, а майно виносило більше як три з половиною мільйонів долярів.

Та крім користи, яку Кредитова спілка приносила своїм членам, "Союз" також відограє поважну ролю як суспільно-громадська установа. За всі роки свого існування кредитова спілка видала із своїх фондів тисячі долярів на різні громадські, наукові, культурні та церковні потреби. Для прикладу можна згадати постійні пожертви на Колегію св. Андрія у Вінніпезі. Не менше значення для релігійного життя православних українців в Онтаріо мають позички, що їх від "Союзу" одержали церковні громади. Такі позички видавано із нижчими відсотками ніж їх вимагали банки чи інші комерційні фінансові інституції і без усяких винагород, що їх прийнято платити аґентствам, що виступають посередниками при таких трансакціях. Коли взяти до уваги, що таких церковних позичок видано на суму 1,133,000 долярів то не трудно собі уявити скільки таким чином заощаджено громадських грошей.

Від того часу, як постав "Союз", багато змін зайшло в українському житті в Торонто. Чи не найзамітнішою зміною було постійне переселення українців з центральних районів міста на західні міські окраїни. 1971 р. на прохання громади св. Дмитрія в Лонґ Бренч спілка відкрила свою філію в церковному будинку. П'ять років пізніше, в зв'язку з тим, що громаді стало потрібне приміщення, яке служило канцелярією кредитової спілки, філію закрито. Натомість "Союз" відкрив іншу філію у західній частині Торонто на розі вулиць Блур і Бересфорд. Солідною обслугою членів ця філія скоро стала знана українцям околиці і здобуває їхню підтримку. Це дає надію на ще кращий розвиток спілки, на ще більшу користь всьому її членству.

Кредитова спілка "Союз" вступила в друге чвертьстоліття свого існування зі значним людським і грошевим капіталом. Сьогодні у спілці є поверх 4,000 членів і приблизно 15 мільйонів майна. За дирекцією і працівниками великий досвід не тільки в суто фінансових операціях, але й у громадському житті. Як у минулому так і в майбутньому цей досвід буде щедро відданий на службу своїй Церкві і Громаді.

Мирослав Дяковський

ДІЯЛЬНІСТЬ СОЮЗУ УКРАЇНЦІВ ЖЕРТВ РОСІЙСЬКОГО КОМУНІСТИЧНОГО ТЕРОРУ

Після упадку Української Народної Республіки в 1920 році — Україну поневолила комуністична диктатура, керована з Москви. З того часу український народ пережив найбільшу народовбивчу трагедію. Комуністичні окупанти — розстрілами, виселенням на Сибір у смертні табори і голодом — знищили понад десять мільйонів українського населення.

У часі Другої світової війни народ в Україні побачив, що гітлерівські німецькі окупанти такі самі народовбивці, як і комуністи. Вони грабували хліб і все добро України, працездатних людей вивозили в невільничі табори в Німеччину й масово розстрілювали населення України.

А все ж таки, перед закінченням війни українські селяни, робітники й інтеліґенція почали масово втікати з України. З необхідними для прожитку речами в торбах і на візках, з малими дітьми мандрували у незнаний їм західній світ з надією, що втечуть від комуністичного терору, який знов наближався слідом за відступаючими німцями. Після війни в Німеччині, Австрії та в інших країнах західньої Европи совєтські таємні і явні аґенти, при допомозі англійських, американських і французьких військових чиновників, змусили сотні тисяч людей вертатись в Совєтський Союз. З тих поворотців мало кому пощастило вернутись додому. Майже всі вони були вивезені у сибірські концентраційні каторжні табори. В Україні знов запанували терер і голод.

Західні альянти, які своїми арміями помагали совєтам звоювати гітлерівських аґресорів, не хотіли знати, що совєтсько-комуністична диктатура така сама, як і гітлерівська. Вони довго не могли зрозуміти, чому українці та інші втікачі не хочуть вертатись домів на свої землі, а тому й помагали совєтським аґентам.

У тих роках сталися дві, хоч і неспівмірні, події, які рішально допомогли представникам військової альянтської влади зрозуміти дійсну комуністичну диктатуру й те, чому від неї люди втікають.

Коли совєтські людолови безконтрольно виловлювали людей і насильно вивозили їх до Совєтського Союзу, письменник Іван Багряний написав памфлет: "Чому я не хочу повертатись до СССР". Той памфлет був перекладений на англійську, французьку, італійську і еспанську мови і найперше був донесений до уваги головним альянтським військовим командам, які окупували Німеччину й Австрію. Значною мірою завдяки тому виясненню Івана Багряного — альянтські військові команди зупинили сваволю совєтських людоловів.

Дещо пізніше почалась війна у Кореї. Та війна ще краще відкрила очі американським, англійським та всім іншим урядовим чинникам західнього світу. Почалось приспішене переселювання утікачів з України, яких сотні тисяч перебували в таборах Німеччини й Австрії, у різні країни.

Коли українці, колишні совєтські громадяни, почали прибувати в Канаду, вони, 1950 року, створили організацію, яку назвали: Союз

Bishop Yevlohiy and Archbishop Hryhoriy witness the opening of the graves in Vynnytsya in 1943. Photo by Yanushevich.

Українців Жертв Російського Комуністичного Терору, скорочено СУЖЕРО. Основоположники в більшості були членами Української Революційно-Демократичної Партії, скорочено УРДП, створеної в Європі 1946 року, якої ідеологом і лідером був письменник Іван Багряний. У члени СУЖЕРО вписались також українці інших політичних і громадських угруповань. Першу головну управу очолив Семен Підгайний. Члени СУЖЕРО відразу взялися збирати свідчення про терор і народовбивство комуністичної диктатури в Україні. Одночасно сужерівці включилися в існуючі суспільно-громадські і церковно-громадські організації і там проявили свою активну допомогову працю. Члени СУЖЕРО не творили своїй організації ніяких матеріяльних надбань, будівель тощо. Найбільше уваги, праці і свої грошові засоби вони спрямували на видавання англомовних документальних публікацій про терор совєтського режиму в Україні.

У 1950-1951 роках в США, Англії, Німеччині, Бельгії, Голляндії, Арґентіні, Австралії й інших країнах Заходу створено споріднені організації під назвою Демократичне Об'єднання Бувших Репресованих Українців Совєтами, скорочено ДОБРУС у всіх країнах західнього світу. Головна управа СУЖЕРО, під керівництвом С. Підгайного, скоро зібрала матеріяли і грошові пожертви і 1953 року видано І-ий том видання "Біла книга про чорні діла Кремля". Редакторами тієї книги були: Семен О. Підгайний, Іван І. Сандул і Андрій П. Степовий.

Два роки пізніше головна управа ДОБРУС у США видала другий том "Білої книги", який присвячений жертвам масового голоду в Україні в 1932 і 1933 роках, коли то, за наказом центру комуністичної партії в Москві, в українських селян було забрано ввесь хліб і всі харчові засоби. Голодовою смертю померли тоді понад сім мільйонів укра-

P. Pavlovich reads to the peasants the NKVD search report which he found on the body of a victim. Photo by Yanushevich.

їнських селян. В організації матеріялів і фондів, які жертвували члени ДОБРУС, С. Підгайний відограв основну ролю. Редакторами другого тому видання "Білої книги" були С. О. Підгайний, Василь І. Гришко і Павло Павлович, тогочасний голова ДОБРУС у США.

Перший том "Білої книги" має 545 сторінок, а другий том — 712 сторінок. В обидвох томах понад 350 авторів-свідків написали свої свідчення про масові розстріли людей у тюрмах, масові вбивства на засланнях у каторжних таборах і про мільйони українців, які вмерли від голоду по селах України. Поміщено понад 200 фотографій і копії совєтських урядових документів, а також жахливі фотографії розстріляних і голодовою смертю померлих людей. Описано нищення Української Автокефальної Православної Церкви, мученичу смерть митрополита Василя Липківського, єпископату і духовенства УАПЦеркви. Також описано нищення Української Греко-Католицької Церкви і єпископів.

Ті книги видано тиражем 15 тисяч. Понад дві тисячі тих книг були вислані представникам Об'єднаних Націй, президентам, головам урядів, міністрам, амбасадорам, науковим і політичним установам, університетським і міським бібліотекам Канади, США та в інші країни. Вислали ті книги також до Кремлю.

Крім того, заходами і коштами СУЖЕРО були перекладені і видані англійською мовою книжки таких авторів: Семена Підгайного "Острови смерти", Івана Багряного "Тигролови", Ілії Борщака "Григорій Орлик" і Марти Чиж "Жінка і дитина у модерній невільничій системі СССР". Ті книги видано тиражем понад 15 тисяч.

Іван Багряний був почесним членом СУЖЕРО й ідеологічним надхненником організованої діяльности тих українців, які зазнали зну-

щань совєтського режиму. Крім англомовних видань та книги "Тигролови", члени СУЖЕРО допомогли І. Багряному видати ще такі книги: "Буйний вітер", "Огненне коло", "Сад Гетсиманський" і "Людина біжить над прірвою", що вийшла вже після смерти І. Багряного. Деякі з тих книг Івана Багряного у Франції, Голляндії і Німеччині були видані мовами тих народів. Обидва томи свідчень "Біла книга про чорні дала Кремля" ДОБРУС в Аргентіні видав еспанською мовою.

Так як і в інших країнах, у Канаді члени СУЖЕРО й УРДП понад двадцять років організаційною працею і збіркою фінансів найбільше піддержували діяльність УНРади, аж поки їх деструктивні "політики" з якогось страху від неї не відсунули.

У Канаді члени всіх відділів СУЖЕРО гуртуються біля українських православних громад. Будучи членами тих церковних громад, вони вкладають багато праці і грошей в їхню розбудову. Члени і прихильники відділу СУЖЕРО в Торонто, яких на початку було понад двісті родин, переважно стали членами катедральної громади св. Володимира. За минулих 25 років в управі цієї громади були такі члени і прихильники СУЖЕРО: Дмитро Пригорницький, Андрій Крамар, Макар Мушта, М. Приходько, В. Якубович, Григорій Романенко, Петро Неліпа, Микола Костюк, Андрій Ліщина, Панас Степура, Вікентій Літвінов, Борис Дрозд, Микола Валєр, Анатолій Беюмен, Іван Дубилко, Микола Сотник, Василь Руденко, Василь Красиловець, Михайло Гава, Карпо Роговський, Іван Байрачний і інші.

Разом з усіма члени СУЖЕРО помагали сплачувати борги за новозбудовану катедру, пізніше за іконостас і малювання катедри, за оселю "Київ" і пристосування її до відпочинкового вжитку для шкільних дітей і старших, за шкільний будинок і його перебудовування. У загальній розбудові катедральної громади, члени і прихильники СУЖЕРО також багато спричинились до розвитку українознавчого шкільництва при катедрі й культурно-освітньої діяльности. Нині їхні діти чималою кількістю продовжують працю батьків на добро громади, на добро УГПЦеркви і всієї Української Православної Церкви й українського народу.

Григорій Мороз

(Голова Головної управи СУЖЕРО)

УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНО-ДЕМОКРАТИЧНИЙ СОЮЗ У КАНАДІ

"НАЦІЯ ПОНАД КЛЯСИ, ДЕРЖАВА ПОНАД ПАРТІЇ — далекозорий і твердо поставлений напрямок для сучасних і майбутніх поколінь".

Під цим петлюрівським гаслом постали і діють деякі українські організації, серед них, насамперед, — **Український Національно-Державний Союз.**

Перед еміграцією, яка опинилася по Другій світовій війні на чужині, виникло завдання об'єднати всіх виходців з цілої **соборної України,** зактивізувати еміграційне життя в нових обставинах і спрямувати його в одно загальнонаціональне русло.

У тогочасних загрозливих політичних обставинах серед багатьох представників Наддніпрянщини і в певному колі представників Західніх українських земель зародилася думка про створення організації, що мала б об'єднати одностайний у своїх політичних переконаннях і діях людський актив, на який спирався б Державний Центр Української Народної Республіки, об'єднати емігрантів з-перед Другої світової війни з новою еміграцією з Наддніпрянщини та Західніх земель, для яких ідея і гасла УНР не були чужі.

Думка заснувати таку організацію народилася в місті Оффенбах (Західна Німеччина), де було місце перебування державних чинників УНРеспубліки. Там в кінці 1945 р. відбулася перша нарада громадсько-політичного активу і обрано Комітет для створення такої організації під назвою **Український Національно-Демократичний Союз.**

25 травня 1946 р. в Новому Ульмі відбувся З'їзд основоположників УНДС, на якому його організовано і оформлено.

Цим З'їзд заманіфестував пам'ять 20-ої річниці смерти Головного Отамана Симона Петлюри і підкреслив, що організація буде існувати його ідеями і під його прапором.

В основу існування УНДС покладено не вузькопартійні, а загально національнодержавні засади. Першим і головним завданням УНДС було змобілізувати українські демократичні державні сили для провадження боротьби за відновлення української держави.

Три тижні пізніше на першому засіданні Управи УНДС було запропоновано заініціювати створення бльоку українських демократичних партій з метою покликати до життя український передпарлямент — Українську Національну Раду.

На весні 1947 р., з ініціятиви УНДС сл. п. Президент Андрій Лівицький скликав в Майнц-Кастелі широку політичну нараду, яка мала би приспішити організацію УНРади.

Ця нарада відбулася під головуванням сл. п. д-ра Степана Барана. На цій нараді було ухвалено постанову про створення Комісії для організації УНРади. Цю Комісію очолив проф. Ісаак Мазепа.

По заснованню УНДС його чолові члени відвідували табори, в яких перебували українські скитальці, і закладали там відділи УНДС. Відділи УНДС існували не тільки у всіх трьох зонах Зах. Німеччини, але також і в Австрії.

У першу річницю існування УНДС в Канаді, 1953 р. відбувся з'їзд в УНДомі, який закінчився прийняттям і концертом. Вгорі біля столу сидять зліва направо: Ольга Садовська, ген. Михайло Садовський, полк. Іван Липовецький, Марія Волосевич, Лідія Садовська і А. Піддубна-Лисенко. У центрі сидять зліва направо: Євгенія Пастернак, Павло Волосевич, Іван Кіріченко, Марія Липовецька — співачка, Марта Савченко, Олександер Савченко і Катерина Скубій. Третій ряд знизу — зліва направо: полк. Микола Битинський, Надія Битинська, полк. Захарій Шкурупій, Анна Шкурупій, Євгенія Огінська, сот. Іван Огінський, Яків Тесля, Маргарита Кравченко, пор. Спиридон Кравченко і Д. Кузьменко.

Коли було засновано достатню кількість відділів, то у вересні 1947 року в Майнц-Кастелі був скликаний Другий делеґатський з'їзд УНДС, на якому перепровадили реконструкцію організації: замість Головної Управи створили Централю УНДС. А крім того постановили негайно створити УНРаду.

В наслідок такої постанови підготовча праця була прискорена: вибрали делеґатів до УНРади на чолі з проф. Б. Іваницьким і членами — проф. М. Олексіїв, суддя В. Соловій, ред. М. Лівицький, інж. О. Тарнавський та заступниками — К. Паньківський, ген. О. Вишнівський, проф. М. Ветухів, проф. М. Шлемкевич.

Це були перші наслідки інтенсивної праці УНДС в оновленому Державному Центрі, опертому на широкій громадсько-політичній базі, у якому УНДС зайняв місце центрової організації й почав працювати віддано і сумлінно.

Група членів УНДС з Канади і США під час відвідин Ніяґарського водоспаду 1953 року. Сидять зліва направо: Аделя Мірошниченко-Савицька, М. Олексіїв, Євгенія Зубенко, ген. Олександер Загродський, ген. Михайло Садовський, Валентина Завадська, проф. Василь Іванис і Катерина Скубій. Другий ряд зліва направо: Федір Винник, проф. Віктор Приходько, Єлисавета Мартинюк, —, Татяна Приходько, Ольга Садовська, інж. Євген Приходько, полк. Іван Липовецький, Марія Волосевич і Леонід Мартинюк, —. Третій ряд зліва направо: Марта Савченко, Яків Тесля, полк. Захарій Шкурупій, Степан Ковальський, полк. Микола Битинський, пор. Артем Зубенко, —, —, та Іван Кіріченко.

УНДС зорганізував яких три тисячі осіб, в більшості з високою освітою та громадсько-науковим стажем.

У кожній організації постають зміни членів; одні відходять, а другі вступають. Так сталося і в УНДС. Найбільше змін зайшло, коли почалася еміґрація за океан. Центральний Комітет УНДС й досі в Европі, а в нових місцях поселення створено нові відділи УНДС.

В Канаді Український Демократичний Союз засновано 21-червня 1952 р. Тут він включається в місцево громадсько-політичне життя, але з найбільшою самопосвятою діє в інтересах Державного Центру та Української Національної Ради. Членство УНДС складається переважно з людей, що вийшли на еміґрацію після Першої світової війни під прапорами Армії УНР та з гаслами і заповітами Головного Отамана Симона Петлюри. Але до членів Старої Ґвардії прилучилися і молодші віком громадяни з глибокою вірою в правдивість ідеї та праці, яку провадить УНДС, та спільно обрали своїм духовим Патроном Головного Отамана СИМОНА ПЕТЛЮРУ.

В Канаді Український Національно-Державний Союз змінив назву на **Український Національно-Демократичний Союз у Канаді.** Опинившись в демократичній державі, ми знайшли нову батьківщину, яка заопікувалася переселенцями і дала їм можливість бути повноправними громадянами. Таким чином сполучується лояльність до Канади і туга та обов'язок супроти Батьківщини.

Першим Головою УНДС був ген. Олександер Кузьмінський: наступними: ред. Іван Липовецький, інж. Євген Пастернак, інж. Іван Янішевський, проф. інж. Василь Янішевський, потім знов інж. Іван Янішевський, а від 1971 р. — Павло Волосевич.

У Канаді УНДС старається якнайкраще вив'язатися зі своїх обов'язків, тому відразу нав'язує зв'язок з УНДС в ЗСА, щоб обмінюватися думками і в разі потреби — спільно працювати.

Для початкового контакту було влаштовано в Торонто і в Ніяґара Фоллс дві Зустрічі, з великою кількістю членів з обидвох країн. В дальші роки УНДС у Канаді висилав своїх делеґатів на З'їзди до Нью-Йорку.

Від 1953 р. УНДС у Канаді належить до Комітету Українців Канади; має своїх постійних представників та приймає участь у всіх громадсько-політичних імпрезах.

Одинадцятого квітня 1954 р. влаштовано День Комітету Українців Канади, яким заманіфестовано поклін і признання піонерській праці давноприбулих до Канади українців. На цій імпрезі було прочитано доповіді та виконано музикально-вокальні точки. Також була виставка фотографій та документів піонерського життя.

Час від часу УНДС організував доповіді на актуальні громадсько-політичні теми, а на періодичних сходинах УНДС в Торонто обговорювано важливі справи внутрішнього життя та політичні події.

В 1961 р. влаштували Академію присвячену 35-річчю смерти Головного Отамана Симона Петлюри; також Вечір на пошану Марії Лівицької з нагоди її 80-ліття. З гордістю зазначуємо, що Головою Представництва ВО УНРади на Канаду був у роках 1970 до квітня 1972 сл. п. Іван Янішевський.

УНДС в Канаді старався допомагати Державному Центрові та був лояльним членом УНРади. Також висилав своїх делеґатів на 6-у і 7-у Сесії УНРади в Європі. Працюємо теж для консолідації політичних груп, щоб здійснити соборність на еміґрації.

Висилали своїх делеґатів на Конґреси КУК до Вінніпеґу. Наші члени входили в склад Консисторії УГПЦ. Приймали участь на 1-му і 2-му Світовому Конґресі Вільних Українців. Приймали участь у всіх демонстраціях і протестах проти ув'язнення та переслідування українських науковців, літераторів, а також проти переслідування наших церков і священиків. Ці демонстрації відбувалися в Торонто і в Оттаві.

Тепер ряди ветеранів УНДС зменшилися на 75%: залишилася невелика кількість старих і молодше покоління, яке не відступає від гасел, на яких був заснований УНДС. Бо холодна війна проти комунізму не припинилась; з героїчною стійкістю спротив в Україні зростає.

Державний Центр в екзилі — Президент, Віце-Президент, Національна Рада та Виконний орган — заступає голос народу на рідних землях. І ми прагнемо скоординувати всі партійні організації, щоб ввійшли до одного уряду в екзилі. Люди закономірно міняються, але УНРада мусить існувати. Її не може заступити ніякий еміґраційний Комітет; тільки парлямент законно вибраний вільним українським народом на своїх землях.

Марія Волосевич

ТОВАРИСТВО "ВОЛИНЬ" В ТОРОНТО

Волинь — це край у центрально-західній частині України, між Поділлям і Поліссям, на північ і північний схід від Галицьких областей України. Волинські землі, особливо за княжих часів, обіймали всю Холмщину, Підляшшя, Берестейщину і Белзькі райони. Упродовж пізніших сторіч, в часи посягань польських февдальних окупантів, за часів козацько-гетьманської державности України, пізніше під царською російською окупацією, як також після Першої, а навіть після Другої світової війни — границі Волинської землі зазнавали різних адміністраційних поділів і змін.

За новітніми дослідженнями наших учених, простір Волині має понад 70 тисяч квадратових кілометрів, на яких живе понад 4 мільйони населення. У сенсі державно-політичному, Волинь в історії України була наче "перехідним мостом" різних позитивних і неґативних впливів на державні, національні, релігійні і культурні інтереси українського народу на східних і західних українських землях.

Волинь була тереном доконання релігійного розколу української нації актом Берестейської унії і, після 1596 року, Волинські землі були тереном невпинної релігійної боротьби проти наступів та насильств римського католицизму під інспірованим керівництвом і збройною допомогою польських февдальних окупантів.

У новітній історії, в ролах 1919-21, Волинь була тереном збройних битв Армії Української Народної Республіки проти наступів російських комуністичних імперіялістів, була тереном Зимових походів і героїчного символу Братської могили 359 воїнів Армії УНР, — розстріляних комуністичними народовбивцями коло містечка Базар.

Під час Другої світової війни на волинсько-поліських теренах була створена збройна Поліська Січ, були центри підпільних і партизантських рухів, які перетворились в Українську Повстанську Армію, що при масовій допомозі населення зводила оборонні бої проти гітлерівсько-німецьких окупантів і проти совєтських партизан, яких московські імперіялісти масово посилали на Волинь.

Тоді ж на Волині були деякі осередки польських підпільників, які в основному, мали завдання боротись проти німців, але на спілку з совєтськими аґентами і партизанами, ввесь час виконували провокаційні дії на нищення українського населення. Після включення української міліції у партизанський самооборонний рух, — поляки зголошувались на допомогу німецькій жандармерії, їх німці озброювали і, з німцями та своїми "фольксдойчами" робили напади на сільське і міське українське населення.

На Волині, в Луцьку, була резиденція Архиєпископа Полікарпа Сікорського. Там єднались духовні і світські вчені знавці церковних справ. За ініціятивою і під керівництвом Владики Полікарпа сталось відновлення Української Автокефальної Православної Церкви, якої Священний Синод обрав Архиєпископа Полікарпа своїм Митрополитом.

Також на Волині у Крем'янці був осідок Архиєпископа Олексія Громадського, який став Митрополитом Автономної Української Пра-

Частина членів товариства "Волинь". Сидять зліва направо: Ф. Галябар, М. Божик, О. Радкевич, І Довгаль, Н. Нечипорук, Н. Сергійчук, Ф. Волинець. Другий ряд зліва направо: І. Шлапак, Д. Волинець, З. Шлапак, І. Радкевич, І. Баран, Т. Шкурка, Б. Оранський і І. Олійник.

вославної Церкви і тією "автономністю" визнавав юрисдикцію московського патріярха.

Всі ті події на Волині, особливо події останніх детятиріч, були мотивами, які волинянам у Вінніпезі навели ідею, 1950 року, створити Товариство "Волинь", а згодом Інститут дослідів Волині, щоб об'єднаними зусиллями всіх волинян на еміґрації зібрати свідчення та історичну документацію, особливо про події, які ніде не записані, і тим допомогти в праці майбутнім історикам новітньої історії України.

Весною 1950 року в Торонто початковим організатором прихильників діяльности волинян у Вінніпезі був Іван Дубилко. Між земляками він проводив збірки грошей, шукав авторських співробітників, був кольпортером видань ІДВ.

Пізніше, того ж року, волиняни на своєму зібранні створили Товариство "Волинь" і вибрали управу: Марія Волосевич — голова, Павло Дрозд — секретар і Надія Дячук — скарбничка. У тому часі більшість волинян вже були членами Православної громади св. Володимира, а тому це товариство від початку міститься при цій церковній громаді.

В основному т-во "Волинь" має завдання співпрацювати з ІДВ, але в процесі поточної діяльности виникають потреби місцевих завдань.

Весною 1952 р. волиняни взяли активну участь в ювілейному відзначенні письменника Уласа Самчука. Наступного року була в Торонто товариська зустріч волинських земляків, поселених в Канаді і США.

Пізніше головами управ товариства "Волинь" були: інж. Арсен Шумовський, Микола Гетьманчук та Іван Міщена. Представником і кольпортером видань ІДВ, вже понад 20 років, працює Іван Довгаль, спричиняючись цим до фінансової допомоги ІДВ.

У січні 1963 року коштом т-ва "Волинь" придбано образ Почаївської Божої Матері і, після посвячення, вміщено його в Катедрі св. Володимира в горішньому центрі іконостасу.

На з'їзді волинян, що відбувся в Торонто в 1969 році, крім організаційних справ, багато уваги присвячено видавничим проблемам. Т-во "Волинь" у Торонто спільно з Т-вом у Вінніпезі, 1969 року видали книжку проф. Степана Килимника: "Колодка-Колодій — український старовинний звичай". Власними фондами торонтонське т-во, 1975 року, видало "Зібрані твори" поета Олекси Стефановича. Видання книги археолога проф. Олександра Цинкаловського "Старовинні пам'ятки Волині" також здійснено за ініціятивою і фінансовою допомогою товариства спільно з ІДВ; Тиміш Мельник з Гамільтону був головним фундатором. На видання тієї книги він пожертвував 1,000 долярів.

Членські вкладки, жертви, продаж книжок і щорічні розвагові забави, які звуться "волинська колодка" — дають прибутки, з яких на видавничий фонд ІДВ вислано 855 долярів. Скромні допомоги вислано: на пам'ятник Тараса Шевченка, письменникові Уласові Самчукові, проф. Іванові Власовському, Колеґії св. Андрія, Церкві св. Симона в Парижі, Фундації ім. Т. Шевченка, на фонд УГПЦеркви, воєнним інвалідам, духовникам в Европі і Бразілії та Катедрі св. Володимира, а також іншим громадам видано з каси т-ва 850 долярів.

Майже всі волиняни невідлучні від своєї катедри св. Володимира. Багато з них, у минулому і тепер, є в управі Катедральної громади. Як і всі добрі члени цієї релігійної святині, волиняни щорічно виконують всі статутові зобов'язання вдержувати й розбудовувати свою Церкву.

Члени Товариства "Волинь" і надалі стремітимуть до того, аби в обставинах вольностей демократичної Канади здійснювати ті національні завдання на користь нашому народові, які тотально заборонені в сучасній, комуністами поневоленій, Україні.

Іван Довгаль

ТОВАРИСТВО СПРИЯННЯ УНРАДІ В ТОРОНТО

На весні 1954 р., з ініціятиви С. О. Підгайного, у приміщенні Катедральної громади св. Володимира в Торонто відбулося громадське віче. Вічем провадив С. Підгайний, до президії покликано було теж ген. М. Садовського та ген. О. Кузьмінського. Змістовну доповідь на тему "Значення Державного Центру УНР" виголосив член президії УНРади, Михайло Воскобійник.

Після доповіді розвинулася дискусія про можливості допомоги Державному Центрові УНР. Переведено грошову збірку. Перший відгукнувся Іван Гуменюк і склав на потреби Державного Центру 100.00 дол. Під час дискусії Людмила Пилипчук подала внесок: організувати при громаді Товариство прихильників УНР за прикладом Едмонтону, де якраз засновано таке товариство.

Присутні радо прийняли цей внесок, і так започаткували Товариство сприяння УНРаді. На голову було обрано піонера і великого українського патріота — Івана Гуменюка; на секретаря — полковника армії УНР Івана Липовецького; на скарбника — Федора Бойка; на фінансового референта — Людмилу Пилипчук; на члена Управи — Петра Неліпу.

Управа Товариства взялася дружньо до праці і в такому складі працювала на протязі трьох років.

За головування Івана Гуменюка Товариство поширилось до 80 членів. У 1957 році на Річних зборах вибрано нову Управу у такому складі: голова — В. Літвінов; заст. голови — Ф. Артеменко; секретар — Євгенія Пастернак, скарбник — Яків Остафійчук.

У дальших роках наступні члени очолювали Товариство:

1962 — інж. Іван Янішевський, голова; Я. Степовий, секр: Ф. Артеменко, скарб.
1963 — В. Літвінов, голова; Я. Степовий, секр.; О. Семотюк, скарбник.
1964 — Т. Ничипорук, голова; М. Підлісний, секр.; Т. Романенко, скарб.
1965/66 — Т. Ничипорчук, голова; Я. Остафійчук, секр.; А. Тимошенко, скарб.
1967 — Т. Ничипорчук, голова; А. Юшко, секр.; М. Гречка, скарб.
1968/69 — д-р С. Булак, голова; А. Юшко, секр.; М. Гречка, скарб.
1970 — О. Підгородецький, гол.; І. Карнаух, секр.; Ф. Артеменко, скарб.
1971 — С. Сліпченко, гол.; І. Карнаух, секр.; П. Лебединський, скарб.
1972 — В. Сливка, голова; І. Карнаух, секр.; П. Лебединський ,скарб.
1973 — М. Шпика, голова; Ірина Ямишак, секр.; Людмила Пилипчук, скарб.
1974 — д-р Ганна Янішевська, гол.; І. Карнаух, секр.; Л. Пилипчук, скарб.

У такому складі Управа працює від 1974 року дотепер. Дальші члени Управи на 1976 р. заст. гол. А. Степанюк; кор. секр. д-р Зоя Плітас; фінансові референти: В. Сливка та Ірина Ямишак; представники до КУК: Марія Волосевич та Ф. Артеменко; Контрольна Комісія: М. Костюк, голова; члени К. Сітько та М. Шпіка.

Управа Товариства сприяння УНРаді в Торонто 1976 року. Зліва направо: д-р Зоя Плітас, Іван Карнаух, Марія Волосевич, д-р Ганна Янішевська — голова управи, Микола Костюк і Людмила Пилипчук.

Товариство сприяння УНРаді є установою національно-громадського надпартійного характеру. Метою Товариства є допомогати морально і матеріяльно Державному Центрові Української Народної Республіки в екзилі у його стремліннях до визволення українського народу з ворожого ярма та до відновлення української держави, проголошеної актами 22-го січня 1918/19 рр.

Більшість членів Товариства є членами Катедральної громади св. Володимира в Торонто і приймають активну участь у житті громади. Товариство сприяння УНРаді, як і його окремі члени, співпрацюють з іншими організаціями, які гуртуються коло православної громади св. Володимира та стоять на базі Державного Центру УНР, як Представництво Виконавчого Органу УНРади, Український Національно-Демократичний Союз, Союз Бувших Українських Вояків, Союз Українців Самостійників, УРДП та Братство св. Володимира; як також співпрацює з іншими організаціями міста Торонто. Товариство сприяння УНРаді є членом Комітету Українців Канади, відділ Торонто, де має своїх постійних представників.

Товариство сприяння УНРаді в Торонто підлягає Головній управі Товариств сприяння УНРаді, яка об'єднує всі Товариства сприяння УНРаді в Канаді.

Товариство на протязі більше 20 років свого існування виступало на сторінках нашої преси, коли було потрібно, в обороні Державного Центру та поширювало ідеї відновлення української державности; влаштовувало доповіді та дискусії на різні актуальні теми; зверталося телеграмами чи листами до державних мужів канадського уряду в обороні Валентина Мороза, з протестами щодо намічених змін політики багатокультурности і т. п.

У 1975 р. Товариство сприяння УНРаді, разом з іншими організаціями під протекторатом КУК-у, влаштувало Академію в пам'ять Голови Директорії УНР, Головного Отамана Симона Петлюри.

Група членів Товариства сприяння УНРаді в Торонто 1976 року. Перший ряд зліва направо сидять: Іван Карнаух, Людмила Пилипчук, Марія Волосевич, мґр. Микола Липовецький — голова Представництва УНРади, д-р Ганна Янішевська — голова Товариства, д-р Зоя Плітас і Арсен Степанюк. Другий ряд зліва направо: Петро Шліхта, Яків Тесля, Микола Костюк, Михайло Шпіка, Олександра Підгайна, інж. Григорій Слободяник, Левко Ромен і Теодор Нечипорук. Третій ряд зліва направо: Макар Мушта, Феодосій Кизим, Володимир Слободян, Веніямін Чміленко, Леон Саїн та Адольф Юшко.

Але найбільшу вагу кладе Товариство на створення матеріяльної бази для уможливлення праці Державного Центру УНР. Для цього переводить щорічно коляду та збірки серед нашого жертовного й патріотичного громадянства.

У 1976 р. відзначаємо 50-ту річницю з дня смерти Голови Директорії УНР, Головного Отамана Симона Петлюри. Державний Центр УНР проголосив цей рік роком Симона Петлюри.

Товариство сприяння УНРаді знову приймає активну участь у відзначенні цієї сумної річниці з дня трагічної смерти найбільшого державного мужа у новітній українській історії. Комітет Українців Канади, відділ Торонто, перебрав цього року разом з усіма організаціями міста Торонто цей почесний обов'язок улаштування Академії Симона Петлюри та виділив Діловий комітет, до якого увіходять теж члени нашого Товариства.

У цей рік Симона Петлюри запляновано закласти залізний фонд, — Фундацію ім. Симона Петлюри — відсотки з якого йтимуть на потреби Державного Центру УНР.

З нагоди 50-літнього Ювілею нашої рідної Православної Катедри св. Володимира в Торонті вітаємо Блаженнішого Митрополита, Владику Михаїла; високопреподобних отців настоятелів: протопресвітера о. Дмитра Фотія і протоієрея о. Юрія Ференціва, Управу Катедральної громади та все членство громади.

д-р Ганна Янішевська

МИСТЕЦЬКЕ СТОВАРИШЕННЯ "КОЗУБ"

Артистка Іраїда Черняк. Під час посвячення і відкриття катедри св. Володимира 1948 р. вони із Петром Черняком брали участь у виконанні святочного концерту. Від 1972 року вона очолює управу Мистецького Стоваришення "Козуб".

Оперовий співак Михайло Голинський, кількарічний голова "Козуба".

Хуртовина Другої світової війни приневолила багатьох українських мистців і любителів мистецтва покинути рідні місця в Україні й шукати кращої долі на чужих землях.

Невідрадні обставини по таборах "переміщених осіб" не завжди були пригожим ґрунтом для вияву ініціятиви та повноцінної творчої праці.

На початку 50-их років багато з цих мистців поселилися в Канаді, переважно в столиці Онтаріо, Торонто, де вже існували добре зорганізовані українські громади.

Однією із таких громад була Українська православна громада, до якої схилялись у більшості ті діячі і мистці, яких поєднувала православна українська віра.

"Козуб", який організовано 7-го грудня 1956 року, в основному мав на меті розгорнути працю в ділянках виключно культурно-мистецьких, не зв'язуючи себе з політичними чи конфесійними організаціями. Тому вечори "Козуба", влаштовувані майже кожної п'ятниці доводилося робити в чужих англійських приміщеннях. Але деякі більші

Авторський вечір письменника Семена Ковбеля в "Козубі" 23-го жовтня 1959 року. Сидять зліва направо: ген. Олександер Кузьмінський, д-р Ганна Янішевська, д-р Зоя Плітас, Надія Ковбель-Воробець, Люба Ковбель-Янкович, Оля Ковбель-Карманін, Семен Ковбель, Віра Василенко, Іраїда Черняк, Віра Кемпе, Стефанія Гурко, Раїса Підопригора-Мачула і Олена Світайло. Стоять зліва направо: Петро Волиняк, Осип Вишньовський, Дарія Вишньовська, Микола Бідняк, Володимир Янкович, Іван Боднарчук, Петро Черняк, двох не пізнаємо, Богдан Світайло, Михайло Голинський, Юрій Карманін, Павло Степ-Гавриш, Григорій Шведченко, Михайло Гава, Дмитро Романик, Василь Шимко, Юрій Бєльський, Фодчук і Олександер Охрим.

імпрези влаштовувано теж у Народньому домі та в приміщеннях Української православної катедральної громади.

З початком другої декади своєї праці, "Козуб" все більше і більше користується залею православної громади, що значно зменшувало грошові витрати, пов'язані з винаймом чужих приміщень.

Праця, яку вже двадцять років провадить "Козуб", — дуже багатогранна й скоро знайде ширше, детальне віддзеркалення в окремій публікації у чвертьсотлітній ювілей 1981 року.

За цей досить довгий період часу у "Козубі" відбулося більше трьохсот вечорів, з яких десятки заслуговують хоч на коротку згадку.

З авторських вечорів треба згадати вечори Михайла Ситника, Івана Багряного, Людмили Коваленко, Докії Гуменної, Володимира Скорупського, Уласа Самчука, Семена Ковбеля.

З вокально-музичних — Антоніни Піддубної, Григорія Шведченка, Ніни Миколенко-Теліжин, Раїси Садової, Антоніни Ярошевич, Ганни Шерей.

Вечори для вшанування пам'яті: Юрія Клена, Леоніда Мосендза, Володимира Сосюри, Тодося Осьмачки, Михайла Гайворонського, Максима Рильського, Василя Пачовського, Олександра Довженка, Соломії Крушельницької, Миколи Куліша, Олександра Кошиця, Павла Степа, Юрія Нарбута, Петра Волиняка, Михайла Голинського.

Найцікавішими вечорами, з багатогранною тематикою, були вечори "Козуба" за час головування маестра Михайла Голинського. Довгі роки його невтомної праці не лише спопуляризували ім'я "Козуба", а й були поштовхом для виступів у "Козубі" таких заслужених діячів української культури й мистецтва як д-р Павло Маценко, проф. Валерій Ревуцький, маестро Йосип Гірняк, проф. Василь Іванис, д-р Микола Шлемкевич, проф. Григорій Костюк, ген. Михайло Садовський, інж. Андрій Палій, ред. Юрій Дивнич, проф. Юрій Герич, проф. Василь Чапленко, проф. Яр Славутич, д-р Михайло Марунчак і ін.

Хроніка "козубівських" вечорів зберігається в деталях не тільки в архівах "Козуба", а й в багатьох відвідувачів, які цінили корисну культурну працю.

Часткова зупинка в праці "Козуба" в 1972-3 роках і вимога активно-творчої більшости членства відновити ту працю, були поштовхом до реорганізації "Козуба", включно з переглядом статуту, поповненням молодими силами та вибором нової управи в складі Іраїди Черняк, Валентини Родак, Андрія Бабича, Карпа Роговського, Михайла Гави та контрольної комісії в особах Івана Дубилка, Петра Черняка, Петра Магденка.

Працьовитість членів "Козуба" знайшла належне признання в управі Катедральної громади, яка за малою оплатою дає до диспозиції "Козуба" не лише модерно обладнану залю, а також інші кімнати для нарад чи засідань.

Кінчаючи замітки про це Мистецьке стоваришення, хочеться дати коротке доповнення про вечори, які відбулися в 1975 році.

У місяці лютому — вечір пам'яті Михайла Голинського, в березні — доповідь проф. Яра Славутича **Краса Шевченкової мови,** доповідь Михайла Гави — **Мозаїки й фрески св. Софії у Києві,** в квітні, доповідь проф. Івана Горішного — **Харківські україністи,** в травні, — режисера Лавра Кемпе — **Режисерське розкриття драматичного твору Лесі Українки "Лісова пісня",** як також Вокально-музичний концерт, в жовтні, доповідь Іраїди Черняк — **Маруся Чурай,** в листопаді, — **Вечір пам'яті Нестора Городовенка** із участю співачки з хору "Думка" Ганни Шерей, та доповідь д-ра Остапа Сокольського — **Українська геральдика,** в грудні, доповідь інж. Леоніда Ліщини — **Вечір пам'яті Симоненка.**

Підсумовуючи повище згадане, можна лише побажати ще тіснішої співпраці Мистецького стоваришення "Козуб" з Катедральною громадою на користь і добро всієї української спільноти міста Торонто.

М. В. Гава

BIOGRAPHY OF STEPHEN PAWLUK

Olga Pawluk

Stephen Pawluk

"Is our soil unable to feed us anymore? There is a rush all over the country to leave the native soil in order to look for better living conditions in unknown lands at the other end of the world."

So said Dr. Joseph Oleskiw in his 1895 pamphlet, "About Free Lands," which contained other words of promise about Canada that stirred the hearts of Ukrainian peasants. They were words that swept through the marketplaces, the prosvitas and into the homes of thousands of small Ukrainian landowners such as Theodore Pawluk who knew that if what Oleskiw described was true, then Canada was, indeed a farmer's promised land.

So, trusting in Dr. Oleskiw's words and armed with a letter from T. Chamaschuk in Whitford, 35-year-old Pawluk left the village of his birth, Zadubrivka in Bukowina, Ukraine, and with his wife Wasylena, 26, and their two small children, Wasyl, 6, and Yustena, 2, set sail from Hamburg on April 16, 1899 aboard the S.S. Palatia, arriving in Halifax ten days later. Also on board was Wasylena's brother, George, 25, and her mother, Maria Danyluk, 58.

The group settled in the Star-Edna district, in Whitford, Northwest Territories, on NE ¼ section, Township 18, Range 57, 15th West 4th Meridian, in the area visited only four years earlier by Dr. Oleskiw who described it as very suitable land for Ukrainian settlers. The young Pawluk

also appreciated the land, and to show he was interested in discharging his responsibilities in a new country, hitched up a team of horses one morning in 1903 and journeyed to Edmonton to become a Canadian citizen before a judge of the Supreme Court of the Northwest Territories. And as the years went by he became a successful farmer and raised a large family. The Canadian-born Pawluk offspring were George, Alexander, Mary, John, Matthias, Stephen, Florence and Dorothy. Theodore Pawluk died on November 9, 1918, but his wife survived him by some 30 years.

His son, Stephen, who was born February 14, 1910, developed into an articulate and vigorous spokesman for the preservation of Ukrainian culture and tradition in the context of Canadian culture. His many achievements in this area included an idea for a project that subsequently enlarged into the historic and scholarly book "Early Ukrainian Settlements in Canada (1895-1900)" by Dr. Vladimir J. Kaye. In the preface to the book, published by the University of Toronto Press in 1964, Dr. Kaye (Kysilewsky) wrote:

"The seed of shaping the material into a documentary history of the beginnings of Ukrainian settlement in Canada was sown in my mind by Stephen Pawluk . . . instrumental, as co-founder, in the establishment of Ukrainian Branch No. 360 of the Royal Canadian Legion in Toronto. This activity quickened his interest in the ecology of Ukrainians in Canada, and he decided to devote all his energy to the encouragement and support of various research projects concerning the history of Ukrainian settlement, and problems involved in it, such as integration and acculturation. My admiration for the originator of these ideas deepened , and I decided to support his efforts to the best of my ability."

Work on Dr. Kayes' book was sponsored by the Ukrainian Canadian Research Foundation, founded by Mr. Pawluk in 1957 and incorporated in 1965, to engage in research and documentation of Ukrainians in Canada.

Stephen Pawluk attended Bukovina Public School, Smoky Lake public and high schools, RCA College in Chicago and the Marconi School of Radio Telegraphy, Toronto, later serving with the rank of Marine Officer in the radio communications branch of the British Merchant Marine. He enlisted in the Royal Air Force while overseas in 1938 as the first Canadian radar "A" mechanic, and served with distinction at top-secret radar installations near London throughout World War Two. He was discharged from the RAF in 1944 with this written comment in the discharge paper, by his group captain: "An excellent all-around Radar mechanic. His knowledge of aerial theory especially sound." Mr. Pawluk immediately enlisted in the RCAF and was discharged in Toronto in 1945.

His wartime service in England was complemented by a unique and civilized amenity in the person of his wife, Olga, whom he had married in Toronto in 1937. One of Mrs. Pawluk's favorite London haunts was the famous British Museum Library which was also visited regularly by researchers, wartime leaders, politicians and assorted spies. In fact, she experienced the amusing incident of being investigated by Scotland Yard who probably thought she was another Mata Hari. But Mrs. Pawluk's important contribution in wartime London is perhaps best summarized by Steve Kalin, historian of the Ukrainian Canadian Servicemens' Association Overseas, whose comments were carried in the November-December, 1954 issue of a

newsletter published by the Ukrainian Canadian Veterans' Association in Canada.

Mr. Kalin wrote: "Mrs. Pawluk is one of the original members of the UCSA Overseas, London, England, who became a devoted civilian member. In the capacity of an assistant director, she kept house at the club, doing whatever there was to be done, whether it was in the office or in the kitchen."

Mrs. Pawluk is a Nadniprianka, the daughter of Wasyl and Tekla Geraimchuck. She was born in Kodnia, Ukraine, and educated at the Polytechnic in Zitomir which she left in 1928 to come to Canada with her parents, her sister Nina and brothers John and Nick.

The family settled on a farm near Winnipeg, later moving into the city where Mrs. Pawluk took part in Ukrainian drama for a number of years. She continued this activity after moving to Toronto, in addition to being active in youth organizations in Eastern Canada. She eventually left Canada before World War Two to join her husband in England. The couple returned to Toronto in 1945, and Mrs. Pawluk continued to take part in many Ukrainian-Canadian activities, particularly those initiated by her husband.

The first of many ventures by ex-RAF Sergeant Pawluk was giving birth to the Ukrainian Canadian Veterans Branch No. 360, Royal Canadian Legion, located on Queen Street West in Toronto. He was installed as founding president on April 12, 1946, and held the post for 20 years, the longest term in the history of any Legion branch in Canada. In recognition of this and other achievements, he received the Meritorius Service Medal in 1962, the highest honor the Royal Canadian Legion can bestow. It represents Mr. Pawluk's outstanding "contributions towards social, educational and welfare services to veterans, fellow Canadians and the community, and recognizes that he was also "highly worthy of the award because of his belief in the principle of integration into Canadian life rather than assimilation." Mrs. Pawluk has also served Branch No. 360 well. She was president of the Ladies Auxiliary from 1948 to 1954, branch secretary from 1958 to 1960, social convener in 1956, and a member of the Initiative Committee in 1946.

On June 27, 1954, more than 7,000 spectators gathered in Queen's Park, Toronto, to witness Mr. Pawluk present a brief to Walter E. Harris, Minister of Citizenship and Immigration, on the occasion of a massive demonstration for "Freedom for Ukraine," with participation by all Metropolitan Toronto Ukrainian churches and organizations. The idea for the brief originated in Branch No. 360 when President Pawluk appointed a special committee to investigate complaints whereby the name Ukrainian, as an authentic nationality, was denied to Ukrainians on citizenship certificates. The special committee was instructed to prepare the brief which would prove, historically, the existence of Ukraine as a nation, and the Ukrainian nationality.

During his lengthy term as president, Mr. Pawluk initiated many activities sponsored by Branch No. 360. He was organizer and founding chairman of the Ukrainian Music Festival staged in 1952 and 1953 which was open to any Canadian performer. Mrs. Pawluk lent her support as a member on the Financial, Adjudicators, Syllabus, and Program Committees. Also in 1952, the Ukrainian Canadian Collection in the University of Toronto Library was started under President Pawluk's leadership. The collection contains some 500 books and pamphlets.

Mr. Pawluk was also Branch No. 360's sponsoring committee chairman of Squadron No. 283, Royal Canadian Air Cadets which journeyed with him to Winnipeg for a special ceremony on April 21, 1965 in the lobby of the Manitoba Legislature. Also on hand were officials of the Ukrainian Canadian Committee. The occasion: Mr. Pawluk presented Premier Duff Roblin with a copy of Early Ukrainian Settlements in Canada (1895-1900). In return, Mr. Pawluk was given a wooden replica of a pioneer Red River cart bearing the inscription: "Presented by Premier Duff Roblin to Stephen Pawluk, President, Ukrainian Canadian Research Foundation, in recognition of the outstanding contribution of the Ukrainian community to the life of Manitoba." A copy of Dr. Kaye's book was also presented by Mr. Pawluk to Premier John Robarts on November 10, 1964 in the Ontario Legislature in Queen's Park in the presence of Toronto's Ukrainian church and community leaders.

In recognition of Mr. and Mrs. Pawluk's devoted service to Branch No. 360, the Ladies Auxiliary arranged a birthday party in their honor at the branch's Memorial Hall in February, 1959. Dr. Kaye, as national liaison officer, Department of Citizenship and Immigration, wrote these words in a letter read at the gathering:

"We greatly appreciate your fruitful work in citizenship promotion which, under your guidance as President of the Ukrainian Legion Branch ±360, and as President of the national Ukrainian Canadian Veterans' Association, has borne such abundant results. Scholarships for university students, bursaries, tuition fees for young artists, arrangement of music festivals, creation of a foundation for charitable purposes, financially supporting historical research of the settlement of Ukrainians in Canada, assisting in the adjustment of post-war immigrants coming to Canada, donations to the libraries of universities, and many other services rendered by your Legion branch and its Ladies Auxiliary deserve general recognition."

Mr. Pawluk was national president of the Ukrainian Canadian Veterans' Association between 1953 and 1962. It was in this capacity, during USVA's Eastern Canadian Convention in Memorial Hall in 1956, that he sent a wire to Queen Elizabeth II expressing the loyalty of all Ukrainian-Canadian veterans. The Queen replied she would be "glad if you could convey her thanks to the second convention of Ukrainian war veterans assembled in Toronto for their kind and loyal message."

In 1965, Mr. Pawluk undertook a monumental project which is undoubtedly the only one of its kind in North America or elsewhere. He reasoned that it might be a good idea to discover, through the columns of English, French and Ukrainian newspapers in Canada, the participation of Ukrainians in the 1967 Centennial celebrations. He didn't actually realize the immensity of the project nor the long hours involved, but he neverthless collected every article on the subject published during 1965, 1966 and 1967. The result is a massive and historic collection of more than 14,000 articles relating to the life of Ukrainians in Canada and their participation in the 1967 Centennial celebrations. His plan is to microfilm all the articles and donate them to interested Canadian universities.

Mr. Pawluk's interest in retaining Ukrainianism in the context of Canadianism has taken him across Canada on many speaking tours. He has

helped organize and lecture on behalf of the Ukrainian National Federation and has spoken to many Ukrainian youth and student groups across the country. These activities, among others, have earned him recognition in the form of other awards, such as the Coronation Medal in 1953 from Her Majesty Queen Elizabeth, and the Shevchenko Medal in 1962 for outstanding services to the Ukrainian community in Canada. This latter medal was presented in Winnipeg where, later in 1965, Mr. Pawluk was made an honorary citizen of the city.

Mr. and Mrs. Pawluk continue residing in Toronto. He is presently a Hotel Inspector with the Liquor Licensing Board of Ontario, and his wife a Motor Vehicles License and Permit Agent for the Ontario Department of Transportation and Communications.

JAMES CARDINAL

Born August 11th, 1889 (selo) Muchawka, (povit) Chortkiw. Came to Canada 1904.

Worked on railroads, bush camps, sawmills, owned a Grocery Store. Moved to U.S.A. in 1914-1918. Served in U.S.Army for 1½ years. Moved to Fort Frances, Ontario, in 1919.

1923 moved to Ft. William and started a Funeral Home.

Was Alderman of Ft. William 1933-1939.

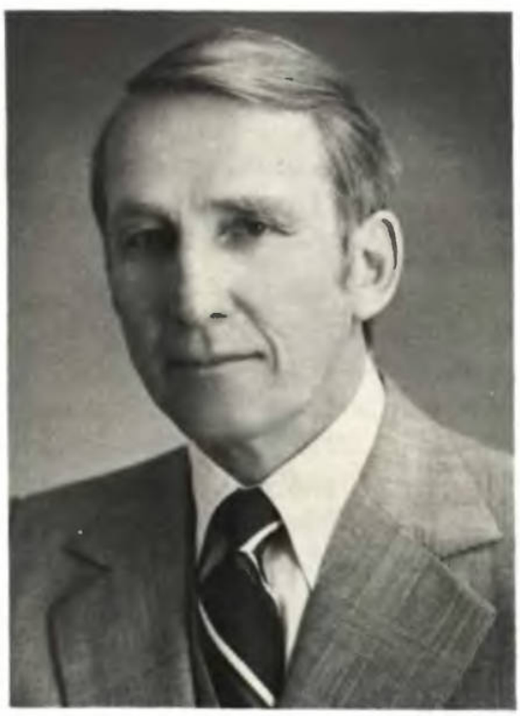
Moved to Toronto 1942 and opened J. Cardinal & Son Funeral Home at 366 Bathurst Street.

Died in Toronto—October 11th, 1960.

Children: Leon, Irene (Mrs. P. B. Percheson), Helen (Mrs. N. Leluk).

James Cardinal

Leon J. Cardinal

LEON J. CARDINAL

Born at Fort Frances, Ontario—1920, June 14th.

Educated in Ft. William and at the University of Toronto.

1941 he joined the R.C.A.F. Returned from overseas in 1945 as an Officer.

Worked with his father in Funeral service and then continued alone.

1974 suffered massive heart attack and is now recovered.

Has three children: Susan, Elizabeth and James Jr., who is already working with his father in the business.

ДОБРОДІЇ

які за свого життя у своїх заповітах записали грошові пожертви Українській Православній Катедрі св. Володимира

Евстахій Маламін	1886 — 1952
Петро Онестратенко	1901 — 1953
Катерина Олійник	1892 — 1953
Марія Самець	— 1957
Дмитро Турчак	1888 — 1957
Іван Кісенко	1922 — 1959
Семен Олійник	1892 — 1961
Петро Ґарій	1906 — 1962
Степан Кавецький	— 1962
Михайло Бурий	1900 — 1964
Іван Басок	1908 — 1967
Гарасим Кушнір	— 1967
Матвій Ставчан	1897 — 1968
Іван Власовський	1883 — 1969
Іван Костенко	1910 — 1969
Анна Чулій	1909 — 1969
Петро Волиняк	1907 — 1969
Теодор Трач	1896 — 1970
Теодор Гавриш	1909 — 1970
Галина Костюк	1911 — 1971
Леон Суліван	1888 — 1971
Іван Даниленко	1908 — 1971
Оксана Гуменюк	1893 — 1971
Василь Мулевич	1896 — 1971
Іван Янішевський	1895 — 1972
Теодора Олійник	1922 — 1972
Анастасія Луби	1904 — 1972
Ярослав Козій	1919 — 1972
Іван Соловій	1897 — 1972
Олександер Болотенко	1882 — 1974
Віра Литвин	1924 — 1975
Іван Андрійчук	1898 — 1975
Борис Дрозд	1907 — 1976
Захарій Шкурупій	1899 — 1976
Анна Тагаєва	1894 — 1976
Іван Гуменюк	1886 — 1976
Василь Демиденко	1888 — 1977
Микола Чикаленко	1907 — 1978
Феодосія Хиль	1890 — 1978

BRIEF OUTLINE OF THE CONTENTS OF THE GOLDEN JUBILEE BOOK OF ST. VLADIMIR'S GREEK-ORTHODOX CATHEDRAL PARISH IN TORONTO

Translated into English by Natalia Jemetz

HIERARCHS OF UKRAINIAN GREEK-ORTHODOX CHURCH OF CANADA

The Ukrainian Greek-Orthodox Church of Canada was organized on July 18-19, 1918 in Saskatoon. At its Second Congress on November 27, 1919, it was resolved to request the head of the Syrian Orthodox Church in the USA **Metropolitan Germanos** to take the Ukrainian Greek-Orthodox Church under his spiritual tutelage. Metropolitan Germanos consecrated the first three priests of the Ukrainian Greek-Orthodox Church — Semen Sawchuk, Petro Sametz and Dmytro Stratychuk, and presided over our Church until July 1924.

Archbishop Ioan Teodorowych, at that time, came to the USA from Ukraine and became head of the Ukrainian Orthodox Church in America. The Fourth Congress of the Ukrainian Greek-Orthodox Church held July 16-17, 1924 in Saskatoon resolved to ask Archbishop Ioan to become Acting Bishop of the Ukrainian Greek-Orthodox Church in Canada and he held the post until the end of 1947.

Archbishop Mstyslav Skrypnyk was invited by the Consistory from Western Europe and became Acting Bishop of the Ukrainian Greek-Orthodox Church of Canada at an Extraordinary Congress in Winnipeg on November 12-13, 1947. At the Tenth Congress in Saskatoon, held on June 18-21, 1950, Archbishop Mstyslav resigned from the post.

Metropolitan Policarp Sikorsky, head of the Autocephalous Ukrainian Orthodox Church in Europe, at the request of the Tenth Congress in Saskatoon, was the trustee and spiritual leader of the Ukrainian Greek-Orthodox Church of Canada from June 1950 until August 1951.

Bishop Platon Artemiuk came to Canada on behalf of Metropolitan Policarp on February 15, 1951. He lived in Toronto and served in St. Vladimir's Cathedral waiting for his official appointment to the Bishopric of the Church. However, he died suddenly on August 5, 1951.

Metropolitan Ilarion Ohienko came from Europe and was chosen Primate of the Ukrainian Greek-Orthodox Church of Canada in Winnipeg at the Extraordinary Congress on August 8-9, 1951 and stayed at that post until his death on March 29, 1972.

Archbishop Mykhail Khoroshy also came from Europe and at the Extraordinary Congress in Winnipeg in 1951 was elected Archbishop of Toronto and the Eastern Diocese. After the death of Metropolitan Ilarion, Archbishop Mykhail became the Acting Metropolitan of the Ukrainian Greek-Orthodox Church until June 1975. Metropolitan Mykhail died on May 18, 1977, in the 92nd year of his life.

Metropolitan Andrey Metiuk was the Archbishop of Edmonton and Western Canada. At the 15th Congress in Winnipeg July 2-6, 1975, he was elected Metropolitan of the Ukrainian Greek-Orthodox Church of Canada and has been at this post since.

Archbishop Boris Yakovkevych was elected and consecrated as Bishop at the Extraordinary Congress in Winnipeg on May 18-19, 1963. At the 15th Congress in 1975 Bishop Boris was promoted to Archbishop and entrusted with the Western Diocese, centred at Edmonton.

Bishop Nicholas Debryn was elected at the 15th Congress of the Ukrainian Greek-Orthodox Church and on December 21, 1975, Metropolitan Andrey, Metropolitan Mykhail and Archbishop Boris consecrated Archimandrite Nicholas to Bishop, Vicar of Metropolitan Mykhail in the Eastern Canadian Diocese.

CHAIRMEN OF THE CONSISTORY PRESIDIUM OF THE UKRAINIAN GREEK-ORTHODOX CHURCH OF CANADA

Very Rev. Dr. Semen Sawchuk was Chairman of the Consistory Presidium from 1918 until 1951 and between 1955 - 1963. From the outset he was one of the most active organizers of the Ukrainian Greek-Orthodox Church, as well as one of the chief organizers of St. Andrew's College, where he served as Rector for a number of years. He has written many authoritative works on church history and about the Ukrainian Orthodox Church, and currently is working on a history of the Ukrainian Greek-Orthodox Church in Canada.

Very Rev. Hieronym Hrycyna was the second Chairman of the Consistory Presidium from 1951 to 1955. He died on September 24, 1965.

Very Rev. Toma Kowalyshyn was Chairman of the Consistory Presidium from 1963 to 1966. He died in July 1966, at the age of 50.

Very Rev. Frank Kernitsky was Chairman of the Consistory Presidium from October 16, 1966 until the end of July 1970.

Very Rev. Dmytro Luchak was elected Chairman of the Consistory Presidium at the 14th Congress July 30-31, 1970, was reelected at the 15th Congress in 1975 and has been at that post since.

PRIESTS WHO SERVED IN ST. VLADIMIR'S CATHEDRAL

Rev. Petro Bilon studied Theology in Kamianets-Podilsky, Ukraine. During the War of Liberation (1917-1920) he served in the aviation of the Ukrainian National Republic. In exile on January 4, 1921 he became consecrated as priest and came to Canada in 1924. He organized several parishes in Eastern Canada. He was the initiator of St. Vladimir's Ukrainian Orthodox Church and on November 14, 1926 celebrated in Toronto for the first time the Divine Liturgy in Ukrainian. He left Toronto on September 11, 1927.

Very Rev. Volodymyr Sluzar completed his studies in Theology and Jurisprudence in Ukraine. During the War of Liberation he served in the army of the Ukrainian National Republic. He arrived in Canada in 1923 and in 1924 became consecrated as priest. In August of 1926 he came to Montreal and there organized St. Sophia's Ukrainian Orthodox Church serving until the end of 1972. He often visited Toronto and other eastern Canadian cities where there were no Ukrainian Orthodox priests and served the needs of the parishes. Rev. Volodymyr died December 26, 1976 in Montreal at the age of 82.

Rev. Dmytro Leshchyshyn was a soldier in the Ukrainian National Army in 1917-1919. He came to Canada in 1924 and moved to Toronto in 1932. Besides religious services he taught religion and Ukrainian language in the church school. He left Toronto in 1936.

Rev. Philip (Pylyp) Halytsky during 1917-1920 served in the Ukrainian National Army. He came to Canada on July 4, 1924 and for three years was the administrator of Mykhailo Hrushevsky Institute in Edmonton. Archbishop Ioan consecrated him as priest in 1928. He served in St. Vladimir's Church in Toronto from October 14, 1936 until October 15, 1938. He taught church singing, religious knowledge and Ukrainian language as well as conducted the church choir.

Very Rev. Petro Sametz completed pedagogical studies in Canada. Metropolitan Germanos consecrated him as priest in 1919. Rev. Petro was one of the first organizers of Ukrainian Greek-Orthodox parishes in Western Canada. He came to Toronto on October 31, 1938. Besides church services he worked very hard in helping the parish executive in enrolling new members, collecting funds to pay for the lot and the building, worked on the building committee and taught the children religious knowledge and Ukrainian. Because of advanced age he resigned the position of parish priest of St. Vladimir's Cathedral on July 31, 1964 and went to Niagara Falls where he is serving in the church of Sts. Peter and Paul.

Very Rev. Boris Yakovkevych came to Toronto on December 6, 1948 and became the auxiliary priest in the parish. He worked harmoniously with Rev. Sametz in all the needs of the church and the parish and left Toronto in 1950. At present he is Archbishop of Edmonton and Western Canada.

Very Rev. Frank Kernitsky was the rector of St. Vladimir's Cathedral from September 1, 1949. In addition to church services, he morked fervently at collecting funds to pay the debts and taught in the Ukrainian and Sunday schools. He left Toronto in August 1950.

Very Rev. Dmytro Foty came to Toronto on September 7, 1950, one week after the return from Hamilton of Rev. Petro Sametz. They worked very harmoniously fulfilling all the needs of the parish. Very Rev. Foty put a lot of effort into the development of the Ukrainian and Sunday schools as well as the Secondary School, in which he is very active even today. For many years he was the secretary of the Diocesan Board and the secretary to Metropolitan Mykhail.

Very Rev. Yury Ferenciw came to Toronto on February 1, 1965 and is the co-rector of St. Vladimir's Cathedral. Along with Rev. Foty he teaches religious knowledge and history of the Orthodox Church in the school and fulfills the needs of the parish.

UKRAINIAN AUTOCEPHALOUS ORTHODOX CHURCH

In this essay **Very Rev. Yury Ferenciw,** on the basis of the history of Ukraine and her church, affirms that the Ukrainian Orthodox Church has always been closely tied with national interests, and when Ukraine had lost her political independence, the hierarchy and clergy of the Ukrainian Orthodox Church became the guardians of the national and cultural aspirations of their people.

In the reign of the Macedonian dynasty 867-1081, Byzantine Empire was the centre of Eastern Christendom. Prince Volodymyr (Vladimir) the Great and the Ukrainian people accepted Christianity in 988 from Byzantium. In the 11th Century Ukraine developed its original literature and art, the creators of which were people of the clerical profession. In the 10-12th centuries architecture and painting achieved a very high level. The Tithe Church, constructed in 991-996 by Volodymyr the Great, the St. Sophia Cathedral, built in 1037 by Yaroslav the Wise, and the main church of the Kievan Crypt Monastery, the Assumption of the Mother of God, built in 1073, are examples of the Byzantine civilization in Ukraine and of the Orthodox Faith in Eastern Europe. In St. Sophia's Cathedral were crowned the Great Kievan monarchs, the Kievan metropolitans were enthroned and also they were buried there. Many Ukrainian princes and hetmans prayed in St. Sophia's; national independence of the Ukrainian National Republic was also declared in 1918 in the Square of St. Sophia's Cathedral. In St. Sophia's Cathedral was accomplished the rebirth of Ukrainian Autocephalous Orthodox Church in 1921.

Ukrainian Orthodox Church from its beginning was under the canonical jurisdiction of the Patriarch of Constantinople. The first Ukrainian metropolitan was Ilarion in 1051. In the 13th Century, Turkish expansion weakened the ties of Byzantium with Kiev. From that time the Ukrainian Orthodox Church became virtually independent until 1686, when the Patriarch of Moscow took over the Kievan Metropoly and incorporated it into his own jurisdiction, liquidating it completely in 1722.

A great tragedy for the Ukrainian Orthodox Church was the division created by Rome, in which Poland took an active part, and the practical executors of which were the bishops-apostates Ipaty Potiy and Kyrylo Terletsky. They secretly signed a union with Rome, and at their special Uniate congress in Berestia (Brest-Litovsk) in 1596, they announced the union. The Act of Union with the Roman Church was also a great tragedy for Ukraine. In led to divisions, friction and a decline of organized church life among the Ukrainian people. Poland and Russia enhanced their political and military expansion and divided Ukraine as a state. Civil war and armed military fratricide raged over a long period of time. The expansion of Roman Catholicism in Ukraine led to Russia completely subjugating Ukraine and the Ukrainian Orthodox Church, and eventually dominating Poland as well. The religious schism has always had a negative influence on the unity of the Ukrainian people. Roman and Russian Church leadership even presently strive to encourage religious strife among Ukrainians. This has always been the largest stumbling block in the struggle for Ukraine's independence.

After 250 years of Russian enslavement, after the fall of the Tsarist regime and the rebirth of the Ukrainian National State 1917-1921, the Ukrainian Orthodox Church was also reborn, headed by Metropolitan Vasyl Lypkivsky. Unfortunately the victorious Russian Communist regime soon destroyed the Ukrainian Autocephalous Orthodox Church. What was not destroyed, the Kremlin subjugated to the Moscow Patriarchate which is a tool of the Russian Communist imperialist dictatorship.

However, Christian morality of the Ukrainian people is undefeatable and throughout the history of Ukraine it was the basis of religious and national life. Ukrainians in Canada bear ready witness to this. Having gained the democratic rights in Canada, Ukrainians began to organize first of all their Orthodox church parishes. Under incredibly difficult circumstances they created the Ukrainian Greek-Orthodox Church of Canada, which is independent, but in prayerful fraternal communication with other Ukrainian Orthodox Churches which exist in many democratic countries of the Western world.

VASYL LYPKIVSKY — METROPOLITAN OF KIEV AND THE WHOLE UKRAINE

Ivan Dubylko, in a short essay, wrote that Metropolitan Vasyl Lypkivsky, a graduate of the Theological Academy in Kiev, was an eminent religious worker and scholar. His activity streamed in the direction of the Ukrainian national spirit and for this he was persecuted by the Tsarist government. During the Revolution in the Russian Empire and the National Revolution in Ukraine 1917-1920, Rev. Vasyl Lypkivsky worked towards the rebirth of the Ukrainian Autocephalous Orthodox Church. He translated Liturgical books from the Old Church-Slavonic into the Ukrainian language and organized church congresses and priests' conferences. From 1919, Rev. V. Lypkivsky was the Rector of St. Sophia's Cathedral in Kiev. Even after the fall of the Ukrainian National Republic and the advance of the Communist Regime in 1921, Rev. Lypkivsky organized the All-Ukrainian Church Congress in Kiev at which he was elected and consecrated Metropolitan, and the Ukrainian Orthodox Church was declared Autocephalous, that is independent from foreign overlordship.

In 1925 the Autocephalous Ukrainian Orthodox Church numbered 36 bishops and 2500 priests. The same year the GPU arrested Metropolitan Vasyl Lypkivsky. Before the Second Congress of the Ukrainian Autocephalous Orthodox Church in 1927 he was released from prison, brought to the Congress and the GPU (the secret police) ordered the members of the Congress to strip him off the rank of Metropolitan, that is not to reelect him.

From then on, the Communists increased the persecution of bishops, priests and all Ukrainians who clung to the Ukrainian Autocephalous Orthodox Church. From 1928 until 1938, the Communist Government arrested and murdered four metropolitans, about 30 bishops and almost all priests as well as millions of Ukrainian citizens. In 1938 the NKVD arrested Metropolitan Vasyl Lypkivsky and no one knows when, where and how he perished.

HISTORICAL HIGHLIGHTS OF SAINT VLADIMIR'S UKRAINIAN ORTHODOX CHURCH IN TORONTO, ONTARIO, 1926 — 1976

by Ivan Dubylko

In September 1926 Rev. Petro Bilon came to Toronto from Hamilton and suggested to Mr. Theodor Humeniuk LLB that they ogranize a Ukrainian Orthodox Church in Toronto. In October Theodor Humeniuk called to life a Church Initiatory Committee consisting of the following members: Petro Trach — chairman, Ivan Kuliyevych, Mykhailo Guzhda, Mykola Liber and Franko Stavarsky — members.

On November 14, 1926 Rev. Petro Bilon celebrated the Holy Mass in Ukrainian for the first time in Toronto in the Anglican church of St. John the Baptist. There were close to 200 people present. After the Mass there was a meeting and an executive of the parish was elected, consisting of the following: Mykola Shchigel — president, Mykhailo Materyn — treasurer, Mykhailo Dereniuk — secretary, Mykhailo Seniuta and Nikola Sakaliuk — members. They decided on the name of St. Vladimir's Ukrainian Orthodox Church.

In March 1927, the parish consisted of 77 members, — men and women. They rented the premises at 382 King St. E. to celebrate the Mass every Sunday and to teach the children religious instruction and the Ukrainian language. The church choir practised religios chants and folk songs, while a theatre group produced plays.

However, the executive could not collect enough money to pay the rent and support the priest, and they accumulated a debt. The priest, having no means of subsistence, left Toronto in September 1927. For the next four years the parishioners invited Rev. Volodymyr Sliuzar from Montreal to come from time to time to serve their religious needs.

On February 15, 1931 Rev. Semen Sawchuk, the President of the Consistory of the Ukrainian Greek-Orthodox Church, came to Toronto to celebrate a Mass. On that day a renewal meeting of the parishioners was held and the following executive was elected: Theodor Humeniuk — President, Anastasi Metelsky — vice-president, Mykola Fukshansky — secretary, Mykhailo Materyn — treasurer and Semen Yusypchuk — member. They decided to collect $1,000.00 in order to insure the existence of the church. Until the end of 1931, 116 members joined the church and $790 were raised. The most energetic collector was Mykhailo Materyn.

In August 1932 the Consistory in Winnipeg sent a priest, Rev. Dmytro Leshchyshyn. The following parishioners bought and donated to the church these necessary objects for church service: Mykhailo and Kateryna Materyn — the tetrapodos, Petro and Rosalia Romanko — the Gospel Book, Ivan and Anna Romanko — the vestments, Vasyl Yurychuk and Dmytro Yurychuk — the chalice. The services were held in the Syrian church and in Anglican churches. Sunday school was started.

In October 1933 the church was visited for the first time by Archbishop Ioan. About 500 people were present from Toronto, Oshawa, St. Catharines, Windsor and Montreal.

From January 1934 services were held in a rented church at 631 Crawford St. The church choir flourished here and a Ukrainian school was founded. The executive was raising funds and looking for a building or site to establish their own centre for church, school and cultural activity. The ladies of the Ukrainian Women's Association of Canada helped a great deal in keeping the church active.

On January 30, 1935, at Petro and Maria Shewchuk's house there was a meeting of the parish executive at which the president, Theodor Humeniuk, informed the members that there was a lot for sale at 400 Bathurst Street. It cost $6,880 and required a downpayment of $1,780. Mr. T. Humeniuk and Mr. Mykhailo Materyn had paid $250 each of their own money as the first installment of the downpayment. The executive decided to buy the lot. At that meeting, and soon afterwards, they collected $2,000 in loans and donations and the lot was purchased. From then on the executive and the parishioners worked very hard to collect funds to pay off the lot.

On April 2, 1936 the church moved to a rented building at 180 Simcoe Street. A Building Committee was created to erect a church on the acquired lot. The executive and the parishioners collected money to pay off the debt and to build the church. That year a youth group was organized in the parish, SUMK, and the church choir was revitalized. A Savings Aid Fund (Shchadnycha Kasa) was created.

In 1937 the cultural and educational activity of the parish was enhanced and an appeal was launched for donations to pay the mortgage for the church site.

On April 1st, 1938 St. Vladimir's Ukrainian Orthodox Church was moved into its own building at 404 Bathurst Street, which was bought for $18,500. For its downpayment the executive and parishioners, 15 people altogether, borrowed and donated $12,200.

The church was situated in the hall of the 3rd floor. The smaller rooms housed the school and community organizations. The main hall served for membership meetings, concerts, theatrical performances and public lectures.

In 1939 two rooms were added to the main building as dressing rooms for the theatre at a cost of $2,359. A theatre group and the church choir acquired a permanent footing.

In 1940 the parish honoured Rev. Semen Sawchuk for his 20-yr. service in the church. At the end of the year the parish had a mortgage of $9,000 to pay off and a debt of $11,770. The total assests of the church were estimated at $25,771.

In 1941 the executive launched a campaign for loans and donations among its members to pay off old debts. That year $9,495 was raised.

In 1942 the parish honoured Theodor Humeniuk on his 50th birthday for his great contribution to the development of the church. Five years after the building was bought, the entire mortgage was paid up. A Building Committee chaired by Mykhailo Bily was elected at a special meeting. The Committee asked Stepan Darmohray to draw up plans for the church.

By 1943 there was $4,843 in the building fund. However, a debt of $3,520 remained. A general meeting recommended that community organizations housed in the parish building make a contribution towards the building fund.

In 1944 there were efforts to encourage the Ukrainian and Sunday schools, to organize a dramatic club, choir and orchestra, but the collection of money for the erection of the church absorbed the entire energy and time of the members of the executive. Towards the end of the year there was $7,282 in the fund.

At the meeting of 1945 additional people were elected to the Building Committee, which comprised the following: M. Bily, E. Okhitva, D. Humeniuk, S. Yusypchuk, Y. Shmyhelsky, M. Protas, I. Humeniuk, V. Belbas, D. Yonka, S. Olynyk, V. Moshuk, P. Prokop, M. Materyn and N. Hrabowsky.

In 1946 the executive, presided by Mr. Andriy Oryshchak and the Building Committee, hired the architect H. Haffa who promised to have the blueprints ready by the end of 1946. They decided that to build the church they needed to borrow $80,000. A. Oryshchak located the guarantors and two loans were negotiated — one for $60,000 and the other for $20,000.

In 1947 the Annual meeting elected the following people to the Building Committee: Dr. Elias Wachna — chairman, Theodor Humeniuk — secretary, Mykhailo Bily — treasurer, Semen Olynyk and Ivan Humeniuk — members. The construction began in May 1947. In a pamphlet published November 7, 1948 Dr. E. Wachna described the bulding process.

Dr. Elias Wachna

TRIALS AND TRIUMPHS

The new building began with the architectural work in the fall of 1946. Mr. Haffa, an experienced church architect, had successfully set the pace and line of action. After many changes, the final blueprints were drafted. Included in the draft was the idea of a gymnasium height for the auditorium.

The style and purpose of the crowning domes created quite a dispute among church members. After consultation with Mr. Timochenko, a refugee architect of Kiev, this was settled.

With the aid of our younger members, the finance was arranged after intense soliciting on their part. They answered many inquiries regarding plans, details, insurance, guarantors and mortgages made by interested solicitors on Bay Street. Enthusiasm was shown when over eighty members signed a guarantee of a thousand dollars each to complete the building — a building which required 270,000 units of brick, 1,000 square yards of concrete and thousands of dollars worth of steel.

Then followed a period of constant tedious work for our president, our committee, volunteers and interested members, involving arrangements for heating, plumbing, electricity, flooring and carpentry. Contracts were submitted to reputable firms keeping in mind speed, available material and labour.

The dedication of the corner stone took place on November 1947. His Worship, the Mayor of Toronto, Mr. Saunders and His Excellency the Archbishop, Mstislaw, who performed the ceremony, were well received by the tremendous crowd that attended.

BUILDING: The fund campaign of 1947 and 1948 met with splendid response. Thanks to the canvassers, a total of $50,000 was collected. This is a record never before achieved in any Ukrainian community. Contributors

included the youth SUMK, which received $3,000 as a result of a successful rally; a manufacturer donated $1500; another anonymous friend donated $500. The above contributions highlighted the campaign and were a great encouragement. Rev. P. Sametz held the lead at all times as a canvasser.

TRIUMPHS: Ukrainian St. Vladimir Church has matured in its expansion. It is now capable of expressing itself in all realms of life. It is a church community centre of modern conception in serving its people seven days a week. It has rooms for Sunday school, an auditorium for dramatics and concerts, a banquet hall and a gymnasium.

The highest purpose of the church building is the corporate and private worship of God. All other parts are subordinate. Worship is an activity, not merely passive sitting and receiving. It is participation in prayers and singing altogether with the choir to the glory of God. We have now a beautiful sanctuary with a fine convenient entrance which is in striking contrast to the old chapel we used on the third floor in the old building.

A policy of the church is to welcome one and all, young and old, new Ukrainian Canadians, Westerners, and Canadians in all walks of life. Donations were received from people of all religious and political affiliations. Within the presence of God we are all equal. We will preach tolerance and harmony in the best Christian manner.

This character building programme will include a place for social and recreational life. Such church activities are not for mere amusement or bait to attract new members. They present an opportunity for promoting physical welfare, co-operation, self control, fair play, sound mind and desirable character habits. Good health has a vital relationship to a religious experience. With such community facilities one becomes a good citizen, one is happy with friends, one has a will to do what is right.

— — — — — — —

In 1948 the Building Committee consisted of the following: Dr. E. Wachna, A. Oryshchak, T. Humeniuk, M. Bily, D. Hunkewych, I. Humeniuk, S. Olynyk, S. Koval, M. Mykytiuk, N. Hrabowsky and Rev. P. Sametz.

In June 1949 Rev. P. Sametz resigned and moved to Hamilton. In September Rev. Frank Kernitsky arrived. The parish purchased a house for the priest for $11,000. The executive conducted a collection of money to pay the debts which, in 1949, amounted to $99,607.00, and the assets of the parish increased to $163,504.

In August 1950 Rev. F. Kernitsky left. Rev. P. Sametz returned from Hamilton, and on September 7 the Consistory also sent us Rev. Dmytro Foty. By that time many new immigrants arrived in Toronto. Among them were quite a few with secondary and higher education. Many became members of the parish. The Ukrainian school at the church was growing both in numbers of pupils and teachers. The church choir increased as well. Theodor Humeniuk initiated the establishment of St. Andrew's Ukrainian Orthodox Church in West Toronto.

In 1951 Archbishop Mykhail become the Acting Archbishop of Toronto and Eastern Canada. In December the first Diocesan Congress of Eastern Canada took place, at which Metropolitan Ilarion endowed the church with the official title of **Cathedral.**

In February 1952 Yury Holowko became conductor of the cathedral choir. The executive rented the hall below the Cathedral for the entire year to the Folk Theatre Group for theatrical performances led by Hryhory Manko-Yaroshevich. In June the meeting approved the construction of the iconostasis and the painting of the Cathedral at a cost of $42,000.

In 1953 the Cathedral and church buildings were joined by the addition of two rooms (a kitchen and a buffet) at a cost of $18,852. In November, Dr. Vasyl Zhinchyshyn initiated the purchase of a 100-acre farm near Oakville. By December 1953, the parish assets constituted $252,921 leaving a debt of $66,300.

In 1954 the 100-acre farm was purchased by the Eastern Diocese of the Ukrainian Greek-Orthodox Church for $52,300 and was named **Ukrainian Orthodox Centre "Kiev".** That summer was held the first summer camp for school children during their vacation.

In 1955 artists Yury Kodak, Mykhailo Dmytrenko, Ivan Kubarsky and Volodymyr Balas completed the iconostasis and the painting of the Cathedral. To commemorate this a **Memorial Book** was published edited by Prof. Vasyl Ivanys.

In 1956 St. Vladimir's Cathedral parish purchased from the Diocese Council the "Kiev" Centre for $55,140. That year they partially renovated the building for children's summer camping. Towards the end of the year the parish assets grew to $316,638 and there was a debt of $89,570.

In March 1957 Metropolitan Ilarion visited the Cathedral, and there was a festive celebration of his 75th birthday. During the Diocesan Congress in November there was commemoration of the 15th anniversary of the renewal of the Ukrainian Autocephalous Orthodox Church in Ukraine under the leadership of Metropolitan Polycarp and also Archbishop Mykhail was honoured on the 15th anniversary of his being Archbishop. At that time the church's first priest, Rev. Petro Bilon visited the Cathedral.

In 1958, at the parents' demand, ODUM's Ukrainian Secondary School, which had been housed at the Ukrainian People's Home, moved to the Cathedral premises, joined the evening classes of Ukrainian Studies and became the Ivan Kotliarevsky Ukrainian Secondary School. In November the executive of the parish unanimously approved the resolution of Theodor Humeniuk, in the name of the trustees of the parish, to sell to Ontario Department of Highways a small tract of the "Kiev" Centre in Trafalgar Township 167/1000ths of an acre near the old bridge.

In 1959 the "Kiev" Centre Committee made further renovations to the buildings. They built a chapel and a barrack for the children's summer camping.

In 1960 the Annual meeting approved an increase of the membership fees: $15 per family and $6 for single women per year. At "Kiev" Centre a swimming pool was built for $17,087. In May in Metro Toronto a festival of Orthodoxy was celebrated. After church services, a religious concert at Massey Hall was held at which were present the Greek Metropolitan Athenagoras, Archbishop Mykhail, Syrian Archimandrite Aboud, Chairman of the Consistory of Ukrainian Greek-Orthodox Church, Very Rev. Dr. Semen Sawchuk and many other Orthodox priests and laymen. In the concert program St. Vladimir's Cathedral Choir conducted by Yury Holowko

was the main atraction. In the parish auditorium Very Rev. Dmytro Foty was honoured on the 25th anniversary of his priesthood. In November 1960 there was a festive celebration by the parish of the 75th birthday of Archbishop Mykhail at Royal York Hotel. In December there was a teachers' conference.

In 1961 the executive decided to place in the Cathedral a memorial plaque on which would be engraved names of people who still in their lifetime assigned considerable sums of money for the needs of the Cathedral, and to call them Founding Members of the Cathedral. The Choir began to tape the Divine Liturgy for a record album. On December 31, 1961 the assets of the parish constituted $372,979 and the debt was $71,659.

In 1962 at the quarterly meeting the parishioners donated $2,740 towards the renewal of the school premises. In July came out the recording of the Divine Liturgy by the choir conducted by Y. Holowko. The executive gave a reception for the choir as well as the parish teachers in appreciation of their work.

In 1963 the Annual meeting approved the increase of membership fees: $25 for families and single men; $12 for single women per year. At "Kiev" Centre a spacious kitchen and dining hall were built as well as a sewage system at a cost of $8,473. In June there was a festive reception to honour Very Rev. Petro Sametz on his 70th birthday and on the 25th anniversary of his work in St. Vladimir's parish.

In 1964 the parish took a loan to buy the building at 406 Bathurst Street for $72,500. After the edifice was remodelled for $48,500, it housed all of the parish Schools. Another part of the building is occupied by So-Use Credit Union. In June, the executive received $21,583 from the heritage of the late Stepan Kavetsky. In the course of the year, $56,800 were paid of the debt and by the end of the year our assets were $439,506 and a debt of $104,415 remained.

In 1965 the renovation of the school building at 406 Bathurst St. was completed. There were over 400 students enrolled in the schools. Another house was purchased for $20,500 to serve as a residence for the priest. On February 1, 1965 the Rev. Yury Ferenciw became the second priest of the parish.

In 1966 the executive called an extraordinary meeting of the parishioners to study the feasibility of a Research Committee at the Consistory about the religious and ethnic consistency of the Ukrainian Greek-Orthodox Church in Canada. The Resolutionary Committee of the parish made up of Prof. Ivan Vlasovsky, Rev. D. Foty, Rev. Y. Ferenciw, Prof. Vasyl Ivanys, Nestor Hrabowsky and Dmytro Pryhornycky reported to the Research Committee as follows: "Ukrainians in Canada must preserve their ethnic identity in language, culture and Ukrainian Orthodox religion... English language in our liturgical services would create a division among the faithful and would lead to decadence in the church. Lay-members should not decide on matters of liturgical content. A change of calendar would introduce a negative effect in the life of our church." In October the parish celebrated the 40th anniversary of its existence.

In April 1967 the quarterly meeting elected a Statutory Committee to work out changes and amendments to the parish statute. The Consistory

required the parish to collect $20,000 for the Anniversary Fund of Ukrainian Greek-Orthodox Church of Canada.

The house on Bathurst St. was sold for $25,000 and another was bought at Humbercrest Blvd. for $39,000. At the end of the year our assets were $533,494 and our debts totalled $120,051.

In 1968 Rev. D. Foty, 10 delegates, Ukrainian Orthodox youth choir with their conductor Nestor Olynyk, the orchestra of the parish music school and their conductor Ivan Paserb all attended the 50th Anniversary of the Ukrainian Greek-Orthodox Church in Saskatoon.

In November, there was a diocesan celebration of the 50th Anniversary of Ukrainian Greek-Orthodox Church of Canada in which representatives of eastern Canadian parishes took part. The following information was released at the session: the Eastern Diocese in Canada has 22 parishes and 20 churches erected at the cost of $5,000,000. There were 12 parsonages, 4 resort centres and each church had a Ukrainian school. In December, the 80th birthday of Prof. V. Ivanys, who was several times elected President of the Ukrainian School Board, was celebrated. Over $15,000 were collected for the Anniversary Fund of the Consistory.

March 1969 witnessed the release of the recording of Easter Matins sung by the Cathedral Choir conducted by Yury Holowko. In April a Tabernacle was bought for the Altar for $1,000. Tatiana Tuchak donated $500 towards it. At "Kiev" Centre under the guidance of Petro Rodak, many renovations were made for summer camping. In May, there was a reception for the Cathedral Choir and their conductor, Yury Holowko, who had retired in July of 1969. Valentyna Rodak led the choir until Fall, when Serhi Bosy became the conductor. In summer at "Kiev" Centre the parish commemorated the 200th anniversary of the poet and playwright Ivan Kotliarevsky. In September the executive, along with representatives of the organizations housed in the parish hall, elected a committee which would seek another resort by a lake. In November there was a festive commemoration with a concert for the 1000th anniversary of Saint Olha, who was the first to introduce Christianity to Ukraine. On December 31, 1969 there were $583,375 assets and a debt of $65,449.

In 1970 the executive asked the organizations housed in Cathedral premises to help in the effort of discharging debts. In June, at "Kiev" Centre, there was a celebration in honour of a Day of Ukrainian Orthodox Youth in which members of SUMK, ODUM and close to 3000 parishioners participated. The program included the Divine Liturgy celebrated by Archbishop Mykhail and a youth concert. In November a memorial service in the Cathedral was held along with a solemn concert commemorating Metropolitan Polycarp, head of Ukrainian Autocephalous Orthodox Church in Ukraine, who died in Paris on October 22, 1958. On that occasion, Mykhailo and Olha Lubchenko, donated $1000 to the Cathedral.

In 1971 the executive discontinued bingo games, held since 1964 and began an intensive drive to pay off the debts. In April, at the quarterly meeting, Panas Stepura reported that the committee found several lakeside resorts, but they were far removed from Toronto and cost a great deal of money. In May, Metropolitan Ioan (who was head of Ukrainian Greek-Or-

thodox Church in Canada from 1924 to 1947) passed away. A delegation led by Prof. Mykhailo Mukha attended his funeral in Philadelphia. From August on the Cathedral Choir was led alternately by Valentyna Rodak and Fedir Lawreniuk. In September the executive decided to redecorate the Cathedral and the Iconostasis. The Ukrainian Women's Association, St. Olha Branch, donated $3,000 towards this goal and Oleksandra Kosar also donated $1,000. By December 31, the parish assets constituted $636,832 and the debts $32,000.

In 1972, at the initiative of Petro Rodak and Anton Kovbel, for the first time in its history the parish received a $12,987 grant from the Federal Government to hire unemployed people for the renovation of church buildings. Maksym Morochovets supervised the renovations. On March 29, 1972 in Winnipeg Metropolitan Ilarion died. The Very Rev. D. Foty, president of the Cathedral executive Ivan Dubylko, and a group of parishioners attended his funeral. The Committee for the Renovation of the Cathedral included the following: Antin Kovbel, Ivan Dubylko, Omelan Telizhyn, Petro Shkurka, Petro Nelipa, Petro Rodak, Ivan Tron, Lonhin Pencak and Viktor Hetmanchuk. April saw the completion of the installation of fire extinguishing equipment in the cathedral buildings at a cost of $8,000. The executive announced a competition for artists-painters which was won by Ivan Denysenko. He was awarded a contract by the trustees to redecorate the Cathedral for $41,400. On April 16 the Divine Liturgy, celebrated by Archbishop Mykhail in the Cathedral, was telecast by the CBC. Parishioners donated generously towards the painting of the Cathedral. Stepan Peleshok gave $1,000.

In 1973 at the Annual meeting the executive was advised to refurbish the dining hall at "Kiev" Centre. On February 5, 1973 the Divine Liturgy, celebrated by Archbishop Mykhail in the Cathedral, was telecast over the CBC. Throughout March and April the Cathedral offices and hallways of the main building were being renovated at a cost of $14,000. In May Ivan Denysenko completed the painting of the Cathedral. Porphyry Sosnowsky bought and donated to the Cathedral a crystal chandelier worth $5,000. Valentyna Rodak donated $575. The renovation of the Cathedral and other buildings, and the work at "Kiev" Centre cost close to $100,000. In June of 1973, the parish halls were transformed into the "Poltava" pavilion of the Caravan. Its mayor was Victor Hetmanchuk and the princess — Halyna Zvirkhovska. The program was prepared and executed by the Bandurist ensemble and Vesnianka Dancing Group of ODUM. The ladies of the Women's Association, St. Olha Branch, provided the exhibits and the refreshments. In November 1973 the Cathedral opened its halls to the Congress of Ukrainian Orthodox Bishops of Canada, USA, Europe, Australia and South America. The Congress was presided over by Metropolitan Mykhail and Metropolitan Mstyslav.

On January 1, 1974 Nestor Olynyk came to conduct the Cathedral Choir. At the Annual meeting it was again proposed to develop "Kiev" Centre. With regard to this, the executive called a special meeting on March 6 at which were present Ivan Dubylko, Antin Kovbel, Ivan Tron, Petro Rodak, Julian Romanko, Rev. Yury Ferenciw, Pavlo Bozhyk, Bohdan Mykytiuk, Panas Stepura, Volodymyr Ivanytsky, Mykola Sotnyk, Victor Het-

manchuk, Yury Okhrym, Mykola Hetmanchuk, and Volodymyr Reshetniak. Ivan Tron proposed a scheme of development. In the discussion an alternate plan evolved — that of buying another resort at a lakeside. Some spoke against selling "Kiev". No one volunteered to head a Bulding Development Committee and therefore the executive decided to table the matter. The Consistory assigned to the parish the task of collecting $14,000 for a new Consistory building in Winnipeg. Julian Romanko became chairman of the committee which would realize the collection. By the end of the year they raised $7,800. The executive authorized Victor Hetmanchuk to print 33,000 coloured postcards of icons in the Cathedral. One thousand records were reprinted of the Divine Liturgy. Ivan Plishka donated $1,000 and Petro Kopyl $500, to the Cathedral. The financial report of December 31, 1974 showed $662,420 in assets and a debt of $35,012.

In 1975 at the Annual meeting the membership report showed that there were registered at St. Vladimir's Cathedral 589 members, both men and women. 479 members were paying $30 per year, 110 members $15 per year. Also were included in the count those who were exempt from the fee. For every member the executive had to send $12 to the Consistory and an additional $7.50 as subscription to "Visnyk" (The Herald). The members voted that from 1975 on, the yearly fee be raised to $50 per family and $25 from single women and indigent men. The executive authorized Victor Hetmanchuk to take measures to build a hall at "Kiev" Centre and asked Petro Rodak to chair the Jubilee Committee to prepare for the celebration of the 50th anniversary of the existence of the parish. The teachers of the Ukrainian School decided to honour Mrs. Minodora Foty for her continuous work in the school since 1951 and for her work on the parish executive since 1956. The reception took place on June 7, 1975 with a massive attendance of parishioners — both young and old. During Caravan, "Poltava" Pavilion was recognized as the best and received first prize. Architect Ihor Kotowych attended the August meeting of the executive and pledged to draw up the plans for a building at "Kiev" Centre. Ivan Dubylko suggested that a commemorative book be published and the executive approved the plan on September 17 authorizing him to work on it. Stepan and Olha Pawliuk donated $1,000 towards the publishing of this book. At the quarterly meeting in October, Ihor Kotowych showed the first sketch of the building project at "Kiev" Centre. During the 24th Diocesan Congress in November the parish celebrated the 90th birthday of Metropolitan Mykhail. On December 20 and 21 in St. Vladimir's Cathedral Metropolitan Andrey, Metropolitan Mykhail and Archbishop Boris assisted by 24 priests, consecrated the Very Rev. Nicholas Debryn as Bishop. There was a banquet in the cathedral hall in honour of Bishop Nicholas.

In 1976 out of all the founders, who in 1926 organized St. Vladimir's Ukrainian Orthodox Church in Toronto, the following lived to celebrate its 50th anniversary: Theodor Humeniuk, Nikola Sakaliuk, Ivan Humeniuk, Anna Romanko, Mykhailo Myshkewych, Vasyl Yasinsky, Olena Chrapko, Emilia Dereniuk, Anna Chabal, Mykola Chabal, Vasylyna Chrapko, Dmytro Chepil, and Mykola Keyvan. In February, the Jubilee Committee began to prepare the program for the commemorative festival. By the initiative of Petro Rodak, the executive began to broadcast a religious program and

signed a contract with stn. CHIN. From February 14, 1976 Toronto had its own Ukrainian Orthodox radio program — directed by Petro Rodak, and assisted by priests. The cost of the program is covered by donations from Ukrainians of Toronto and neighbouring communities. In May, the Ukrainian Women's Association of Canada celebrated its 50th anniversary at the Cathedral hall. The 25th Diocesan Congress took place in November.

The Jubilee celebrations of St. Vladimir's Ukrainian Orthodox Cathedral occurred on November 27 and 28, 1976. Honoured members of the Jubilee Committee were the Metropolitan Mykhail, Bishop Nicholas, Teodor Humeniuk, Anna Romanko, Nikola Sakaliuk and Kalyna Sakaliuk. Members of the Executive Jubilee Committee were Petro Rodak — chairman, Rev. Dmytro Foty, Rev. Yury Ferenciw, Mykola Hetmanchuk, Petro Shkurka, Vikenty Litvinov, Maria Bozhyk, Minodora Foty, Dina Hetmanchuk and Volodymyr Shewchuk. In the Cathedral hall there was a considerable documentary exhibition showing pictures and documents of the history of St. Vladimir's Parish. Also on exhibit were photographs of church services and other religious events, school photographs and literature, portraits of Secondary School graduates and other documents of all the organizations, which in the past 50 years, existed and worked harmoniously with the church executive for mutual good.

To the festivities came Metropolitan Andrey, Very Rev. D. Luchak, head of the Consistory, Very Rev. Dr. Semen Sawchuk, Very Rev. Petro Sametz, Very Rev. Vasyl Fedak and many other clergymen and representatives of the Eastern Diocese. On Saturday they looked at the exhibits. In the evening there was a festive service of Thanksgiving in the Cathedral with the participation of all clergy. Afterwards a banquet in the hall was held, opened by Ivan Dubylko. Victor Hetmanchuk was the Master of Ceremony and Petro Rodak read the greetings. The main speaker was Very Rev. Dr. Semen Sawchuk; the founding members of the church were given honorary charters. On Sunday there was a festive Mass. In the afternoon a concert at Central Technical School was staged. The speaker at the concert was chairman of the Executive of the Consistory Very Rev. Dmytro Luchak. The program included singer Hanna Kolesnyk, accompanied on the piano by Volodymyr Kolesnyk; Taras Hiltchuk and Luba Magdenko recited poetry, and the Cathedral Choir conducted by Nestor Olynyk sang religious songs. Also, the ODUM dance group Vesnianka, led by Mykola Baldecky, danced folk dances; the Music School orchestra, conducted by Ivan Paserb, played musical compositions. The Ilarion dance group, led by Mykola Vorobetz performed folk dances, as well as did the dance group of SUMK "Desna", led by Andrey Malet. The choir and Bandurists ensemble of ODUM, conducted by Valentyna Rodak, performed religious and folk songs. The choir "Desna", conducted by Nestor Olynyk, sang folk songs and opera arias. In all, the groups which took part in the concert consisted of young people baptized in the Cathedral and nurtured in the Ukrainian language and national traditions in its halls. The concert was impressive in numbers and artistic merit. In fact, there were over 1000 people in the audience. After the Jubilee, there was a parish-community reception to honour Bishop Nicholas who later became the Vicar of Metropolitan Mykhail. Many priests and parishioners attended the reception.

By December 31, 1976 the parish assets constituted $725,816, and the debts $30,885. There were $104,069 in the Administrative-Building Fund. The executive of the parish ended the jubilee year with an expression of thanks to all members and benefactors of the Cathedral. On December 31, 1976 they sent a letter to all members with the signatures of Metropolitan Mykhail, Bishop Nicholas, Very Rev. Dmytro Foty, Very Rev. Yury Ferenciw, also in the name of the executive and its president Ivan Dubylko, the secretary — Karpo Rohowsky, of the following content:

"On the Fiftieth Anniversary of the Ukrainian Orthodox Cathedral Parish of St. Vladimir we express to you sincere Christian gratitude for the sacrificial offerings which you donated for the good of the Cathedral. May God keep you in good health for all the years of your life."

CHOIR CONDUCTORS OF ST. VLADIMIR'S CATHEDRAL

Ivan Dubylko, in his essay about the choir, notes that in a Ukrainian Orthodox church the architecture, ornamentation and services show a strong influence of Byzantine culture. During services there is no organ music and the responses are always sung by a choir. Choral music in an Orthodox church has a highly artistic value and spiritual significance. Every Ukrainian parish has always strived to maintain its own choir. So it has been with St. Vladimir's in Toronto.

From 1926 the teachers of music and choir conductors have been the following: Rev. Petro Bilon 1926-27; Rev. Dmytro Leshchyshyn and Victor Ilchuk 1931-32; Yuri Hasan 1933-34; Rev. Pylyp Halytsky, Mykhailo Levak and Victor Ilchuk 1935-37; Vasyl Kaspruk 1938-39; Volodymyr Lakh 1940-42; Dr. Yakiv Kozaruk 1943; Eugene Lazar 1944; Mykhailo Levak 1945-47; Lev Biloshytsky 1948-49; Prof. Domety Berezenets 1950; Lev Biloshytsky 1951; Yury Holowko 1952-69; Valentyna Rodak and Fedir Lawreniuk 1970-73; Serhiy Bosy 1973-74, and from 1974 on Nestor Olynyk.

Olexander Vajny has compiled a list of 48 singers with the dates when they have sung in the Cathedral Choir of St. Vladimir's.

UKRAINIAN SCHOOLS AT THE CATHEDRAL

Maria Shewchuk, in her memoirs, wrote that in the early years of the parish there have been many efforts to teach children religious knowledge and Ukrainian language, but the difficulties were great, since the parish had no place of its own. Members of the parish sent their children to the Ukrainian school at Ukrainian People's Home on Lippincott Street. In 1932-33 Maria Shewchuk was the first teacher of Ukrainian at the Cathedral and Rev. Dmytro Leshchyshyn taught religious knowledge in the Syrian Church building (which was rented for Ukrainian religious services). As St. Vladimir's Church moved to Crawford St. and then on to Simcoe St., the Rev. D. Leshchyshyn and Rev. P. Halytsky continued to teach the children religious knowledge and the Ukrainian language. When the parish acquired its own building at 404 Bathurst St., the school also took on a more permanent character. Mykhailo Bily, Rev. Petro Sametz, Nestor Hrabowsky and the

teacher Maria Shewchuk put a lot of effort into the development of the school. Besides Religion and Ukrainian language, the children were taught singing and arranged concerts on St. Nicholas Day, Christmas, Mother's Day and other special events. Sunday School was taught by Rev. Petro Sametz, and later by Olha Hamara, Gregory Romanko, Volodymyr Lach and Mykhailo Semchyshyn who also taught music and organized an orchestra. The Rev. Frank Kernitsky and his wife also taught Sunday School.

After World War II and the arrival of new immigrants, the schools at the Cathedral developed more extensively. From 1951, Mrs. Minodora Foty has devoted much time and effort to both the Ukrainian and Sunday schools and later Mrs. Anna Ferenciw has been her fervent helper in this field.

TARAS H. SHEVCHENKO UKRAINIAN SCHOOL

Minodora Foty wrote about the progress of this school. Petro Volyniak was the Principal and teacher from 1949 until 1953, when there were 84 pupils. In 1953 Mrs. Minodora Foty became Principal. There are six grades at this school. The program includes the Ukrainian language, religious instruction, introductory studies of Ukrainian history, geography, literature and vocal music. The following is the enrollment of the school between 1953-1976:

1953 — 84 students	1961 — 224 students	1969 — 198 students
1954 — 107 students	1962 — 227 students	1970 — 174 students
1955 — 129 students	1963 — 237 students	1971 — 147 students
1956 — 147 students	1964 — 255 students	1972 — 149 students
1957 — 192 students	1965 — 248 students	1973 — 141 students
1958 — 198 students	1966 — 223 students	1974 — 127 students
1959 — 200 students	1967 — 177 students	1975 — 122 students
1960 — 204 students	1968 — 177 students	1976 — 122 students

The following is the list of teachers who have taught in those years: Petro Volyniak, Rev. Dmytro Foty, Maria Hlushko, Dmytro Kostyniuk, Minodora Foty, Evfrosynia Litvinov, Justine Hayovska, Anastasia Paserb, Vera Lishchyna, Larysa Kylymnyk, Lesia Pawlenko, Olexandra Skrypkivska, Pasia Burak, Ivan Perepadchenko, Halyna Odarenko, Nina Kozy, Kateryna Dorkovska, Pavlo Shulha, Ivan Paserb, Rev. Yury Ferenciw, Anna Ferenciw, Victor Pawlenko, Olha Ohonovska, Olha Baran, Nadia Cybenko, Vera Vasylenko, Olexander Kharchenko, Valentyna Rodak, Halyna Hryn, Valentyna Dukhnay, Marta Ferenciw, Lida Lebedynska, Natalka Jemetz, Iraida Cherniak, Ihor Shevchuk, Irena Holowata, Maria Lysenko, Natalka Rewa and Natalka Sandul.

The parents whose children attended the school, elected amongst themselves, a School Committee which would help the teachers at various functions such as concerts, camping in the summer, etc. In the years written about, the following were chairmen of the Committee: Vasyl Belbas, Vikenty Litvinov, Ivan Lykhtychenko, Vasyl Konopud, Mykyta Kotulsky, Ivan Baran, Petro Shkurka, Mykola Sotnyk, Ivan Bayrachny, Oleksander Juchymenko, Natalia Sugden and Iwan Jemetz.

SUNDAY SCHOOL

Sunday school has existed from the very beginning of the parish. Unfortunately, there are no documents available which mention the names of all those who have taught Sunday School in the first quarter century of our parish. However, we do know that amongst them were: Rev. Petro Bilon, Rev. Dmytro Leshchyshyn, Rev. Pylyp Halytsky, Rev. Petro Sametz, Rev. Boris Yakovkevych, Rev. Frank Kernitsky, Rev. Dmytro Foty and Rev. Yury Ferenciw. The priests were helped generously by their wives and by the members of the parish executive who aided in organizing the children and obtaining adequate quarters for the school. Since 1950 the following have taught in Sunday School: Kalyna Sakaliuk, Minodora Foty, Anna Tokaryk, Olha Hamara, Olha Kovbel, Miss Dereniuk, Elizabeth Kocha, Mrs. Matieshyn, Vera Shewchuk, Evfrosynia Litvinov, Stephania Olynyk, Nadia Stus, Yaroslav Balan, Volodymyr Hrabowsky, Lesia Belbas, Julia Nykyforuk, Claudia Koropetska, Nadia Kliuchko, Nadia Dubylko, Lydia Vynohrad, Maria Hlushko, Lydia Melnyk, Marusia Romanko, Vasyl Sametz, Nadia Vorobetz, Halyna Pidruchny, Anna Ferenciw, Vera Lishchyna, Lesia Pawlenko, Borys Melnyk, Yury Melnyk, Anastasia Paserb, Olha Vorobetz, Maria Semehen, Nadia Cybenko, Lesia Shlikhta, Kateryna Miner, Maria Plishka, Olha Baran, Nina Kozy, Kateryna Dorkovska, Pasia Burak, Tamara Shkurka, Mrs. Frolov, Yury Reva, Olexandra Skrypkiwsky, Petro Shkurka, Oleh Holowaty, Oleh Valer, Natalka Reva, Victor Hetmanchuk, Volodymyr Shevchuk, Nina Danyliuk, Maria Danyliuk, Olena Danyliuk, Lesia Nechyporchuk, Daria Miner, Lida Ferenciw, Marta Ferenciw, Kateryna Matkowsky, Halyna Matkowsky, Olha Lytwynchuk, Ivan Perepadchenko, Lilia Lysenko, Lesia Halabar, Marta Kornienko, Tamara Frolova, Lidia Stechishin, Nadia Kolody and Barbara Kostiuk. Between 1950 and 1965 the number of students in Sunday School grew to 430. In the next decade the number of children decreased because many parishioners had moved from the city core and began to attend other Ukrainian Orthodox churches which were closer to their homes. Many boys of the Sunday School served at the Cathedral Altar. Minodora Foty, Hanna Balan, Lida Melnyk, Anna Kryshtalsky, Frieda Halabar, Lesia Hirniak and Halyna Chumak have been at various times in charge of the Altar boys.

KINDERGARTEN

Minodora Foty has written that the Kindergarten was organized in 1953; 74 pre school age children were enrolled. The Kindergarten existed until 1964. It was discontinued because the Cathedral had no funds to acquire a room that would meet the requirements of the Day Nurseries Act. But in 1972 it was reopened. It functions every Saturday from 9 a.m. until 1 p.m. The first teacher was Anna Kryshtalsky, then Valentyna Roslin, Olha Lytvynchuk, Ludmila Reshetniak, Sonia Bochar, Irena Melnyk and Tania Drozd.

ADVANCED SUNDAY COURSE

Minodora Foty has written that this course was started in 1967, at the initiative of Petro Shkurka, and in cooperation with the priests and the

Ivan Kotliarevsky School students and graduates. The students of the Sunday Course help in the church services by singing in the choir on occasion, reading the Epistles and special prayers, etc. The most helpful of the students have been Victor Hetmanchuk and Volodymyr Shevchuk.

MUSIC SCHOOL

From 1955 the sisters Zina and Halya Sadowy taught the children at the Taras Shevchenko School to play instrumental music. In 1959 Prof. Ivan Paserb organized a music school which flourished until 1968. There were 35 members in the school orchestra, conducted professionally. The orchestra, conducted by I. Paserb took part in all major events at the Cathedral and in 1968 went to Saskatoon to celebrate the 50th anniversary of the Ukrainian Greek-Orthodox Church. It also took part in the concert commemorating the 50th anniversary of St. Vladimir's parish.

FOLK DANCING SCHOOL

The first teacher of Ukrainian folk dancing was Vasyl Avramenko, and after him one of his students, Victor Moshuk. Afterwards, Edward and Vasyl Devynsky, Borys Olynyk and, for 16 years, Mykola Vorobetz held the post. In 1975, a student of M. Vorobetz, Andriy Malet organized the group "Desna" with SUMK and they have been performing at all major events at the Cathedral as well as before other audiences.

The "Vesnianka" Dance group, led by Mykola Baldetsky and his daughters Maria and Olena, has existed for 15 years. They are associated with ODUM and perform frequently before various audiences in Canada and the USA.

SUMMER CAMPS AT "KIEV" CENTRE

In 1953 Dr. Vasyl Zincheshin initiated the purchase by the Eastern Diocese of a 100-acre farm which was called "Kiev" Centre. St. Vladimir's Cathedral parish repurchased the farm in 1956. Summer camps were begun in 1954 by teachers Minodora Foty and Evfrosynia Litvinov. Every summer since then have been held camps for children throughout four weeks in July. In some years there were over 300 children in the camp. The Cathedral executive and the Parents' Committee at the schools helped every year with acquisition of what was necessary for the camp and with the camping itself. Among the camp leaders were most frequently Minodora Foty, Vera Lishchyna, Panas Stepura, Petro Shkurka, Anna Ferenciw, Ivan Baran and Eugene Burak.

IVAN KOTLIAREVSKY SECONDARY SCHOOL OF UKRAINIAN STUDIES

Andriy Lishchyna wrote about the years 1955-1977. The subjects taught in the school were Ukrainian Language, Literature, Art, History, History of Ukrainians in Canada, Geography of Ukraine and History of Ukrainian Orthodox Church.

The Principals of the school were the following: Minodora Foty 1955-58; Vikenty Litvinov 1958-59; Mykola Bytynsky 1959-60; Mykhailo Mukha 1960-64; Halyna Odarenko 1964-65; Andriy Lishchyna 1965-.

These were the teachers at the school: Rev. Petro Sametz, 1955-57; Rev. Dmytro Foty 1955-64, 1968-; Yury Holowko 1955-57; Prof. Mykhailo Mukha 1955-57, 1963-64; Prof. Ivan Vlasovsky 1955-57; Borys Hrybinsky 1955-57, 1958-59; Prof. Mykola Bytynsky 1956-63; Prof. Valery Rewutsky 1958-59; Olha Hawrysh 1958-60; Pawlo Hawrysh 1958-61; Vikenty Litvinov 1958-59; Olena Tkachenko 1959-60; Prof. Stepan Kylymnyk 1960-61; Prof. Dmytro Kyslytsia 1960-61; Andriy Lishchyna 1960-; Yaroslav Balan 1961-71; Halyna Odarenko 1961-66; Dmytro Romanyk 1961-66, 1968-77; Petro Magdenko 1963-65, 1969-77; Rev. Yury Ferenciw 1964-77; Ivan Perepadchenko 1965-66; Ivan Bodnarchuk 1966-70; Serhy Demyanenko 1966-68; Vera Lishchyna 1967-76; Petro Royenko 1970-71; Petro Shkurka 1969-70; Julia Tryrih 1970-73; Paraskevia Kumpan 1971-74; Gregory Pevny 1970-74; Vasyl Shymko 1971-77; Stepan Rosolanka 1971-72; Olexander Kharchenko 1973-75; Prof. Mykola Pawliuk 1975-76; Iraida Cherniak 1975-76; Maria Kharchun 1976-77.

The Chairmen of the Parents Committee in the school have been the following: Mykhailo Gawa 1958-59; Mykola Waler 1959-64; Lydia Melnyk 1964-66; Olexa Reva 1966-68; Nestor Mykhalchuk 1968-74; Benjamin Chmilenko 1974-77.

The Graduates of the Ivan Kotliarevsky Secondary School:

1960: Onysia Harbar, Nadia Kotulsky, Valentyna Litvinova, Zina Lishchyna, Olexander Parubchenko, Valentyna Sushchyk, Marta Foty.

1963: Oleh Waler, Ludmyla Harbar, Victor Hetmanchuk, Maria Hlushko, Vadym Korzhenivsky, Vasyl Korzhenivsky, Ivan Kotulsky, Oleh Litvinov, Stepan Lishchynsky, Myroslava Oleksiuk, Halyna Polyvko, Olha Romanenko, Olexa Tymoshenko.

1964: Maria Boyko, Voyodymyr Bozdek, Mykola Haydamaka, Borys Melnyk, Maria Naumchuk.

1965: Petro Artyshuk, Olha Baran, Olha Hayseniuk, Petro Petrosoniak, Olha Ohonovska, Leonid Rudenko, Natalka Kamad.

1966: Maria Bidiuk, Chrystyna Velyhorsky, Victor Dukhnai, Antin Ilenchuk, Yury Melnyk, Bohdan Olenych, Yury Oransky, Maria Semehen, Leonid Terpyliak, Nadia Cybenko, Raissa Shestatsky, Maria Shpyka.

1967: Vasyl Balan, Yury Bozhyk, Halyna Gawa, Volodymyr Dobrovolsky, Olha Klymenko, Luba Kowal, Mykhailo Kanibolotsky, Yaroslav Kalata, Olha Lehky, Petro Naumchuk, Irena Oransky, Sophia Stepowy, Yaroslav Senyshyn, Chrystyna Ferenciw, Anna Chepesiuk, Lesia Shlikhta, Tamara Shkurka, Volodymyr Shevchuk, Petro Shpyka, Yaroslav Shukh.

1968: Lesia Halabar, Valentyn Dobrovolsky, Halyna Zhezhela, Volodymyr Zaits, Volodymyr Kalata, Yury Kowar, Olena Oleshnia, Yury Reva, Ivan Topicha, Luba Cybenko, Halyna Shlikhta, Ihor Shevchuk, Yury Yablonsky, Bohdan Yamyshchak.

1969: Vera Beumen, Ihor Balan, Oksana Volianiuk, Chrystyna Halych, Nadia Gresko, Volodymyr Derkach, Ihor Dushny, Maria Kucherenko, Volodymyr Lehky, Ihor Mykhalchuk, Olexandra Mykytenko, Lesia Nychypor-

chuk, Roman Nykolyshyn, Oksana Rudenko, Tamara Romanyk, Natalka Sandul, Yaroslava Semehen, Yury Senyshyn, Irena Simkin, Pawlo Simkin, Lida Stechishin, Ludmyla Trutenko, Tamara Frolov, Maria Tsymbaliuk, Maria Shkurka, Olha Yushchenko, Vasyl Yaremchuk.

1970: Maria Baldecky, Lesia Baran, Vera Bury, Ihor Volianiuk, Irena Holowata, Olexandra Grunenko, Yury Grunenko, Valentyna Dukhnai, Pawlina Dushny, Marta Kornienko, Petro Maslivetz, Mykola Mishchenko, Andry Pulinets, Volodymyr Semehen, Tetiana Smutiuk, Larissa Smutiuk, Marta Ferenciw, Vasyl Chepesiuk.

1971: Halyna Artyshuk, Sophia Bochar, Anatoly Bochar, Halyna Gudzowsky, Taras Gudzowsky, Halyna Davydiuk, Maria Danyliuk, Hhyhory Danylchenko, Luba Demyanenko, Ludmyla Dorkowsky, Orest Dorkowsky, Irena Zayachkivsky, Victor Kalashnyk, Olha Kostiuk, Mykhailo Kukulevych, Andry Latyshko, Maria Lysenko, Odarka Miner, Halyna Mykhalchuk, Petro Myshkevych, Ivan Mukha, Natalka Naumchuk, Maria Oleshnia, Danylo Plishka, Mykola Polishchuk, Petro Pulinetz, Tamara Rudenko, Oleh Sotnyk, Mykhailo Stroczuk, Halyna Tsikalo, Hhyhoriy Shyshko, Lila Shlapak, Lesia Yakhymets.

1972: Olena Baldetsky, Maria Baran, Volodymyr Bozhyk, Halyna Danyliuk, Roman Kalata, Irena Kozhushko, Roman Konopud, Maria Kornychuk, Natalka Krasylovetz, Eugene Kryshtalsky, Bohdan Kryshtalsky, Victor Krizel, Yuriy Kukharchuk, Olha Lytvynchuk, Valentyn Maksymliuk, Lesia Nestoruk, Ivan Petrosoniak, Yury Radchenko, Ihor Sawdyk, Bohdan Semeniuk, Raissa Sotnyk, Vasyl Tymoshenko, Natalka Topikha, Nadia Tsekhosh, Volodymyr Shvets, Ruslana Shlapak, Petro Shlikhta.

1973: Volodymyr Babenko, Pawlo Balan, Oksana Bezkrowny, Bozhena Voloshuk, Edward Hawrysh, Oksana Halai, Yaroslav Haliabar, Diana Galiatovsky, Borys Demchishin, Borys Zayachkivsky, Halyna Zvirkhovsky, Luba Makey, Halyna Mukha, Anastasia Naumchuk, Olha Nemchenko, Lida Pawlenko, Stepan Petrosoniak, Tetiana Pidlisny, Natalka Reva, Lida Sawer, Petro Sandul, Kateryna Stanko, Stepan Stanko, Alex Stroczuk, Lida Suprun, Irena Suprun, Lida Ferenciw, Volodymyr Cimovsky, Victor Yablonsky, Halyna Yaremchuk.

1974: Borys Balan, Olexandra Vakulovsky, Vasyl Danyliuk, Laryssa Drozd, Taras Kosar, Yury Kostiuk, Olena Krasylovets, Petro Krytiuk, Natalka Latyshko, Iryna Lytvynchuk, Victor Lishchyna, Petro Malaychuk, Yury Malyk, Anatoly Maslivetz, Mykhailo Maslivetz, Ina Mykhalchuk, Zenon Myshkevych, Ivan Mishchenko, Odarka Moskaliuk, Ihor Olenych, Yuriy Pawliuk, Lida Cymbaliuk, Martin Chepesiuk, Mykola Shcherban, Halyna Yushchenko, Susana Yakuta, Dmytro Yakuta.

1975: Teodor Galiatovsky, Maria Dziuba, Sophia Zaits, Alexis Zvirkhovsky, Petrusia Kowalchuk, Julia Kukurudza, Alexander Lemeza, Lilia Lysenko, Kateryna Matkovsky, Halyna Matkovsky, Mykhailo Naum, Teresa Olynyk, Volodymyr Pulinets, Laryssa Rohowsky, Olena Saranchuk, Myron Ferenciw, Nina Khrystoya, Mykhailo Chahivec.

1976: Petro Bayrachny, Zina Vykovsky, Raissa Hladun, Oles Hrybinsky, Victor Danylchenko, Ludmyla Drozd, Lida Kawun, Lesia Konechny, Yaroslav Konechny, Lilia Kornienko, Maria Krytiuk, Vasyl Logush, Iryna Maslivets, Oksana Onyshchuk, Natalka Pawlenko, Petro Palienko, Renata Py-

lypiv, Chrystyna Plishka, Iryna Polishchuk, Iryna Semko, Petro Stepura, Vera Kharchenko, Andry Cimowsky, Myroslava Tsurkovsky, Tetiana Shapka, Tetiana Yatsiv.

1976-77: Tusia Hladun, Volodymyr Holowatenko, Lev Holowaty, Marta Hiltchuk, Taras Hiltchuk, Tania Drozd, Linda Korotky, Volodymyr Krasylovetz, Taras Lishchyna, Roman Lytvynchuk, Luba Magdenko, Antin Malaichuk, Hryhory Melnyk, Iryna Melnyk, Sophia Podruzhny, Nina Rynkovsky, Lydia Rykhlitzky, Natalka Semehen, Oleh Trokhliuk, Elizabeth Trofymovych, Lida Umanetz, Adela Umanetz, Chrystyna Chepynoha, Victor Chumak, Victor Chmilenko, Olha Shlapak.

ST. VLADIMIR'S CATHEDRAL LIBRARY

Olexandra Skrypkiwsky has written that until 1943 the library contained mostly plays which were being used by the theatrical group. In 1943 the Ukrainian Self-Reliance Association began to increase acquisitions to the library. The first organizer and librarian was Petro Hayovsky. Afterwards, followed, Nestor Hrabowsky, Petro Volyniak, Prof. Mykhailo Mukha, Prof. Vasyl Ivanys and Petro Shevchuk (all of whom worked in the library), the latter for 15 years. In 1970 the Association of Ukrainian Self-Reliance donated 1080 books from the library to St. Vladimir's Institute.

Olexandra Skrypkiwsky commenced work in the library in 1972 and was helped on occasions by Minodora Foty, Dr. Zoya Plitas, Eugene Umanetz, Nadia Dubylko, Anna Palienko and the students of Ivan Kotliarevsky Secondary School. In three years the library grew to contain 3900 books. They donated 1000 books to St. Anna's parish in Scarborough. The library is used mostly by the students of the Ukrainian schools. The books are catalogued under the following categories: works of pre-20th Century authors, works of the 20th Century authors, Religious literature, Folk-literature, Poetry, Socio-political literature, translated, theatre, and foreign literature. The use of the library is free of charge. New books have been bought mostly from donations by the So-Use Credit Union, the parish executive and various members of St. Vladimir's Cathedral parish.

UKRAINIAN ORTHODOX SCHOOL BOARD

Ivan Bodnarchuk has recalled the first teachers' conference on September 13 and 14, 1959 of the Eastern Diocese. They established the Ukrainian School Board which had, as its aim, to study the existing schools in their operation, offer guidelines, to organize new schools, publish new textbooks, establish school programs and to document school life, arrange courses and seminars for teachers, follow through with an inspection of schools and to report their findings to the Bishop of Eastern Diocese, the Consistory and the Metropolitan of the Ukrainian Greek-Orthodox Church of Canada. Such conferences have been held every year with the following speakers: Prof. Dmytro Kyslytsia, Anna Tokaryk, Minodora Foty, Barbara Lohvyn, Prof. Vasyl Ivanys, Prof. Mykhailo Mukha, Vera Lishchyna, Andry Lishchyna,

Rev. Mykola Debryn, Rev. Fedir Leheniuk, Dmytro Romanyk, Ivan Bodnarchuk, Ivan Perepadchenko, Rev. Tymofy Minenko, Olena Tkachenko, Vera Vizniuk, Natalia Kohuska, Orysia Sushko, Daria Broadhead, Rev. Taras Slavchenko, Tonia Horokhovych and Rev. Serhy Kitsiuk, chairman of the Board of Education at the Consistory. The Presidents of the Eastern Diocese Board of Education have been Prof. Mykhailo Mukha, Prof. Vasyl Ivanys and Ivan Bodnarchuk.

THE FIRST BRANCH OF UKRAINIAN SELF-RELIANCE ASSOCIATION

Nestor Hrabowsky writes about the creation and activity of the Ukrainian Self-Reliance Association. He recalls that the first Ukrainian settlers came to Toronto in 1903. The first Ukrainian organization in Toronto, founded in 1910, was called **St. Michael's Relief Association.** The "Taras Shevchenko Prosvita Chytalnia" (Taras Shevchenko Enlightenment Association) was created in 1917. The Association Ukrainian People's Home (Ukrainsky Narodny Dim) received its character in 1926 and in 1927 bought a building at 191 Lippincott Street. The periodical "Ukrainsky Holos" was first published in Winnipeg in 1910 and became the most popular Ukrainian paper in Canada.

The Self-Reliance Association was formally founded in Toronto in 1927. Its members used to meet in the Ukrainian People's Home. The first congress of Ukrainians in Eastern Canada took place in Toronto, in the Ukrainian People's Home in the autumn of 1929. They elected an executive with Theodor Humeniuk at its head. The second congress took place on October 30 and 31, 1930 at which were present delegates from all major cities of eastern Canada. The speaker at this congress was the President of the Chief Executive of Ukrainian Self-Reliance Association in Canada, Mykhailo Stechishin.

The Head of the Consistory of the Ukrainian Greek-Orthodox Church, Very Rev. Semen Sawchuk, came to Toronto on February 15, 1931 to celebrate the Divine Liturgy. That same day a meeting of the parish took place and an executive was elected with Theodor Humeniuk at its head. When St. Vladimir's parish life was reactivated, all members of the Ukrainian Self-Reliance Association worked hard at the development of their church. They were also interested in other spheres of Ukrainian life with the church as its centre. They organized a Savings Case, the Association of Ukrainian Youth of Canada, and took part in all community activities which concerned the development of Ukrainian life in Canada, as well as concerned themselves with the defence of rights of the Ukrainian people in their native land.

When Maria, Queen of Romania, arrived in Canada on October 26, 1926, the members of the Ukrainian People's Home and of the Ukrainian Self-Reliance League handed her a petition protesting the lack of rights of Ukrainians in the Ukrainian province of Bukovyna, then occupied by Romania. Members of the Ukrainian Self-Reliance Association and St. Vladimir's parishioners on January 17, 1934, led by Rev. Dmytro Leshchyshyn, the lawyer Theodor Humeniuk and General Volodymyr Sikewych voiced

a protest against the arrival to Toronto, and, the public appearance of, Sholom Shwartzbart, the assassin of the President of Ukraine — Symon Petliura. City officials prevented the criminal from speaking publicly in Toronto.

Members of the Ukrainian Self-Reliance Association, led by Theodor Humeniuk who was also president of St. Volodymyr's executive, were initiators of the purchase of the lot in 1935, on which St. Vladimir's Cathedral has been built. On February 28, 1938 they bought the building at 404 Bathurst St., and were very active throughout the building process. They donated liberally of time, work and money for the development of the Cathedral and other churches in Toronto. They also initiated the founding of St. Volodymyr's Institute in Toronto and were the first to start its construction. Among the members of the Association, the following were elected to chief executive posts on Provincial and all-Canada bases: Theodor Humeniuk, Dr. Pavlo Okhitva, Dr. Joseph Gorchinsky, Petro Hayowsky, Nestor Hrabowsky, Paul Kit, and others. Theodor Humeniuk was president for nine years of the Toronto Branch of the Canadian Ukrainian Committee, from the beginning of its existence.

Members of the Ukrainian Self-Reliance Association created the Self-Reliance Foundation so that "...the Foundation may become a millionaire for the perfection of all self-relying Ukrainian Orthodox community in Canada."

UKRAINIAN WOMEN'S ASSOCIATION OF CANADA SV. OLHA BRANCH

Dr. Hanna Yanishevska and Anna Ferenciw have written about the women's organization in St. Vladimir's Cathedral. At the first meeting on April 17, 1927, the following were its initiators: Kalyna Yeremychuk-Sakaliuk, Pulcheria Moshuk, Maria Bogutska, Maria Humeniuk, Emilia Dereniuk, and Kateryna Bilon. The founding meeting was held on April 20, 1927. The first executive was elected as follows: Pulcheria Moshuk — President, Maria Guzhda — Secretary, Maria Humeniuk — Treasurer. As the Parish had no means to support a priest and rent a premise for the church, the Rev. Petro Bilon left Toronto in the Fall of 1927. From then until October 1932, the ladies were meeting at the Ukrainian People's Home, 191 Lippincott Street.

With the arrival of Rev. Dmytro Leshchyshyn in October 1932, church life was revitalized and with it the Women's Association, which was then called "Church Sisterhood." The aims of this organization were these: "...to clean and embellish the church, take the collection on Sundays, encourage children to attend the Ukrainian school at the church, to help the school morally and materially, to conduct cultural and educational activity among the women and all members of the parish." The Sisterhood was in constant correspondence with the central Ukrainian Women's Association of Canada. At the annual meeting on January 30, 1935 they resolved to become a member body of the Association. At the annual meeting on January 13, 1941 they called their Branch in the name of Saint Queen Olha. At the same time they elected the first delegate, Emilia Dereniuk, to the 15th Congress of the Ukrainian Women's Association of Canada. From that moment on, the

Sv. Olha Branch has been sending delegates to all the All-Canadian congresses of the Ukrainian Women's Association. When the Provincial executive for Eastern Canada was created, Kalyna Sakaliuk became the first president of this executive 1938-39. Eventually the following served as presidents: Ivanna Wachna 1957-58, Taisia Bevsh-Kopyl 1961-65, and Anna Yevchuk 1965-67.

During World War II, the Sv. Olha Branch collaborated with the English Red Cross Organization and helped the Canadian Army. After the War, the Association carried on relief activity to help the Ukrainian refugees who lived in transit camps in Europe. The Women's Association carried on this activity in cooperation with the Foundation of the Canadian Ukrainian Committee. In 1944 the Branch had 71 members. Inflow of younger members ceased completely because that year the younger women at the church started another branch of the Ukrainian Women's Association "Tryzub". However, the membership of Sv. Olha Branch eventually grew to 120 members. In the Ukrainian Women's Committee of Canada in Toronto the following members of Sv. Olha Branch were its presidents: Kalyna Sakaliuk 1944 and 1955; Olha Karmanin 1953 and 1955; Dr. Zoya Plitas 1961-63, 1969, 1971. After the dissolution of Tryzub Branch, Sv. Olha Branch became a member of the National Women's Council of Canada and is still active there.

In the existence of St. Vladimir's Cathedral and the Parish, Sv. Olha Branch of the Ukrainian Women's Association has played the role of a good mother and housekeeper in a large family. They have kept the Cathedral clean and tidy, arranged concerts and lectures, often helped the school and the executive with dinners and suppers at religious and community functions and have borne the brunt of a bazaar every year and the Caravan. At church services the ladies take the collection plate and every year they collect several thousand dollars for the church. Out of their own membership fees and savings, St. Olha Branch donates every year to the Cathedral. Until the present, they have donated over $60,000 to the church treasury. The Association, Sv. Olha Branch has also sent assistance to St. Andrew's College, the Consistory of the Ukrainian Greek-Orthodox Church, Board of Education at the Consistory, St. Volodymyr's Institute, Symon Petliura Library in Paris, the widow of the late President of Ukraine, Mrs. Olha Petliura, Ukrainian Orthodox Church in Buenos Aires and in other cities of South America, the Ukrainian Democratic Council, Museum Fund of the Ukrainian Women's Association of Canada, to the Orthodox publications "Promin", "Visnyk" and "Ukrainsky Holos". They paid tuition for many poor students and for children's summer camp at "Kiev" Centre.

At the all-Canada congress of the Ukrainian Women's Association the following from Sv. Olha Branch had been elected to the chief executive: Kalyna Sakaliuk, Dr. Hanna Yanishevska, Docia Mandziuk, Vera Shevchuk, Anna Ferenciw and Lesya Khorosh-Gregory who was the national President of the Association for four years.

Presidents of the Sv. Olha Branch of the Association have been the following: Pulcheria Moshuk 1927; Mrs. Mykhailyna Leshchyshyn 1933; Maria Humeniuk 1934-36; Kalyna Sakaliuk 1937-38, 1944, 1955-56; Emilia Dereniuk 1939; O. Mandziuk 1940; O. Antoniuk and P. Hawryliuk 1941;

M. Tanchak and K. Hrabowska 1942; K. Khrystynych 1943; Anna Yevchuk 1945-48, 1952, 1965; Oksana Humeniuk 1949; Maria Kolody 1950; Anna Romanko 19551; Anastasia Belbas 1953-54, 1957; Taisia Bevsh-Koypl 1958-61, 1967-68, 1972-73; Yu. Sulyma 1962; Nina Kozy 1963-64; Maria Bozhyk 1966, 1970-71, 1976; Ivanna Wachna 1969; Dina Hetmanchuk 1974-75; and Yulia Holowata 1977.

UKRAINIAN YOUTH ASSOCIATION (SUMK) OF CANADA YURI HASSAN BRANCH

Kateryna Miner, Anna Moskaliuk and Stephania Olynyk are co-authors of the history of SUMK in Toronto, whose ideology is "...self-respect, independence, creativity". The group chose Yury Hassan for their patron, who (Mr. Hassan) was a highly honoured and popular choir conductor of SUMK. SUMK was founded in Saskatchewan in 1930, and in Eastern Canada in Hamilton in 1932. In Toronto, at St. Vladimir's church, a branch of SUMK was organized on December 18, 1936. The initiators were Dmytro Krymko and Victor Moshuk. The first president of SUMK was Prokip Humeniuk. Theodor Humeniuk, Kalyna Sakaliuk and Dmytro Krymko constituted the first Advisory Council. In 1938 there were 60 members of SUMK in Toronto. The young people were artistically creative and sang in the church choir. The first congress of SUMK in Eastern Canada took place in Hamilton in 1937; there were 150 members of SUMK present, and all participants counted over 500 persons. During the World War II many SUMK members volunteered for service in the Canadian army and went to the Front in Europe. The members who remained in Canada formed a Relief Committee to the Canadian soldiers and sent over 400 parcels to England where there was an Association of Ukrainian Canadian Soldiers, led by Lieutenant Bohdan Panchuk. Two prominent SUMK members were killed in the War — Myroslav Tuchak and Vasyl Gaba. Vasyl Gaba was a talented artist and journalist. He edited the SUMK journal and wrote articles and poems.

After the War there were over 100 members of SUMK in Toronto. Besides their cultural activity they also helped the parish collect funds to build the church and they collected $1,999. A younger branch of SUMK was organized for children 10-18 years, whose aim was multilateral cultural and educational activity. In 1967-70 SUMK took part in dramatic festivals in Toronto, Hamilton, Windsor and St. Catharine's. Roman Liber was the director. Choir leaders of the younger SUMK group were Mykhailo Levak, Yuriy Holowko and Nestor Olynyk. Folk dancing was taught by Mykola Worobetz and Borys Olynyk. In the Ukrainian press routes of "Ukrainsky holos", these were active: Anna Chepesiuk, Marusia Hlushok, Marta Ferenciw, Lesya Shlichta, Lesia Yakhymets, Odarka Miner, and Sophia Stepowy. In 1968 SUMK choir went to Saskatoon to celebrate the 50th anniversary of the Ukrainian Greek-Orthodox Church. They also gave concerts in other western Canadian cities. For several years now, the SUMK choir helps in the Caravan at the Odessa Pavilion. Odarka Miner and Katrusia Stanko have been princesses of Odessa. SUMK members also help during Caravan in the Poltava Pavilion. Odarka Moskaliuk was princess of Poltava.

The SUMK choir "Desna", conducted by Oleh Khmil, and the dancing group, directed by Denys Yurkivsky, became famous and gave performances in Toronto, Detroit, Ottawa, Windsor, Sarnia, Oshawa, Montreal, Winnipeg, Prince Albert, Saskatoon, Cold Lake, Edmonton, Calgary and Banff. SUMK took an active part in jubilee celebrations of St. Volodymyr's Cathedral in Toronto in 1976; choir "Desna" sang under the baton of Nestor Olynyk. Mykola Worobetz and Andry Malet had their dancing groups perform. Myroslav Dyakovsky has been teaching a group of SUMK members to play the bandura and sing. They have given several very fine performances. SUMK members, Yury Hassan Branch, take a very active part in the congress of the Ukrainian Self-Reliance Association and in the cultural and educational life of the students of St. Volodymyr's Institute in Toronto.

UKRAINIAN WOMEN'S ASSOCIATION OF CANADA "TRYZUB"

Claudia Koropetska-Mykytiuk writes that this branch of the Ukrainian Women's Association at St. Vladimir's Cathedral was organized so that younger women would work alongside the older women of Sv. Olha Branch in cultural and church work, i.e. "...to keep our children interested in the Orthodox faith and Ukrainian culture and the spirit of independence from which sprang our Ukrainian church and community life in Canada..., to introduce our members to Ukrainian literature and folk art, to take an active part in the Ukrainian Women's Association of Canada and in other organizations that work for the good of the Ukrainian community and of Canada."

The initiators of Tryzub were Olha Ochitwa-Hamara, Iryna Kotelko-Oryshchak and Maria Khrapko-Sheridan. Tryzub Branch was organized February 3, 1944. The first president was Olha Ochitwa-Hamara. During World War II, members of Tryzub did a considerable amount of charitable work for the Canadian soldiers stationed in England and in other countries of Europe. Tryzub members at the same time were collecting money for the construction of the church and thus raised $50,000. Through the years of its existence, Tryzub donated, out of its treasury, about $5,000 to the church. They also donated many articles for church service or embellishment. They took care of Sunday School in which 17 Tryzub members were teachers. Later, they helped with summer camping at Kiev Centre, as well as aided SUMK and the older women to arrange various church functions where food was served. Together with all the branches of Ukrainian Women's Association of Canada, Tryzub took an active part in the commemoration of Canada's centennial. They helped to organize the main part of the Ukrainian Museum in Saskatoon and their own museum in Toronto, under the care of Olha Hamara and Ivanna Wachna. With the funds collected, they assisted St. Andrew's College, the Consistory of the Ukrainian Greek-Orthodox Church and the periodicals "Promin", "Visnyk" "Ukrainsky holos", and through their collections, helped establish the Ivan Franko old folk's home in Toronto.

The following have been presidents of Tryzub: Olha Hamara, Vera Lazar, Iryna Oryshchak, Maria Stokalo, Olha Olynyk-Lemu, Myroslava Ma-

teryn-Yaremko, Lesya Kobitovych-Khorosh, Julia Kulachkovska, Elizabeth Kocha, Natalia Tuz, Halia Bevsh, Rosalia Sametz, Olha Prychodko, Lesya Kybets-Lefebvre, Ivanna Prosymiak-Ivanochko, Ivanna Wachna, Marusia Hrabovska-Romanko, Natalia Shevchuk-Sugden, Stefania Olynyk and Claudia Koropetska-Mykytiuk.

In 1973 the Tryzub Branch dissolved and the members joined the Sv. Olha Branch of the Ukrainian Women's Association of Canada to work together within our Cathedral for the good of our Church, our people and Canada.

UKRAINIAN DEMOCRATIC YOUTH ORGANIZATION (ODUM)

Valentyna Rodak writes about the activity of ODUM, which centres around the good of the Ukrainian Orthodox Church. ODUM was founded in 1950 in Toronto. The organization has always been helpful in church functions. The Ivan Kotliarevsky Secondary School was started by ODUM in the Ukrainian People's Home in the Fall of 1958. At the request of the students' parents, the school was transferred that year to St. Vladimir's premises. Mrs. Rodak has named many prominent ODUM members and sympathizers who have served on the parish executive, on school and other committees, taught in the school or sung in the choir. She has cited various functions at which members of ODUM were most helpful to the parish.

* * *

Vadym Vakulovsky recounted ODUM and older parishioners' meetings at "Kiev" Centre. In the program of such meetings there usually was a church service, a rally of the youth, concerts, speeches and sports competitions. At these meetings the following church and community leaders were often present: Metropolitan Mykhail, Metropolitan Mstyslav, President Stepan Vytvytsky, writers, scientists, teachers and prominent members of the community. At the 25th Anniversary meeting of ODUM in Agust 1975, Metropolitan Mykhail celebrated the Divine Liturgy and Metropolitan Mstyslav was the speaker at the banquet. There were 15 such meets at which were present over 50,000 people.

* * *

S. V. **Podiuk** has written about the leadership courses for camp councillors at "Kiev" Centre and also at ODUM Resort "Kiev" in New York State. At the "Kiev" Centre near Toronto there were four such courses with 150 young people, aged 15-16, in attendance. Principals of these courses were Dr. Yury Kryvolap and Pavlo Lymarenko, and the spiritual adviser Very Rev. Dmytro Foty.

* * *

Valentyna Rodak has written about the summer camps which ODUM organizes every summer to keep the children 'off the streets' and away from negative influences during summer vacations. The camp program was designed to develop good habits in the children and teach them discipline while providing them with sports and other diversions. Since 1963 there

have been 11 summer camps at "Kiev" Centre and three at the Ukrainian National Federation of Canada Resort. Children were brought to the camps from Toronto, Oshawa, Hamilton, Niagara Falls, St. Catharine's, London, Montreal, Buffalo, Kitchener, Detroit and other cities. Each year there were about 120 children in the camps.

* * *

Karpo Rohowsky writes about the ODUM choir, organized in 1963, and the Bandurists group in 1966. The conductor of both is Valentyna Rodak. Together, the groups include close to 100 persons. They have performed successfully at many church functions at St. Vladimir's and also in St. Catharine's, Hamilton, London, Montreal at Expo 67, Ottawa and Detroit. Over 50 pupils have completed the Bandura playing course.

* * *

Vasyl Pawliuk has written an account of ODUM's dancing school "Vesnianka" — which has existed since 1958. The teacher is Mykola Baldetsky and he is assisted by instructors Maria Baldetsky, Slawko Swerbyus, Olenka Baldetsky, and Yurko Pawliuk. Boys and girls study dancing from age 6 until 24. From 1958 there have been over 300 young people in the group. "Vesnianka" has performed at over 200 concerts in Toronto, Detroit, Chicago, Montreal, New York, London, Rochester, Hamilton, Peterborough, St. Catharine's, Niagara Falls, Owen Sound and Sault-Ste-Marie. At least one-half of these concerts have been for Anglophone or American audiences, which experessed great appreciation for the performance of "Vesnianka".

* * *

Leonid Lishchyna has written about the magazine "Moloda Ukraina", which has been published in Toronto since 1951. The magazine publishes educational articles, poems, short stories, satires and has a children's page. In 1951 one issue of the journal cost $150 to produce, but today one issue entails costs of $850. In 25 years, 250 issues of the magazine have come out, financed mostly by membership subscriptions.

* * *

Vera Kharchenko and **Victor Lishchyna** have written about ODUM's radio program called "Moloda Ukraina", active from CHIN since 1971. The program lasts half an hour every Saturday and includes educational topics, school news, news from Ukraine, religious topics, and Ukrainian art and music. These ODUM members have been the speakers in the program: Valentyna Rodak, Leonid Lishchyna, Petro Rodak, Valentyna Dukhnai, Victor Dukhnai, Nadia Cybenko, Irena Polishchuk, Vera Kharchenko and Victor Lishchyna. The program is financed by donations from among the audiences and from commercial advertising by Ukrainian firms in Toronto.

* * *

Olexander Kharchenko, president of ODUM, on the occasion of the Jubilee extends sincere greetings to the leadership of the Ukrainian Greek-Orthodox Church in Canada, priests, the parish executive, teachers, and to all the organizations which are housed in St. Vladimir's Cathedral and hopes that the Ukrainian language will continue to be used in our Church.

ST. VOLODYMYR'S UKRAINIAN ORTHODOX BROTHERHOOD

Prof. Mykhailo Mukha writes that St. Volodymyr's Brotherhood was organized by the initiative of Rev. Pylyp Halytsky in 1938. The purpose of the organization was to help the parish members who were sick, and in case of death, to aid the family of the deceased by defraying the cost of the funeral.

After the arrival to Toronto of Archbishop Mykhail and other well-educated people with extensive experience, the Brotherhood expanded its interests and activities beyond Toronto and Canada. When Prof. Vasyl Iwanys became its president 1954-59 the Brotherhood became more publicly active not only amongst members, but throughout the parish, and it even corresponded with other parishes in many countries where there were Orthodox Ukrainians. During those years themselves, in Toronto, there were 35 public lectures, at which the speakers were Archbishop Mykhail, Prof. Ivan Vlasovsky, Prof. Vasyl Ivanys, Olexander Voronin, Rev. Petro Sametz, Rev. Dmytro Foty, Prof. Stepan Kylymnyk, Prof. Anatoly Kotowych, Mr. Yevhen Pasternak, Prof. Mykhailo Mukha, Prof. Filimon Kulchytsky, Mr. Arsen Shumovsky and many others.

All of the lectures were on the topic of the Ukrainian Orthodox Church, history of Christianity and also about life connected with the Church. The lectures were well documented and were eventually published in a book called **In Defence of Faith** (5000 copies altogether). The books were sold in the parish, among the community and some were sent to the USA, Europe, South America, Australia and other countries. At the same time, the Brotherhood carried on its charitable work and collected money to send to other countries where there were Ukrainian Orthodox churches. They have sent $6,230 in aid. These have been presidents of the Brotherhood: Vasyl Yurychuk, Teodor Kozachenko, Mykhailo Bily, Kharytoniuk, Olexa Fedoriv, Dmytro Yonka, Mykyta Protas, Prof. V. Ivanys, Teodor Humeniuk, Ilia Hrytskiw, Ivan Yanishewsky, Vasyl Husak, Vasyl Hryhoriak and Prof. M. Mukha. In the last few years, the Brotherhood has had a room of its own at St. Vladimir's Cathedral, where the members meet regularly to hear lectures or to discuss various topics. The Brotherhood continues its charitable work among the sick.

FIFTH BRANCH OF UKRAINIAN WAR VETERANS' LEAGUE, INC.

Ivan Radkewych and **Dmytro Sachkivsky** have written about the Fifth Branch of Ukrainian War Veterans' League, Inc. The League in Canada was organized in Montreal on April 27, 1936. The General Headquarters were headed by Colonel Stepan Waldshtain and the Chaplain was Rev. Volodymyr Sluzar. The Fifth Branch was created on March 1, 1939, and the first president was Yury Humeniuk. During World War II the Ukrainian war veterans were sending their sons to the Canadian Army and they themselves volunteered to serve in Canada. After the War, the Fifth Branch in Toronto was augmented in number by Ukrainian veterans who arrived in Canada. Their activity was extensive. They published Prof. Vasyl Ivanys'

book **Symon Petliura — President of Ukraine,** the chief financial sponsor of which was Yakiw Teslia. Members of the Fifth Branch of Ukrainian War Veterans' League, Inc. were all members of St. Vladimir's parish and served on the executive for the good of our Church. Presidents of the Fifth Branch have been Yury Humeniuk, Yakiw Nesterenko, Tymish Omelchenko, Ivan Yanishevsky, Yury Stefanowych, Zachary Shkurupy, Mykola Hetmanchuk and Ivan Radkewych.

38TH BRANCH OF UKRAINIAN FRATERNAL SOCIETY AT ST. VOLODYMYR'S CATHEDRAL

Nestor Hrabowsky and **Vasyl Hryhoriak** have written about the Fraternal Society which was founded in Winnipeg in 1921 and received a Dominion Charter in 1925. In 1935 the Society had 43 branches in all of the provinces of Canada and over 3500 members, who were paid $50,723 in aid. $6,993 was spent on various charitable deeds. In 1943 the Fraternal Society had 65 branches of which there were four in Toronto — the 8th, 26th, 38th and 53rd. Branch 38 was founded at St. Volodymyr's Orthodox Church in 1947, counted 219 members and had $995 in capital, and by 1955, grew to 588 members. The first President of 38th Branch was Vasyl Hryhoriak, Vice-President was Dmytro Hunkewych, Secretary — Osyp Kwas, Financial Secretary — Nestor Hrabowsky, Treasurer — Mykola Khrapko. The auditors were Ivan Humeniuk, Petro Shewchuk and Semen Olynyk.

The Ukrainian Fraternal Eociety manages public funds thriftily, deals fairly and generously with its members and holds first place in the assurance of its members in the Assurance Department of the Federal Government in Ottawa.

Besides aid to its members, the 38th Branch in the process of its existence has given monetary aid to St. Andrew's College, St. Volodymyr's Institute and Cathedral, and other parishes totaling over $4,500. In May 1976, at the Ukrainian People's Home, the Fraternal Society celebrated 50 yrs. of its activity. At the banquet there were many delegates of other organizations and the President of the Society Dr. Serhy Radchuk.

The present executive of the 38th Branch is as follows: Vasyl Hryhoriak — President, Dmytro Humeniuk — Vice-President, Mykhailo Zhuravel — Secretary, Fedir Strohy — Treasurer; Auditors — Dmytro Pryhornycky, Dmytro Biloshytsky and Dmytro Horpyniuk. The executive strives to relegate authority to the younger members of the Ukrainian Fraternal Society.

SO-USE CREDIT UNION

Myroslav Dyakovsky has written this short history of So-Use Credit Union, which was founded on the initiative of Dr. Vasyl Zhincheshin. In January 1950 the initiatory committee sent to the Government, an appeal for a charter which was granted in April of that year. The founding meeting took place on May 5, 1950. 18 members joined the union and contributed $97 in savings. They elected the first executive with Dr. Zhinchesin at the

head. By the end of 1950 the Union had 100 members and over $10,000 in assets. In 1953 "Savings Case" (Shchadnycha kasa), which existed in the church and was directed by Theodor Humeniuk, amalgamated with So-Use Credit Union. By the end of 1953 So-Use had over $300,000. In 1954 the Union boasted 1000 members and over one million dollars in assets. Full time workers in the Union were Pavlo Kit and Hryhory Lytwyn. They worked days and evenings. The Credit Union was housed in the Church building at 404 Bathurst Street. In June of 1965, the Union moved to new premises at 406 Bathurst Street. That year, So-Use had 3,000 members and assets worth $3,500,000. In 1971 So-Use Credit Union opened a branch at St. Dmytrius Church in Long Branch, but as the church needed the space, they closed the Branch and in 1976 opened another one at Bloor St. W. and Beresford Ave. in Toronto. Today So-Use Credit Union has over 4,000 members and $15 million in assets. These are funds of the members which they manage for a mutual interest and financial aid.

UKRAINIAN ASSOCIATION OF VICTIMS OF RUSSIAN COMMUNIST TERROR (SUZERO)

Hryhory Moroz writes that this organization, called in short SUZERO, was founded in Toronto in 1950 by Ukrainians who had suffered under the Russian Communist occupation in Ukraine, terror, mass famine of 1932-33, persecution and exile to forced labor camps in Siberia. The chief aim of this organization is to inform countries in the Western World about the danger of Russian-Communist expansion and the empire's genocides.

During World War II, Hitler's German invaders, just like the Communists, used terror, famine and mass executions against our people. After the War, in Germany and Austria as well as other western European states, there were many refugees from Ukraine who did not wish to return under the Soviet government. In order to evade enforced repatriation, the Ukrainians organized the Ukrainian Revolutionary-Democratic Party, URDP for short, with the writer Ivan Bahriany at its head. He wrote a pamphlet called "Why I do not wish to return to the USSR". It was translated into English, French, Spanish and Italian and was handed to the representatives of the Allied Governments. They soon stopped the Soviet agents from repatriating Ukrainians by force. Afterwards, the refugees began to emigrate to various democratic countries in Europe, USA, Canada, Australia and South America.

Canadian members and associates of SUZERO, headed by Semen Pidhainy, collected documentation, eye-witness reports and photographs about Soviet terror and published, in English, the book **Black Deeds of the Kremlin, A White Book.** Similar organizations were formed in USA, England, Argentina, Austria, Germany, Holland, Belgium and other countries. They confirmed the work of SUZERO and in 1955 published in USA volume II of the "the White Book" about the mass famine in Ukraine in 1932-33 during which over 7 million Ukrainians were destroyed. The books were sent to the governments and embassies of Western states, to universities and public libraries, as well as to eminent scientists and politicians. Later other books were published about the slavery of life in the Soviet Union.

Members of SUZERO are members of St. Vladimir's Ukrainian Orthodox Cathedral in Toronto, and just like in other parishes, work for the good of the Church and the people.

UKRAINIAN NATIONAL DEMOCRATIC LEAGUE

Maria Wolosewych writes that the Ukrainian National Democratic League was formed in Germany on May 25, 1946. The founders were mostly war veterans and civil servants of the Ukrainian Democratic Republic, who after Wolrd War I, had emigrated from Ukraine.

The main purpose of the Ukrainian National Democratic League was to unite politically the older Ukrainian emigrants with those who had left Ukraine after World War II. The other aim was to create a Ukrainian National Council out of all the political groupings outside of Ukraine, which Council might be a preparliament of the Ukrainian Democratic Republic government in exile, which, after the occupation of Ukraine by Communists, emigrated and strived for the liberation of Ukraine from abroad.

In Canada, Ukrainian National Democratic League was formed on June 21, 1952. Its first president was General Olexander Kuzminsky, and after him, Ivan Lypowecky, Yevhen Pasternak, Ivan Yanishevsky, Vasyl Yanishevsky and presently Pavlo Wolosewych. Members of the Ukrainian National Democratic League take part in the political and social life of Ukrainians in Canada and are members of St. Vladimir's Cathedral in Toronto.

"VOLYN" ASSOCIATION IN TORONTO

At St. Vladimir's Cathedral there is a regional association — "Volyn", in which the members are the former residents of the region Volyn in Ukraine. **Ivan Dowhal,** in his article, explains that the aim of this association is to collect historical documents about Volyn, and in collaboration with the Research Institute of Volyn in Winnipeg, to publish historical works which would serve future historians of Ukraine as sources, because contemporary works about Ukraine, printed under Soviet control, are falsified by Communist doctrinaires. Presidents of Volyn Association in Toronto have been the following: Maria Wolosewych, Arsen Shumowsky, Mykola Hetmanchuk, and Ivan Mishchena. Ivan Dowhal, for over 20 years, has been the representative of the Research Institute of Volyn, which has published more than 30 historical works, among them the scientific works of Metropolitan Ilarion.

UKRAINIAN NATIONAL REPUBLIC AUXILIARY

Dr. Hanna Yanishewska writes that in Spring of 1954, during the visit to Toronto of Mykhailo Voskobiynyk, representative of the Ukrainian Democratic Government in exile, there was a public meeting at St. Vladimir's Cathedral at which Mr. Voskobiynyk delivered a political speech. During

that meeting, on the proposition of Semen Pidhayny, the Ukrainian National Republic Auxiliary was created. It is a preparliament of Ukrainian Government in exile.

The first president of this organization was Ivan Humeniuk and later Ivan Yanishewsky, Vikenty Litwinov, Teodor Nechyporchuk, Dr. Stepan Bulak, O. Pidhorodetsky, S. Slipchenko, V. Slywka, M. Shpyka and Dr. Hanna Yanishevska followed. Although members of this organization are Ukrainians of various religious denominations, the organization constantly meets within the parish halls of St. Vladimir's Cathedral, and insofar as possible, extends help to the parish community.

"KOZUB" ART SOCIETY

Mykhailo Gawa writes about the "KOZUB" Art Society which has existed in Toronto since December 7, 1956. Members of Kozub are Ukrainian artists, writers and journalists. Having no hall of its own, Kozub, for many years, used to meet on the premises of various English and Ukrainian organizations. With the exception of the summer months, Kozub arranges artistic evenings twice a month with themes of music, singing, theatre, ballet, painting, sculpture, literature, poetry, journalism and other cultural interests. Performers at these evenings are members of Kozub or artists invited from outside of Toronto. From 1974 on, Kozub evenings have been held on the Cathedral premises at 404 Bathurst Street. President of the Society is Iraida Cherniak. During the existence of Kozub, over 300 artistic evenings have been held.

ЖЕРТВОДАВЦІ НА ЮВІЛЕЙНИЙ ФОНД І ЮВІЛЕЙНУ КНИГУ

(Зложили в долярах)

Адамець Володимир і Віра	30
Адамець Вячеслав	15
Албота Аристель	25
Басля Іван	20
Боднар Михайло і Агафія	50
Білорибка Андрій і Горпина	50
Братство св. Володимира	100
Боднарчук Іван і Емілія	25
Беюмен Анатолій і Олена	40
Базіловська Марія	25
Ботюк Ярослав Роман	500
Богдан Василина	50
Береза Андрій	20
Бевш Андрій	100
Бойко Федір і Надія	50
Бойчук Анна	20
Байрачний Іван і Анна	25
Бридун Александер і Анастасія	20
Товариство Буковина	25
Бура Анна і Харитон	100
Будаш Іван	20
Божик Павло і Марія	100
Баран Іван і Анна	100
Ваньо Анна	25
В'юненко Параскевія і Петро	30
Вовк Катерина	75
Взаємна Поміч Відділ 38	200
Волянюк Захар і Катерина	25
Гарас Марія	25
Гринько Надія	25
Гетьманчук Микола і Діна	100
Головата Юлія	50
Гордієнко Олександер і Надія	50
Гуменюк Володимир і Антоніна	20
Гуна Марія	50
Голота Надія і Ненсі—Степан	100
Глібчук Володимир	59
Гузюк Володимир і Софія	50
Гречко Зоя	20
Гловацький Іван	25
Грібовський Петро і Емілія	30
Гресько Юрій і Антоніна	30
Гути Катерина	20
Дмитро Пригорницький	20
Дубилко-Пригорницький	331
Дубилко Іван і Надія	300
Дубик Василь і Марія	100
Даценко Іван і Анастасія	25
Давіскиба Марія	100
Давидюк Емануель	50
Дзубан Іван	20
Джаксон Марія	50
Драпак Пилип і Олена	25
Джаксон Михайло	25
Дорковська Катерина	50
Довгаль Петро і Іванна	50
Довгань Василь і Анастасія	25
Довжалько Н.	50
Дащук Микола	50
Йонка Марія	25
Жаботинський Іван і Марія	20
Жураківський Василь	10
Іваницький Степан і Софія	25
Іваницький Володимир і Євдокія	100
Іленчук Єва	20
Калата Омелян і Раїса	50
Котульський Микита і Марія	40
Карпюк Матрона	25
Кіріченко Олексій і Олександра	50
Копил Петро і Таісія	50
Килимник Лариса	40
Корж Ігор	25
Качевський Андрій і Анна	100
Кривченко Василь	25
Козій Ніна	25
Колос Яків і Ольга	15
Костюк Іван	50
Костюк Микола і Варвара	50
Коропецький Михайло і Анна	25

Кравець Іван і Анна	100
Крізель Антон	25
Кардинал і Син Лтд.	1000
Кузьмін Віра	25
Квас Осип і Марія	25
Конечний Гнат	10
Ковальчук Яків	50
Кучеренко Іван і Ольга	50
Кумпан Олександер	25
Костюк Василь і Марта	100
Кремянський Антон і Марта	25
Критюк Юрій	20
Критюк Петро	20
Криштальський Євген і Анна	25
Кухарчук Михайло і Анна	25
Коханська Анна	30
Козаченко Григорій і Микола	20
Корець Кирило	20
Корнієнко Іван	25
Костиря Марія	30
Луков Константин і Антоніна	50
Левчук Іван і Серафіна	20
Лемеза Михайло і Софія	30
Литвин Ірина і Степан	25
Літвінов Євфросинія	50
Ліщина Андрій і Віра	50
Литвиненко Іван і Анастасія	25
Лібер Роман і Лідія у пам'ять мами Константини Павліни Лібер	200
Малайчук Домінік і Лідія	10
Макогон Павло і Регіна	45
Макей Пилип і Анна	25
Мірошниченко Пелагія	20
Мистецьке Т-во "Козуб"	45
Мишкевич Михайло	10
Мудрий Євген і Марія	25
Материн Юстина	20
Мазур Василь	10
Мельник Петро і Ірина	50
Мічисор Микола і Надія	50
Міщенко Іван і Віра	25
Могилянський Михайло і Ліда	50
Мусій Катерина	20
Мазуренко Федір	5
Мулевич Людмила	50
Нестерук Марія і Йосип	30
Носієвич Октавіан і Ольга	50
Нікіщенко Іван	45
Нагібаєр Андрій і Ольга	30
Остапчук Пелагія	10
Оранський Борис	100
Олексюк Іван і Олена	25
Оленич Микола і Агафія	25
Оліфірчук Юрій	10
Олешня Лідія	50
Олійник Іван	25
ОДУМ — Відділ	100
ОДУМ — ТОП	50
ОДУМ — "Веснянка"	200
Павлюк Степан і Ольга	1000
Палієнко Василь і Анна	25
Поліщук Анна	20
Поліщук Феофан і Розалія	30
Пенцак Петро і Люба	25
Пелешок Степан	20
Павлюк Василь і Марія	10
Пелехатий Матвій і Катерина	50
Пелешок Петро і Анеля	25
Подружна Анна	25
Петришенко Микола і Ольга	20
Пригорницький Дм. і Олександра	50
Плішка Іван і Анна	25
Плітас д-р Зоя	25
Поліка М. і І.	30
Петренко Сергій і Люся	50
Равриш Григорій і Лідія	30
Радкевич Іван і Оксана	50
Ринковський Е.	20
Риндя Федір	25
Романенко Григорій і Марія	50
Рада Української Школи	50
Решітняк Андрій і Наталка	30
Роговський Антін і Стефанія	100
Романик Дмитро	20

Рева д-р Тетяна	30
Родак Петро і Валентина	500
Родак Семен і Марія	20
Старостенко Юрій і Агнеса	30
Стамбула Катерина	20
Савранчук А.	50
Саїн Леон	25
Сарафімовіч Антін	20
Севенько Надя	10
Спендик Ірина	30
Савченко Марта	25
Сагден Наталка	50
Спендик Сергій і Анастасія	50
Спудерка Василь і Єлисавета	20
СУЖЕРО	25
Суходольська Ольга	20
Сакалюк Никола і Калина	50
Салагуб Юрій	50
Строгий Федір і Ольга	30
Степанюк Арсен і Софія	20
Скрипківська Олександра	20
СУМК ім. Гасана	25
Союз Українок ім. Кн. Ольги	2050
Сотник Микола і Ніна	25
Станько Степан і Ольга	50
Свистун Олексій і Емілія	10
Світайло Богдан	25
Семеген Петро	100
Степура Панас	500
Тусюк Єва	10
Тараненко Марія	20
Товариство Сприяння УНРаді	50
Тоцький Василь і Тетяна	30
Таборовський Тиміш і Євгенія	50
Тутчак Тетяна	50
Тортишин Іван і Ірина	100
Ткачук Варвара	20
Троян д-р Олег і Анна	25
Тривух Параска	20
Уманець Іван	50
Укр. Нац. Держ. Союз	50
Фотій о. Дмитро і Мінодора	50
Ференців о. Юрій і Анна	50
Федун Іван і Анна	50
Федченко Степан	10
Фючер Фюел Оіл Лтд.	200
Фурдзин Михайло	10
Федоренко Василь і Люба	25
Федоренко Степан д-р і Ірина	50
Хіль Микола	20
Хмильовський Петро	30
Хорунжа Параска	10
Хряків Федора	40
Ходаченко Михайло	100
Храпко Василина	25
Харченко Дмитро і Марія	10
Чатов Іван і Христина	25
Чагівець Павло і Віра	100
Червоний Микола і Марія	30
Чепинога Микола і Марія	100
Чепурин Павло і Катерина	25
Чубенко Олександер і Марія	30
Чумак Микола	100
Цимбалюк Федір	15
Цебенко Степан	25
Цибульський Ілько і Марія	50
Шлапак Іван і Зоя	50
Шадій Микола	20
Шкляр д-р Ярослав і Анна	100
Шевчук Віра	100
Шевчук Петро і Марія	50
Шмигельський Осип і Катерина	50
Шкварок Іван	30
Шанда Петро і Анна	40
Шліхта Петро і Анна	40
Шишко Степан і Анна	50
Швець Федір	25
Шкварок Іван і Євдокія	10
Шкурка Петро і Таісія	30
Щербань Катерина	30
Янішевська д-р Ганна	50
Яремко Іван і Мирослава	100
Янчик Петро	10
Заверуха Ольга і Михайло	100

ЗМІСТ

Стор.

І. Дубилко, М. Дальний — Передмова 5

Отець Дмитро Фотій — Ієрархія Української Греко-Православної Церкви в Канаді 7

Отець Дмитро Фотій — Голови Президії Консисторії Української Греко-Православної Церкви в Канаді 33

Отець Дмитро Фотій — Священики Катедральної Громади 39

Іван Дубилко — Священики Української Православної Церкви св. Володимира в Торонто 55

Отець Юрій Ференців — Автокефалія Української Православної Церкви — церковна й національно-державна конечність 60

Іван Дубилко — Василь Липківський, Митрополит Київський і всієї України 73

Отець Дмитро Фотій — Організаційна структура Катедральної Громади 77

Іван Дубилко — Українська Православна Катедральна Громада св. Володимира в Торонто, 1926 - 1976, хроніка 80

Іван Дубилко — Диригенти і хор Катедри св. Володимира 165

Олександер Важний — Стаж безперебійної праці хористів у катедральному хорі 173

Марія Шевчук — Спогади про Українську і Недільну школи при Українській Православній Громаді св. Володимира 174

Добр. Мінодора Фотій, шкільний референт — Школи при Українській Православній Катедрі св. Володимира в Торонто, 1950 - 1976 176

Андрій Ліщина — Курси Українознавства ім. Івана Котляревського 206

Іван Пасерб — Музична школа й оркестра Катедральної Громади 215

Олександра Скрипківська — Бібліотека при Українській Православній Катедрі св. Володимира в Торонто 217

Анна Палієнко — Олександра Скрипківська, некролог 219

І. Боднарчук — Рада Української Школи (РУШ) на сході Канади 221

Нестор Грабовський — Перший відділ Союзу Українців Самостійників у Торонто 225

Д-р Ганна Янішевська і добр. Анна Ференців — Союз Українок Канади, відділ ім. княгині Ольги 231

Катерина Майнер, Анна Москалюк і Стефанія Олійник — Відділ СУМК ім. Юрія Гасана в Торонто 245

Клавдія Микитюк — Відділ Союзу Українок „Тризуб" 262

Валентина Родак — Діяльність ОДУМ-у на користь рідної Церкви 269

С. В. Подюк — Таборові курси виховників і Юний ОДУМ 271

Валентина Родак — Табори Юного ОДУМ-у 273

Вадим Вакуловський — Значення зустрічів ОДУМ-у 275

Карпо Роговський — Хор „Молода Україна" й ансамбль бандуристів ОДУМ-у ім. Гната Хоткевича 278

Василь Павлюк — Ансамбль ОДУМ-у „Веснянка" 281

Леонід Ліщина — Журнал ОДУМ-у „Молода Україна" 284

Віктор Ліщина і Віра Харченко — Радіопрограма ОДУМ-у „Молода Україна" 284

Олександер Харченко — Привіт ОДУМ-у на 50-ліття Української Православної Катедральної Громади св. Володимира в Торонто 287

Михайло Муха — Українське Православне Братство св. Володимира 288

І. Радкевич і Д. Сачківський — Шлях 5-ої станиці СБУВ у Торонто 295

Нестор Грабовський і Василь Григоряк — Українське Товариство Взаємної Помочі і 38-й відділ при Українській Православній Громаді св. Володимира в Торонто 299

Мирослав Дяковський — Кредитова Спілка „Союз" 303

Григорій Мороз — Діяльність Союзу Українців Жертв Російського Комуністичного Терору (СУЖЕРО) 307

Марія Волосевич — Український Національно-Демократичний Союз 311

Іван Довгаль — Товариство „Волинь" в Торонто 315

Д-р Ганна Янішевська — Товариство Сприяння УНРаді в Торонто 318

М. В. Гава — Мистецьке Стоваришення „Козуб" 321

Biography of Stephen Pawluk 324

Biography of James Cardinal and Leon J. Cardinal 329

Добродії, які за свого життя у своїх заповітах записали грошові пожертви Українській Православній Катедрі св. Володимира 330

Brief Outline of the Contents of the Golden Jubilee Book of St. Vladimir's Greek-Orthodox Cathedral Parish in Toronto 331

Жертводавці на ювілейний фонд і ювілейну книгу 365

369